

Jaarstukken 2015

Inhoud

Inleiding	5
Financiën in het kort.....	9
JAARVERSLAG.....	17
DEEL 1 – PROGRAMMAPLAN.....	19
Programma 1 – Mienskip	21
Programma 2 – Onderwijs en Jeugdbeleid.....	31
Programma 3 – Preventie en Zorg	43
Programma 4 – Werk en Inkomen	59
Programma 5 – Leefomgeving	73
Programma 6 – Ontwikkeling.....	87
Programma 7 – Veiligheid.....	114
Programma 8 – Dienstverlening	122
Algemene dekkingsmiddelen.....	132
Financieel overzicht – Overzicht van baten en lasten	136
DEEL 2 – PARAGRAFEN.....	137
Paragraaf A – Lokale Heffingen.....	139
Paragraaf B – Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	141
Paragraaf C – Onderhoud kapitaalgoederen.....	150
Paragraaf D – Financiering	160
Paragraaf E – Bedrijfsvoering	164
Paragraaf F – Verbonden partijen.....	168
Paragraaf G – Grondbeleid	176
JAARREKENING.....	180

Inleiding

Het jaarverslag 2015 laat zowel financieel als inhoudelijk een positiever beeld zien ten opzichte van de voorgaande jaren. Voorzichtig kunnen we concluderen dat we na jaren van economische crisis, de weg naar boven voorzichtig zijn ingeslagen. Dat betekent zeker niet dat we achterover kunnen leunen. Maar er is wel een goede basis gelegd om de hoge ambities, zoals die zijn verwoord in het coalitieakkoord, daadwerkelijk te kunnen realiseren.

Wurkje en meidwaan

Het aantal mensen in onze gemeente dat afhankelijk is van de bijstand, neemt na jaren van stijging langzaam af. De doelstelling om met de werkloosheid onder het Fryske gemiddelde uit te komen is reeds behaald. Ondanks dat zijn nog te veel mensen op zoek naar werk. Daarom hebben we het afgelopen jaar de samenwerking tussen werkgevers en gemeente versterkt. Hierdoor hebben we stappen gezet op weg naar de inclusieve arbeidsmarkt.

Soarch foar wa't it nedich hat

De veranderingen in de zorg leidden tot veel onrust. Niet altijd was de rol van de gemeente duidelijk. Door de individuele aanpak van de dorpen- en jeugdteams hebben we een deel van die onrust weggenomen.

Voor het sociaal domein was het jaar 2015 vooral het jaar van de transitie. De teamvorming en de grote hoeveelheid herindicaties heeft voor een groot deel de agenda in onze organisatie bepaald. De grote financiële onzekerheid (met name rond de jeugdzorg) heeft ons genoopt tot enige behoudendheid. Nu het sociaal domein zich zowel inhoudelijk als financieel steeds meer uitkristalliseert, ontstaat er ruimte om de transformatieagenda te concretiseren en daar uitvoering aan te geven.

Behâld fan foarsjennings

Om de sportvoorzieningen betaalbaar te houden ging in 2015 de pilot van start om de verenigingen zelf verantwoordelijkheid te laten nemen voor het groenonderhoud. Als deze pilot succesvol verloopt, rollen we deze verder uit. De scholen in Augustinusga gingen samen om het basisonderwijs in het dorp voor de toekomst veilig te stellen. Om het openbaar vervoer naar de toekomst te borgen zijn de voorbereidingen gestart om in Noordoost Fryslân te komen tot een mobiliteitscentrale.

Crisisopvang

Toen de nood hoog was, heeft het college direct haar leegstaande gebouwen aangeboden voor crisisopvang. Om daarmee een bijdrage te leveren aan het oplossen van het grote humanitaire drama waarmee ook Nederland werd geconfronteerd. Met grote medewerking van het dorp, raadsleden en medewerkers, maar ook de vrijwillige inzet van reeds gevestigde statushouders, is de opvang in Gerkesklooster-Stroobos een succes geworden.

Mienskip

De kanteling beoogt dat de gemeente van zorgen *voor* naar zorgen *dat* gaat. Dit vraagt een nieuw samenspel tussen inwoners en gemeente. In 2015 startten een aantal projecten vanuit de Mienskip, waarbij de regie bij het dorp lag en de gemeente de rol had van facilitator. Denk hierbij aan het Sportdorp Augustinusga, het Gezonde en Duurzame dorp Harkema en het Gelukkige dorp Gerkesklooster–Stroobos.

Organisatie

Voor de gemeentelijke organisatie stond 2015 vooral in het teken van de samenwerking met Tytsjerksteradiel en de decentralisaties binnen het sociaal domein. Om in de nieuwe structuur iedereen de kans te bieden op een passende arbeidsplek, zijn vacatures veelal niet structureel maar tijdelijk ingevuld. Ook binnen het sociaal domein. Dit heeft met name bij de medewerkers voor veel onrust gezorgd en tot hoge werkdruk geleid. Daarbij kwam nog de extra inzet voor de crisisopvang. Al met al is het een zwaar jaar geweest.

De samenwerking

Het jaar 2015 was cruciaal voor de samenwerking tussen Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel. Met veel inzet hebben we aan alle noodzakelijke veranderingen vormgegeven. Achter de schermen zijn veel medewerkers van Achtkarspelen overgegaan naar een nieuwe functiebeschrijving en naar nieuwe werkplekken met nieuwe leidinggevenden (teamopbouwers) en nieuwe werkprocessen.

Alleen al de inrichting van een totaal nieuwe personele en financiële administratie en een totale nieuwe methodiek van kantoorautomatisering raakt alle collega's en heeft effect tot in de haarvaten van de werkprocessen. Deze systemen en processen zijn nog niet allemaal op orde en nog niet "ingedraaid".

Op regionale schaal is de eerste termijn van de Agenda Netwerk Noordoost (ANNO1) ultimo december afgerond. Een aantal doorlopende, nog in uitvoering zijnde, projecten uitgezonderd. Eind 2015 hebben de besturen van de betrokken partijen (de provincie en de 6 Noordoost Friese gemeenten) besloten om de samenwerking te continueren door middel van een nieuwe streekagenda: ANNO 2. De ANNO 2 periode loopt van 2016–2020. Belangrijk onderdeel van ANNO 2 is de "Krimpagenda", waarvoor het Rijk in 2015 een bedrag van ruim € 1,5 miljoen beschikbaar gesteld heeft voor 2016–2020.

Financieel gezonde gemeente

Het boekjaar sluit met een positief saldo van ca. € 165.000. De reservepositie is licht verbeterd doordat de verwachte uitnamen uit de reserve € 1,5 miljoen is meegevallen. Daardoor heeft er een toevoeging van € 0,7 miljoen plaatsgevonden. Ook de vaste schuldenpositie is licht verbeterd van € 36,1 miljoen naar € 31,3 miljoen. Daarnaast zijn een aantal stappen gezet om de transparantie en het inzicht voor de raad te verbeteren.

Sociaal Domein

Het is gelukt om de uitgaven van het sociaal domein in 2015 binnen de daarvoor van het Rijk ontvangen middelen te houden. Er kan zelfs € 151.000 worden toegevoegd aan de daarvoor gecreëerde bestemmingsreserve. Er worden nog een aantal afrekeningen verwacht. We denken deze ook te kunnen opvangen binnen de bestemmingsreserves.

Financiën in het kort

Enkele financiële cijfers

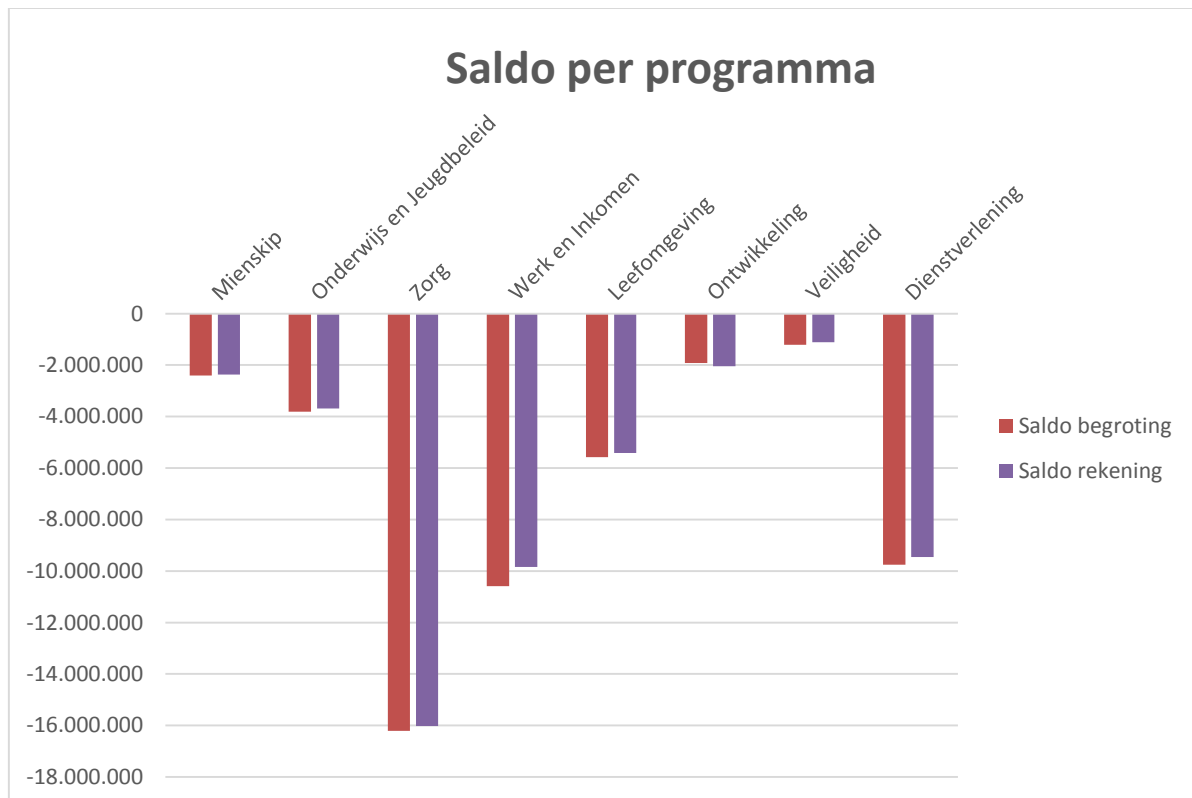
Het doel van de jaarstukken is om de lezer te informeren over de financiële positie van de gemeente en de in het begrotingsjaar geleverde prestaties. Om dit inzicht te bevorderen worden in dit hoofdstuk enkele belangrijke financiële cijfers op grafische wijze gepresenteerd.

De grafieken hebben betrekking op twee soorten gegevens, namelijk de baten en lasten over 2015 en de ontwikkeling van een aantal financiële grootheden over de afgelopen vijf jaar.

Baten en lasten 2015

Begroting- en rekeningsaldo per programma

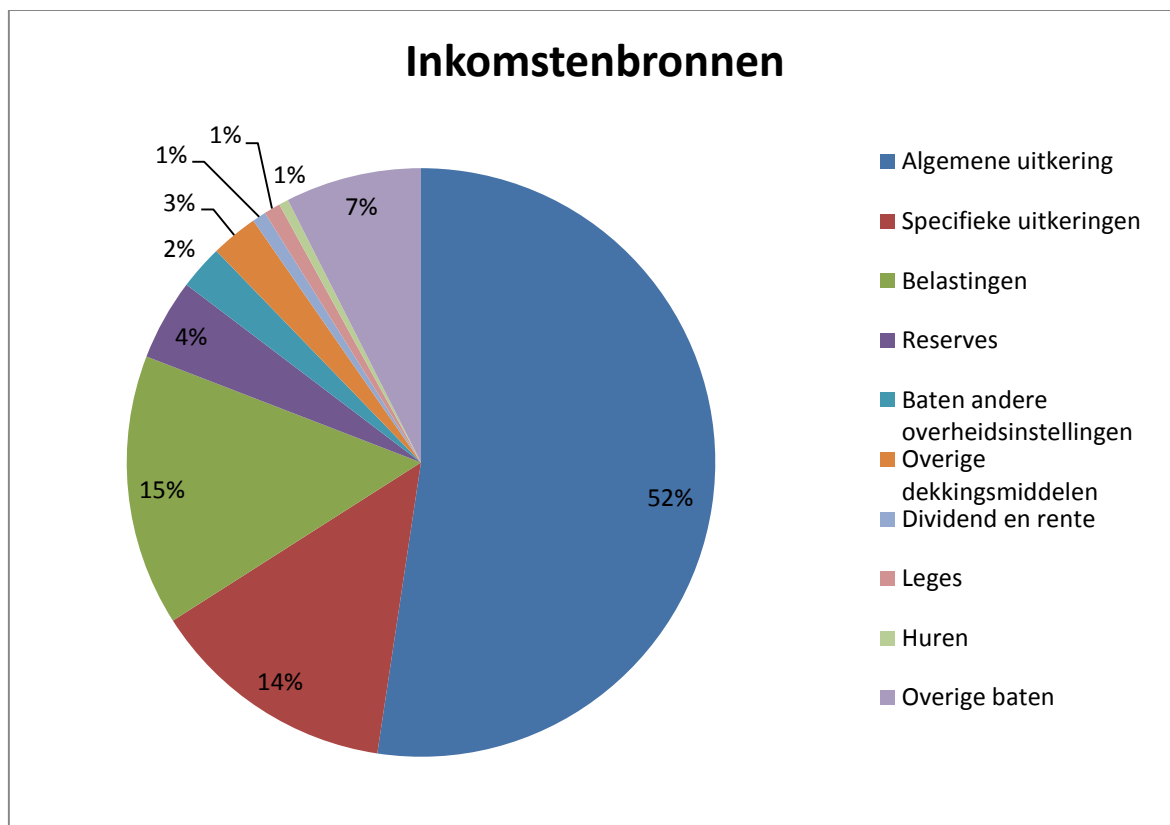
Onderstaande grafiek toont het saldo van baten en lasten van de verschillende programma's voor zowel de begroting als de rekening. Uit deze grafiek blijkt dat de verschillen tussen begroting en rekening tamelijk klein zijn.

Baten ingedeeld naar bron van herkomst

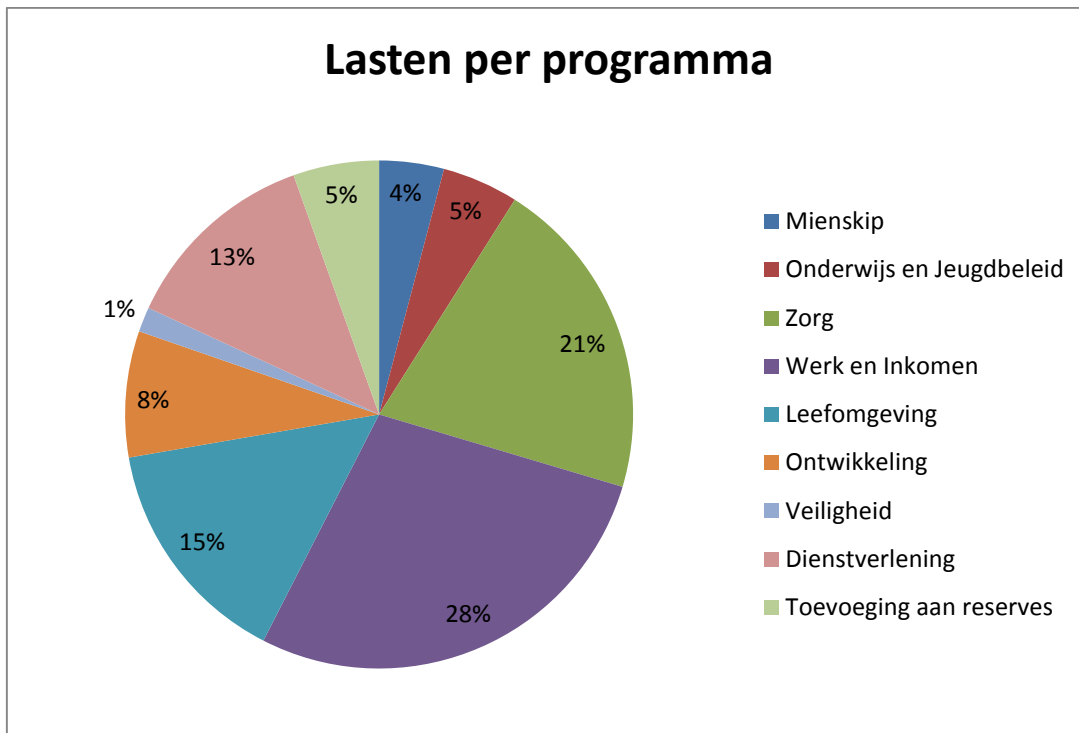
De totale inkomsten over 2015 bedroegen € 82,6 miljoen. Daarvan viel ruim € 53,2 miljoen onder de algemene dekkingsmiddelen, het restant betrof baten op de verschillende programma's of reserves.

In de volgende grafiek zijn de inkomsten van de gemeente ingedeeld naar de bron van herkomst. De centrale rijksoverheid is goed voor 66% van de totale inkomsten. De eigen inkomsten bestaande uit gemeentelijke belastingen, huren, leges en financieringsbaten bedragen 17% van het totaal. De overige baten bestaan uit diverse posten waaronder bijvoorbeeld bijdragen van derden en baten uit verkopen. Reserves zijn strikt genomen geen inkomsten maar dienen wel ter dekking van lasten op de programma's. Daarom is deze post ook in dit diagram opgenomen.

Lasten per programma

De totale lasten over 2015 bedroegen € 82,5 miljoen. De grafiek hieronder geeft aan welk aandeel elk programma in dat totaal heeft.

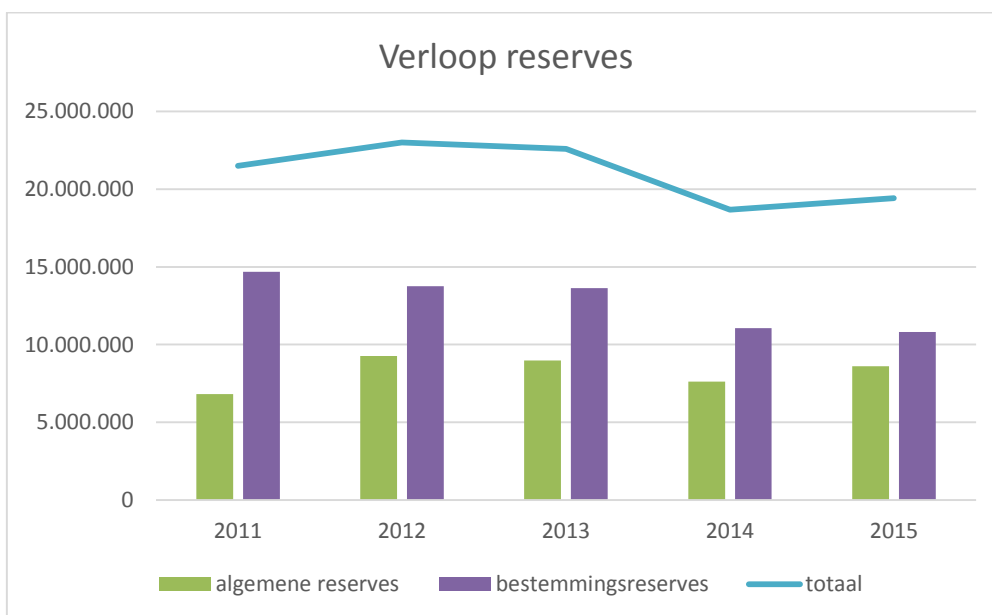
Verloop financiële grootheden afgelopen vijf jaar

Ontwikkeling reservepositie

Onderstaande grafiek geeft het verloop weer van de omvang van de reserves over de periode 2011–2015. Deze reserves zijn in te delen in:

- Algemene reserves, die vrij besteedbaar zijn en
- Bestemmingsreserves die aangehouden worden voor een specifiek doel.

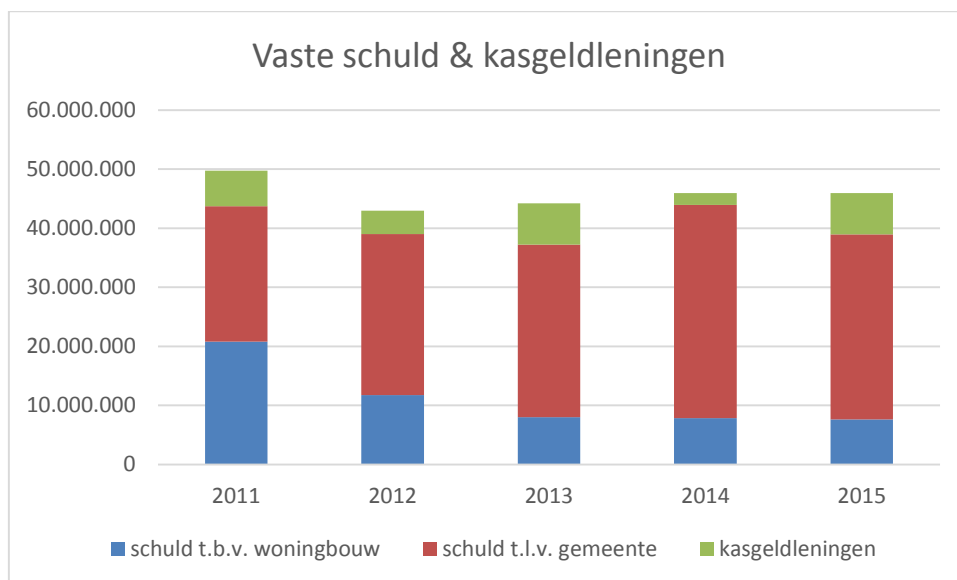
De omvang van de reserves is een indicator voor de financiële speelruimte die de gemeente heeft. Na enkele jaren van daling toont begrotingsjaar 2015 weer een lichte stijging.

Schuldpositie van de gemeente

De grootte van de schuld is een indicator voor de rentelasten in begroting en rekening. Immers hoe groter de schuld, des te meer rente de gemeente moet betalen. Uiteraard speelt ook het rentepercentage van de verschillende leningen daarbij een rol.

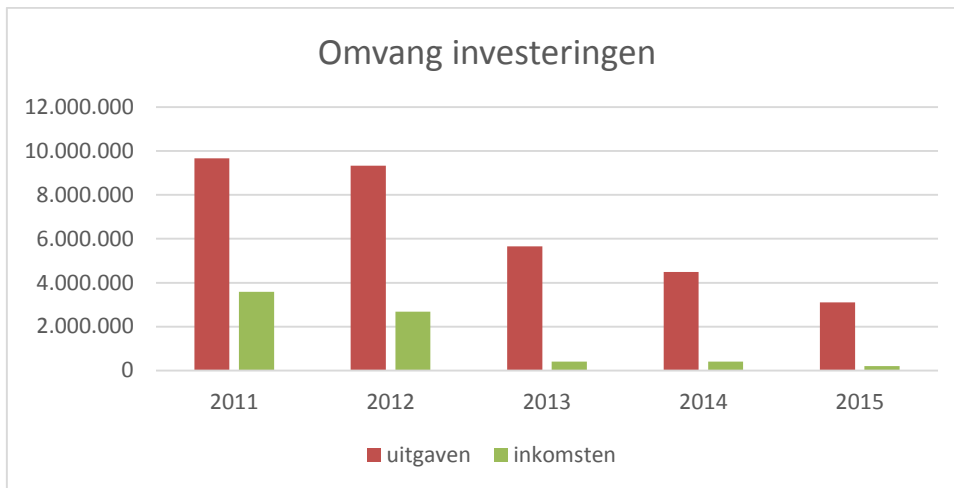
In onderstaand schema de ontwikkeling gedurende de periode 2011–2015.

Over de schuld ten behoeve van de woningbouw betaalt de gemeente ook rente; deze krijgen we echter weer terug van WoonFriesland. Daarom is vooral de ontwikkeling van de schuld t.l.v. de gemeente van belang. In de afgelopen jaren is deze steeds opgelopen. In 2015 is deze weer licht gedaald. De rentelast over de schuld toont de laatste jaren ook een stijgende lijn. Ook deze is in 2015 licht gedaald. Dit houdt verband met de lage rentepercentages van de afgelopen jaren. Voor de volledigheid is ook de kortlopende schuld uit hoofde van kasgeldleningen toegevoegd.

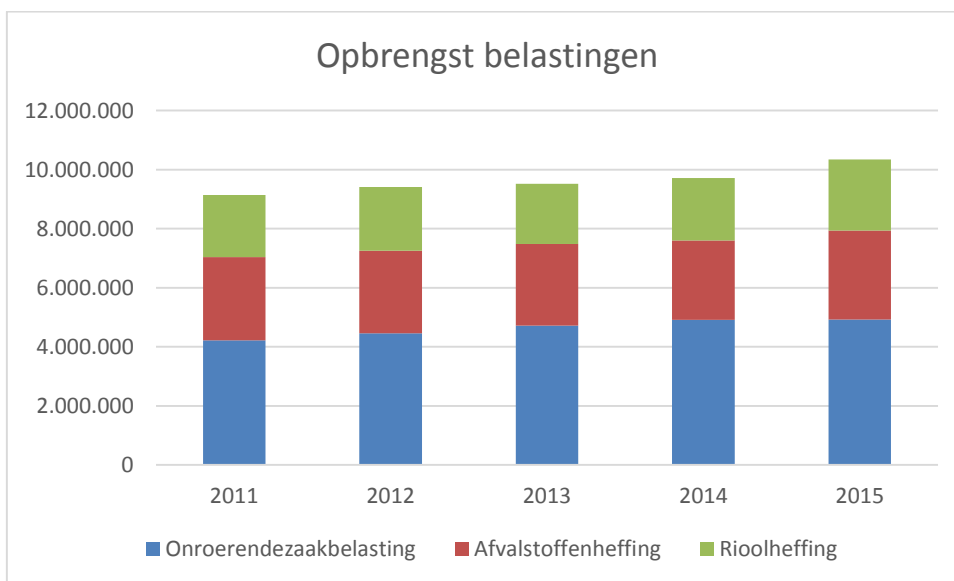
Ontwikkeling investeringsvolume

Investerings zijn nodig om voorzieningen tot stand te brengen of te behouden. Uiteraard kost dit het nodige geld. Soms dragen ook derden bij aan een investering of is er sprake van een bijdrage uit een reserve. De volgende grafiek geeft de gerealiseerde uitgaven- en inkomstenstroom weer die samenhangt met investeringen over de afgelopen vijf jaar. De meeste investeringen vinden plaats in het programma's leefomgeving. Deze vertegenwoordigt 55% van het totale investeringsvolume. Het gaat hier onder andere om aanleg en vervanging van rioleringen en investeringen in wegen.

Belastinginkomsten

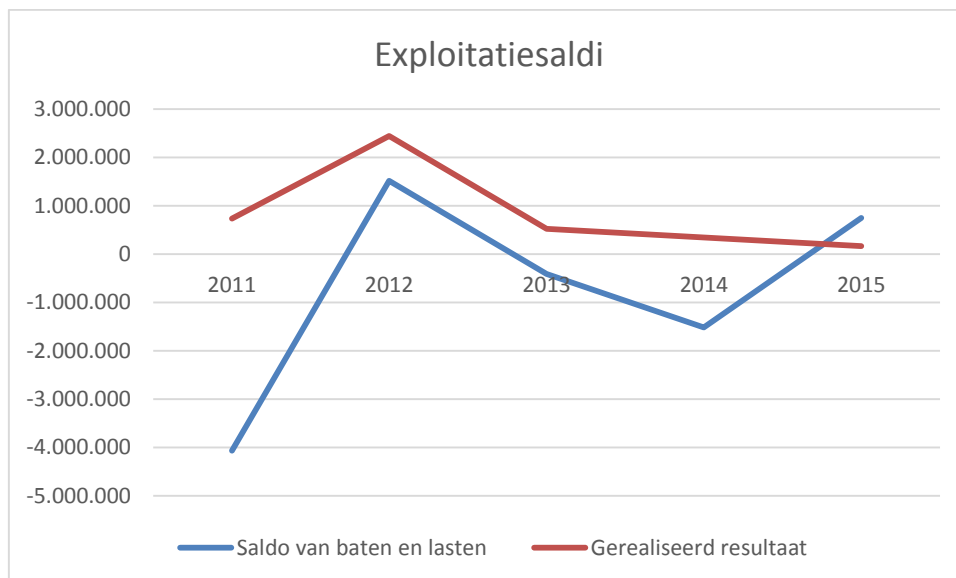
De gemeente brengt onroerendezaakbelasting, reinigingsheffingen en rioolrechten bij inwoners en bedrijven in rekening. Het diagram hieronder toont de grootte van deze totale inkomstenstroom over de afgelopen vijf jaar. Voor een goed vergelijkingsbeeld is de in 2015 opgelegde aanslag precariobelasting hierin nog niet opgenomen.

Exploitatiesaldi 2011 -2015

Het exploitatiesaldo kunnen we op twee manieren weergeven, namelijk het saldo van baten en lasten en het gerealiseerd resultaat. De eerste is het saldo van alle lasten en baten op de programma's exclusief reservemutaties. Dit saldo is gelijk aan de mutatie in het eigen vermogen. Het gerealiseerd resultaat is de som van het saldo van baten en lasten en de reservemutaties. Aan dit bedrag dient de raad nog een bestemming te geven.

Onderstaande grafiek toont beide grootheden over de periode 2011 – 2015.

Speerpunten financiën vanuit het coalitieakkoord

In het coalitieakkoord heeft het college de volgende tekst opgenomen:

Achtkarspelen staat voor een gezonde bedrijfsvoering, waarbij structureel niet meer wordt uitgegeven dan we ontvangen. Waarbij reserves voldoende zijn om incidentele tegenslagen op te vangen.

De doelen daarbij zijn:

- Transparantie en inzicht zijn aanzienlijk verbeterd
- Financieel gezonde gemeente
- Geen OZB-verhoging anders dan de inflatiecorrectie, behalve bij uiterste noodzaak
- Beperking inhuur externe bureaus
- Precariobelasting invoeren voor kabels en leidingen
- Gemeentelijke tarieven zijn kostendekkend

In de begroting 2015 werd al uitvoering gegeven aan bovengenoemd speerpunt. In de jaarrekening sluiten we zelfs nog iets positiever en voegen we per saldo een bedrag toe aan de reserves.

In het kader van het verbeteren van de transparantie en het inzicht is de begroting 2015 vanuit een andere systematiek opgebouwd. Hiermee is in 2015 meteen uitvoering gegeven aan dit doel. Het format van de programmabegroting is aangepast en vanaf en er is begroot met constante prijzen in plaats van lopende prijzen. Het format is voor de programmabegroting 2016 geëvalueerd en geoptimaliseerd.

Ook de andere doelen is zoveel mogelijk vormgegeven. De OZB is ook voor 2016 niet meer dan met de inflatie verhoogd. Er is opnieuw een stap gezet naar het kostendekkend maken van de gemeentelijke tarieven. En er is een aanslag verstuurd voor de precariobelasting. Voor een toelichting daarop verwijzen we u naar de paragraaf Lokale heffingen.

De beperking inhuur externe bureaus is het enige doel waar we in 2015 niet aan konden voldoen. Redenen hiervoor zijn de reorganisatie en de implementatie van het sociaal domein. Hierover is eerder gesproken in de inleiding.

JAARVERSLAG

DEEL 1 - PROGRAMMAPLAN

Programma 1 - Mienskip

Portefeuillehouder: M. van der Veen

Mienskip en mienskipskrêft zijn zelfs over de grenzen van Fryslân bekende begrippen. Toch is de betekenis die men eraan geeft divers. Achtkarspelen streeft naar een Mienskip met krachtige burgers die ruimte krijgen om weer verantwoordelijkheid te dragen voor hun leefomgeving en sterke gemeenschappen te vormen. Een sterke Mienskip wordt vooral bepaald door sterke burgers, maar vraagt ook een passend aanbod aan voorzieningen zodat ook de kleinere dorpen hun leefbaarheid behouden. Dit vraagt een veranderende rol van de overheid. Meer faciliterend en ondersteunend aan de Mienskip en ruimte biedend voor de energie en ideeën van de burgers.

Sport en cultuur hebben verschillende waarden en betekenissen voor mensen en de samenleving. Ze leveren een bijdrage aan de persoonlijke ontplooiing en ontwikkeling van mensen, vergroten de sociale samenhang en deelname aan de samenleving en bevorderen een goed woon- en leefklimaat. Door de sterke preventieve rol bevorderen sport en cultuur de gezondheid. Taal bepaalt voor een groot deel onze identiteit. Dat wij in Fryslân een meertalige taalsituatie hebben, beschouwen wij als een verrijking. Meertaligheid bevordert het lerend vermogen en is goed voor het zelfvertrouwen van een gemeenschap.

Programma 1 heeft verbindingen met de programma's 2 (Onderwijs & Jeugdbeleid), 3 (Preventie & Zorg), 4 (Werk & Inkomen) en 6 (Ontwikkeling).

Binnen het programma Mienskip streven we de volgende maatschappelijke effecten na:

- Deelname aan de maatschappij waardoor de leefbaarheid en de betrokkenheid in de dorpen behouden blijft en wordt vergroot.
- Persoonlijke ontwikkeling zodat burgers optimaal de kans krijgen om deel te nemen aan de maatschappij.

Maatschappelijk effect 1 Dorpen/ versterking Mienskip

Achtkarspelen heeft elf prachtige dorpen met elk hun eigen karakter. Deze dorpen moeten hun kracht behouden en/of versterken. Door een sterke 'Mienskip', die zelf (mede-) verantwoordelijkheid neemt voor de leefbaarheid, kunnen ook kleine dorpen goed in staat zijn om leefbare dorpen te blijven.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Aantrekkelijke leefbare dorpen behouden
- Betrokkenheid (en invloed) van de Mienskip bij hun eigen dorp vergroten
- Passende voorzieningen en inrichtingen in ieder dorp behouden
- Bereikbaarheid van de dorpen door openbaar vervoer behouden (zie programma 5)

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
----------------------------------	------------------------------	-----------	-------------------	----------------------

<i>Dorpen / versterking mienskip</i> Meer tevreden inwoners over de leefbaarheid in hun dorp	Tevredenheids- onderzoek	-	-	?
---	-----------------------------	---	---	---

NB

In de loop van 2015 heeft u besloten bovenstaande indicator te wijzigen. Hierdoor is het niet zinvol om de bereikte waarde 2015 in te vullen.

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- Realiseren van een laagdrempelig en bereikbaar (basis-)voorzieningenniveau in de dorpen op het gebied van welzijn, sport en cultuur.
- In 2015 krijgt het Heidepunt (dependance Raderwerk/Werkpro) in Twijzelerheide zo mogelijk een vervolg in een andere locatie.
- Onderzoeken of we een 'concept-Heidepunt' kunnen uitbreiden naar andere dorpen.
- Stimuleren van de leefbaarheid door subsidieverstrekking aan de verenigingen plaatselijk belang.
- Stimuleren van de leefbaarheid door cofinanciering van lokale initiatieven in het kader van de provinciale subsidieregeling 'Iepen Mienskipsfûns'.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Aantrekkelijke leefbare dorpen behouden

Betrokkenheid (en invloed) van de Mienskip bij hun eigen dorp vergroten

- Jaarlijks ontvangen de verenigingen plaatselijk belang subsidie voor leefbaarheidsinitiatieven. De besteding van de subsidie is divers.
- Voor de provinciale subsidieregeling 'Iepen Mienskipsfûns' is geen cofinanciering noodzakelijk van de gemeenten. Om lokale initiatieven toch te kunnen stimuleren is in 2016 eenmalig een budget opgenomen.

Passende voorzieningen en inrichtingen in ieder dorp behouden

- In 2015 heeft u de startnotitie accommodatiebeleid vastgesteld. Deze startnotitie geeft duidelijkheid over de aanleiding, doel en uiteindelijke resultaat van dit beleid. Eind 2015 is een aanvang gemaakt met het inventariseren van gegevens van de diverse accommodaties. Naar verwachting leggen wij de beleidsnotitie halverwege 2016 aan u voor.
- In 2015 zijn Energie Prestatie Adviezen gemaakt van de dorpshuizen. Er is een inventarisatie gemaakt van de uit te voeren werkzaamheden en hierover heeft u in juni 2015 een besluit genomen. Op basis hiervan is subsidie aangevraagd bij de provincie. Deze was echter niet meer beschikbaar. In 2016 is opnieuw subsidie aangevraagd.
- Het Heidepunt, onderdeel van het project Minsken Meitsje in Doarp, is na een looptijd van vijf jaar in 2015 beëindigd. De vastgestelde huurperiode liep af en er waren geen projectmiddelen meer beschikbaar. De betrokken partners hebben succesvolle activiteiten voortgezet, zoals sport- en weerbaarheidsprogramma's op de basisscholen. De doorstroom- of reïntegratiefunctie is ingebed in het aanbod van Raderwerk/Werkpro.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

Aantrekkelijke leefbare dorpen behouden

- Activiteiten op het terrein van sociaal-cultureel werk willen we zo laagdrempelig mogelijk laten aanbieden. Dit is nog niet voldoende gerealiseerd.

Maatschappelijk effect 2 Sport

Sport draagt bij aan het welzijn en de gezondheid van mensen. Het is een sociaal gebeuren. Maar sport is ook talenten benutten en grenzen verleggen. Vooral bij de ontwikkeling van kinderen kan sport een belangrijke bijdrage leveren.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- In ieder dorp kunnen kinderen en jongeren een teamsport (blijven) beoefenen
- Sport is toegankelijk voor iedereen
- Levensvatbare voorzieningen moeten voor elk dorp behouden blijven
- Alle kinderen kunnen beschikken over een zwemdiploma als ze van de basisschool komen, dit wordt gemonitord in 2016
- Via sportstimulering kunnen basisschoolkinderen kennis maken met verschillende sporten
- Passieve sportbeleving van hoog niveau blijft toegankelijk

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
<i>Sport</i> 25% van de leerlingen basisonderwijs doen mee aan een activiteit vanuit sportstimulering	Deelnamecijfers leerlingen basisonderwijs op jaarbasis		>25%	28%

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- In 2014 zijn wij gestart met de renovatie van sportvelden en de aanleg en renovatie van kunstgrasvelden. In 2015 renoveren wij vijf sportvelden.
- Het behouden en zorgdragen voor een kwalitatief hoog voorzieningenniveau op het gebied van sportaccommodaties.
- De opbrengst van de verkoop van het korfbalveld in Twijzel wordt geïnvesteerd in de aanleg van een kunstgrasveld daar.
- Alle voetbal- en korfbalverenigingen verzorgen zelf een deel van het onderhoudswerk aan de sportvelden op het eigen complex.
- Onderzoek naar tarieven sportaccommodaties in relatie tot de gemeenten in Noordoost Fryslân. Vervolgens onderzoek naar de kostendekkendheid van de tarieven.
- 25% van de basisschoolleerlingen in Achtkarspelen doet minimaal 1 x per jaar mee aan een sportstimuleringsproject.
- We voeren een actief sportbeleid, door de inzet van sportstimulering 'High Five', waarbij samen met burgers en sportaanbieders diverse sport- en spelactiviteiten worden georganiseerd en uitgevoerd.

- Wij stimuleren passieve sportbeleving van hoog niveau door het verstrekken van evenementensubsidie.
- Uitvoering geven aan sportactiviteiten binnen het GIDS-project (zie programma 3).

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Sport is toegankelijk voor iedereen

Levensvatbare voorzieningen moeten voor elk dorp behouden blijven

- In 2015 zijn velden gerenoveerd in Augustinusga, Buitenpost, Gerkesklooster en Surhuisterveen.
- Er is ingezet op het behouden van een hoog voorzieningenniveau. Dit is onder andere gedaan door het uitvoeren van de onderhoudsplanning voor binnensport. Voor de buitensport hebben we plannings opgesteld voor renovaties van hoofdvelden en kleedaccommodaties.
- In 2015 is het plan voor de herinrichting van het sportcomplex in Twijzel verder uitgewerkt. Het college heeft een aanvraag voor ISV-subsidie bij de provincie ingediend op basis waarvan zij een concept financiering onder het voorliggende plan heeft opgesteld. Zodra de provincie instemt met de aangevraagde subsidie kan het plan verder worden uitgewerkt en aan de gemeenteraad worden voorgelegd.
- Het was en is de bedoeling dat de voetbal- en korfbalverenigingen een deel van het onderhoud aan de sportvelden gaan verzorgen. Zoals bekend heeft dit enige vertraging opgelopen. In 2016 worden pilots gedraaid op vier sportcomplexen (Boelenslaan, Buitenpost, Harkema en Kootstertille).
- Er is onderzoek gedaan naar de tarieven van sportaccommodaties van omliggende gemeenten. Deze informatie vormt de basis om voorstellen voor de kadernota 2017 te doen.

Via sportstimulering kunnen basisschoolkinderen kennis maken met verschillende sporten

In ieder dorp kunnen kinderen en jongeren een teamsport (blijven) beoefenen

- 28% van de basisschoolleerlingen heeft meegedaan aan een activiteit vanuit sportstimulering. Dit is onder andere bereikt door de projecten vanuit High Five.
- High Five sportstimulering is een aanpak waarbij samengewerkt wordt met de gemeenten Tytsjerksteradiel en Kollumerland c.a. Sportstimulering High Five heeft in 2015 veel activiteiten opgezet, uitgevoerd en ondersteund. Het project “Kies voor Hart en Sport” is op alle basisscholen voor de groepen 5 t/m 8 uitgevoerd. Dit is een integrale aanpak van gezondheid en sport waarbij de kinderen het belang van bewegen ervaren en leren dat er altijd een sport is die bij hun past. Tevens is ingezet op lokale sport- en beweegteams in samenwerking met het onderwijs, de lokale sportaanbieders en de opleidingen sport en bewegen. Deze zetten in op het organiseren van extra (na)schoolse sportkennismaking. Extra aandacht was er voor peuters en kleuters.
- In het project High Five zijn activiteiten vanuit het GIDS-project (Gezond In) integraal opgepakt.

Passieve sportbeleving van hoog niveau blijft toegankelijk

- Met de evenementensubsidie zijn 26 toegankelijke sportevenementen ondersteund.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

Levensvatbare voorzieningen moeten voor elk dorp behouden blijven

- In plaats van vijf, zijn vier velden gerenoveerd in 2015. Naar wens van en in overleg met vv Buitenpost is de renovatie van nog één veld doorgeschoven naar 2016.

Alle kinderen beschikken over een zwemdiploma als ze van de basisschool komen

- In 2016 vindt een onderzoek plaats of alle kinderen over een zwemdiploma beschikken als ze van de basisschool komen.

Maatschappelijk effect 3 Taal en cultuur

Cultuur is divers. Die diversiteit moet in volle breedte toegankelijk zijn voor alle inwoners. Cultuur draagt bij aan de eigenwaarde en de ontwikkeling van mensen. Muziek, theater, dans of bijvoorbeeld een museumbezoek zijn prachtige belevingen. Cultuur is zowel passief als actief van toegevoegde waarde. Taal en cultuur geven ook kleur aan de eigen identiteit.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Blijvend uitvoering geven aan het Frysk Taalbelied, onder andere door een vervolg te geven aan de nota Frysk Taalbelied Achtkarspelen 2013–2016
- Monumentale panden voor de toekomst behouden (zie programma 6)
- Basisschoolkinderen komen met een grote diversiteit aan cultuur in aanraking
- Algemene muzikale vorming (AMV) wordt breed ingezet in het basisonderwijs
- Musea in eigen gemeente bekender maken bij leerlingen van basisschool en voortgezet onderwijs
- In ieder dorp worden culturele evenementen en cursussen georganiseerd
- In 2018 hebben we een eigen cultureel aanbod dat we laten aansluiten bij Culturele Haadstêd 2018

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Op alle (19) basisscholen wordt AMV gegeven	Aantal basisscholen	2014: 10 (schooljaar 13/14)	20	12

NB

In de loop van 2015 heeft u besloten de streefwaarden naar beneden bij te stellen. Vanaf 2016 is de streefwaarde 15 i.p.v. 20. Hiernaast is het aantal basisscholen gedaald naar 19.

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- Uitvoering van de Nota Frysk taalbelied door het stimuleren en initiëren van diverse activiteiten
- Inventarisatie van de culturele activiteiten op de basisscholen, inclusief het museumbezoek in de eigen gemeente
- Inventarisatie van de culturele evenementen en cursussen in de dorpen

- Plan van aanpak voor Kulturele Haadstêd 2018
- Op alle basisscholen wordt Algemene Muzikale Vorming gegeven
- Stimuleren van bibliotheekwerk, muziekonderwijs en amateurkunst door middel van subsidieverstrekking
- Uitvoering Cultuurnota door het stimuleren en initiëren van diverse activiteiten

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Blijvend uitvoering geven aan het Frysk Taalbelied, onder andere door een vervolg te geven aan de nota Frysk Taalbelied Achtkarspelen 2013–2016

- De Wâlddichter Achtkarspelen hat njoggen gedichten skreaun en foardroegen.
- Yn 2015 is der ien kursus SkriuwmarFrysk útein set yn gearwurking mei de buorgemeenten.

Algemene muzikale vorming (AMV) wordt breed ingezet in het basisonderwijs

- Cultuurcentrum de Wâldsang geeft op achttien basisscholen muziekonderwijs, AMV en/of muziekprojecten. Hiernaast is het Cultuurcentrum intensief bezig om AMV jaarrond in te voeren op de basisscholen. Op twaalf basisscholen is dit inmiddels het geval.

In 2018 hebben we een eigen cultureel aanbod dat we laten aansluiten bij Kulturele Haadstêd 2018

- In 2015 is een plan van aanpak gemaakt voor Kulturele Haadstêd 2018. Hiernaast hebben wij twee Ynspiraasjejûnen georganiseerd voor inwoners, organisaties en bedrijven in onze gemeente.

Uitvoering Cultuurnota door het stimuleren en initiëren van diverse activiteiten

- De bibliotheek richt zich op drie programmaliĳnen, de fysieke, educatieve en digitale bibliotheek. Binnen de educatieve liĳn zijn het project ‘Boekstart’ voor baby’s en hun ouders, de uitleencollecties op de peuterspeelzalen en kinderdagverblijven succesvol. Met de mediatheken op basisscholen komen alle leerlingen zeer laagdrempelig in aanraking met boeken en lezen.
- Verenigingen amateurkunst vergroten het saamhorigheidsgevoel, verstevigen de sociale structuur, en dus ook de leefbaarheid op het platteland. Zij bevorderen het zelfvertrouwen en de zelfontplooiing van de deelnemers. Om deze belangrijke rol van de amateurkunst te stimuleren ontvangen muziek-, zang- en toneelverenigingen jaarlijkse subsidie.
- De Open Monumentendag stond in 2015 in het teken van Kunst & Ambacht. Rond dit thema hebben stichting Keunstkrite, stichting Oud-Achtkarspelen en de gemeente een Cultuurmarkt georganiseerd in het gemeentehuis. Ook waren diverse rijksmonumenten en ambachten in de gemeente te bezichtigen.
- Vanaf 2015 organiseert Keunstkrite vier exposities per jaar in het gemeentehuis.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

Basisschoolkinderen komen met een grote diversiteit aan cultuur in aanraking
Musea in eigen gemeente bekender maken bij leerlingen van basisschool en voortgezet onderwijs

In ieder dorp worden culturele evenementen en cursussen georganiseerd

- De inventarisatie van zowel de culturele activiteiten op de basisscholen als van de culturele evenementen en cursussen in de dorpen is doorgeschoven naar 2016. Inmiddels is gestart met de inventarisatie.

Wat heeft het gekost?

In de onderstaande tabellen een cijfermatige en tekstuele toelichting op dit programma. De tabellen geven achtereenvolgens het volgende weer:

- De totale baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- De incidentele baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- Een analyse van de belangrijkste verschillen tussen begroting (na wijziging) en rekening. Het afzonderlijk benoemen van diverse (kleine) mee- en tegenvallers is vanuit het oogpunt van leesbaarheid van de programmarekening achterwege gelaten.

Lasten en baten programma (x 1.000)

Financiële gegevens	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. Dorpen / Versterking Mienskip	306	311	5N
2. Sport	1.782	1.759	23V
3. Taal en cultuur	988	970	19V
4. Uitvoeringskosten	247	252	5N
Totaal lasten	3.323	3.290	32V
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. Dorpen / Versterking Mienskip	5	3	2N
2. Sport	802	810	8V
3. Taal en cultuur	48	48	0
4. Uitvoeringskosten	57	63	6V
Totaal baten	912	924	12V
Saldo van baten en lasten voor bestemming	2.410N	2.366N	44V
Toevoegingen aan reserves (lasten):			
1. Dorpen / Versterking Mienskip	0	0	0
2. Sport	0	0	0
3. Taal en cultuur	0	0	0
Totaal lasten	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves (baten):			
1. Dorpen / Versterking Mienskip	18	18	0

2. Sport	20	0	20N
3. Taal en cultuur	0	0	0
Totaal baten	37	18	20N
Saldo reservemutaties	37V	18V	20N
Resultaat rekening baten en lasten	2.373N	2.349N	24V

Incidentele posten 2015 (x 1.000)

Lasten	Begroting (na wijz.)	Rekening	Vershil
Aanvulling kunst-, taal- en cultuurmiddelen na structurele	5	4	1V
Cultureel aanbod laten aansluiten bij kulturele haadstêd & inventarisatie museumbezoek	13	10	3V
Project minsken meitsje in doarp - laatste jaar	18	20	2N
Herstel elektrische installaties/lichtmasten sportcomplexen	25	25	0
Totalen	61	59	2V
Baten	Begroting (na wijz.)	Rekening	Vershil
Project minsken meitsje in doarp - laatste jaar (reserve sofa)	18	18	0
Totalen	18	18	0

Verklaring verschillen per onderdeel (x 1.000)

Verschillen	
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):	32V
• Dorpen / Versterking Mienskip	5N
We zijn meer kwijt dan begroot aan het project Minsken meitsje in doarp te Twijzelerheide door verlenging van het project met een paar maanden (ca. 2.000) en door hogere onderhoudskosten	
• Sport	23V
Per saldo een meevaller van ca. 23.000, te verklaren door o.a.: <ul style="list-style-type: none"> • Een kleine overschrijding van het algemene sportbudget (ca. 1.700) door hogere uitgaven dan begroot voor aanschaf en reparatie van sport- en spelmateriaal, dit enigszins getemperd iets lagere subsidie uitgaven. • Een overschrijding op de budgetten buitensport van per saldo ± 10.500 door hogere onderhoudskosten (aangekondigd), dit getemperd door lagere afschrijvingen doordat investeringen later worden afgerond. • Een meevaller van per saldo 35.000 op de uitgaven voor binnensport door o.a. lagere loon-, nuts- en onderhouds- c.q. beheerkosten. 	
• Taal en cultuur	19V
Minder huisvestingskosten De Wâldsang (ca. 2.000), tweejaarlijkse activiteiten (ca. 6.000), minder subsidieaanvragen (ca. 5.500) en doorgeschoven werkzaamheden (ca. 4.000).	
• Uitvoeringskosten	5N
De personele kosten vallen door een aantal geringere verschillen per saldo bijna 5.000 hoger uit dan begroot.	
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):	12V
• Dorpen / Versterking Mienskip	2N
Door een incidenteel lagere pacht voor het Jeugdhonk in Gerkesklooster vallen de baten 2.500 lager uit dan begroot.	
• Sport	8V

Hogere baten dan begroot (ruim 8.000) door hogere huurinkomsten binnensport (ca. 3.500) en buitensport (ca. 4.500). De reden daarvoor is o.a. een andere wijze van factureren.	
• Uitvoeringskosten	
De personele baten vallen door diverse verschillen, w.o. ziekingeld en een extra bijdrage van De Friesland Zorgverzekeraar voor o.a. buurtsport per saldo ruim 6.000 hoger uit dan begroot.	6V
Toevoegingen aan reserves (lasten):	0
-	
Onttrekkingen aan reserves (baten):	20N
• Sport	20N
De onttrekking aan de reserve "dekking afschrijving renovatie slechte sportvelden is minimaal een jaar uitgesteld, dit omdat de afronding van de renovaties grotendeels in 2015 heeft plaatsgevonden.	

Programma 2 – Onderwijs en Jeugdbeleid

Portefeuillehouder: M. de Haan

De jeugd heeft de toekomst. We moeten kinderen optimaal de kans bieden zich te ontwikkelen en voor te bereiden op de maatschappij. Kinderen en hun ouders mogen hierin ambitieus zijn. Ieder kind heeft recht op passend onderwijs.

De gezamenlijke ambitie is gericht op het vergroten van de individuele kansen van jongeren en de ontwikkeling van de regio als geheel. Inspanningen dienen te leiden tot een gunstig(er) opgroei-, ontwikkel-, werk- en leefklimaat in Achtkarspelen. Belangrijk uitgangspunt is het toekomstbestendig waarborgen en versterken van de onderwijskwaliteit. De gemeente ondersteunt dit beginsel van harte, mede door het vitaal en leefbaar houden van kleine(re) kernen.

Effectief beleid vraagt een integrale benadering en werkwijze. Verbindingen worden gelegd tussen de deelterreinen Economische Zaken (ondernemers), Onderwijs en lokale overheid (W&I, EZ, Onderwijs/Jeugd) en werken intern en extern samen.

Ook bij beleid met een meer preventief karakter is een goed functionerend netwerk van grote waarde. Binnen en buiten onze organisatie worden integrale koppelingen gemaakt. Gehecht wordt (bijvoorbeeld) aan de samenwerking van voorschoolse voorzieningen in het proactief bereiken van de doelgroep. De medewerkers van de consultatiebureaus werken samen met de ketenpartners van de peuteropvang in het kader van (vroeg)signalering en toeleiding naar VVE-programma's.

Dit leidt tot de volgende maatschappelijke effecten:

- Vergroten onderwijskansen
- Voldoende voorzieningen voor de jeugd
- Minder middelengebruik onder kinderen en jongeren (alcohol, drugs en roken)

Maatschappelijk effect 1   Vergroten onderwijskansen

Voor de instandhouding van onderwijsvoorzieningen wordt gestuurd op kwalitatief hoogwaardige en exploitabele onderwijsvoorzieningen/ integrale kindvoorzieningen. Mogelijkheden van verdergaande samenwerking en multifunctioneel gebruik van gebouwen worden meegenomen als onderdeel van het te ontwikkelen accommodatiebeleid.

We zijn blij met de goede en constructieve relatie die we onderhouden met het onderwijs en direct gerelateerde partners. Ook onderling tussen de schoolbesturen zien we een gunstig samenwerkingsklimaat. Integraal worden verbindingen gelegd voor de jeugd van 0 tot 27 jaar. Van preventieve zorg en (toeleiding naar) voor en vroegschoolse educatie tot aan de aansluiting op de arbeidsmarkt.

Een belangrijk thema is het terugdringen van de (jeugd)werkloosheid in Achtkarspelen. Om een effectieve verbeterslag te kunnen maken is een collectieve ambitie en een samenhangend beleid een voorwaarde. De taakopdracht van de breed samengestelde

werkgroep Arbeidsmarkt en Onderwijs sluit aan op de doelstelling in het huidige coalitieakkoord.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Kinderen van 0–12 jaar kunnen naschools allerlei activiteiten volgen op het gebied van sport, cultuur en welzijn
- De onderwijsachterstanden zijn afgenomen met een streefwaarde van 20%;
- Voor- en vroegschoolse educatie wordt uitgevoerd door gecertificeerde medewerkers;
- Ieder dorp heeft minimaal een basisschool en het liefst een samenwerkingschool
- Blijvend uitvoering geven aan het Frysk Taalbelied, onder andere een vervolg te geven aan de nota Frysk Taalbelied Achtkarspelen 2013–2016;
- Alle peuterspeelzalen of peuteropvang zijn of worden gecertificeerd tweetalig;
- Alle scholen hebben of maken beleid op het gebied van meertaligheid;
- Initiatieven gericht op betere aansluiting onderwijs en bedrijfsleven worden gesteund.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Vergroten onderwijskansen (nog uit te werken) Een betekenisvolle indicator is niet voorhanden	Zwakke scholen	2013/1	2015/0	0

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- Daar waar schoolbesturen besluiten tot samenwerking om basisonderwijs in een dorp in stand te houden, biedt de gemeente indien gewenst ambtelijke ondersteuning aan de schoolbesturen om dit voor te bereiden, verleent alle medewerking om de daarvoor noodzakelijke huisvesting zo spoedig mogelijk te realiseren en/of investeert mede in de noodzakelijke verbouw/nieuwbouw.
- Daar waar mogelijkheden zijn, zetten wij in op de realisatie van Kindcentra.
- Een belangrijk speerpunt om onderwijsachterstanden te bestrijden of liever, de onderwijskansen te vergroten, is het VVE-beleid. In Achtkarspelen is in de afgelopen decennia een professionele inzet met hoge kwaliteit gerealiseerd. De VVE wordt uitgevoerd door gecertificeerde medewerkers.
- Daarnaast wordt onder andere invulling gegeven aan het doel 'vergroten van onderwijskansen' door activiteiten die hierna worden benoemd bij 'initiatieven gericht op betere aansluiting onderwijs en bedrijfsleven'.
- Een goede taalverwerving is een voorspeller van een goede schoolcarrière. Meertaligheid is een pre en dat moet maximaal worden benut. Scholen zijn overigens autonoom in het maken van onderwijskundige keuzes. Jaarlijks wordt een bescheiden subsidiebedrag ter stimulering van Frysk Taalbelied uitgekeerd aan basisscholen. Deze voorziening wordt benoemd in de nota Frysk Taalbelied (zie programma 1).
- Daarnaast is binnen de VVE-programma's het taalbeleid en meertaligheid al een leidend thema. Een drietal basisscholen in onze gemeente is gecertificeerd 'trijetalig'. Alle peuteropvang werken op consequente wijze met tweetaligheid. Een aantal locaties voor peuteropvang heeft een officieel certificaat, te weten Buitenpost, Twijzelerheide, Twijzel, Kootstertille en Drogeham.

- Onze kinderen groeien op in een meertalige regio. Om de voordelen van een meertalige opvoeding goed tot zijn recht te laten komen, besteden wij extra aandacht aan dit onderwerp. Taalachterstanden worden helaas nog veelvuldig geconstateerd (onder andere in het Voortgezet Onderwijs).
- De werkgroep Arbeidsmarkt en Onderwijs heeft de afgelopen jaren al een aantal succesvolle projecten helpen realiseren. Omdat onze ambitie verder gaat, stellen we voor om in de jaren 2015, 2016 en 2017 een werkbudget van € 40.000 in de begroting op te nemen om een intensivering van (nieuwe) activiteiten mogelijk te maken.
- Uitvoeren van de leerplichtwet.
- Het aanbieden van Volwasseneneducatie
- Blijvend investeren in het verminderen van onderwijsachterstanden (vergroten onderwijskansen) via voor- en vroegschoolse educatie, ambitie projecten, Leja activiteiten, preventieve logopedie, innovaties, het stimuleren trijetalige skoalle en via het project Klasseglas
- Aanbieden van leerlingenvervoer.
- Helpen tot stand brengen van een sluitende en goed functionerende zorgketen (CJG).
- Bijdrage leveren aan de duurzame bestrijding van (jeugd)werkloosheid.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

- In september 2015 heeft de gemeenteraad het beleidsdocument onderwijs “koers op kansen II 2015–2019” vastgesteld; Daarin benoemde hoofdthema’s zijn: accommodatiebeleid, ICT in en rond het onderwijs, het versterken van de verbinding onderwijs en arbeidsmarkt, sociale competenties (anti-pesting) en doorgaande lijnen in leren en in zorg.

Kinderen van 0–12 jaar kunnen naschools allerlei activiteiten volgen op het gebied van sport, cultuur en welzijn

- Inhoudelijk wordt aansluiting gezocht bij de actuele ontwikkeling van continue roosters op de basisscholen en de wensen rond het organiseren van dag arrangementen. Ook de inzet van de 'combinatiefunctionaris' wordt in dit perspectief bekeken. In ieder dorp worden minimaal 12 activiteiten voor jeugd- en jongeren tot en met 17 jaar georganiseerd. Daarnaast past hier een integrale verwijzing naar de activiteiten onder programma 1.

De onderwijsachterstanden zijn afgenomen met een streefwaarde van 20%

- Het project Bouwen Aan Ambitie 2015 is succesvol geweest op het thema ICT-vaardigheden. De projectformule is verfijnd en het netwerk is uitgebreid. Bij de voorbereidingen voor de uitvoering in 2016 wordt duidelijk dat álle scholen in Achtkarspelen gaan deelnemen. Daarnaast zijn ook reeds de NHL/Stenden en ROC Friese Poort reeds actieve partners;
- Vanuit en binnen het project Bouwen Aan Ambitie wordt de verbinding met de arbeidsmarkt, de lokale en regionale ondernemers versterkt.

- De verbinding en samenwerking wordt gezocht en versterkt met de regio via o.a. de samenwerkingsverbanden Gouden Driehoek NOF, ANNO, Innovatiehuis, Kenniswerkplaats, Streekhûs, ONOF, NOFCOM, ROC's, Hoger Onderwijs en gemeenten.
- Op het thema sociale competenties wordt een onderzoek voorbereid: aanbod-inventariserend en behoeftenonderzoek; uitvoering 1^e helft 2016; ook sport, gezondheid, veiligheid en jeugdbeleid worden hierbij integraal betrokken (o.a. CJG, jeugdteams, GGD).

Ieder dorp heeft minimaal een basisschool en het liefst een samenwerkingschool

- Per 1-8-2015 is in Augustinusga een samenwerkingschool gerealiseerd;
- In het najaar is overleg gestart met de samenwerkingschool 'VO Surhuisterveen' over de huisvestingsconsequenties; in 2016 zal een voorstel worden uitgewerkt;
- De onderwijshuisvesting krijgt een plek in het op te stellen accommodatiebeleid met aandacht voor de mogelijkheden voor het realiseren van integrale kindcentra;
- De voorbereiding van een basisdocument toekomstgericht accommodatiebeleid is in het najaar 2015 gestart i.s.m. bureau KAW (oplevering concept juni 2016).

Voor- en vroegschoolse educatie wordt uitgevoerd door gecertificeerde medewerkers

- Blijvend uitvoering geven aan het Frysk Taalbelied, onder andere een vervolg te geven aan de nota Frysk Taalbelied Achtkarspelen 2013-2016
- Alle peuterspeelzalen of peuteropvang zijn of worden gecertificeerd tweetalig
- Alle scholen hebben of maken beleid op het gebied van meertaligheid

Achterstand wordt bestreden met o.a. het bieden van kwalitatief hoogstaand onderwijs.

- De achterstanden nemen af in Achtkarspelen en we kennen geen zwakke scholen meer. In Achtkarspelen is in de afgelopen decennia een professionele inzet met hoge kwaliteit gerealiseerd. Voor- en vroegschoolse educatie wordt uitgevoerd door gecertificeerde medewerkers. Op alle peuterspeelzalen in de gemeente Achtkarspelen zijn de leidsters VVE gecertificeerd. De themagroep VVE ontwikkelt en bewaakt de kwaliteit.

De kwaliteit van het VVE-beleid is in 2015 geborgd en opnieuw vastgelegd in de subsidieafspraken met de lokale aanbieders van peuter- en kinderopvang;

- De kinderen in het voorschoolse gedeelte gaan naar de VVE-locaties van TIKO. Door deze organisatie wordt er nauwgezet toegezien op de scholing en werkbegeleiding van de medewerkers.
- Daarnaast is binnen de VVE-programma's het taalbeleid en meertaligheid een leidend thema. Een drietal basisscholen in onze gemeente is gecertificeerd 'trijetalig'. Op alle peuteropvang wordt op consequente wijze met tweetaligheid gewerkt, een aantal locaties voor peuteropvang heeft een officieel certificaat, te weten Buitenpost, Twijzelerheide, Twijzel, Kootstertille en Drogeham. Dit is in uitvoering via de themagroep VVE.
- Meertaligheid is een beleidsambitie vanuit het onderwijsbeleidsplan en wordt nader uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma.
- De samenwerking tussen de consultatiebureaus en de voorschoolse voorzieningen (vnl. TIKO) is geëvalueerd. Beide partijen zijn heel tevreden over de samenwerking en weten elkaar wederzijds goed en snel te vinden.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

- Voor volwasseneneducatie en het thema laaggeletterdheid heeft het gemeentebestuur (d.m.v. moties) extra aandacht gevraagd, o.a. vanuit het armoedebeleid. Het opstellen van een basisnotitie is opgeschort naar het 2e kwartaal 2016.
- De wens om minimaal een basisschool en het liefst een samenwerkingschool te realiseren wordt meegenomen in het accommodatieonderzoek. De gemeenteraad heeft in 2015 besloten tot het uitvoeren van dat onderzoek; we onderzoeken tevens de toegevoegde waarde van kindcentra en/of zorgpunten in het accommodatie-onderzoek.

Maatschappelijk effect 2 Voldoende voorzieningen voor de jeugd

Voor de leefbaarheid is het goed dat de jeugd zich kan ontplooiën in eigen dorp. Jongeren moeten meer betrokken worden bij de samenleving en de opdracht waar de samenleving voor staat.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- De gemeente biedt ruimte voor initiatieven waar de jongeren zelf mee komen;
- De jeugd moet in elk dorp een onderkomen hebben, zodat ze niet aangewezen zijn op bars, cafés of op de straat;
- Een keet voor de jeugd op eigen grond van de ouders moet kunnen, voor zover er voldaan wordt aan de gemeentelijke voorwaarden.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusive bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Voldoende voorzieningen voor de jeugd (nader uit te werken)	In ieder dorp een instelling voor Sociaal Cultureel Werk waar minimaal 12 activiteiten per jaar voor jeugd- en jongeren tot en met 17 jaar worden georganiseerd, vorm: beginopname, tussen- en eindrapportage	12	12	12

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

De jeugd in Achtkarspelen heeft in elk dorp een onderkomen voor de uitvoering van activiteiten.

De initiatieven door jongeren worden gestimuleerd waardoor jongeren zich meer betrokken voelen bij de samenleving/ hun omgeving.

- Voorzieningen voor jeugd- en jongeren in een dorp zorgen voor het vergroten van de leefbaarheid in een dorp. Om te voorkomen dat de jeugd op straat, in bars of cafés rondhangt, hechten we er waarde aan dat de jeugd een onderkomen heeft. In 2015 zetten we in op het behoud van de huidige Sociaal Cultureel Werk - instellingen en een jeugdsoos in alle 11 dorpen in de gemeente. Het doel van het Sociaal Cultureel Werk is om het aantal activiteiten en daarmee de deelname van jeugd en jongeren, te stimuleren.

- We zien momenteel dat de leeftijdsverhoging van het toestaan van alcoholgebruik ervoor zorgt dat het uitgaansgedrag van een grote groep jongeren uit beeld raakt. Dat geldt voor ouders, maar in het geval van het jeugd- en jongerenwerk zijn dit vaak vrijwilligers. Het is van belang dat deze nieuwe categorie jongeren een omgeving hebben die veilig is, hen op gevaren wijst en grenzen stelt.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

De gemeente biedt ruimte voor initiatieven waar de jongeren zelf mee komen:

- Wij bieden de jeugd de ruimte om te komen met initiatieven en we bekijken of plannen gerealiseerd kunnen worden

De jeugd moet in elk dorp een onderkomen hebben, zodat ze niet aangewezen zijn op bars, cafés of op de straat:

- De jeugd in Achtkarspelen heeft in elk dorp een onderkomen voor het uitvoeren van activiteiten.
- Een keet voor de jeugd op eigen grond van de ouders moet kunnen, voor zover er voldaan wordt aan de gemeentelijke voorwaarden.
- In 2015 zijn geen ontoelaatbare situaties aangetroffen.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

- We willen de jongeren beter weten te bereiken om vraag-, behoeftegericht en resultaatgericht passende activiteiten te kunnen aanbieden.

Maatschappelijk effect 3 Minder middelengebruik onder kinderen en jongeren (alcohol, drugs en roken)

Het alcohol- en drugsgebruik onder kinderen en jongeren is in Achtkarspelen zorgwekkend. Voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren kan dit zeer schadelijk zijn. Het blijven bestrijden van het gebruik is speerpunt. Hier ligt ook nadrukkelijk een relatie met de jeugdzorg (programma Zorg – maatschappelijk effect 1) en met gezondheidszorg (programma Preventie en Zorg effect 3).

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Het gebruik van alcohol en drugs onder jongeren is gedaald;
- Het gebruik van alcohol en drugs door minderjarigen wordt ontmoedigd;
- Het bestrijden van druggerelateerde criminaliteit heeft blijvend aandacht.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Minder middelengebruik onder kinderen en jongeren (nader uit te werken) Geen lokale, betenisvolle cijfers beschikbaar		-	-	?

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- Op diverse manieren werkt de gemeente aan het tegengaan van overmatig alcohol- en drugsgebruik. Het project 'Grenzen aan middelenmisbruik Achtkarspelen (Gamma)' zetten we de komende jaren voort. Daarin werken de gemeente, het Centrum voor Jeugd en Gezin, de politie, de verslavingszorg en andere instanties samen met scholen. De vier scholen voor voortgezet onderwijs in de gemeente (OSG Singelland in Surhuisterveen, het Lauwers College in Buitenpost en Surhuisterveen en het Nordwin College in Buitenpost) nemen deel aan het project. De scholen tekenen een verklaring dat ze een alcoholvrij beleid voeren, er voorlichtingsprogramma's voor de leerlingen zijn, ouderavonden met voorlichting, dat de scholen alert zijn op het signaleren van alcohol- en druggerelateerde problematiek en dan ook tijdig naar de ouders stappen, dat de politie actief controleert rond de scholen. Verslavingszorg is ook actief in onze gemeente, waarbij vooral aandacht is voor toeleiding naar zorg.
- De toezichthouder/handhaver Openbare Orde en Veiligheid heeft ook een rol in het tegengaan van overmatig alcohol- en drugsgebruik. Hij overlegt met de horeca over de nieuwe regels van de Drank- en Horecawet en ook overmatig alcoholgebruik van jongeren wordt besproken. Verder gaat hij in gesprek met jongeren over drankmisbruik. Gezamenlijk met de ambtenaar alcoholmatiging wordt preventiemateriaal ontwikkeld. De komende jaren zal gewerkt worden met het Preventie- en Handhavingsplan van de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel. Hierin worden de activiteiten genoemd die voortgezet zullen worden in de periode 2014-2018 (o.a. Gezonde school en genotmiddelen, instructie Verantwoord Alcohol schenken voor sportverenigingen met kantineaccommodaties, theatervoorstellingen in de klas) en nieuwe acties gericht op preventie en handhaving (o.a. voorlichting aan ouders of opvoeders van jongeren).

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Het gebruik van alcohol en drugs onder jongeren is gedaald:

- Er zijn geen betekenisvolle lokale gegevens beschikbaar. Uit onderzoek blijkt wel de tendens dat de jongeren op steeds latere leeftijd starten met drinken.

Het gebruik van alcohol en drugs door minderjarigen wordt ontmoedigd:

- Vanuit de netwerkorganisatie 'Grenzen Aan Middelen Gebruik Achtkarspelen' (GAMMA) wordt vooral ingezet op preventie. Alle scholen voor voortgezet onderwijs hebben inmiddels een middelenprotocol.
- Binnen het programma Gezonde school en genotmiddelen wordt voorlichting gegeven
- Op het gebied van middelenmisbruik. Als gemeente in samenwerking met de nuchtere Fries en VNN (Verslavingszorg Noord-Nederland) stellen we verschillende theatervoorstellingen beschikbaar waar wordt ingegaan op negatiefgedrag veroorzaakt door middelenmisbruik. Alle scholen voor Voortgezet Onderwijs in Achtkarspelen namen actief hieraan deel in 2015. De voorstelling wordt ook aangeboden aan de ouders.

- In het preventie en handavingsplan (nieuwe drank- en horecawet) is als speerpunt uitgelicht het schenken van alcohol bij para-commerciële instellingen, zoals sportkantines, en commerciële instellingen. In 2015 is een start gemaakt met het Horeca-convenant. Vrijwel alle instellingen hebben het convenant ondertekend. Daarnaast werd de cursus 'Barcode' bij een tiental horecabedrijven uitgevoerd door VNN in opdracht van Achtkarspelen.
- Door een actieve rol vanuit de gemeente en netwerkvorming is er steeds beter zicht op lokale problematiek; een betere signalering maakt gerichtere aanpak mogelijk.

Het bestrijden van druggerelateerde criminaliteit heeft blijvend aandacht.

- De afgelopen jaren is er veel aandacht geweest voor drugszaken in Noordoost Friesland. Dealers zijn opgepakt en zijn hiervoor gestraft. De politie houdt aandacht voor druggerelateerde criminaliteit. Er is veelvuldig contact met de wijkagenten over alcohol- en drugsmisbruik. Waar strafbare feiten worden gepleegd, grijpt de politie in.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

- We brengen samenwerkingsverbanden tot stand en bieden diverse activiteiten. De onderlinge afstemming en samenwerking kan echter nog steeds beter. Daarnaast zoeken we voortdurend passende en interactieve vormen om de jongeren zelf te betrekken.

Incidentele projecten

Daar waar mogelijkheden zijn, zetten wij in op realisatie van Kindcentra

Inhoudelijk zoeken we aansluiting bij de actuele ontwikkeling van continue roosters op de basisscholen en de wensen rond het organiseren van dag arrangementen. Ook de inzet van de 'combinatiefunctionaris' wordt in dit perspectief bekeken.

De voorzieningen voor kinderen van 0-12 jaar zijn op dit moment vaak gehuisvest in verschillende accommodaties. Als gevolg van de bevolkingskrimp daalt het leerlingenaantal en ontstaat er 'overcapaciteit' in de school. De betreffende capaciteit kan, al dan niet met een bouwtechnische aanpassing, worden ingezet voor de realisering van een Kin centrum. Eventuele financiële consequenties worden opgenomen in het accommodatiebeleid en huisvestingsprogramma's.

Het wetsvoorstel 'overheveling van taak en budget voor aanpassingen in onderwijshuisvesting van gemeente naar scholen' is aangenomen. Dit betekent dat schoolbesturen voor primair onderwijs per 1 januari 2015 verantwoordelijk zijn voor het buitenonderhoud van hun schoolgebouwen. In het voortgezet onderwijs is dit al zo geregeld sinds 2004.

Alle dorpen in Achtkarspelen herbergen minimaal 1.200 inwoners waardoor iedere kern toch minimaal 1 basisschool van ca. 80 leerlingen overeind moet kunnen houden en in staat mag worden geacht de gewenste kwaliteit te waarborgen; Een school van 80 leerlingen houdt in

dat er hooguit met 4 combinatiegroepen gewerkt zal worden. Het combineren van méér dan 2 groepen gaat bijna altijd ten koste van de kwaliteit van het onderwijs.

In het coalitieakkoord is veel aandacht voor het voorzieningenniveau in de kernen en concreet de integrale ontwikkeling van integrale kindcentra. De scholen, peuter- en kinderopvang en ook het CJG zijn daarin kernpartners (allen vertegenwoordigd in het LEJA Achtkarspelen). De visieontwikkeling dit najaar – in samenspraak met o.a. deze partners – is de opmaat geweest naar het nieuwe beleidsplan Onderwijs en Jeugd 2015–2019 (Koers op Kansen II).

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

- De samenwerkingsschool te Augustinusga is per 1-8-2015 gerealiseerd.
- De scholen voor Voortgezet Onderwijs in Surhuisterveen zijn per 1-8-2015 samengegaan.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

- De gemeenteraad heeft in 2015 besloten een accommodatiebeleid op te laten stellen. Het op te stellen gemeentelijk accommodatiebeleid dient onder andere richting te geven aan de ontwikkeling van integrale kind/zorgcentra. Eind 2015 is een extern bureau van start gegaan met de voorbereiding uitvoering van dat onderzoeksrapport.

Wat heeft het gekost?

In de onderstaande tabellen een cijfermatige en tekstuele toelichting op dit programma. De tabellen geven achtereenvolgens het volgende weer:

- De totale baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- De incidentele baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- Een analyse van de belangrijkste verschillen tussen begroting (na wijziging) en rekening. Het afzonderlijk benoemen van diverse (kleine) mee- en tegenvallers is vanuit het oogpunt van leesbaarheid van de programmarekening achterwege gelaten.

Lasten en baten programma (x 1.000)

Financiële gegevens	2015		
	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. Onderwijs	2.970	2.849	121V
2. Jeugdbeleid	762	778	16N
3. Alcohol en drugs	0	18	18N
4. Uitvoeringskosten	189	199	10N
• Incidentele projecten	70	40	30V

Totaal lasten	3.991	3.884	107V
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. Onderwijs	148	150	2V
2. Jeugdbeleid	27	27	0
3. Alcohol en drugs	0	21	21V
4. Uitvoeringskosten	0	0	0
Totaal baten	175	198	23V
Saldo van baten en lasten voor bestemming	3.816N	3.686N	130V
Toevoegingen aan reserves (lasten):			
Totaal lasten	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves (baten):			
Totaal baten	0	0	0
Saldo reservemutaties	0	0	0
Resultaat rekening baten en lasten	3.816N	3.686N	130V

Incidentele posten (x 1.000)

Incidentele lasten	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Stelpost besparingen accommodaties	50	0	50N
Integrale kindcentra	50	0	50V
Budget terugdringen jeugdwerkloosheid	40	36	4V
Alcohol en drugs	30	4	26V
Totalen	70	40	30V
Incidentele baten	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Totalen	0	0	0

Verklaring verschillen per onderdeel (x 1.000)

Verschillen	
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):	
1. Onderwijs	121V
<u>Onderwijshuisvesting</u> Wegens onderuitputting op de investeringen waren de rentelasten lager dan geraamd € 126.000. Aan diverse kosten is per saldo € 17.000 minder uitgegeven. De besparingen op het accommodatiebeleid (€ 50.000) zijn in 2015 niet gehaald en doorgeschoven naar 2016.	
<u>Onderwijsachterstandenbeleid</u> De lasten voor de Voor- en vroegschoolse educatie hebben betrekking op scholing, kosten van begeleiding in de stuurgroep en kinderopvang. In 2015 is op dit moment € 52.000 minder aan kosten verantwoord. Er moet nog een eindafrekening plaatsvinden. Het project Integrale kindcentra wordt in 2016 opgestart, het bedrag voor 2015 van € 50.000 is daarom niet besteed. De subsidies voor onderwijsbegeleiding/preventieve logopedie en trijetalige skoalle, in totaal € 16.000, zijn in 2015 niet nog toegekend. Op het budget terugdringen jeugdwerkloosheid voor 2015 resteert nog € 4.000.	
<u>Onderwijs divers</u> De kosten voor het leerlingenvervoer zijn € 97.000 hoger dan verwacht. Er is meer aanbod van leerlingen. De begroting voor de komende jaren is daarop aangepast. De kosten voor leerplicht waren € 7.000 lager dan verwacht.	
2. Jeugdbeleid	16N

<u>Sociaal cultureel werk</u> De jongerenwerker en de beheerders van Werkpro drukken zwaar op de subsidiepost van het SCW. De jongerenwerker behoort eigenlijk uit het welzijnsbudget te worden betaald. Getracht wordt het contract met de beheerders te beëindigen. Hiermee ontstaat er meer ruimte voor het eigenlijke subsidiebeleid.	
3. Alcohol en drugs	18N
Aan salariskosten voor formatie van het project alcohol- en drugsgebruik is € 18.000 betaald. Deze medewerker is gedetacheerd bij Tytsjerksteradiel. De salariskosten worden hiermee terugontvangen.	
4. Uitvoeringskosten	10N
De uitvoeringskosten zijn overschreden wegens tijdelijk inhuur van personeel.	
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):	23V
1. Onderwijs	2V
Aan eigen bijdragen voor het leerlingenvervoer is een gering bedrag meer ontvangen.	
3. Alcohol en drugs	21V
De salariskosten voor de formatie van het project alcohol- en drugsbeleid zijn wegens detachering terugontvangen van Tytsjerksteradiel.	
Toevoegingen aan reserves (lasten):	0
Onttrekkingen aan reserves (baten):	0

Programma 3 – Preventie en Zorg

Portefeuillehouder: G. Postma

Omringd door kwalitatief goede zorg, moeten inwoners in Achtkarspelen gelukkig kunnen opgroeien, leven, wonen en werken. Zodat talenten kunnen ontwikkelen, jong en oud en ieder naar zijn/haar eigen capaciteiten.

Vanaf 1 januari 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de gehele ondersteuning van kinderen, jongeren en hun ouders, van preventieve tot zware zorg. In het Regionaal Transitie Arrangement Jeugdzorg Fryslân zijn afspraken vastgelegd om de continuïteit van de zorg in 2015 te waarborgen. Daarnaast is, met de decentralisatie van een deel van de AWBZ, de gemeente vanuit de Wmo verantwoordelijk voor een belangrijk deel van de ondersteuning aan mensen zodat zij zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen en van waarde blijven voor zichzelf en de samenleving.

De komende jaren doet de gemeente, net als in de andere programma's, voor zorg meer een beroep op de eigen kracht in de Mienskip. We gaan de zorg meer dorpsgericht organiseren. De zorgvraag wordt als volgt beantwoord: Probeer het in eerste instantie zelf op te lossen. Lukt dit niet, kijk dan wat je kunt regelen in je netwerk. Lukt dit ook niet, dan is er een professional die je graag helpt.

Het college kijkt vanuit de nieuwe definitie op gezondheid¹ naar wat mensen wel kunnen in plaats van wat zij niet kunnen. Rekening houdend met de sociale en fysieke omgeving waarin ze leven, wonen en werken. Mensen worden niet meer gezien als een optelsom van hun ziekte en zorgbehoefte. Het gaat om de capaciteiten van mensen om zelf regie te voeren op hun eigen leven. Inzet van dorpentteams is het middel om de doelen te bereiken binnen het programma Zorg.

Dit leidt tot de volgende maatschappelijk effecten:

- Minder kinderen in de 'zware jeugdzorg',
- Meer ouderen en meer mensen met een beperking wonen en participeren in eigen dorp
- Meer tevreden mantelzorgers
- Gezondere inwoners

De effecten van kwalitatief goede zorg beperkt zich overigens niet tot dit programma. Het draagt bij aan het realiseren van de doelen van alle 3 transities in het sociaal domein.

Er zijn ook indirecte effecten over meerdere programma's. Bijvoorbeeld, gezondere inwoners zullen meer participeren in de samenleving (programma 4 Werk en inkomen). Voldoende levensloopbestendige woningen (programma 1 leefbaar vergroot de kans dat ouderen in hun eigen dorp blijven. Een integrale benadering binnen en buiten het programma Zorg is daarom een must!

---

¹ 'Gezondheid is het vermogen tot adequate aanpassingen en zelfmanagement bij maatschappelijke en lichamelijke en emotionele uitdagingen.' (mw. Huber, 2011)

Maatschappelijk effect 1 Minder kinderen in de zware jeugdzorg

Met de invoering van de decentralisatie Jeugdzorg is de gemeente verantwoordelijk geworden voor de gehele jeugdzorg, dus ook de zware jeugdzorg. We verwachten dat onze investeringen in de preventieve en de lichtere jeugdzorg leiden tot een verlaging van het aantal kinderen in de zware jeugdzorg. Dit is niet alleen positief voor de betrokken kinderen en de gezinnen en op termijn ook voor de gemeentelijke financiën.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Ouders met opvoedingsvragen kunnen terecht bij het CJG.
- Blijven inzetten voor schoolmaatschappelijk werk.
- In Achtkarspelen wordt op adequate wijze invulling gegeven aan de zorgplicht.
- Er is sprake van één gezin, één plan, één hulpverlener.
- Jeugdzorg in Achtkarspelen is laagdrempelig.
- Minder kinderen komen terecht in de “zware” jeugdzorg.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Minder kinderen in de 'zware jeugdzorg'	Aantal beschermingsonderzoeken (Raad van Kinderbescherming)	19 (2013)	19	19

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- Kinderen en jongeren zoveel mogelijk thuis, dan wel zo dichtbij mogelijk, helpen.
- Bij specialistische hulp waar mogelijk kinderen en jongeren op Friese dan wel op Noord-Nederlandse schaal behandelen. Afspraken maken met aanbieders van jeugdzorg over monitoring en informatievoorziening, prijs, borging kwaliteit, garantietermijn, deskundigheid en innovatieprikkel.
- Toezicht houden op de uitvoering van de wettelijke JGZ-taken en daarnaast extra jeugdgezondheidszorg (JGZ inzetten waar het nodig is. Per 2015 zijn opgenomen in het provinciale JGZ-basistakenpakket: Schouders onder ouders, een gesprek over de gevaren van alcohol met basisschoolkinderen en hun ouders, een extra contactmoment voor 14-jarigen. Aanvullend voert de JGZ uit: pedagogische thuisbegeleiding.
- Uitvoering van de wettelijke JGZ-taken voor 0 tot 4-jarigen op het consultatiebureau. In Achtkarspelen zijn naast de 3 reguliere nog 7 extra locaties voor consultatiebureau.
- Prenatale voorlichting onder de vlag van het CJG in samenwerking met andere partners in de geboorte- en jeugdgezondheidszorg (verbinding met maatschappelijk effect 4).
- De inzet van twee jeugdteams verspreid over Achtkarspelen. In deze jeugdteams werken samen met de licht ambulante professionals en de toeleiders voor de niet vrij toegankelijke hulp aan de ondersteuning van de hulpvraag van het gezin. De jeugdteams werken nauw samen met het dorpenteam in het gebied.

- Bestaand ondersteuningsaanbod en werkwijze van Centrum van Jeugd en Gezin (CJG) koppelen aan de bevindingen uit de jeugdteams.
- Uitvoering geven aan het beleidsplan Zorg voor jeugd Achtkarspelen 2015 – 2018. Vanuit drie sporen: gewoon opvoeden, basisondersteuning en aanvullende specialistische ondersteuning.
- Inzet van jeugdteams. Dit zorgt voor eerdere signalering en ondersteuning van gezinnen. Daarmee is het aantal beschermingsonderzoeken van de Raad van Kinderbescherming een goede indicator voor het maatschappelijk effect 'Minder kinderen in de 'zware jeugdzorg'.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Minder kinderen in de zware zorg

- Minder kinderen in de zware zorg is het maatschappelijk effect dat wij willen bereiken en gelet op de streefwaarde 2015 ook bereikt hebben. Door de inzet van de jeugdteams wordt eerder ondersteuning aangeboden dan voor de transitie. Wel is het zo dat bij zowel de nieuwe aanmeldingen als de bestaande jeugdhulp gezinnen de problematiek dusdanig is dat een daling van het aantal kinderen in de zware jeugdzorg nog niet in de mogelijkheden ligt.
- De jeugdteams kunnen er op dit moment nog niet vroeg genoeg bij zijn en daarmee mogelijk een verzwaring/verergering van de problematiek voorkomen. Daarbij opgemerkt dat voor sommige kinderen nu en in hun toekomst de zware zorg het enige antwoord is op hun vraag. Het is dus mooi dat het aantal beschermingsonderzoeken 2015 constant is gebleven.
- Meer aandacht voor preventie, nog intensievere samenwerking met lokale partijen en meer gespecialiseerde expertise in de jeugdteams zullen zeker bijdragen tot het verminderen van kinderen in de zware zorg.

Ouders met opvoedingsvragen kunnen terecht bij het CJG

- Het bestaande ondersteuningsaanbod van het CJG, gericht op preventie zoals Heit en Mem café, Gezinscoaching, Home Start, Begeleide omgangsregeling, maatjesproject is verbonden aan de jeugdteams. De website en facebookpagina van het CJG worden ook gebruikt om de jeugdteams bekend te maken aan de ouders en professionals. Er is ook samengewerkt rond de totstandkoming van de folder "Uit elkaar: hoe gaat het met de kinderen". Omdat de meeste aandacht van de teams nu nog is uitgegaan naar individuele casuïstiek zijn er nog weinig mogelijkheden voor preventie. De sterke verbinding tussen CJG en de jeugdteams zorgt ervoor dat ouders gemakkelijk antwoorden kunnen krijgen op opvoedingsvraagstukken.

Blijven inzetten op schoolmaatschappelijk werk

- De werksoort schoolmaatschappelijk werk is onderdeel geworden van de jeugdteams en geïntegreerd in de integrale ondersteuning van kinderen en ouders. De gezinswerkers die deze onder deze expertise beschikken onderhouden de contacten met peuter/kinderpopvang, de basisscholen en het voortgezet onderwijs.

In Achtkarspelen wordt op een adequate manier invulling gegeven aan de zorgplicht

- Doordat de gezinswerkers van de jeugdteams geschoolde professionals zijn kan dichtbij kortdurende ambulante jeugdhulp verleend worden aan kinderen en hun ouders. Voor kinderen die meer en/of langdurig jeugdhulp nodig hebben wordt door de gezinswerker gezocht naar jeugdhulpaanbod in de gemeente of daar dichtbij. Voor enkele kinderen is dusdanige specialistische jeugdhulp nodig die niet in Fryslân of Noord-Nederland te vinden is.
- Bij de gezamenlijke provinciale inkoop voor Jeugd GGZ, AWBZ intra en extramuraal, Jeugd- en Opvoedhulp en dyslexie zijn 98 aanbieders gecontracteerd, waaronder ook aanbieders uit onze eigen gemeente. Het overgrote deel van het jeugdhulpaanbod bevindt zich in Fryslân, aangevuld met aanbod op Noord Nederlandse schaal. Er hoeft maar sporadisch gebruik te worden gemaakt van de landelijk ingekochte zeer specialistische zorg. Sociaal Domein Friesland is de naam van de gemeenschappelijke regeling voor o.m. de inkoop. Bij dreigende overschrijding van budgetplafonds zijn met de betrokken aanbieders gesprekken gevoerd over beperking instroom c.q. bevorderen doorstroom. Met de organisaties die Jeugdbescherming en -reclassering maatregelen uitvoeren (Regiecentrum Bescherming en Veiligheid, Leger des Heils, Willem Schrikkergroep) zijn subsidierelaties aangegaan.
- De onderdelen van het JGZ-basistakenpakket en de aanvullende pedagogische thuisbegeleiding (voor gezinnen waar extra hulp nodig was) zijn uitgevoerd.
- Het Sociaal Consortium Friesland heeft voor één jaar de opdracht gekregen om samen met de CJG-coördinator de jeugdteams vorm te geven. Gaandeweg is de volledige omvang van 12 fte bereikt. De gezinswerkers hebben verschillende professionele achtergronden waardoor de jeugdteams over een brede expertise beschikken. Voor een groot deel samen met de ondersteuners van de dorpen teams hebben de gezinswerkers zich voorgesteld aan de dorpen waarvoor zij de contactpersoon zijn. Naast verwerken van nieuwe aanmeldingen hebben de gezinswerkers ook heronderzoeken voor zorg in natura (ZIN) en persoonsgebonden budget uitgevoerd. Omdat het beleid gericht is op zoveel mogelijk ZIN is de insteek bij de gesprekken met ouders/kinderen met PGB daarop gericht. Dit heeft geleid tot een grote daling in aantal en omvang PGB.
- We geven met alle verbonden partijen in de Jeugdzorg uitvoering aan het beleidsplan Zorg voor Jeugd en de drie daarin benoemde sporen.
- De 0 tot 4-jarigen zijn op het consultatiebureau gemeten, gewogen, gevaccineerd, de ouders zijn voorzien van tips voor de groei en ontwikkeling van hun kind. Dit is gebeurd op 10 locaties (3 reguliere en 7 extra).
- Verloskundigen zijn geschoold in zowel gespreksvoering als in de methode Kentering Pregnancy. Verloskundigen hebben prenatale voorlichting gegeven aan aanstaande ouders, onder de vlag van het CJG. Enkele aanstaande ouders hebben extra begeleiding gekregen (stevig ouderschap).

Er is sprake van 1 gezin, 1 plan, 1 coach

- Dit wordt in afstemming met de dorpen teams vormgegeven en is een van de belangrijkste uitgangspunten van het werken in de jeugdteams en de dorpen teams

Jeugdzorg in Achtkarspelen is laagdrempelig

Ouders en jongeren kunnen op een makkelijke manier toegang krijgen tot ondersteuning en hulp bij het opvoeden. Dat kan via websites, Facebook, onderwijs, dorp gebonden gezinswerkers van de jeugdteams van de gemeente. Er zijn ook folders voor ouders beschikbaar. Ook de jaarlijkse week van de opvoeding biedt ouders mogelijkheden om hun vragen beantwoord te krijgen. Moeilijke vragen komen daardoor eenvoudiger en eerder terecht bij de jeugdteams.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

- Bovenstaande doelen zijn op hoofdlijnen gerealiseerd, maar het moge duidelijk zijn dat we pas aan het begin staan van de transformatie van de jeugdzorg. De komende jaren zal de zorg nog meer adequaat, laagdrempelig en met minder inzet van zware zorg (als dat adequaat is) gepaard gaan.

Maatschappelijk effect 2 Meer ouderen en meer mensen met een beperking wonen en participeren in eigen dorp

Met de decentralisatie AWBZ-Wmo zijn de gemeentelijke taken verder uitgebreid. Gemeenten krijgen daarmee (naast eerder gedecentraliseerde taken) de verantwoordelijkheid voor inwoners die ondersteuning en begeleiding nodig hebben (voorheen AWBZ). Een groot deel hiervan is de groep ouderen. Het doel van de nieuwe Wmo is om ouderen en mensen met een beperking langer en prettiger thuis te laten wonen.

Ouderen willen zelf kunnen kiezen hoe ze hun leven willen inrichten. Ouderen moeten daarbij een beroep kunnen doen op een vangnet als het zelf of met behulp van een sociaal netwerk niet lukt. Een inclusieve samenleving waar vanzelfsprekend plaats is voor ouderen, ook als ze hulpbehoevend zijn, is het uitgangspunt. Ook hier vanuit de overtuiging dat iedereen van waarde is en het verdient om erkend te worden.

De raad heeft het college in de motie van 7 november 2013 verzocht om de mogelijkheid tot het realiseren van zorgpunten in de kleine dorpen te onderzoeken. De insteek van het college is om de doelgroep niet te beperken tot kinderen, maar dit vanuit een bredere doelgroep aan te vliegen, aansluitend vanuit het gedachtegoed van de inclusieve samenleving. Een en ander in relatie met de nieuwe te vormen jeugd- en dorpentteams.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Ouderen kunnen daar waar mogelijk in hun eigen dorp blijven wonen (algemene voorzieningen).
- Ouderen krijgen de zorg die ze nodig hebben (maatwerk).
- Ouderen worden gestimuleerd en gefaciliteerd om actief mee te doen in de samenleving.
- Eenzaamheid onder ouderen wordt actief bestreden.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Meer ouderen en meer mensen met een beperking wonen en participeren in eigen dorp	Aantal ouderen en mensen met een beperking die wonen en participeren in eigen dorp	Nog niet aanwezig	?	

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- Het inrichten van zorgpunten in de kleine dorpen om hiermee een centrale plaats te geven aan de samenwerking tussen de formele- en informele zorg.
- Het inzetten van vakmanschap en professionaliteit door o.a. bij de aanbesteding hieraan sturing te geven.
- Uitvoering van het gemeentelijk WMO-beleid, dat wil zeggen bevordering van de sociale samenhang, de toegankelijkheid van voorzieningen en ruimten voor mensen met beperking, de veiligheid en leefbaarheid, de voorkoming en bestrijding huiselijk geweld, preventie: de zelfredzaamheid van burgers vergroten en daarmee het beroep op maatschappelijke ondersteuning beperken.
- De inzet van burgerkracht, vrijwilligers, mantelzorg, algemene voorzieningen en maatwerkvoorzieningen, burgers optimaal faciliteren waardoor zij de zorg ontvangen die zij nodig hebben.
- Het monitoren van de resultaten in samenspraak tussen burger en cliëntondersteuner in het dorpenteam.
- Het samen met betrokken partijen vraag en aanbod op het terrein van voorzieningen en geschikte woningen optimaal op elkaar afstemmen.
- In programma 4 is aandacht voor voorkomen van sociaal isolement bij minima. Er wordt samenwerking gezocht tussen de activiteiten in programma 3 en 4.
- De gemeentelijke informatie (samenwerking project Ouderenombudsman en gemeente) op één plek beschikbaar te stellen om tegemoet te komen aan de vragen en behoeften van ouderen. Op deze manier krijgt de gemeente meer inzicht in wensen en behoeften, vragen en klachten van ouderen.
- Inzet ouderenadviseur via de dorpentteams, onder andere preventieve huisbezoeken om vroegtijdig kwetsbaarheid bij senioren te signaleren.
- Inzet dorpentteams:

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Ouderen kunnen daar waar mogelijk in hun eigen dorp blijven wonen (algemene voorzieningen).

- Ouderen kunnen gebruik maken van diverse algemene voorzieningen, waaronder maaltijdvoorziening, boodschappenservice en huishoudelijke hulp (bij een indicatie van minder dan 3 uur huishoudelijke hulp per week). Daarbij wordt door de inzet van de dorpentteams de sociale samenhang bevorderd, met als gevolg meer zelfredzaamheid bij de burgers en een beperking van het beroep op maatschappelijke ondersteuning.

- Om te zorgen dat er voldoende geschikte woonruimte is voor onze ouderen nemen we in ANNO verband het ontwikkelen van woonzorg innovaties (bijvoorbeeld domotica, zorgvoorzieningen in het dorp, generatiehuis) mee. Daarbij werken we vraag gestuurd en integraal in de volle breedte. Vanuit ANNO is een onderzoek gestart om de zorgopgave te concretiseren en van zorginnovaties te leren.

Ouderen krijgen de zorg die ze nodig hebben (maatwerk).

- In 2015 is gestart met twee dorpen teams. De leden van deze teams, cliëntondersteuners, bespreken in een keukentafelgesprek de hulpvraag met de cliënt en onderzoeken samen wat de cliënt zelf, of met gebruikmaking van gebruikelijke hulp, mantelzorg of hulp van andere personen uit zijn sociale netwerk, kan doen om de hulpvraag op te lossen. Is dit niet afdoende, dan wordt onderzocht of er algemene voorzieningen voorhanden zijn die het (resterende) probleem kunnen oplossen. Kan de cliënt het probleem ook daarmee niet (volledig) oplossen, dan wordt aan de cliënt een voorziening op maat toegekend op grond van de Wmo. Aan deze voorziening(en) wordt, op grond van het Wmo beleid, een resultaat gekoppeld in samenspraak tussen cliënt en cliëntondersteuner. De cliënt heeft daarbij de regie. De zorgverlener werkt vervolgens met de cliënt toe naar het behalen van de door de cliënt-ondersteuner en de cliënt vastgestelde resultaten. De inkoop is vanuit deze werkwijze vormgegeven, wat een hoge mate van vakmanschap en professionaliteit vergt van de zorgaanbieders. Tijdens het ondersteuningstraject monitort de cliëntondersteuner in samenspraak met de cliënt de resultaten van de ondersteuning.
- Aanbieders kunnen tussentijds inschrijven voor een raamcontract. Dus als een bepaalde niet ingekochte aanbieder de passende oplossing is en cliënt voldoet niet aan de eisen voor toekenning van een Pgb, dan kan deze aanbieder zich alsnog inschrijven voor een raamcontract. Indien de aanbieder aan de (kwaliteits-)eisen voldoet, kan dan een raamcontract worden gesloten.
- De inzet van wijkverpleegkundigen in de dorpen is van belang. De inzet van wijkverpleegkundigen loopt via de zorgverzekeraars. We hebben met hen gesproken over de mogelijkheid van inzet van wijkverpleegkundigen in Achtkarspelen mogelijk te maken. Inmiddels is het budget voor 2016 geregeld en is de functie beschikbaar.
- Om tegemoet te komen aan de vragen en behoeften van ouderen is de gemeentelijke informatie over maatschappelijke ondersteuning op één plek beschikbaar gesteld. Dit is gebeurd op de website <http://www.ouderenombudsman.nl>, vanuit een landelijk samenwerkingsproject tussen de Ouderenombudsman en gemeenten).

Ouderen worden gestimuleerd en gefaciliteerd om actief mee te doen in de samenleving.

- In ieder dorp kunnen ouderen deelnemen aan diverse activiteiten. Deze activiteiten worden georganiseerd door welzijnsorganisatie Kearn. Kearn faciliteert ouderen derhalve om actief mee te doen in de samenleving. Kearn zet bovendien ouderenadviseurs in, die ouderen stimuleren om actief mee te doen in de samenleving.

- De samenwerking met programma 4 wordt gezocht bij het voorkomen van een sociaal isolement van ouderen met een minimaal inkomen. In programma 4 is bij maatschappelijk effect 3 als een van de doelen opgenomen 'voorkomen dat minima in een sociaal isolement raken.' Verwezen wordt derhalve naar de toelichting bij dit doel. Uit die toelichting blijkt dat door de inzet van de dorpensteams is bereikt dat gevallen van (dreigend) sociaal isolement eerder zijn ontdekt.
- Eenzaamheid onder ouderen wordt actief bestreden door de inzet van een ouderenadviseur (van Kearn) door de dorpensteams. Deze ouderenadviseur voert onder andere preventieve huisbezoeken uit om vroegtijdig kwetsbaarheid bij senioren te signaleren.

Bij de doelen is de indicator 'Meer ouderen en meer mensen met een beperking wonen en participeren in eigen dorp' opgenomen. Deze indicator is in de vastgestelde Kadernota 2016 gewijzigd in 'Meer ouderen en meer mensen met een beperking kunnen het leven leiden wat ze willen.' Het is daarom niet meer relevant bij de indicator 'Meer ouderen en meer mensen met een beperking wonen en participeren in eigen dorp' cijfers te noemen.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

- Op dit moment wordt gewerkt aan het vaststellen van accommodatiebeleid. Hierin wordt het inrichten van zorgpunten in de kleine dorpen, om hiermee een centrale plaats te geven aan de samenwerking tussen de formele- en informele zorg, betrokken. Dit om eraan bij te dragen dat burgers langer in hun eigen dorp kunnen wonen en de zorg ontvangen die zij nodig hebben.
- Eenzaamheid blijft een probleem. Samen met de welzijnsorganisaties in de gemeente wordt daarom gekeken naar een vervolgprogramma.

Maatschappelijk effect 3 Meer tevreden mantelzorgers

Mantelzorgers leveren een grote bijdrage aan het betaalbaar houden van de zorg. Door een goed ondersteuningsaanbod aan te bieden kan voorkomen worden dat zij overbelast raken. Hierbij is aandacht voor inzetten, versterken en verbreden van het netwerk en de verbinding/samenwerking tussen formele en informele zorg.

In de motie van 26 juni 2014 heeft de raad het college verzocht om alle burgers van Achtkarspelen op de hoogte te brengen van de mogelijkheden van mantelzorgers. Specifiek is daarbij gevraagd om de bekendheid van het Wmo-loket bij de mantelzorgers te vergroten.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Mantelzorgers voelen zich beter ondersteund bij de uitvoering van hun werkzaamheden.
- Mantelzorgers kunnen zonder problemen een beroep doen op vervanging.
- Mantelzorgers kunnen beschikken over voldoende deskundigheid.
- Mantelzorgers kunnen zich altijd beroepen op een deskundige.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Meer tevreden mantelzorgers	Het percentage mantelzorgers dat zich voldoende ondersteund voelt	Is er nog niet, (tevredenheids-onderzoek volgt)	?	

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- Het gericht onder de aandacht brengen bij de burgers van de individuele maatwerkvoorzieningen binnen de WMO (onder andere via de dorpen teams).
- Blijven inzetten op informatie en advies om meer aandacht te besteden aan de waardering en (h)erkenning van mantelzorgers en de belangrijke taken die zij uitvoeren.
- Goed geschoolde mantelzorgondersteuning, waarbij specifiek aandacht is voor signalering.
- Het oprichten van een klankbordgroep waarbij aandacht is voor 'Hoe bereik je mantelzorgers' en 'aansluiting bij de behoefte aan mantelzorgondersteuning'.
- Het uitbreiden van respijtmogelijkheden voor mantelzorgers.
- Het blijven organiseren van bijeenkomsten voor mantelzorgers gericht op lotgenotencontact en informatie over ondersteuningsmogelijkheden.
- Speciale aandacht voor jonge mantelzorgers en de Dag van de Mantelzorg.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Mantelzorgers voelen zich beter ondersteund, kunnen zonder problemen een beroep doen op vervanging, kunnen beschikken over voldoende deskundigheid en een beroep doen op een deskundige.

- Voor bovengenoemde vraagstukken kunnen mantelzorgers een beroep doen op het steunpunt mantelzorg van Kearn. Tijdens de weken van de mantelzorg zijn op verschillende locaties in de gemeente mantelzorgers, dorpen team en de welzijnsorganisatie in gesprek gegaan. Zij hebben verschillende wensen geïnventariseerd. Het doel is om deze wensen te bundelen en zoveel mogelijk in vervulling te laten gaan. In 2016 is men begonnen om de wensen zoveel mogelijk te vervullen in samenwerking met het steunpunt mantelzorg.
- In co-creatie met mantelzorgers, mantelzorgondersteuners, het dorpen team, raadsleden en ambtelijke ondersteuning is in januari 2016 het vraagstuk mantelzorgondersteuning verkend en zijn er concrete afspraken gemaakt. Daaruit bleek eens te meer dat het lastig blijft om mantelzorgers te bereiken. Ze willen soms zelf niet als zodanig gezien worden. In maart 2016 is hiervoor een informerend stuk naar de raad verzonden. In deze notitie is er speciale aandacht voor de groep mantelzorgers in onze gemeente. In de notitie wordt aangegeven voor welke centrale opgave we staan, wat er tot nu toe is ondernomen en wat we gaan ondernemen. In de notitie staan tevens acties die verschillende partners (Kearn, dorpen teams) en de gemeente gaan uitvoeren.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

- Mantelzorgers zijn nog onvoldoende in beeld. Er zijn zo'n 150 mantelzorgers in beeld, maar het streven is dit aantal groter te laten worden door actief met deze groep aan de slag te gaan.
- Mantelzorgers zijn betrokken bij de notitie en voelen zich 'eigenaar' van het vraagstuk. Onze inschatting is dat dit de uitvoering van de acties zal vergemakkelijken. De vooraf bedachte doelen, zoals het doen van een beroep op vervanging, het kunnen beschikken over voldoende deskundigheid zijn allen ter sprake gekomen tijdens de co-creatiebijeenkomsten.

Maatschappelijk effect 4 Gezondere inwoners

Als je lekker in je vel zit is participeren makkelijker. Of het nu gaat om werken, naar school gaan of de vrije tijd. Een goede lichamelijke en geestelijke gezondheid helpt daarbij.

Iedereen is zelf verantwoordelijk voor zijn of haar gezondheid. Daar waar inwoners deze verantwoordelijkheid niet kunnen nemen vormt de gemeente Achtkarspelen een vangnet.

Investeren in gezondheidszorg loont! Het levert psychosociale en medische voordelen op voor het individu en meer participatie en minder zorgkosten voor de maatschappij.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Het percentage overgewicht onder kinderen en jongeren is gedaald.
- Kinderen en jongeren van 4 tot 18 jaar voldoen aan de beweegnorm.
- Het aantal volwassenen dat voldoet aan de beweegnorm is toegenomen.
- Het aantal jongeren dat rookt en alcohol gebruikt is afgenomen.
- Het aantal jongeren dat hard- of softdrugs gebruikt is gedaald.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Gezondere inwoners	Aantal scholen dat schoolgezondheidsbeleid voert (bron: Gezonde School Fryslân, GGD Fryslân)	14	16	16

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- Uitvoering geven aan wettelijke taken op het gebied van publieke gezondheid binnen de Veiligheidsregio. De jeugdgezondheidszorg (JGZ) is een voorliggende voorziening voor de jeugdzorg (maatschappelijk effect 1).
- Uitvoering geven aan "Gezond en Wel" (nota gemeentelijk gezondheidsbeleid 2013-2017). Eigen burgerkracht en een integrale aanpak zijn de hoofdlijnen in het gemeentelijk gezondheidsbeleid. Overgewicht en overmatig alcoholgebruik blijven de komende jaren de twee belangrijkste speerpunten.

- Het volgen van de uitkomsten van de vierjaarlijkse gezondheidsmonitoren van GGD Fryslân (nieuwe meting in 2016). De cijfers zijn te gebruiken als indicatie van het bestaan van bepaalde gezondheidsproblemen en voor het signaleren van trends in de tijd.
- In navolging op het gemeentelijk uitvoeringsprogramma Gezond Gewicht en Minder Middelengebruik de volgende activiteiten uit te voeren: het project Achtkarspelen Fit!, De Nuchtere Fries en GAMMA (zie programma Onderwijs en Jeugd), Gezonde School Fryslân, prenatale voorlichting (zie maatschappelijk effect 1), ouderengezondheidszorg (zie maatschappelijk effect 3).
- Uitvoering geven aan de landelijke stimuleringsregeling GIDS, als vervolg op het project Achtkarspelen Fit! Het gaat om een samenhangende integrale aanpak, dorpsgericht werken aan gezondheid.
- Uitvoering geven aan het alcoholmatigingsplan: 'Preventie en handhavingsplan 2014–2015', vanuit programma 2 Onderwijs en Jeugd. Daarbij wordt de verbinding gelegd tussen het specifieke Alcohol preventie en handhavingsplan en het brede GIDS-gezondheidsproject.
- Afstemming met de eerstelijnsgezondheidszorg, o.a. over de dorpen- en jeugdteams, analyse onderzoek Transitieatlas Noordoost Friesland.
- Jaarlijkse uitbreiding van het aantal scholen met schoolgezondheidsbeleid. Het landelijk effectief bewezen programma Gezonde School Fryslân (zorgt voor een gezonder leefklimaat op school en een gezondere levensstijl van kinderen en jongeren. Dit werkt door in de gezinnen en is daarmee een goede indicator voor het maatschappelijk effect 'Gezondere inwoners'.
- Stimulering van gezond gedrag in samenwerking met alle andere programma's, vooral Mienskip, Onderwijs & Jeugd, Werk & Inkomen, Leefomgeving, Ontwikkeling, Veiligheid.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Het percentage overgewicht onder kinderen en jongeren is gedaald.

- In 2015 is één Gezonde School aan de rij Gezonde Scholen in Achtkarspelen toegevoegd. Verder zijn meerdere scholen voorbereid om in 2016 op specifieke delen het 'Gezonde School Vignet' te halen, bijv. voor sport, sociaal emotionele ontwikkeling. Daarmee profileert de school zich dat ze zich inspant voor een gezonde leefomgeving.
- In de GGD-jaarrapportage 0–12 jaar lezen we dat het percentage overgewicht van kleuters in Achtkarspelen lijkt te zijn gedaald en het overgewicht van leerlingen in groep 7 lijkt te zijn gestabiliseerd. Relatief veel kinderen (in vergelijking met het Fries gemiddelde) zijn lid van een sportclub en bewegen actief door sport en het lopen of fietsen naar school.

Kinderen en jongeren van 4 tot 18 jaar voldoen aan de beweegnorm.

- 55% van de 4 tot 12-jarigen beweegt niet dagelijks minimaal 1 uur (dit is volgens de GGD indicatief voor voldoende bewegen). Hieruit kunnen we concluderen dat ruim de helft van de groep 4 tot 12-jarigen meer zou mogen bewegen. Deze signalen verwerken we in de verdere uitwerking van Gezond in Achtkarspelen en wordt meegenomen in programma 1 sport. De uitkomst van de monitor van 12+ is nog niet binnen. Deze wordt vierjaarlijks uitgevoerd en verwachten we in 2016.
- Er is met alle intern en extern betrokken partijen een start gemaakt met de landelijke stimuleringsregeling GIDS (zie het Startdocument 'Gezond in Achtkarspelen 2015-2017'. Dit heeft geresulteerd in een cijfermatig opgebouwde gemeentelijke gezondheidsfoto, benut als gespreksstof voor professionals en tevens als input voor gesprekken met onze inwoners. Ook is er een tussenevaluatie van het gemeentelijk gezondheidsbeleid opgeleverd en zijn er uitgangspunten voor de verdere uitvoering van Gezond in Achtkarspelen geformuleerd; een belangrijke constatering was dat Gezond in Achtkarspelen alle programma's raakt en er dus college breed draagvlak nodig is. Vooral armoede, gezondheid en participatie zijn nauw verbonden. De volgende stap in het GIDS-proces is het gesprek met inwoners. Het eerste verkennende gesprek is in 2015 gevoerd met Dorpsbelangen Harkema, welke de ambitie heeft uitgesproken om het gezondste dorp van Fryslân te gaan realiseren.

De volgende activiteiten zijn uitgevoerd: het project Achtkarspelen Fit! (afgerond in 2015), Gezonde School Fryslân, prenatale voorlichting (zie maatschappelijk effect 1), ouderengezondheidszorg (zie maatschappelijk effect 3).

- Vanuit Mienskip zijn diverse sportactiviteiten georganiseerd die een bijdrage leveren aan een goede gezondheid van onze inwoners (zie programma Mienskip). Ook is een intensieve samenwerking ontstaan tussen de beleidsgebieden onderwijs, sport, jeugd, gezondheid ter stimulering van de sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen, bijv. om gericht weerbaarheidstrainingen aan te kunnen bieden aan wie het nodig heeft (zie de programma's Onderwijs en jeugd en Mienskip).

Het aantal volwassenen dat voldoet aan de beweegnorm is toegenomen.

- Uitkomsten van de vierjaarlijkse gezondheidsmonitoren van GGD Fryslân onder volwassenen en ouderen zijn nog niet binnen in 2015. We verwachten deze in 2016. Er is ter stimulering uitvoering gegeven aan "Gezond en Wel" (nota gemeentelijk gezondheidsbeleid 2013-2017) en activiteiten ter stimulering van bewegen vanuit programma 1 sport.

Het aantal jongeren dat rookt en alcohol gebruikt is afgenomen.

- Er is uitvoering gegeven aan het alcoholmatigingsplan: 'Preventie en handhavingsplan 2014-2015' (zie programma Onderwijs en jeugd), waarbij samenwerking is gezocht binnen GIDS. De Nuchtere Fries en GAMMA (zie programma Onderwijs en Jeugd) zijn eveneens uitgevoerd.
- VNN en GGD geven aan dat jongeren in Achtkarspelen later alcohol gaan drinken dan voorheen. Er zijn geen cijfers beschikbaar van het aantal jongeren dat rookt.

Het aantal jongeren dat hard- of softdrugs gebruikt is gedaald.

- Met betrekking tot de cijfers verwachten we dat de instroom bij VVN zullen stijgen, doordat de gemeente werkt aan bewust worden. Ook in de gebiedsteams is er meer aandacht voor. Er komen dus meer jongeren 'boven de radar', die voorheen onbekend waren. Daarmee is het stijgen van de instroom bij bijv. VNN als positief te benoemen, omdat jongeren hulp gaan vragen.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

- Uitkomsten van de vierjaarlijkse gezondheidsmonitoren van GGD Fryslân onder jeugd 12+/volwassenen/ouderen zijn nog niet binnen in 2015. We verwachten deze in 2016.
- Ook of het aantal jongeren dat rookt, alcohol gebruikt en hard- en softdrugs gebruikt is gedaald kunnen we nu nog niet aangeven.

Wat heeft het gekost?

In de onderstaande tabellen een cijfermatige en tekstuele toelichting op dit programma. De tabellen geven achtereenvolgens het volgende weer:

- De totale baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- De incidentele baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- Een analyse van de belangrijkste verschillen tussen begroting (na wijziging) en rekening. Het afzonderlijk benoemen van diverse (kleine) mee- en tegenvallers is vanuit het oogpunt van leesbaarheid van de programmarekening achterwege gelaten.

Lasten en baten programma (x 1.000)

Financiële gegevens	2015		
	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. Jeugdzorg	7.190	8.340	1.150N
2. Participeren in eigen dorp	8.763	7.581	1.182V
3. Mantelzorg	18	0	18V
4. Gezonde inwoners	303	261	42V
5. Uitvoeringskosten	264	320	56N
Totaal lasten	16.538	16.502	36V
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. Jeugdzorg	10	32	22V
2. Participeren in eigen dorp	325	446	121V
3. Mantelzorg	0	0	0
4. Gezonde inwoners	0	3	3V
5. Uitvoeringskosten	0	4	4V
Totaal baten	335	485	150V
Saldo van baten en lasten voor bestemming	16.203N	16.017N	186V
Toevoegingen aan reserves (lasten):			

2. Participeren in eigen dorp – reserve Wmo	0	151	151N
Totaal lasten	0	151	151N
Onttrekkingen aan reserves (baten):			
2. Participeren in eigen dorp – reserve Wmo	54	54	0
Totaal baten	54	54	0
Saldo reservemutaties	54V	96N	151N
Resultaat rekening baten en lasten	16.149N	16.113N	35V

Incidentele posten (x 1.000)

Incidentele lasten	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
GIDS-gelden (op basis van periodieke rijksbijdrage 2014-2017)	102	102	0
Aanvullend bedrag JGZ (overheveling maatwerk naar uniform deel)	30	26	4
Pedagogische thuisbegeleiding	20	20	0
Totalen	152	148	4V
Incidentele baten	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Totalen			

Verklaring verschillen per onderdeel (x 1.000)

Verschillen	
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):	36V
1. Jeugdzorg	1.150N
<u>Sociaal Domein</u> Een overschrijding van per saldo 1,155 miljoen, die in de lijn ligt van eerdere inschattingen dat we rekening moesten houden met een overschrijding van mogelijk € 1,5 mln. Of dit bedrag van ruim 1,1 miljoen het daadwerkelijke resultaat over 2015 is is nog onduidelijk. Er zijn signalen dat te hoge voorschotbedragen bij ons in rekening zijn gebracht voor PGB's door het SVB, en dat we geld terugontvangen. Er is nog geen duidelijkheid over de omvang en per wanneer. Daarnaast ontvangen we berichten van Sociaal Domein Fryslân en singuliere aanbieders dat er over 2015 nog bedragen moeten worden afgerekend. Ook in dit geval is er nog geen duidelijkheid over de omvang en per wanneer. Als deze berichten qua bedragen in de goede richting wijzen moeten we rekening houden met een nabrander over 2015 van mogelijkerwijs per saldo meer dan 500.000 aan extra kosten.	
<u>Algemeen</u> Per saldo een klein voordeel op de uitgaven voor Jeugdgezondheidszorg en het CJG (5.000) door diverse kleine onderschrijdingen.	
2. Participeren in eigen dorp	1.182V
<u>Wmo SD</u> Een onderschrijding van per saldo ± 634.000. Deze is iets hoger dan werd verwacht. Of dit bedrag van ca. 634.000 het daadwerkelijke resultaat over 2015 is is nog onduidelijk. Er zijn signalen dat te hoge voorschotbedragen bij ons in rekening zijn gebracht voor PGB's door het SVB, en dat we geld terugontvangen. Er is nog geen duidelijkheid over de omvang en per wanneer. Verder is nog onduidelijk of alle aanbieders alle kosten over 2015 bij ons in rekening hebben gebracht.	
<u>Wmo "oud"</u> De onderschrijding van per saldo ca. 528.000 is in belangrijkste mate een gevolg van: <ul style="list-style-type: none"> Minder uitgaven voor woonvoorzieningen dan verwacht door minder aanvragen en minder dure aanpassingen (406.000). Lagere uitgaven voor collectief vervoer à 71.000. Lagere indicatiekosten à 21.000. Minder uitgaven voor huishoudelijke hulp (29.000). 	
<u>Maatschappelijke zorg</u> Het saldo is een gevolg van het binnen effect 2 anders inzetten van budgetten dan begroot waardoor bij dit onderdeel een positief resultaat resteert (20.000).	
3. Mantelzorg	18V

Het saldo is een gevolg van het anders inzetten van budgetten dan begroot, m.n. ten laste van effect 2, waardoor bij dit onderdeel een positief resultaat resteert.	
4. Gezonde inwoners	42V
Door een andere verdeelsleutel van de gemeentelijke bijdrage aan de Veiligheidsregio valt de bijdrage i.v.m. OGZ (openbare gezondheidszorg w.o. GGD) bijna 42.000 voordeliger uit dan begroot. De begroting 2016 is afgestemd op deze gewijzigde verdeelsleutel.	
5. Uitvoeringskosten	56N
Betreft voornamelijk kosten inlenen personeel a.g.v. ziekte en extra werkdruk door de invoering Sociaal Domein, deels getemperd door ruimte op de formatieve loonsom.	
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):	150V
1. Jeugdzorg	22V
Betreft in belangrijke mate de bijdrage van onze samenwerkingspartner Tytsjerksteradiel in de loonkosten van een door Achtkarspelen aan de backoffice Jeugd SD gedetacheerde medewerker (20.500)	
2. Participeren in eigen dorp	121V
Een toename van de eigen bijdragen van cliënten (per saldo ca. 91.000) o.a. door een verschuiving van verleende Huishoudelijke Hulp van PGB's naar Zorg in Natura, en daarnaast een terugvordering van ten onrechte en/of teveel betaalde PGB's (ca. 30.000)	
4. Gezonde inwoners	3V
Aflossing door de stichting Begraafplaats Kootstertille (cf. recente afspraak met gemeente)	
5. Uitvoeringskosten	4V
Inkomsten uit ziekengeld en WAO uitkeringen	
Toevoegingen aan reserves (lasten):	151N
1. Participeren in eigen dorp	151N
Positief saldo producten Jeugdzorg SD (3101), Wmo SD (3201) en Wmo "oud" (3202)	

Programma 4 – Werk en Inkomen

Portefeuillehouder: G. Postma

Werk & Inkomen valt volledig binnen het sociaal domein. Een belangrijke wet in dit kader is de Participatiewet, die per 1 januari 2015 in werking is getreden. Het college wil deze wet uitvoeren vanuit hun visie op het sociaal domein. Het doel van de wet is om meer mensen, met of zonder arbeidsbeperking, aan het arbeidsproces te laten deelnemen.

Het college heeft een inclusieve samenleving en arbeidsmarkt voor ogen. Voor iedere burger met arbeidsmogelijkheden is er een plaats op de reguliere arbeidsmarkt en/of kan er een dienst in het kader van wederkerigheid van hen worden verlangd gebaseerd op affiniteit en talenten. We willen het gedachtegoed van de Participatiewet, versterkt met de visie op het sociaal domein zo optimaal mogelijk nastreven; het ontwikkelen van burgertalent, eigen verantwoordelijkheid, voor iedereen is een plek op de reguliere arbeidsmarkt, tenzij een burger is aangewezen op beschutte arbeid, en waar nodig het bieden van ondersteuning op basis van maatwerk. Ons uitgangspunt is dat iedereen tot zijn recht kan komen, iedereen is van waarde, het maakt niet uit welke leeftijd, talenten of beperkingen iemand heeft. We zijn gelijkwaardig.

De te realiseren Maatschappelijke Onderneming Achtkarspelen (MOA) zal een ondersteunende rol spelen binnen het sociaal domein. Enerzijds door een bijdrage te leveren aan de leefbaarheid van onze gemeente en anderzijds een (tijdelijke) arbeidsplaats te bieden aan degenen die (nog) niet een plaats op de reguliere arbeidsmarkt hebben weten te bereiken. Na een begin in 2014, heeft 2015 in het teken gestaan van voorbereidende werkzaamheden om een basis te creëren voor het startjaar 2016.

Effectief beleid vraagt een integrale benadering en werkwijze met als doel een preventieve werking en/of een maatwerkaanbod voor de burger die dat nu nodig heeft. Om een effectief resultaat te bewerkstelligen worden er verbindingen gelegd met de andere Programma's, zoals Onderwijs, Zorg en Mienskip.

Dit leidt tot de volgende maatschappelijke effecten:

- Meer burgers participeren.
- Minder mensen doen een beroep op de vangnetregeling.
- Minder huishoudens verkeren in armoede.
- Meer burgers met een arbeidsbeperking werken op de reguliere arbeidsmarkt.

Maatschappelijk effect 1 Meer burgers participeren

Iedere burger participeert, wat bijdraagt aan de individuele en maatschappelijke ontwikkeling van de burger. Participatie betekent actieve deelname en staat voor meedoen aan het maatschappelijke leven². Hiermee is het dus een breed begrip en leent het zich voor uiteenlopende invullingen. Door aan te sluiten bij de intrinsieke motivatie, de talenten en

---

² Nationaal Kompas Volksgezondheid, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

affiniteiten van de burger draagt participatie bij aan de persoonlijke ontwikkeling met als doel burgerkracht, eigen verantwoordelijkheid en toekomstperspectief te versterken en/of te vergroten. Participatie kan in de vorm van een reguliere baan, een re-integratietraject, vrijwilligerswerk, een opleiding, een maatschappelijke dienst in de vorm van wederkerigheid, etc.

Vanuit het oogpunt van de Participatiewet is de ultieme vorm van participatie een baan op de reguliere arbeidsmarkt. We moeten hierbij realistisch zijn; voor de een betekent vrijwilligerswerk het hoogst haalbare, waarbij het voor een ander een reguliere baan betreft.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- De werkloosheid ten minste terugbrengen tot op het Fryske gemiddelde.
- De jeugdwerkloosheid ten minste terugbrengen tot op het Fryske gemiddelde.
- Het aantal bijstandsgerechtigden terugbrengen (beter dan het Fries gemiddelde).
- Van mensen die een uitkering van de gemeente krijgen en die in staat zijn om te werken mag verwacht worden dat zij (een deel van hun tijd) nuttig besteden aan de maatschappij.
- Het aantal jongeren zonder startkwalificatie terugbrengen.
- Jongeren tot 27 jaar werken of volgen een opleiding.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Meer burgers Participeren	Het aantal werkzoekenden in Achtkarspelen (bron: basisset UWV)	11,6	11,5	11,3

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- De Kanteling. Door de methodiek Zelf Aan Zet geven we expliciet aandacht aan eigen verantwoordelijkheid, zelfstandigheid, eigen kracht en persoonsontwikkeling. De burger krijgt te zien en voelen dat eigen handelen (een positief) effect heeft op zijn of haar toekomstperspectief.
- Door actief te blijven deelnemen aan de regionale werkgeversbenadering in de arbeidsmarktregio Fryslân. We werken daarin samen met de ketenpartners en benaderen de werkgelegenheid en werkloosheid als een gezamenlijk opdracht. We zetten de werkgevers voorop en initiëren een aantal Allianties met groepen werkgevers waar de inzet van mensen met of zonder arbeidsbeperking gekoppeld aan de vraag van werkgevers uitgangspunt is.
- Een dynamische arbeidsmarkt. Om de meest ultieme vorm van participatie te kunnen bereiken is een dynamische arbeidsmarkt nodig. We zijn daarbij afhankelijk van de bewegingen in de economie en de maatschappelijke ondernemerskracht van de ondernemers in onze gemeente. Door de goede relaties die er zijn met het bedrijfsleven nog verder uit te bouwen, werken wij aan een solide basis om de Participatiewet tot een succes te maken. De arbeidsmarkt is leidend, de werkgever is onze klant. We doen dit in gezamenlijkheid met Programma 6, Ontwikkeling/Economische Zaken om positieve invloed uit te oefenen op de werkgelegenheid.

- Investeren in de ontwikkeling van jongeren; het nemen van initiatieven die erop gericht zijn om onderwijs en bedrijfsleven beter op elkaar aan te laten sluiten, zie Programma 2 Onderwijs. Vanuit het oogpunt Programma Werk & Inkomen wordt er ingestoken op preventie. Het gaat hier om een lange termijn resultaat.
- Het inzetten op de uitvoering leerplicht en RMC (Regionaal Meld- en Coördinatiepunt) om te komen tot: een sluitende aanpak, het tegengaan van schooluitval, afspraken voor zorgleerlingen, een startkwalificatie voor iedereen of desnoods een alternatief traject, zie Programma 2 Onderwijs;
- Het inzetten op een verbetering van de gezondheid, zie Programma 3 Zorg;
- Het inzetten op de jeugdzorg, zie Programma 3 Zorg.
- Het terugbrengen van het aantal bijstandsgerechtigden. Waarbij het resultaat relatief meer is dan op provinciaal niveau, is primair een doel wat beschreven is onder Maatschappelijk effect 2, echter secundair van direct belang voor de inzet van participatie.
- Het doorontwikkelen van Dyn Ynset. Ontwikkeling van burgers draagt bij aan (arbeids) participatie. Daarom wordt Dyn Ynset verder doorontwikkeld, en uitkeringsgerechtigden gestimuleerd een bijdrage aan de maatschappij te leveren.
- De invoering van de Participatiewet waarin de verplichte tegenprestatie expliciet is opgenomen.
- In 2015 te blijven inzetten op het stimuleren van flexibele arbeid, ondersteuning van jongeren door een specifiek jongerenteam en onze vraaggerichte werkgeversbenadering. We willen voorkomen dat (jonge) burgers, al dan niet met grote afstand tot de arbeidsmarkt een (langdurig) beroep doen op bijstand, daarvoor is het noodzakelijk dat er specifieke aandacht is voor de talenten van en kansen voor jongeren.
- In het voorportaal de leerbaarheid van de jongeren te laten beoordelen door het RMC door middel van een bindend studieadvies. Wanneer er sprake is van leerbaarheid wordt de jongere conform de wetgeving begeleid in een studiekeuze en doorverwezen naar de Wet Studiefinanciering.
- Proactief deelnemen aan het Regionaal Actieplan Jeugdwerkloosheid. Er is landelijk veel aandacht voor het oplopende percentage werkloosheid onder de jongeren. We hebben onze krachten regionaal verbonden en vliegen deze uitdaging zowel lokaal als regionaal aan. Regionaal door het gezamenlijk aanvragen van extra gelden (ESF), afspraken tussen de betrokken partijen (zoals onderwijs, provincie, gemeenten, RMC, etc.) en het opzetten van regionale projecten. Lokaal door het specifiek jongerenteam, de methodiek Wurkje Oan Wurk, en de werkgeversbenadering.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

- **Werkloosheid:** Over 2014 bedroeg de (gemiddelde) werkloosheid in Fryslân 11,7%, tegen 12,3% in Achtkarspelen. In december 2015 is het Friese percentage gedaald met 0,2% naar 11,5%. Deze cijfers bestaan uit alle WW-ers, PW-ers en werkzoekenden zonder uitkering en zijn gebaseerd op de Basisset Regionale Arbeidsmarktinformatie van het UWV op basis van gemiddelden. Door inzet van de verschillende methodieken bij Werk & Inkomen, met maatwerk en intrinsieke motivatie als basis, is het aantal bijstandsgerechtigden teruggelopen. Het aantal bijstandsgerechtigden is in vergelijking met de provinciale cijfers gunstig. In Achtkarspelen is in 2015 de werkloosheid gedaald met 1%, naar 11,3%. Hiermee is het doel gehaald voor 2015 en een mooie basis gelegd voor 2016 en verder.
- **Jeugdwerkloosheid:** Door onder andere de specifieke jeugdaanpak *Wurkje Oan Wurk* zien we een gunstig effect in de jeugdwerkloosheidscijfers. De gemiddelde jeugdwerkloosheid in Fryslân in 2015 bedraagt 10,9%, tegen een percentage van 9,4 in Achtkarspelen. Met dit percentage zit Achtkarspelen eveneens onder het landelijke gemiddelde (9,9%). Met deze jeugdwerkloosheidscijfers is het doel gehaald voor 2015 en ligt er een solide basis voor 2016 en verder.
- **Terugbrengen bijstandsgerechtigden:** Dit doel komt terug in de context van maatschappelijk effect 2. Het aantal bijstandsgerechtigden is in vergelijking met de provinciale cijfers nog steeds gunstig, waardoor de ontwikkeling binnen het gestelde doel plaatsvindt.
- **Tijd besteden aan de maatschappij:** In 2015 is de contourennotitie in de raad vastgesteld waarin de klantgroepen expliciet zijn vastgelegd in 'werkzoekenden arbeidsparticipatie' en 'maatschappelijke participatie'. Met het uitgangspunt "iedereen is van waarde" wil het college bereiken dat alle bijstandsgerechtigden zich naar vermogen maatschappelijk inzetten. Dit wordt onder andere bereikt door de instrumenten *Klimmen Op Eigen Kracht (KOEK)*, *Dyn Ynset* en *vrijwilligerswerk*. Zoals met de raad is afgesproken zal de doorontwikkeling van *Dyn Ynset* in 2016 plaatsvinden. Daarnaast is eind 2015 de groep uitkeringsgerechtigden met grote afstand tot de arbeidsmarkt en andere problematiek (zorgklanten) kwalitatief gescreend. Doel is onder andere om in beeld te krijgen hoe deze groep zinvol kan participeren en daar ook de beschikbare methoden voor in te zetten. De uitkomsten hiervan zullen meegenomen worden naar de uitwerking in 2016.
- **Startkwalificatie:** Het coalitiedoel om het aantal jongeren zonder startkwalificatie terug te brengen is programma overstijgend. Ook in programma 2 komt de inzet om dit doel te bereiken terug.
- **De participatiewet heeft een zwaar activerende werking richting jongeren.** Jongeren tot 27 jaar worden geacht aan het werk te zijn of een opleiding te volgen. Vanuit dit uitgangspunt worden de activiteiten en trajecten bij Werk & Inkomen ingezet. Eind 2015 waren er 59 jongeren bij Werk & Inkomen bekend, waarvan 42 geen startkwalificatie hebben. Onder deze 42 jongeren zijn 24 jongeren statushouder en inmiddels met een inburgeringstraject gestart.

- Werken of opleiding: Ook dit coalitiedoel is programma overstijgend en is gelinkt aan programma 2. Voor wat betreft vanuit de invloedssfeer van Werk & Inkomen wordt er gewerkt met de methodiek WOW! Wurkje oan Wurk. Deze methodiek is opgezet voor werkzoekenden jonger dan 27 jaar met als doel dat jongeren in de zoektijd geen uitkering aan vragen, sneller aan het werk komen, of teruggaan naar school. Kenmerkend voor deze directe en (inter-) actieve aanpak is dat jongeren al in de zoektijd direct worden aangemeld voor de WOW! wekelijkse netwerkbijeenkomst, waarbij netwerken en solliciteren en uitstroom naar werk/school centraal staat.
- In 2015 zijn 73 jongeren gestart aan de WOW! netwerkbijeenkomst. Door dit instrument zijn 26 jongeren uitgestroomd naar fulltime werk, 6 jongeren uitgestroomd naar parttime werk en 4 jongeren zijn gestart met een opleiding. Voor 28 jongeren is een bindend studieadvies aangevraagd.

Maatschappelijk effect 2 Minder mensen doen beroep op vangnetvoorziening

Een laatste vangnet in de vorm van een rechtmatige inkomensvoorziening.

Iedereen is verantwoordelijk voor het eigen inkomen en daar waar de burger hier tijdelijk niet in kan voorzien als gevolg van wegvallende of steeds ontbroken hebbende voorliggende voorzieningen zoals de beschikbaarheid van arbeid treedt de gemeente ondersteunend op.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- De werkloosheid ten minste terugbrengen tot op het Fryske gemiddelde.
- De jeugdwerkloosheid ten minste terugbrengen tot op het Fryske gemiddelde.
- Het aantal bijstandsgerechtigden terugbrengen (beter dan het Fryske gemiddelde).
- Bijstandsgerechtigden verrichten vrijwilligerswerk en/of volgen een opleiding.
- Fraude met voorzieningen en uitkeringen moet consequent opgespoord worden.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Minder mensen doen een beroep op de vangnetvoorziening	Aantal cliënten BUIG (bron: gegevens gemeente)	740	727*	713

* inclusief de nieuwe doelgroepen als gevolg van afsluiting WSW en beperkte toegang Wajong

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- Het inzetten op arbeidsparticipatie, zie Maatschappelijk effect 1, Programma 4/Participatie;
- Het toepassen van de Participatiewet door jongeren tot 27 jaar te verwijzen naar reguliere scholing, zie Maatschappelijk effect 1, Programma 4/Participatie;
- Het nemen van initiatieven die erop gericht zijn om onderwijs en bedrijfsleven beter op elkaar aan te laten sluiten, zie Programma 2 Onderwijs;
- Het inzetten op de uitvoering leerplicht en RMC om te komen tot: een sluitende aanpak, een tegengaan van schooluitval, afspraken voor zorgleerlingen, een startkwalificatie voor iedereen of desnoods een alternatief traject, zie Programma 2 Onderwijs;

- Het inzetten op werkgelegenheid in de gemeente en in de regio, het stimuleren van het zelfstandig ondernemerschap en het inzetten van de MOA, zie Maatschappelijk effect 4, Programma 4/De MOA;
- Het inzetten op een verbetering van de gezondheid, zie Programma 3 Zorg;
- Het inzetten op de jeugdzorg, zie Programma 3 Zorg.
- Beperking van de instroom.
- Een inzet op gerichte rechtmatigheidsbewaking, daar waar preventieve inzet niet het gewenste resultaat heeft gehad en het zorgvuldig, correct maar wel consequent toepassen van correctieve en punitieve maatregelen, waarbij de waardigheid van de burger centraal blijft staan.
- Een inzet op rechtmatigheidsherstel door consequent ten onrechte verstrekte bedragen terug te vorderen en daarnaast binnen de grenzen verhaal te zoeken bij onderhoudsplichtigen, waarbij de waardigheid van de burger centraal blijft staan.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

- (Jeugd)werkloosheid: Zoals bij maatschappelijk effect 1 is aangegeven bewegen de (jeugd)werkloosheidscijfers zich gunstig ten opzichte van het provinciaal gemiddelde waardoor het gestelde doel voor 2015 is bereikt.
- Terugbrengen bijstandsgerechtigden: De dalende trend van het aantal bijstandsgerechtigden heeft zich doorgezet en is in vergelijking met de provinciale cijfers nog steeds gunstig. Hierdoor is het gestelde doel voor 2015 bereikt.
- Vrijwilligerswerk/opleiding: Het streven is er op gericht dat bijstandsgerechtigden zoveel mogelijk zinvol participeren, wat zich o.a. vertaalt in het doen van vrijwilligerswerk. Voor zover nodig en passend wordt aan re-integratietrajecten scholing gekoppeld.
- Fraudebestrijding: Met gerichte rechtmatigheidsbewaking is getracht in preventieve zin fraude te bestrijden. Instrumenten hierbij waren o.a. informatieverstrekking via nieuwsbrieven, persoonlijke brieven, website, gemeentelijke infopagina, gesprekken met klanten over rechten en plichten en een klantvriendelijk systeem van het voldoen aan de inlichtingenplicht door uitkeringsgerechtigden. Daarnaast is in voorkomende gevallen met inachtneming van wettelijke verplichtingen de rechtmatigheid hersteld door terugvordering en het toepassen van sancties. Waar mogelijk zijn ten aanzien van het sanctioneren de mogelijkheden van matiging toegepast.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

- Fraudebestrijding: Doel is ook om bij de toepassing van correctieve en punitieve maatregelen de waardigheid van de inwoners centraal te laten staan. Gebleken is dat landelijke wetgeving erg ingrijpend uitpakt (ook in de ogen van de rechtelijke macht), waardoor dit uitgangspunt, ondanks onze gematigde toepassing, in het gedrang kan komen. Maatregelen om dit zoveel mogelijk te voorkomen zullen in 2016 worden genomen.

Maatschappelijk effect 3 Minder huishoudens verkeren in armoede

Een stimulerend minimabeleid met aandacht voor de duurzame ontwikkeling van de burger.

Onder het aanspreken van de eigen verantwoordelijkheid heeft iedere burger (vraaggericht) recht op een individuele ondersteuning van de gemeente vanuit bijzondere bijstand en gemeentelijke voorzieningen waarbij individueel maatwerk de basis is.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Het aantal huishoudens in armoede verlagen.
- Het aantal mensen dat genoodzaakt is tot gebruik van de voedselbank verlagen.
- Kinderen mogen niet in armoede leven.
- Voorkomen dat minima in een sociaal isolement raken.
- Daar waar de wet en de financiële ruimte van de gemeente de mogelijkheid bieden van individuele steun doet de gemeente dat met oog voor de eigen verantwoordelijkheid van mensen.
- Het aantal mensen in schulddienstverlening terugbrengen.
- Het inzetten van vrijwilligers bij budgetbeheer.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Minder huishoudens verkeren in armoede	Het aantal huishoudens onder de armoedegrens (bron: gegevens Statline CBS en gemeente)	7%	6%	7%

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- Het inzetten op arbeidsparticipatie en burgers zoveel mogelijk ten behoeve van de maatschappij in te zetten zie Maatschappelijk effect 1, Programma 4 Participatie.
- Het inzetten op een verbetering van de gezondheid, zie Programma 3 Zorg;
- Leergeld blijvend in te zetten; de aansluiting van Leergeld met het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds te realiseren.
- De vraaggerichte inzet van minimavoorzieningen, waardoor mensen financieel in de positie worden gebracht om deel te kunnen nemen aan de maatschappij (zie volgende doel) en het pakket aan minimavoorzieningen te verruimen.
- De doelgroep te vergroten tot 130% van het minimumloon
- In plaats van collectieve voorzieningen naar individueel maatwerk
- Een stimulerend minimabeleid te voeren, waarin de ontwikkeling van de mensen centraal staat
- Een inzet op preventie en vroegsignalering door contacten te onderhouden met zorgverzekeraars, nutsbedrijven, woningverhuurders, e.d.
- De dorpenteams in te zetten voor (vroeg)signalering
- Het samen met de ketenpartners bieden van een ondersteuningsplan op maat
- Belanghebbenden zoveel mogelijk steeds meer betalingen zelf te laten doen en hiervoor te leren het kasboek te gebruiken.
- Signalen vanuit de dorpenteams en externe partijen te onderzoeken en op basis hiervan de juiste klantbenadering te kiezen.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

- Huishoudens in armoede: Het aantal huishoudens dat een inkomen heeft van maximaal 100% van het sociaal minimum is blijkens cijfers van het CBS onveranderd gebleven. Toch zijn mensen met het nieuwe armoedebeleid gericht ondersteund, waardoor zij door het wegnemen van de financiële belemmeringen toch meer actief in de maatschappij hebben kunnen meedoen.
- Voedselbank: Het gemiddeld aantal huishoudens dat een beroep moet doen op de Voedselbank is in 2015 gedaald van 91 naar 82. (32 alleenstaanden, 40 gehuwden met max. 2 kinderen en 10 gehuwden met meer dan 2 kinderen).
- Kinderen in armoede: In 2015 is een aansluiting tussen gemeente, Leergeld, Jeugdsportfonds en Jeugdcultuurfonds gerealiseerd, waarbij is afgesproken dat de dorpen- en jeugdteams als toegangsportaal gaan fungeren. Gezien de herkomst van de meldingen werpt deze aanpak zijn vruchten af. In totaal heeft Leergeld 72 kinderen, Jeugdsportfonds 60 kinderen en Jeugdcultuurfonds 7 kinderen kunnen helpen. De huidige praktijk vormt een goede basis om in 2016 verder te ontwikkelen.
- Voorkomen sociaal isolement: In 2015 heeft een screening van de groep uitkeringsgerechtigden met grote afstand tot de arbeidsmarkt en andere problematiek (zorgklanten) plaatsgevonden met o.a. als doel om in beeld te krijgen hoe deze groep zinvol kan participeren en daar ook de beschikbare methoden in te zetten. Voorbeelden hiervan zijn: Klimmen op eigen kracht (KOEK), Dyn Ynset en vrijwilligerswerk (met daaraan gekoppeld de Kansregeling). Daarnaast is door de inzet van de dorpentteams bereikt dat gevallen van (dreigend) sociaal isolement eerder zijn ontdekt.
- Individuele steun: De gemeente biedt vraaggericht financiële ondersteuning aan aan inwoners geboden om maximaal te kunnen participeren.
- Schulddienstverlening: Door de inzet van dorpentteams in het kader van vroegsignalering en preventie en de afspraken met zorgverzekeraars, nutsbedrijven, woningverhuurders e.d., zijn meer financiële probleemsituaties aan het licht gekomen. Toch is sprake van een licht dalende trend van het aantal mensen met een schulddienstverleningstraject. Waarschijnlijk is dit het gevolg van genoemde vroegsignalering en het uitvoeren van budgetbeheer, met daaraan gekoppeld het traject naar zelfredzaamheid.
- Vrijwilligers voor budgetbeheer: Voor het uitvoeren van budgetbeheer door vrijwilligers is in 2015 contact gelegd met Vereniging Schuldhulpmaatje, die met geschoolde vrijwilligers budgetbeheer kan uitvoeren in het kader van zowel preventie als nazorg. Dit wordt in 2016 verder ontwikkeld.

Maatschappelijk effect 4 Meer burgers met een arbeidsbeperking werken op de reguliere arbeidsmarkt

Het college streeft naar een inclusieve samenleving en arbeidsmarkt op basis van gelijkwaardigheid. Voor iedere burger met of zonder arbeidsbeperking is er een plaats op de reguliere arbeidsmarkt. Om de inclusieve arbeidsmarkt tot een succes te maken moeten bedrijfsleven en de (lokale)overheid hun verantwoordelijkheid nemen.

Participatiewet in relatie tot de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW)

Met de invoering van de participatiewet, de aanscherping van de Wajong³ en het afsluiten van de toegang naar de WSW, moet de inclusieve arbeidsmarkt zijn beslag krijgen.

De huidige sociale werkvoorziening past om meerdere redenen niet in de inclusieve arbeidsmarkt. Daarnaast staan de kosten niet in verhouding tot de opbrengsten (bedrijfsresultaat) en ontvangen Rijksbijdrage. Gemeenten worden daarom uitgedaagd de sociale werkvoorziening anders te organiseren. In 2015 zal hiervoor een herstructureringsplan aan de Raad worden voorgelegd.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Streefwaarde: minstens 25 % van de Wsw-ers is werkzaam in een regulier bedrijf.
- Achtkarspelen draagt niet langer bij in de tekorten van Caparis.
- Mensen die niet in een bedrijf kunnen werken krijgen een maatwerkoplossing.
- De ontwikkeling van de Maatschappelijke Onderneming Achtkarspelen.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Meer burgers met een arbeidsbeperking werken op de reguliere arbeidsmarkt	Aantal burgers met een WSW-indicatie in de reguliere arbeidsmarkt (bron: gegevens Caparis en GR)	11 WSW-geïndiceerden werken o.b.v. een reguliere arbeidsovereenkomst in de vorm van begeleid werken.	16	56

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- De inzet van participatie (zie Maatschappelijk effect 1, Programma 4/Participatie).
- De samenwerking met de andere 7 gemeenten die aangesloten zijn bij de Gemeenschappelijk Regeling Sw Fryslân en Aandeelhouders van de NV.
- Een voorbeeldfunctie door de gemeente Achtkarspelen om vorm te geven aan de inclusieve arbeidsmarkt.
- Als variabele dient rekening gehouden te worden met de inhoud en tijdsplan van het herstructureringsplan;
- Deelname in diverse overlegstructuren waarin het gemeentebelang goed wordt meegenomen.
- Het aan de raad aanbieden van de contourennotitie Participatiewet.
- De oprichting van de MOA (zie Maatschappelijk effect 4, Programma 4/De MOA)

---

³ Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

- **Werknemers Wsw:** De doelstelling van deze coalitie was dat eind 2017 minstens 25% van de Sw-ers werkzaam is in reguliere bedrijven. In 2015 werken 46 Sw-ers gedetacheerd bij bedrijven. Dat is een percentage van 24%. Daarbovenop hebben 10 Sw-ers (5%) een arbeidsovereenkomst in het kader van begeleid werken. In totaal werkt 29% van de Sw-ers bij reguliere bedrijven. Daarmee is de streefwaarde voor 2015 van 16 ruimschoots gehaald evenals de doelstelling voor deze collegeperiode.
- **Subsidietekort:** Het subsidietekort zal blijven en stijgt de komende jaren. Dit wordt niet gecompenseerd door het goede exploitatieresultaat in 2015.
- **Maatwerkoplossing:** De voorbeeldfunctie van de gemeente zelf krijgt langzaam vorm. Er is iemand aangesteld bij de Kruidhof en er worden voorbereidingen getroffen om ook bij de Werkmaatschappij en de dragende organisatie extra banen voor mensen met een handicap te realiseren. Verder tonen ook bedrijven veel belangstelling voor de banen afspraak banen.
- **Ontwikkeling MOA:** Zie het Incidenteel project MOA.
- De contourennotitie Participatiewet is vastgesteld door de gemeenteraad.

Incidenteel project

Maatschappelijk Onderneming Achtkarspelen (MOA)

De komende vier jaar willen we de Maatschappelijke Onderneming Achtkarspelen (MOA) realiseren. De werkzaamheden die vanuit de MOA worden verricht, leveren een bijdrage aan de leefbaarheid van onze gemeente. Aan de andere kant zal de MOA een (tijdelijke) arbeidsplaats bieden aan degenen die (nog) niet een plaats op de reguliere arbeidsmarkt hebben weten te bereiken.

In 2015 willen we bereiken dat:

- Het inhoudelijk concept van de MOA wordt vastgesteld
- De beoogde maatschappelijke effecten nader worden uitgewerkt en geformuleerd.
- Op basis van het inhoudelijk concept de juridische, organisatorische en financiële aspecten concreet vorm worden gegeven en ingevuld.

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- In 2014 start het project waarmee de contouren van het MOA, en de weg ernaartoe, zullen worden vastgelegd.

- Het voorbereidende werk zal vooral in 2015 plaats vinden. Daarbij behoren onder meer het uitwerken en invullen van het concept MOA, afstemming werkprocessen met werk en inkomen, eventueel gevolgd door oprichting stichting, overeenkomsten met samenwerkingspartners. Als gekozen wordt voor een nieuw zelfstandige organisatie, volgt het opstellen van een business case om de financiële haalbaarheid door te rekenen. Onderdeel van de business case is het eventueel huren van een gebouw. Het voorgenoemde is nog indicatief; na de project start up wordt de projectopzet nader uitgewerkt, waarbij de verdere uitwerking van het concept leidend zal zijn voor de vervolgstappen.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

- De oprichting van de MOA is een stap verder gekomen en inhoudelijk vastgesteld. De gemeenteraad is daarover in december geïnformeerd. Daarin staan ook de maatschappelijke effecten uitgewerkt.
- De MOA wordt in 2016 uitgewerkt in drie deelprojecten: MOA Groen, Werkgeversvignet MOA en Routing klanten. De uitwerking van de DorpsMOA is afhankelijk van de klantrouthering van Werk & Inkomen. Deze wordt verder uitgewerkt.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

- Als lijn is in 2015 gekozen dat de MOA-meerwaarde moet bieden ten opzichte van de huidige uitvoeringspraktijk. Dat heeft geleid tot de opdracht Routing klanten. Daarnaast is MOA Groen afhankelijk van het tempo en de medewerking van Caparis. Daarmee is minder vooruitgang met de MOA geboekt dan het College verwachtte begin 2015. Maar de zorgvuldige aanpak in relatie tot wat al succesvol wordt uitgevoerd, maakt dat de MOA ook daadwerkelijk meerwaarde kan bieden.

Wat heeft het gekost?

In de onderstaande tabellen een cijfermatige en tekstuele toelichting op dit programma. De tabellen geven achtereenvolgens het volgende weer:

- De totale baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- De incidentele baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- Een analyse van de belangrijkste verschillen tussen begroting (na wijziging) en rekening. Het afzonderlijk benoemen van diverse (kleine) mee- en tegenvallers is vanuit het oogpunt van leesbaarheid van de programmarekening achterwege gelaten.

Lasten en baten programma (x 1.000)

Financiële gegevens	2015		
	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):			

1. Meer burgers participeren	1.259	1.111	148 V
2. Minder mensen doen beroep op vangnetvoorziening	12.566	11.502	1.064 V
3. Aantal huishoudens in armoede wordt verlaagd	930	1023	93 N
4. Meer burgers met arbeidsbeperking werken op reguliere arbeidsmarkt	6.357	6.130	227 V
5. Uitvoeringskosten	2.143	2.576	433 N
Totaal lasten	23.255	22.342	913 V
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. Meer burgers participeren	0	27	27 V
2. Minder mensen doen beroep op vangnetvoorziening	12.514	12.100	414 N
3. Aantal huishoudens in armoede wordt verlaagd	47	121	74 V
4. Meer burgers met arbeidsbeperking werken op reguliere arbeidsmarkt	0	2	2 V
5. Uitvoeringskosten	108	277	169 V
Totaal baten	12.669	12.527	142 N
Saldo van baten en lasten voor bestemming	10.586	9.815	771 V
Toevoegingen aan reserves (lasten):			
1. Meer burgers participeren	58	170	112 N
2. Minder mensen doen beroep op vangnetvoorziening	216	597	381 N
3. Aantal huishoudens in armoede wordt verlaagd	518	510	8 V
4. Meer burgers met arbeidsbeperking werken op reguliere arbeidsmarkt	0	0	0
Totaal lasten	792	1277	485 N
Onttrekkingen aan reserves (baten):			
1. Meer burgers participeren	15	4	11 N
2. Minder mensen doen beroep op vangnetvoorziening	268	0	268 N
3. Aantal huishoudens in armoede wordt verlaagd	0	17	17 V
4. Meer burgers met arbeidsbeperking werken op reguliere arbeidsmarkt	0	0	0
Totaal baten	283	21	262 N
Saldo reservemutaties	509	1.256	747 N
Resultaat rekening baten en lasten	11.095	11.071	24 V

Incidentele posten (x 1.000)

Incidentele lasten	Begroting (na wijziging)	Rekening	Verschil
Maatschappelijke onderneming Achtkarspelen	50	2	48 V
Huisvesting statushouders	15	4	11 V
Totalen	65	6	59 V
Incidentele baten	Begroting (na wijziging)	Rekening	Verschil
Totalen	0	0	0

Verklaring verschillen per onderdeel (x 1.000)

Verschillen	
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):	913 V

1. Meer burgers participeren	148 V
De re-integratiekosten zijn lager dan begroot, enerzijds doordat een verhoging van de rijksbijdrage pas in de septembercircularie bekend werd, anderzijds door lagere uitgaven in het kader van re-integratie (€ 100.000). Het saldo zal worden toegevoegd aan de reserve participatie en daarmee beschikbaar blijven voor re-integratiedoeleinden). Daarnaast zijn de kosten MOA lager uitgevallen dan begroot (€ 48.000).	
2. Minder mensen doen beroep op vangnetvoorziening	1.064 V
Deze post moet samen gezien (gesaldeerd) worden met de tegenvallende baten van de BUIG. Het aantal klanten in de BUIG is 20 lager (m.n. daling aantal Wwb-ers) dan begroot (€ 260.000 positief), daarnaast zijn de loonkosten per uitkering naar beneden gegaan als gevolg van de kostendelerssystematiek vanaf 1 januari 2015 voor nieuwe klanten en 1 juli 2015 voor het bestaande bestand. Er is geen bedrijfskapitaal verstrekt aan de gevestigde zelfstandigen terwijl hiervoor wel € 150.000 is begroot.	
3. Aantal huishoudens in armoede wordt verlaagd	93 N
De overschrijding wordt veroorzaakt door hogere lasten bijzondere bijstand, dit wordt echter voor een groot deel (€ 50.000) gecompenseerd door een hogere aflossing van de leenbijstand (onderdeel van de bijzondere bijstand), zie baten punt 3.	
4. Meer burgers met arbeidsbeperking werken op reguliere arbeidsmarkt	227 V
Het voordelig verschil wordt veroorzaakt doordat het aantal Sw-ers dat uitstroomde groter is dan begroot, zowel bij Caparis als bij Nef en de Wsw-loonkosten bij Caparis lager zijn uitgevallen, dit heeft een positief effect op het resultaat (€ 198.000). Sinds 1 januari 2015 worden de vrijgevallen Sw-plekken niet meer aangevuld met Sw-geïndiceerden van de wachtlijst. Daarnaast heeft er een afrekening oude jaren met Novatec plaats gevonden (positief: € 29.000).	
5. Uitvoeringskosten	433 N
De overschrijding van de uitvoeringskosten wordt veroorzaakt door o.m.: Flexschilmodel, de benodigde flexformatie o.b.v. stijgende klantaantallen t.o.v. basisjaar 2012, extra capaciteit sociaal domein, o.a. herindicatie alleenstaande ouders, kosten delersnorm en extra inzet handhaving.	
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):	142 N
1. Meer burgers participeren	27 V
Het betreft de ontvangen gelden voor huisvesting statushouders vanuit het COA, waar ook kosten tegenover staan, het niet benutte bedrag wordt meegenomen naar het volgende jaar.	
2. Minder mensen doen beroep op vangnetvoorziening	414 N
Hangt samen met de daling van het aantal BUIG-klanten zoals reeds aangegeven bij de lasten punt 2.	
3. Aantal huishoudens in armoede wordt verlaagd	74 V
Dit wordt m.n. veroorzaakt door een hogere aflossing van de leenbijstand (onderdeel van de bijzondere bijstand).	
4. Meer burgers met arbeidsbeperking werken op reguliere arbeidsmarkt	2 V
Conform.	
5. Uitvoeringskosten	169 V
Het positieve resultaat wordt verklaard door een ESF afrekening (€ 19.000), een hogere bijdrage vanuit de samenwerking (€ 13.000) dan begroot en de jaarlijkse waardering van de debiteuren o.b.v. baten- en lastenstelsel (€ 134.000).	
Toevoegingen aan reserves (lasten):	485 N
1. Meer burgers participeren	112 N
Er wordt vanuit de re-integratie € 112.000 toegevoegd voor wat betreft het niet benutte deel en hogere baten.	
2. Minder mensen doen beroep op vangnetvoorziening.	381 N
Er wordt meer toegevoegd aan reserve dan begroot, dit wordt veroorzaakt door meevallende aantal BUIG klanten en lagere kosten per uitkering.	
3. Aantal huishoudens in armoede wordt verlaagd	8 V
Er wordt minder toegevoegd aan de reserve armoedebeleid dan begroot door iets hogere uitgaven dan waarvan werd uitgegaan bij de begrotingswijziging oktober 2015.	
Onttrekkingen aan reserves (baten):	262 N
• Meer burgers participeren	11 N
Een lagere onttrekking uit de reserve inburgering in verband met lagere kosten huisvesting statushouders.	
• Minder mensen doen beroep op vangnetvoorziening	268 N
Lagere onttrekking uit reserve inkomensvoorziening, zie toevoeging aan reserves punt 2.	

• Aantal huishoudens in armoede wordt verlaagd	17 V
Betreft een onttrekking uit de reserve waarborgfonds inzake budgetbeheer.	

Programma 5 - Leefomgeving

Portefeuillehouder: M. de Haan

Achtkarspelen kent een prachtige woonomgeving. Door de ligging in de Noordelijke Fryske Wâlden kunnen we genieten van een eeuwenoud cultuurlandschap. De elzensingels, de houtwallen en de pingo's zijn karakteristiek.

Het is belangrijk om een balans te vinden tussen wonen en werken. Er moet ruimte geboden worden aan bedrijvigheid zonder dat dit het landschap of het woongenot aantast.

De dorpen en de gemeente hebben een rijke historie. De eigen identiteit en cultuur is sterk. Hoe we met elkaar leven in de dorpen en welke voorzieningen er zijn geeft de leefbaarheid weer.

Door vergrijzing en ontgroening kan de leefbaarheid in de kleinere dorpen onder druk komen te staan. Bezuinigingen leggen een druk op omvang en aantal van de voorzieningen. In Achtkarspelen kun je "noflik wenje" en dat moeten we voor de toekomst borgen.

Dit leidt tot de volgende maatschappelijke effecten:

- Een duurzame, schone en veilige leefomgeving creëren en in stand houden
- Het betaalbaar houden van het openbaar groen
- Op duurzame wijze de aanwezige voorzieningen in stand houden of vernieuwen zodat deze voldoen aan de functionaliteits-eisen
- Het op een adequate manier ontdoen van afvalwater en het beperken van wateroverlast
- Een duurzame en efficiënte inzameling en verwerking van afval en het bestrijden van zwerfafval

Maatschappelijk effect 1 Een duurzame, schone en veilige leefomgeving creëren en in stand houden

Wegenonderhoud

Het reguliere wegenonderhoud is gebaseerd op de beleidskeuzes die door de raad zijn gemaakt. Op 25 november 2010 heeft de gemeenteraad het gewenste kwaliteitsniveau van de gemeentelijke wegen vastgesteld. Er is gekozen om voor alle wegen binnen de gemeente het kwaliteitsniveau basis aan te houden. Er is niet gekozen voor een gedifferentieerd kwaliteitsniveau. De hiervoor benodigde financiële middelen zijn via het genoemde raadsbesluit beschikbaar gesteld. Hierbij is sprake van een jaarlijks structureel bedrag om het basisniveau te behouden en een jaarlijks bedrag voor het wegwerken van de aanwezige achterstand in wegenonderhoud.

De uitvoering van het wegenonderhoud is gebaseerd op de rapportage 'Vooruitblik en review 2011-2015 (wegbeheer Gemeente Achtkarspelen)'. Hierin is een meerjarenplanning opgenomen voor zowel het groot wegenonderhoud als de rioolvervangingen. Het inlopen van het achterstallig wegenonderhoud is met ingang van 2013 getemporeerd en uitgesmeerd over een periode van 15 jaar in plaats van 10 jaar (gerekend vanaf 1-1-2011),

wat neerkomt op het terugbrengen van het achterstallig wegenonderhoud met 6,67% per jaar.

Het is de vraag of we met de al ingeboekte verlagingen van de afgelopen jaren nog steeds kunnen voldoen aan het basisniveau en het inlopen van de achterstand in 15 jaar. Een nieuwe Review en vooruitblik wegenonderhoud kan een antwoord geven op deze vraag. Deze is in maart 2016 gereed.

Bereikbaarheid

Een belangrijk middel om onze dorpen fysiek bereikbaar te houden is de inzet van openbaar vervoer. Alle dorpen worden op dit moment ontsloten. Het college wil dat de huidige situatie in ieder geval van kracht blijft dan wel verbetert.

De A7 is een belangrijke verkeersader in Noord-Nederland en een ontsluiting richting de rest van Nederland. Voor Achtkarspelen is het van belang dat er een goede ontsluiting is van de gemeente op de A7. Aspecten die hierbij een rol spelen zijn verkeersveiligheid en tijdsduur om de A7 te bereiken. Hoewel De Skieding (N358) een Provinciale weg is, en de opwaardering daarom ook door de Provincie wordt gerealiseerd, is de gemeente, vanwege de impact van de weg op de bereikbaarheid van Achtkarspelen, directbetrokkene.

In het kader van het realiseren van een extra sneltrein Groningen Leeuwarden (ESGL) wordt getracht het ov-netwerk een kwaliteitsverbetering te geven. Een van de maatregelen in het kader van de ESGL is om een gedeelte van het huidige enkelspoor te verdubbelen. Inzet vanuit het college is om aan te dringen op een vlotte uitvoering. Daarnaast is al door alle betrokken partijen afgesproken dat de extra sneltrein zal stoppen in Feanwâlden. Inzet vanuit de gemeente is erop gericht om Buitenpost als stopplaats van de huidige sneltrein te behouden.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen

- Alle dorpen fysiek bereikbaar houden door openbaar vervoer
- Betere ontsluiting over de weg op de A7 door middel van de opwaardering van De Skieding;
- Versnelde uitvoering van de verdubbeling van het spoor Leeuwarden-Groningen;
- Buitenpost als stopplaats voor de huidige sneltrein behouden

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Alle dorpen fysiek bereikbaar houden door middel van openbaar vervoer	Aantal dorpen dat ontsloten wordt door openbaar vervoer	Alle dorpen	Idem	Alle dorpen
Betere ontsluiting gemeente op A7 door opwaardering van De Skieding	Realisatie van de opwaardering	Opwaardering nog niet gerealiseerd	Niet	deels
Versnelde uitvoering van de verdubbeling van het spoor Leeuwarden-Groningen	Realisatie van de verdubbeling	Versnelde uitvoering nog niet gerealiseerd	Niet	Nog niet
Buitenpost als stopplaats voor de huidige sneltrein behouden	Stopplaats voor de huidige sneltrein	Ja	Ja	Ja

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- Het uitvoeren van het groot wegenonderhoud binnen het door de gemeenteraad vastgestelde beleidskader;
- Deelname aan diverse overleggen in het netwerk met ketenpartners zoals Provincie Fryslân, Pro Rail, omliggende gemeenten waarbij de gestelde doelen als uitgangspunten worden beschouwd.
- Weginspecties, opstellen meerjarenonderhoudsplanung en uitvoeren van (groot) onderhoud wegen.
- Onderhoud bebakening, onderhoud belijning c.a.
- Monitoren verkeersintensiteiten en snelheden op gemeentelijke wegen
- Treffen van maatregelen om de veiligheid te verbeteren

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

De meeste doelen zijn bereikt. Het uitvoeren van regulier onderhoud, herinrichtingen, inspecties zijn uitgevoerd.

- Alle dorpen fysiek bereikbaar houden door openbaar vervoer
- Alle dorpen zijn fysiek bereikbaar door openbaar vervoer.
- Buitenpost als stopplaats voor de huidige sneltrein behouden
- De huidige sneltrein stopt op dit moment in Buitenpost en dat blijft zo.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

Veel van de werkzaamheden binnen dit programma zijn cyclisch van aard en komen elk jaar weer terug. Wel merken we dat het steeds lastiger wordt om de werkzaamheden in hetzelfde jaar uit te voeren. Dat wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door teruglopende capaciteit. Dit heeft als gevolg dat middelen die gereserveerd zijn voor bepaalde projecten doorschuiven naar het jaar erop.

Betere ontsluiting over de weg op de A7 door middel van de opwaardering van De Skieding;

Ten aanzien van de doelstelling om de gemeente beter te ontsluiten op de A7 door middel van de opwaardering van De Skieding is in 2015 een gedeelte hiervan gerealiseerd. Het hele traject van de N358 tussen Buitenpost en de A7 zal worden opgewaardeerd, echter heeft de Provincie dit in 3 deelprojecten geknipt. Het eerste deel, tussen Buitenpost (Lutkepost) en Blauforlaet is in 2015 gerealiseerd.

Het tweede deel tussen Blauforlaet en Surhuisterveen is in voorbereiding en zal als volgende fase gaan starten; de planning is dat dit deel in 2017 wordt uitgevoerd. Ten aanzien van het laatste gedeelte tussen Surhuisterveen en de A7 heeft de Provincie meer tijd genomen in de voorbereiding. In 2015 is er een MER-procedure uitgevoerd waarin diverse varianten zijn beoordeeld. De planning is dat de uitkomsten van deze MER-procedure voorjaar 2016 bekend zullen worden. In dit verband is door de gemeenteraad nadrukkelijk aangegeven dat zij de 60-km variant absoluut onwenselijk vindt. Dit signaal is schriftelijk richting de Provincie verstuurd.

Versnelde uitvoering van de verdubbeling van het spoor Leeuwarden–Groningen;

De verdubbeling van het spoor Leeuwarden– Groningen is een project dat wordt getrokken door de beide provincies en ProRail. De aanliggende gemeenten hebben een minder bepalende rol in het geheel. Duidelijk is op dit moment dat een eventuele versnelde uitvoering van de verdubbeling erg moeizaam zal zijn.

Maatschappelijk effect 2 *Het betaalbaar houden van het openbaar groen*

De kwaliteit van de openbare ruimte is van grote invloed op de kwaliteit van de leefomgeving en de aantrekkelijkheid van de gemeente. Groen raakt mensen, de inwoners van Achtkarspelen voelen zich betrokken bij het landschap. Het openbaar groen en het onderhoud is een belangrijk bestanddeel van de leefomgeving. We streven daarbij naar een op de maatschappelijke situatie afgestemde functionele onderhoud- en beheersituatie van het gemeentelijk openbaar groen. Ook heeft het behoud en de versterking van het unieke landschap en groen in de gemeente (en zijn omgeving) prioriteit. Daarvoor sluiten we waar mogelijk aan bij de ontwikkelingen binnen het Nationaal Landschap De Noordelijke Friese Wouden en ontwikkelingen in ANNO verband.

Ook in 2015 is invulling gegeven aan de bezuinigingstaakstelling. In totaliteit komen de afzonderlijke kortingen van de afgelopen jaren neer op een forse budgettaire inkrimping. Dit heeft gevolgen voor het kwaliteitsniveau van de openbare ruimte. Het college blijft hierover in gesprek met de gemeenteraad.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen

- Besparing op gemeentelijk groenonderhoud in woonwijken en waar mogelijk verkoop c.q. verhuur van groenstroken aan bewoners.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Het betaalbaar houden van het openbaar groen door een besparing hierop te realiseren.	Aantal m ² 's perken en plantsoenen dat omgevormd is naar goedkopere onderhoudsvarianten	Oppervlakte 2014	40.000 (20.000)* zie tekst	20.000*

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- Voorstellen van (verdere) maatregelen voor het realiseren van de opgelegde bezuinigingstaakstellingen
- Implementeren van en uitvoering geven aan deze maatregelen
- Uitvoeren regulier onderhoud en herinrichting
- Onderhoudsinspectie, veiligheidsinspectie, advies en registratie
- Toezicht/ handhavingstaken uitvoeren

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

De meeste doelen zijn bereikt. Het uitvoeren van regulier onderhoud, herinrichting, inspecties is uitgevoerd.

Het betaalbaar houden van het openbaar groen door een besparing hierop te realiseren.

- In 2015 zijn verschillende maatregelen getroffen om de opgelegde bezuinigingstaakstelling te realiseren. In oktober 2014 is besloten tot een aantal maatregelen; omvormen van areaal naar minder dure onderhoudsvarianten (in 2 jaar), meer extensief beheer en minder snoeien, bosmaaïen en kantsteken. In maart 2015 is besloten om de planning voor het tijdspad van de omvormingen aan te passen, in plaats van 2 jaar naar 3. In 2015 kon er dan gefaseerd worden gestart en ervaring worden opgedaan. In 2016 en 2017 kan de rest versneld worden opgepakt. De streefwaarde van 40.000 m² voor 2015 is daarmee veranderd in 20.000 m² (*zie tabel). Dit doel is gehaald.
- Oktober 2015 heeft een evaluatie van de effecten van de maatregelen plaatsgevonden. De aanbevelingen waren om het kantsteken en bosmaaïen weer uit te voeren zoals dat voorheen gebeurde en meer plekken om te vormen naar goedkopere onderhoudsvarianten. Voor 2015 zijn de bezuinigingstaakstellingen gehaald.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

Besparing op gemeentelijk groenonderhoud in woonwijken en waar mogelijk verkoop c.g. verhuur van groenstroken aan bewoners.

Een besparing op groenonderhoud door verkoop of verhuur is niet haalbaar. Het gaat om een zeer beperkte oppervlakte die veelal versnipperd is. Bij het omvormen van heesterperken is aan gegeven dat buurten ook zelf het onderhoud van een perk op zich kunnen nemen. In februari zijn de kaders hiervoor vastgesteld. Samen met de buurt wordt een overeenkomst opgesteld waarbij over en weer de afspraken worden vastgelegd. In 2015 zijn 21 van dergelijke overeenkomsten gesloten. Deze perken worden niet meer door de gemeente onderhouden maar door burgers samen. De afdeling beheer zorgt voor advies en ondersteuning. Het onderhouden gebied blijft op deze wijze integraal én openbaar onderdeel uitmaken van de leefomgeving.

Maatschappelijk effect 3   Het op een adequate manier ontdoen van afvalwater en het beperken van wateroverlast

De taken en verplichtingen die de gemeente heeft op het gebied van riolering, zijn van oudsher vastgelegd in de Wet milieubeheer. Daarnaast is per 1 januari 2008 de Wet Gemeentelijke watertaken van kracht. Binnen deze kaders zijn beperkte beleidskeuzes mogelijk. Deze zijn door de raad vastgesteld in het verbreed Gemeentelijk Riolering Plan (GRP) 2010–2014. Het GRP richt zich, naast het operationeel beheer, op de invulling van de nieuwe watertaken en het voorkomen van wateroverlast. Voor 2015 hebben we de taken op het gebied van riolering ingevuld conform dit GRP door deze te extrapoleren. Een nieuw GRP

2016–2020 is in de maak. Er staat een fractiespecialisten bijeenkomst gepland in april 2016 waar het GRP 2016–2020 in concept besproken zal worden.

Daarnaast speelt in de waterketen de discussie over 'minder meerkosten'. De Friese gemeenten, Wetterskip Fryslân, Vitens en provincie Fryslân hebben de gezamenlijke ambitie onderschreven om in gezamenlijkheid de kosten in de waterketen voor de inwoners van Fryslân te beperken. Let wel: het gaat hier dus niet om een bezuiniging maar een beperking van de stijging van de kosten en de daaraan gekoppelde rioolheffing. Hiervoor hebben de portefeuillehouders Water in 2010 een handtekening onder het Fries Bestuursakkoord Waterketen (FBWK) gezet. Sindsdien is de opgave nader uitgewerkt tot een potentieel van 'minder meerkosten' dat oploopt tot €12 miljoen per jaar voor alle waterketenpartijen in Friesland gezamenlijk, te realiseren vanaf 2020. De portefeuillehouders Water hebben afgesproken om zich hier met een inspanningsverplichting aan te committeren.

De rioolheffing is met ingang van 2015 100% kostendekkend gemaakt wat heeft geleid tot een stijging van de rioolheffing. Voor de verdere uitwerking wordt verwezen naar de paragraaf 'lokale lasten'.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen

- Geen specifieke doelen ten aanzien van dit maatschappelijk effect.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Het op een adequate manier ontdoen van afval- en regenwater en het beperken van wateroverlast	Afgekoppeld verhard- en dakoppervlak / jaar (totaal)	2011 (10.000 m ²)	19.000	18.914 /jaar 85.655 totaal vanaf 2011

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- Het uitvoeren van het operationele beheer van de riolering;
- Het uitvoering geven aan het GRP onder andere door de aanleg van regenwaterstructuren
- Evalueren van het huidige GRP en het opstellen van een nieuw GRP
- Inspecties uitvoeren, opstellen van meerjarenonderhoudsplanning en uitvoeren van (groot) onderhoud
- Burgers en leerlingen milieubewust maken met behulp van de inzet van het NME
- Onderzoek (laten) doen naar wateroverlastsituaties
- Uitvoeren baggerwerkzaamheden
- Afkoppelen van hemelwaterafvoer

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

- Het uitvoeren van regulier en groot onderhoud, operationeel beheer, inspecties zijn uitgevoerd.

Het op een adequate manier ontdoen van afval- en regenwater en het beperken van wateroverlast

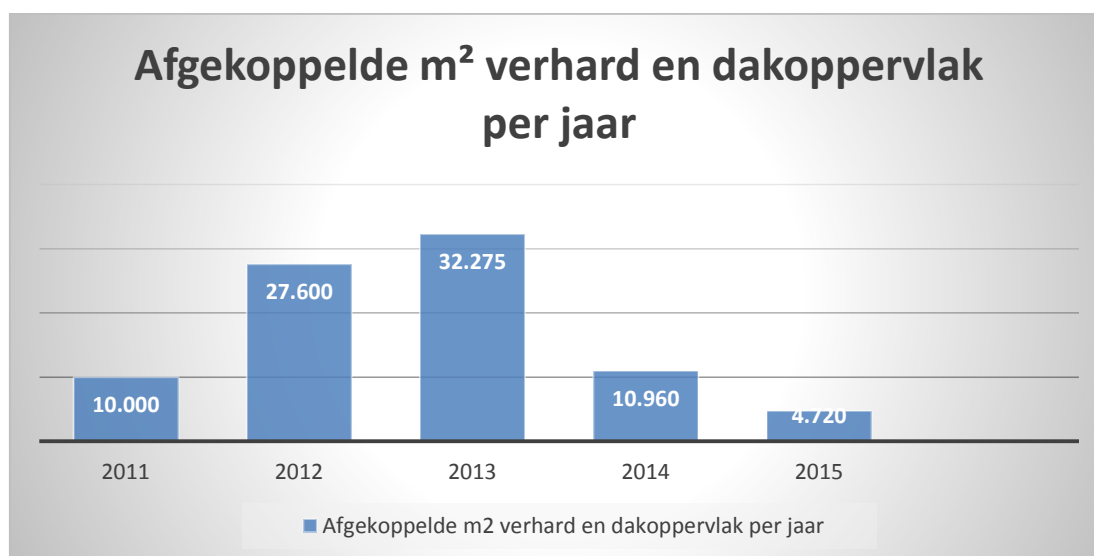
In 2015 zijn o.a. de volgende rioolvervangingen en aanleg van regenwaterstructuren gerealiseerd:

- Rioolveranging Jan Binneslaan te Surhuisterveen (onderdeel van traverse)
- Relining Gedempte Vaart te Surhuisterveen (onderdeel van traverse)
- Rioolveranging Kammingastrjitte te Harkema

Zoals in de regenwaterstructuur is aangegeven zal voor wat betreft het afkoppelen zoveel als mogelijk worden aangesloten bij de geplande rioolvervangingen. Zo is in 2015 verhard en dakoppervlak afgekoppeld in de volgende projecten:

Aanleg regenwaterriool Kammingastrjitte Harkema	3.200 m ²
Aanleg regenwaterriool Havenstraat Surhuisterveen	950 m ²
Korfbal terrein Surhuizum	<u>570 m²</u>
	4.720 m ²

De afgelopen jaren zijn de volgende hoeveelheden verhard en dakoppervlak afgekoppeld:

In het kader van het nieuw op te stellen GRP is in 2015 nader onderzoek uitgevoerd ten aanzien van wateroverlastlocaties.

Natuur en Milieueducatie

- Met Natuur en Milieueducatie zijn 19 van de 20 scholen bereikt. Er hebben 3.500 leerlingcontacten plaatsgevonden. Projecten in 2015 waren: De Himmelmike, gezamenlijke voorjaars- en herfstexcursies in NOF onder de naam UurNatuur, de duurzame voorleesdag en een aantal keren Natuur in de Klas. Ook vond dit jaar het Rioolproject plaats, zie hierna.
- Vanaf september 2015 is NME voor uitvoering ondergebracht bij It Fryske Gea. Dit bevordert de samenwerking tussen NME-Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen. Er ontstaat op deze manier een evenwichtige verdeling van NME-centra in de regio, die programmatisch samenwerken.

- Het project 'Help mijn eendje verdwijnt in het riool' is een kort en krachtig project, waar de kinderen op zoek gaan naar de verborgen wereld achter het afvoerputje. De leerlingen zijn gestart met een gastles in de klas. Ze hebben een mini waterzuivering bekeken en zelf een drol gemaakt van ontbijtkoek, appelstroop en pindakaas. Het project werd afgesloten met een bezoek aan de rioolwaterzuivering in Kootstertille. Daar zagen en roken ze hoe het vieze rioolwater uit hun eigen woonplaats weer schoon wordt gemaakt door bacteriën. De zoektocht naar de verborgen wereld van het riool, werd thuis voortgezet met een geel bad eendje. De leerlingen hebben bijzondere foto's gemaakt van situaties in hun eigen omgeving, in huis of op straat van (afval)water en rioolonderwerpen met het bad eendje.
- Dit project is ontwikkeld door de drie NME-Centra in Noordoost Fryslân (De Klyster, NME Achtkarspelen en NME Tytsjerksteradiel) in samenwerking met de gemeenten Dantumadiel, Ferwerderadiel, Dongeradeel, Kollumerland c.a., Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel en It Wetterskip Fryslân. Het project is in 2013 t/m 2015 uitgevoerd op alle 100 basisscholen in Noordoost Fryslân.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

- Veel van de werkzaamheden binnen dit programma zijn cyclisch van aard en komen elk jaar weer terug. Wel merken we dat het steeds lastiger wordt om de werkzaamheden in hetzelfde jaar uit te voeren. Dat wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door teruglopende capaciteit. Dit heeft als gevolg dat middelen die gereserveerd zijn voor bepaalde projecten doorschuiven naar het jaar erop.
- Wat betreft het opstellen van het nieuwe GRP wordt dit in het eerste kwartaal van 2016 afgerond. Er staat een bijeenkomst met de fractiespecialisten gepland medio april van 2016. Daarna zal het GRP ter behandeling aan de gemeenteraad worden aangeboden. In dit nieuwe GRP zal ook over bestaande en lopende kredieten gerapporteerd worden.

Maatschappelijk effect 4 Een duurzame en efficiënte afvalinzameling en -verwerking en het bestrijden van zwerfafval

Afvalinzameling en -verwerking is in principe kostendekkend. De tendens dat afvalstoffen steeds vaker kunnen worden hergebruikt of benut als grondstof blijft een belangrijke ontwikkeling op dit gebied. Enerzijds vanwege duurzaamheidsaspecten maar ook biedt het vermarkten van afval financiële mogelijkheden. Daarnaast worden verwerkingstechnieken steeds efficiënter. Deze factoren kunnen in de toekomst mogelijk leiden tot een lagere afvalstoffenheffing. Het college heeft ervoor gekozen het brengen van afval naar de milieustraat gratis te maken. De kosten (gemiste opbrengsten) hiervan worden in de afvalstoffenheffing verrekend. De praktische invulling op het terrein zelf heeft in 2015 ook vorm gekregen. De mogelijkheid om afval gratis naar het milieuterrein te kunnen brengen kan een positief effect hebben op de totale scheidingsrespons omdat de drempel iets naar de milieustraat te brengen (in plaats van in de restafvalcontainer te deponeren) hierdoor lager is.

Daarnaast is, in gezamenlijkheid met de andere Omrin gemeenten, onderzocht of er tussen de verschillende milieustraten ook samengewerkt kan worden. Ook zijn mogelijkheden om de afvalscheiding verder te optimaliseren onderzocht. Het kan daarbij zowel om bron- als nascheiding gaan. Achtkarspelen is hier via deelname aan werkgroepen bij betrokken geweest.

Het voorkomen van het ontstaan van zwerfafval draagt bij aan een goed milieu.

In het Raamakkoord verpakkingen zijn afspraken gemaakt tussen het bedrijfsleven en de overheid over het aanpakken van zwerfafval. Er is hiertoe de komende jaren landelijk jaarlijks 20 miljoen euro beschikbaar. Dit bedrag zal over de gemeenten worden verdeeld. Voor Achtkarspelen betekent dit een bedrag van € 33.500 per jaar. Dit geld moet in gezet worden voor de extra aanpak van zwerfafval. Er zijn in 2015 kaders gemaakt ten aanzien van de inzet hiervan.

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen

- Het bestrijden van zwerfafval.
- In het coalitieakkoord zijn geen concrete punten op dit gebied genoemd. Wel is, zoals hierboven aangegeven, ervoor gekozen het brengen van afval naar de milieustraat gratis te maken.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Zorg voor en een goed milieu en het verminderen van de hoeveelheid zwerfafval. Bewoners bewust maken van hun eigen invloed hierop. Het maken van een projectplan voor de inzet	Aantal activiteiten die bijdragen aan het realiseren van de doelen (vermindering hoeveelheid en bewustwording).	Aantal activiteiten 2014 - 3 (Himmelwike, maatschappelijke stage, dorpsschoonmaakactie)	4	4
	Van de aanwezige scholen in		80%	80%

van de beschikbare rijksmiddelen.	Achtkarspelen doet 80% mee aan een of meerdere activiteiten			
Het brengen van afval op de milieustraat gratis maken	Hoeveelheid en fracties van de verschillende afvalstromen op milieustraat	Streefwaarden zijn pas vast te stellen na het inzichtelijk hebben van de mogelijkheden en verwachte gevolgen		Afname afval in gft en restcontainer

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- Burgers, vooral jeugd, bewust maken van zwerfafval en hun rol bij het voorkomen
- Voor de inzet van de beschikbare rijksmiddelen een integraal, breed gedragen projectplan maken waarbij diverse afdelingen zullen worden betrokken.
- In beeld brengen van de (financiële en milieutechnische) effecten wanneer dit gratis is.
- Praktisch invulling geven aan het gratis brengen van afval op het milieuterrein
- In gezamenlijkheid met de andere Omrin gemeenten, onderzoeken of er tussen de verschillende milieustraten ook samengewerkt kan worden.
- Mogelijkheden om de afvalscheiding verder te optimaliseren onderzoeken. Bijvoorbeeld door deelname aan werkgroepen.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Het bestrijden van zwerfafval

- Voor de bestrijding van zwerfafval en het inzetten van de beschikbare rijksmiddelen is in juli 2015 een aanpak vastgesteld. Samen met Plaatselijke Belangen en Raderwerk wordt zwerfvuil opgeruimd. Inmiddels doen 8 dorpen mee (of willen dit in de loop van 2016 gaan doen). De bewustwording rondom de zwerfafvalproblematiek wordt door het inzetten van Natuur- en milieueducatie opgepakt. Ook in 2015 hebben scholen weer meegedaan aan de Himmelmike.

Het brengen van afval naar de milieustraat is gratis

- Vanaf 1 januari 2015 hoeft er niet meer aan de poort afgerekend te worden bij de milieustraat. Dit heeft geresulteerd in een toename van het aantal bezoekers en de hoeveelheid afval bij de milieustraat. In de huiscontainers is sprake van een afname van afval. De financiële consequenties van beide effecten heffen elkaar nagenoeg op. De sorteeranalyses van het restafval in de containers laten kleine verschuivingen in de deelstroompercentages zien. Deze zijn te verklaren uit het gegeven dat een sorteeranalyse altijd een moment opname is.
- Er is deelgenomen aan verschillende werkgroepen en onderzoeken. De belangrijkste hiervan is de werkgroep "Van Afval naar Grondstof"(VANG) die zich bezighoudt met het realiseren van de Rijks doelstellingen op dit gebied.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

- De mogelijkheden om samen te werken tussen de verschillende milieustraten is onderzocht. De uitvoering hiervan stuit, door de grote verschillen per gemeente, op veel praktische bezwaren. Wanneer kansen en mogelijkheden zich voordoen kunnen deze worden benut.

Wat heeft het gekost?

In de onderstaande tabellen een cijfermatige en tekstuele toelichting op dit programma. De tabellen geven achtereenvolgens het volgende weer:

- De totale baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- De incidentele baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- Een analyse van de belangrijkste verschillen tussen begroting (na wijziging) en rekening. Het afzonderlijk benoemen van diverse (kleine) mee- en tegenvallers is vanuit het oogpunt van leesbaarheid van de programmarekening achterwege gelaten.

Lasten en baten programma (x 1.000)

Financiële gegevens	2015		
	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. Wegen en verkeer	4.751	4.704	47 V
2. Groen	1.589	1.564	25 V
3. Riolering	1.779	1.931	152 N
4. Afval	3.075	2.951	124 V
5. Gebouwen	591	648	57 N
6. Uitvoeringskosten	0	0	0
Totaal lasten	11.785	11.798	13 N
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. Wegen en verkeer	55	243	188 V
2. Groen	6	27	21 V
3. Riolering	2.438	2.446	8 V
4. Afval	3.675	3.620	54 N
5. Gebouwen	36	48	12 V
6. Uitvoeringskosten	1	0	1 N
Totaal baten	6.210	6.385	174 V
Saldo van baten en lasten voor bestemming	5.574 N	5.413 N	161 V
Toevoegingen aan reserves (lasten):			
2. Groen	45	45	0
Totaal lasten	45	45	0
Onttrekkingen aan reserves (baten):			

1. Wegen en verkeer	233	180	53 N
2. Groen	39	29	10 N
Totaal baten	272	210	62 N
Saldo reservemutaties	227 V	165 V	62 N
Resultaat rekening baten en lasten	5.347 N	5.248 N	99 V

Incidentele posten (x 1.000)

Incidentele lasten	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Budget om verhuur groenstroken mogelijk te maken	25	0	25 V
Centrumplan Buitenpost	336	593	256 N
Herinrichting Voorstraat	6	28	22 N
Ontsluiting Lauwerskwartier	350	0	350 V
Omgeving Kruidhof	213	40	173 V
Groot onderhoud wegen, niet levensduur verlengend	233	180	53 V
Incidentele kosten personeel	4	3	1 V
Totalen	1.167	844	324 V
Incidentele baten	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Totalen	0	0	0

Verklaring verschillen per onderdeel (x 1.000)

Verschillen	
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):	per onderdeel
1. Wegen en verkeer	47 V
De kosten van uitvoering van het Centrumplan Buitenpost kwamen 256.000 hoger uit dan begroot, mede door de aankoop van een perceel aan de Voorstraat.	256 N
Het groot onderhoud wegen laat een positief resultaat van € 283.000 zien. Dit is geen meevaller maar het gevolg van het later dan gepland uitvoeren van de werkzaamheden. Bij groot onderhoud wordt veelal gewerkt met een voorziening waardoor grote fluctuaties in kosten kunnen worden voorkomen. Dit is voor wegen nog niet het geval. In de loop van 2016 zal worden onderzocht of deze systematiek ook voor de wegen kan worden toegepast en wat de financiële gevolgen hiervan zijn.	283 V
Door een verschuiving in de toedeling van personeelskosten ontstond een voordeel van 40.000	40 V
Een saldo van diverse kleinere tegenvallers bedraagt ca. 20.000.	20 N
2. Groen	25 V
Door een reeks van kleinere meevallers is het saldo gunstiger uitgevallen.	25 V
3. Riolering	152 N
Het beroep op de kwijtscheldingsmogelijkheid was 20.000 hoger dan verwacht.	20 N
Investeringen in het riool in het buitengebied hebben geleid tot hogere kapitaallasten dan voorzien: 167.000.	167 N
Deze waren nog niet geactiveerd omdat een deel van het krediet nog openstond. Op aangeven van de accountant zijn we in 2015 gestart met afschrijven over de boekwaarde van dat moment, een jaar eerder dan voorzien.	
De kosten voor het onderhoud aan riolen en rioolgemalen vielen 38.000 lager uit.	38 V
Er is voortvarend gewerkt aan het opstellen en actualiseren van het GRP. Dat leidde tot een overschrijding van het budget met 36.000.	36 N
Door vacatures bleef een deel van het personeelsbudget onbenut: 33.000.	33 V
4. Afval	124 V

Door een meevallend saldo kon worden volstaan met een lagere verrekening met de voorziening ten bedrage van 47.000.	47 V
De inruilprijs voor de oude laadschop zou verrekend worden met de investering in de nieuwe. De boekhoudregels schrijven echter voor dat het inruilbedrag binnen de exploitatie wordt verantwoord. Een meevaller van 46.000.	46 V
De afvoerkosten van het huisvuil bleven achter bij de raming. Voordeel 67.000	67 V
Meerkosten werden gemaakt bij het bestrijden van het zwerfafval en in de kosten van het composteringsterrein, totaal ca. 36.000.	36 N
5. Gebouwen	57 N
Het budget was niet helemaal toereikend vanwege enerzijds een verschuiving in de toerekening van salariskosten ad 29.000; anderzijds hogere onderhoudskosten aan gemeentelijke huisvesting ad 28.000.	57 N
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):	
1. Wegen en verkeer	188 V
De kosten van uitvoering van het Centrumplan Buitenpost kwamen hoger uit dan begroot. Daar tegenover staat een bijdrage van de provincie ad 134.000 die niet in de ramingen was verwerkt.	134 V
Een bijdrage van het rijk in de inrichting van de Voorstraat was nog niet verrekend in de ramingen.	18 V
Bijdragen van nutsbedrijven en voor het maken van inritten vielen 21.000 hoger uit dan verwacht.	21 V
Een optelsom van kleinere meevallers van in totaal 15.000, waaronder een bijdragen van de provincie in het kader van 'duurzaam veilig' ad 7.000.	15 V
2. Groen	21 V
Betreft een optelsom van kleine verschillen	21 V
3. Riolering	8 V
Saldo van kleine mutaties, 8.000.	8 V
4. Afval	55 N
De opbrengst van de ingezamelde kunststoffen bleef 85.000 achter bij de raming.	85 N
De opbrengst van de afvalstoffenheffing viel daarentegen 17.000 hoger uit en de opbrengst oud papier 6.000.	23 V
Voor de opbrengst van de afvalinzameling van bedrijven (Lutkepost) was geen raming opgenomen.	7 V
Voordeel: 7.000.	
5. Gebouwen	11 V
Een saldo van kleinere mutaties leidde tot een voordeel van 11.000.	11 V
Onttrekkingen aan reserves (baten):	
1. Wegen en verkeer	52 N
De onttrekking aan de reserves kon lager door de lagere kosten wegonderhoud.	52 N
2. Groen	9 N
De onttrekking aan de reserve aanleg speelterreinen kon vanwege lagere kosten, lager uitvallen.	9 N

Programma 6 – Ontwikkeling

Portefeuillehouder: M. van der Veen

Binnen programma 6 staan de thema's werken, wonen, recreatie en duurzame ontwikkeling centraal. Het ruimtelijk beleid en de vergunningverlening is voorwaardenscheppend. De nadruk ligt op het voeren van een toekomstgericht beleid, waarin de effecten van de voorspelde krimp worden opgevangen en waarbij actief wordt ingezet op de kansen die er zijn.

Het adequaat aanpakken van de gevolgen van de demografische veranderingen vraagt om samenwerking tussen overheden, maatschappelijke organisaties als corporaties en zorginstellingen, het bedrijfsleven en particulieren. De ambitie is om onze gemeente als aantrekkelijk woon- en werkgebied te versterken. Het (blijven) investeren in economische ontwikkeling is een van de speerpunten. De gemeente realiseert zich dat economische ontwikkeling gemeentegrenzen overstijgt. De Agenda Netwerk Noordoost (ANNO) vormt de basis voor de regionale economische ontwikkeling.

Wat betreft de financiering van de regionale projecten zetten we in op bundeling van externe en interne fondsen. Het streven is om voor de projecten in dit kader een beroep te doen op Europese gelden, Rijksmiddelen en Provinciale fondsen. Voor de noodzakelijke gemeentelijke cofinanciering is het OntwikkelingsFonds Achtkarspelen (OFA) aangewezen.

De volgende maatschappelijke effecten worden nagestreefd:

- Versterking van de economische positie van de gemeente Achtkarspelen en daarmee behoud en waar mogelijk groei van de werkgelegenheid.
- Versterking van de recreatieve en toeristische sector.
- Kansen en ontwikkelingsmogelijkheden voor burger en bedrijf worden via efficiënt georganiseerde vergunningprocedures mogelijk gemaakt.
- Een toereikend, duurzaam, kwalitatief goed en op de behoefte afgestemd woningaanbod
- Het beleid is uitnodigend en biedt ruimte voor ontwikkeling.
- Zorg dragen voor een veilige, leefbare en duurzame samenleving.
- Een aantrekkelijke en toekomstbestendige Kruidhof.

Maatschappelijk effect 1 Versterking economische positie

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Verdere ontwikkeling bestaande bedrijventerreinen richting A7
- Gebiedsontwikkeling Skûlenboarch–Westkern via een ontsluitingsweg Drogeham–Skûlenboarch
- Realisering natte bedrijventerrein Skûlenboarch
- Bestaande werkgelegenheid behouden en versterken
- De werkgelegenheid in Achtkarspelen vergroten
- Hoogwaardige en innovatieve werkgelegenheid in de regio vergroten

- Het blijven bieden van een goed vestigingsklimaat voor ondernemers
- Aantal zelfstandige ondernemers vergroten
- Bij aanbesteding van werken zoveel mogelijk (meervoudig) of onderhands aanbesteden aan lokale ondernemers
- Achtkarspelen stimuleert en faciliteert de ontwikkeling van innovatieve broedplaatsenlocaties
- Aanleg van een glasvezelnetwerk

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Verdere ontwikkeling bestaande bedrijventerreinen richting A7.	M ² uitgeefbaar terrein	Provinciale behoefteeraming	Besluit door raad over vervolg	Aangehouden
Ontwikkeling gebied Skûlenboarch-Westkern (ontsluiting + recreatiestrand)	Vaststelling bestemmingsplan Start werkzaamheden		X X	Vastgesteld en uitgevoerd
Realisatie (nat) bedrijventerrein bij Skûlenboarch	Vastgesteld PIP	geen	wel	Niet vastgesteld
Bestaande werkgelegenheid behouden en versterken	Werkgelegenheidcijfers (aantal banen >15 uur) (provincie Fryslân i.s.m. KvK)	7.075 in 2013	5% meer	6.806 (dit is 0,4% meer dan in 2014)
De werkgelegenheid in Achtkarspelen vergroten	idem			
Hoogwaardige en innovatieve werkgelegenheid in de regio vergroten	aantal bijeenkomsten m.b.t. hoogwaardige en innovatieve bijeenkomsten in de regio		4	10
Het blijven bieden van een goed vestigingsklimaat voor ondernemers	Uitgeven Ondernemersmagazine	4 keer per jaar	4 keer per jaar	4
	Bedrijfsbezoeken	30	30	Circa 45
	Cijfer tevredenheid ondernemers (cf. Ranking verkiezing ondernemer-vriendelijkste gemeente Noord-Nederland)	8e van Fryslân in 2012/2013	Behoud van top 10 positie	Nog niet bekend, onderzoek loopt nu
Aantal zelfstandige ondernemers vergroten	aantal startende bedrijven binnen de gemeente	61 nieuwe inschrijvingen in 2013	10% meer	96 starters en nieuwe inschrijvingen in 2015 (dit is 20% meer dan in 2014)
	aantal bijeenkomsten voor startende ondernemers	8 in 2013	8	9
Achtkarspelen stimuleert en faciliteert de ontwikkeling van innovatieve broedplaatsenlocaties	partnerschap innovatiehuis	partner	partner	Partner 2016 verbreding naar NOF

Aanleg glasvezelnetwerk	operationeel glasvezelnetwerk		pilot Surhuisterveen	Gerealiseerd
-------------------------	-------------------------------	--	----------------------	--------------

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

ANNO

De Agenda Netwerk Noordoost (ANNO) vormt de basis voor de (sociaal-) economische projecten en activiteiten. In 2015 wordt verder gewerkt aan de projecten die voor de regio en onze gemeente van belang zijn. De voor onze gemeente voornaamste projecten binnen het thema Ontwikkeling zijn:

- Voorbereiden opwaardering van De Skieding (programma. 5);
- Aanleg basisstructuur glasvezelnetwerk (backbone);
- Benutten mogelijkheden spoor (programma 5);
- Verdere planontwikkeling Buitenpost (Kruidhof, stationszone, centrumontwikkeling);
- Gebiedsontwikkeling Skûlenboarch–Westkern.
- In 2015 wordt ook gestart worden met de voorbereiding van ANNO 2 in welk kader de regionale en gemeentelijke ambities voor de periode na 2015 vorm zullen krijgen. Voor dekking van structurele en eenmalige kosten kan het OFA (Ontwikkelingsfond Achtkarspelen) worden ingezet.

Werkgelegenheid

- Om groei van de werkgelegenheid te realiseren en de werkloosheid terug te dringen is een actieve samenwerking tussen arbeidsmarkt, onderwijs en overheid noodzakelijk. Projecten als Bouwen aan Ambitie – waar onderwijsinstellingen in Achtkarspelen betrokken worden bij concrete projecten – is een goed voorbeeld van een integrale aanpak (zie programma 2).
- Investerings in Achtkarspelen, zoals volgend uit de ANNO agenda, zijn bitter noodzakelijk om de lokale arbeidsmarkt zoveel mogelijk te ondersteunen. Hiervoor willen we bij aanbestedingen zoveel als mogelijk lokale en regionale bedrijven betrekken waarbij veel mensen uit Achtkarspelen werkzaam zijn.
- In het werkgeversteam wordt nauw samengewerkt door EZ en WIZ. Het team heeft als doel de mobiliteit op de arbeidsmarkt te stimuleren. Het team creëert samen met werkgevers werkgelegenheidsprojecten en stagemogelijkheden om mensen met een uitkering nieuwe kansen te bieden.
- Voor de groei van het bestaand bedrijfsleven streeft de gemeente na dat het exporterend vermogen van het bedrijfsleven vergroot wordt. Hiervoor wordt aansluiting gezocht bij de uitgangspunten en projecten van de Kamer van Koophandel. Naast export is ook innovatie een noodzaak.

Stimuleren ondernemerschap

- Zelfstandig ondernemerschap levert een belangrijke bijdrage aan de groei, werkgelegenheid en innovatiekracht van Achtkarspelen. In de eerste plaats is er een direct werkgelegenheidseffect. Ten tweede is de ontwikkeling van het aantal starters belangrijk voor de werkgelegenheidsontwikkeling en de prestaties van bestaande bedrijven. Om zelfstandig ondernemerschap te stimuleren worden er ook in 2015 starteravonden in de regio georganiseerd en wordt het ondernemerschap binnen het onderwijs gestimuleerd. ZZZP-ers worden in de regio goed geïnformeerd over mogelijkheden en risico's.
- Ook is het van belang starters ruimtelijk te faciliteren; bedrijfsverzamelgebouwen worden mogelijk gemaakt, bij nieuwe bedrijventerrein aanbod van kleine(re) kavels, het werken vanuit huis wordt gestimuleerd.
- Het vormen van netwerken is van groot belang voor een sterke lokale economie. Wij willen bestaande netwerken van de gemeentelijke ondernemersverenigingen dan ook faciliteren en initiatieven voor nieuwe netwerken ondersteunen. Ook regionaal pakken we dit op via het ambitieproject 'Versterken ondernemersnetwerken'. Regionaal blijven we het ondernemersblad uitgeven om informatie te verstrekken, verbindingen te maken en de regionale samenwerking vorm te geven.

Glasvezel

- De ambitie is om glasvezel gemeentebreed uit te rollen. In 2015 wordt een visie ontwikkeld over de totale verglazing van onze gemeente, inclusief Fiber to the home. In delen van Surhuisterveen is er voldoende vraag vanuit het bedrijfsleven om in 2015 met een eerste aanleg van glasvezel te starten.

Innovatie

- De gemeente kan innovatie stimuleren door goede voorlichting te geven over subsidies voor innovatie in samenwerking met het SNN. Een bemiddelende rol is voor de gemeente weggelegd als het gaat om stagiaires en trainees. De gemeente onderhoudt een goede relatie met onder andere de Kenniswerkplaats. Duurzame bedrijfsvoering bij bedrijven wordt gestimuleerd met aandacht voor People, Planet en Profit (ook wel: de drie P's). Het duurzaamheidsbeleid in de regio wordt verder vorm gegeven en het Koplopertraject verder uitgerold. Dit wordt bekostigd uit het duurzaamheidsbudget.
- Op gebied van innovatie ziet de gemeente een belangrijke rol voor het Innovatiehuis Lauwersdelta weggelegd. De gemeente is partner van het Innovatiehuis, samen met enkele toonaangevende bedrijven uit de gemeente/regio. Het wordt de uitdaging voor de komende jaren om het innovatiehuis op een hoger plan te krijgen. Begin 2015 moet hier een voorstel voor komen hoe dit gerealiseerd zou kunnen worden zodat hier in 2015 mee gestart kan worden.
- De gemeente ondersteunt het regionale initiatief van een Innovatieprijs voor ondernemers in Noordoost.

Goed vestigingsklimaat

- Op gemeentelijk niveau willen we de dialoog met het bestaande bedrijfsleven op een hoog peil houden door regelmatig overleg met de verschillende bedrijfsverenigingen en via individuele bedrijfsbezoeken. Signalen die we hier opvangen moeten actief leiden (indien mogelijk) tot veranderingen binnen de dienstverlening. Een Klant Volg Systeem helpt om ontwikkelingen en activiteiten bij bedrijven beter te registreren en te monitoren.
- Initiatieven in de verschillende (winkel)centra worden ondersteund met inzet en middelen om op deze manier de leefbaarheid en werkgelegenheid van de verschillende dorpen te behouden en te versterken. Hierbij ligt de nadruk op de regionale centra Buitenpost en Surhuisterveen.
- Binnen de gemeente willen we graag ruimte bieden aan (nieuwe) bedrijven. Op basis van de nieuwe provinciale behoefteraming van eind 2014 zal in 2015 worden geadviseerd over de verdere ontwikkeling van extra bedrijventerrein bij Surhuisterveen. Op locaties buiten het bedrijventerrein denken we in mogelijkheden met bestemmingsplannen die niet conserverend zijn maar ruimte scheppend.
- Voor de realisering van een nat bedrijventerrein bij Skûlenboarch is de insteek een plan dat al naar gelang de concrete behoefte aan passende bedrijfsvestigingen stapsgewijs door middel van wijzigingsbevoegdheden kan worden ingevuld.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Ontwikkeling gebied Skûlenboarch–Westkern (ontsluiting + recreatiestrand)

- Op 26 februari 2015 is het bestemmingsplan in werking getreden en nog voor de zomer 2015 was het strand gereed. Direct na de zomer is gestart met de aanleg van de ontsluitingsweg. De oplevering hiervan heeft begin 2016 plaatsgevonden.

Hoogwaardige en innovatieve werkgelegenheid in de regio vergroten

- In samenwerking met het Innovatiehuis Lauwersdelta zijn er kennissessies georganiseerd. Het Innovatiehuis streeft ernaar om bijna wekelijks een sessie te organiseren. De gemeente is bij 10 sessies inhoudelijk betrokken geweest.

Achtkarspelen stimuleert en faciliteert de ontwikkeling van innovatieve broedplaatsenlocaties

- In 2015 is er gewerkt aan verbreding van het draagvlak voor het Innovatiehuis. De bedoeling is dat het vanaf 2016 verder gaat als het Kennis en Innovatiecentrum Noordoost Fryslân (KEI). Waarbij de ANNO partners ook een financiële bijdrage beschikbaar stellen om het KEI de komende vier jaar de ruimte te geven om zichzelf te ontwikkelen en te bewijzen.

Het blijven bieden van een goed vestigingsklimaat voor ondernemers

- Er is in 2015 regelmatig contact met de ondernemersverenigingen geweest. 5 à 6 keer per jaar is er overleg tussen College en het ABC en ook is er meerdere malen per jaar contact met H&I Surhuisterveen. Ambtelijk worden regelmatig bestuursvergaderingen van Bruisend Buitenpost en H&I bezocht om signalen op te pakken vanuit deze verenigingen en mee te denken over toekomstige ontwikkelingen. In 2015 is ook een overleg georganiseerd waarvoor alle ondernemersverenigingen uit de gemeente uitgenodigd waren. Doel was informatie uitwisseling en van elkaar leren.

Aantal zelfstandige ondernemers vergroten

- Net als voorgaande jaren zijn er weer diverse bijeenkomsten voor startende ondernemers georganiseerd. Er was één bijeenkomst die zich volledig gericht heeft op het starten van een bedrijf vanuit een uitkerings situatie. Meer dan 100 potentiële starters hebben de bijeenkomsten bijgewoond. Het ONOF heeft in 2015 een bijeenkomst georganiseerd specifiek voor ZZP-ers.

Aanleg glasvezelnetwerk

- Doelstelling van een lokaal glasvezelnetwerk is gehaald. De gemeente heeft een aansluitbijdrage van € 500 beschikbaar gesteld voor elk bedrijf die een glasvezelverbinding afneemt.
- Verder wordt er druk gewerkt aan de juridische haalbaarheid van een Fiber to the Home plan voor de hele gemeente. Indien dit juridisch haalbaar is, zal er in 2016 een uitgewerkt businessplan worden opgesteld.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

Verdere ontwikkeling bestaande bedrijventerreinen richting A7

- In afwachting van de uitkomsten van de provinciale behoefteraming is de uitbreiding van Lauwerskwartier met een 2e fase vooralsnog stil gelegd (de raad heeft op 11 september 2014 besloten het voorstel van het college over het niet vast stellen van het bestemmingsplan aan te houden). De provinciale behoefteraming moet eerst worden vertaald in regionale afspraken. Dit wordt momenteel in ANNO II verband opgepakt.

Realisatie (nat) bedrijventerrein bij Skûlenboarch

- In 2015 is het flora- en fauna onderzoek geactualiseerd. Daarnaast heeft de provincie gezocht naar een oplossing voor de stikstofdepositie op het Natura-2000 gebied de Alde Feanen, zodat de gewenste soorten bedrijven zich op het natte bedrijventerrein kunnen vestigen. Deze onderzoeken zijn eind 2015 afgerond, zodat het PIP gereed gemaakt kan worden voor de start van de procedure.

Bestaande werkgelegenheid behouden en versterken/ De werkgelegenheid in Achtkarspelen vergroten

- In 2015 is de samenwerking tussen het onderwijs en bedrijfsleven in Achtkarspelen verder versterkt. Het project Bouwen en Ambitie richtte zich dit jaar op ICT en kende meer deelnemende bedrijven en scholen. De werkgroep Arbeidsmarkt en onderwijs, die in 2015 van samenstelling veranderde, heeft een succesvolle bijeenkomst georganiseerd met eveneens als thema ICT (zie verder programma 2).

Maatschappelijk effect 2 *Recreatie en Toerisme: Versterking van de recreatieve en toeristische sector*

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- De wandel- en fietsmogelijkheden worden uitgebreid, zoveel mogelijk door oude kerk-, fiets- en trekkpaden weer op te knappen, in afstemming met andere gemeenten
- Plan Doorvaart Achtkarspelen stimuleren
- Verblijfsrecreatie bevorderen
- Cultuurtoerisme stimuleren
- Het bezoekersaantallen van de Kruidhof/IJstijdenmuseum/Themapark De Spitkeet verhogen
- Bekendheid en klantgerichtheid van het toerisme verbeteren

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Actueel fietspadenplan	Aantal aangelegde fietspaden			Concept gereed
Nieuw beleid op het gebied van verblijfsrecreatie.	Beleidsnotitie		1	In overleg met NO uitgesteld naar 2016
Nieuw beleid voor cultuurtoerisme	Beleid		1	Uitgesteld naar 2016
Het 'verhaal' rond de Tsjoele Tsjerke weer zichtbaar maken	Uitgewerkt plan rondom Tsjoele Tsjerke		1	Plan van Aanpak gereed
Via incidentele subsidies proberen de musea te helpen hun bezoekersaantallen te verhogen.				Geen subsidies aangevraagd
De nieuwe toeristische organisatie RMT voor Noordoost Friesland (financieel) te faciliteren zodat zij de bekendheid van onze gemeente en de regio kunnen bevorderen.	Hier moeten ze onderstaande basiswerkzaamheden voor doen: <ul style="list-style-type: none"> • E-marketing • Marketingcampagnes • Ondersteuning gastheerschap • Coördinatie en afstemming • Provinciale marketingorganisatie 			Gereed
Een stappenplan waarin staat aangegeven hoe we het plan Doorvaart Achtkarspelen verder kunnen brengen, wat de	Uitgewerkt stappenplan		1	Gereed

mogelijkheden zijn qua financiering, etc.				
---	--	--	--	--

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

Fietspadenplan

- Fietsen in Fryslân is de meest populaire activiteit onder toeristen. In 2015 gaan we het fietspadenplan, waarin we de nog ontbrekende schakels aangeven, actualiseren, waarna we vanaf 2016 beginnen met de realisatie hiervan.

Doorvaart Achtkarspelen

- In 2014 wordt er gewerkt aan een stappenplan waarin we aangeven hoe we het plan Doorvaart Achtkarspelen verder kunnen brengen, wat de mogelijkheden zijn qua financiering enzovoort. In 2015 zullen de stappen die genoemd zijn in het stappenplan nader worden uitgewerkt.

Verblijfsrecreatie bevorderen

- Beleidsmatig ruimte bieden aan het vestigen van nieuwe recreatieve verblijfsmogelijkheden en bij bestaande verblijfsaccommodaties ruimte bieden voor kwaliteitsverbetering. Daarnaast zal hier beleid voor worden ontwikkeld.

Cultuurtoerisme

- In 2014 worden er plannen gemaakt rondom de Tsjoele Tsjerke. Die zullen in 2015 worden uitgewerkt. Daarnaast zal er beleid voor cultuurtoerisme worden ontwikkeld. Dit zal in een hoofdstuk van de nieuwe beleidsnota recreatie en toerisme en/of cultuurnota worden opgenomen. Nieuwe actiepunten op dit gebied zullen gefinancierd worden door beide beleidsvelden.

De bezoekersaantallen van de Kruidhof/IJstijdenmuseum/Themapark De Spitkeet verhogen

- Omdat we geen subsidierelatie met de Spitkeet en het IJstijdenmuseum hebben kunnen we hier niet rechtstreeks invloed op uitoefenen. Wat we kunnen doen is subsidieaanvragen van hun honoreren die hun musea verbeteren, meer publiek gaan trekken enzovoort. Voor de komende jaren heeft de Spitkeet nog diverse plannen, zoals het vergroten van de ontvangstruimte, realiseren van opslagruimte voor hun materiaal met op zolder een depotruimte.

Bekendheid en klantgerichtheid van het toerisme verbeteren

- Op het gebied van de marketing en het gastheerschap van de regio wordt ingezet op de nieuwe netwerkorganisatie, Stichting regiomarketing en toerisme (RMT), die vanuit het bedrijfsleven wordt (aan)gestuurd. Deze nieuwe organisatie heeft tot doel de regio en de individuele gemeenten in brede zin op de kaart te zetten. Er is structureel een bijdrage aan RMT in de begroting opgenomen. Gebleken is dat dit niet voldoende is. Het tekort kan worden gefinancierd uit de OFA-gelden.

Beleidsnota

- In onze gemeente liggen er de nodige kansen en uitdagingen om de sector verder te ontwikkelen. In 2015 stellen we een nieuwe nota Recreatie en Toerisme op, in samenwerking met de gemeenten in Noordoost Fryslân, inclusief een uitvoeringsplan. De uitvoering in de jaren daarna moet bijdragen aan het vergroten van de toeristische en recreatieve sector en daarmee zorgen voor een groei van arbeidsplaatsen en bestedingen.

Lokale initiatieven

- Ambitie is om de toegankelijkheid van het gebied te bevorderen en kansrijke lokale initiatieven te ondersteunen (bijvoorbeeld De Spitkeet, ontwikkeling van kanoroutes, recreatieve/educatieve wandelpaden, recreatieve plannen vanuit de Plaatselijk Belangen etc.).

Strand Skûlenboarch

- In 2015 wordt het strand bij Skûlenboarch aangelegd. Voor de aanleg van het strand komen we ten opzichte van de beschikbare middelen te kort. Dit tekort kan gefinancierd worden met OFA-gelden. De onderhoudskosten voor het strand worden geraamd op € 15.000 per jaar.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Nieuw beleid voor cultuurtoerisme

- Dit beleid wordt meegenomen in de nieuwe regionale nota recreatie en toerisme en/of het nieuwe cultuurbeleid dat opgepakt gaat worden in 2016.
- Via incidentele subsidies proberen de musea te helpen hun bezoekersaantallen te verhogen.
- In 2015 zijn er geen subsidieverzoeken door de musea ingediend. Wel is er subsidie verleend aan Markant Friesland, de overkoepelde organisatie van musea in Noordoost Fryslân.
- Het doel is de nieuwe toeristische organisatie RMT voor Noordoost Friesland (financieel) te faciliteren zodat zij de bekendheid van onze gemeente en de regio kunnen bevorderen.
- De toeristische organisatie RMT heeft in 2015 een financiële bijdrage gekregen. Hiervoor hebben ze de door ons in de beschikking aangegeven werkzaamheden uitgevoerd.
- Een stappenplan waarin staat aangegeven hoe we het plan Doorvaart Achtkarspelen verder kunnen brengen, wat de mogelijkheden zijn qua financiering, etc.
- De raad heeft op 24 september 2015 het stappenplan vastgesteld. Dit stappenplan wordt momenteel uitgewerkt.

Strand Skûlenboarch

- In 2015 is het strand bij Skûlenboarch aangelegd. Daarnaast is de Europese subsidie voor dit project gehonoreerd en uitgekeerd. Zie ook onder maatschappelijk effect 1. Economie.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

Actueel fietspadenplan

- Het concept fietspadenplan is klaar. Het krijgt een vervolg in 2016. Aandachtspunt daarbij is het tot dusver ontbreken van de noodzakelijke cofinanciering.

Nieuw beleid op het gebied van verblijfsrecreatie

- Dit beleid wordt meegenomen in de nieuwe nota recreatie en toerisme, dat regionaal opgepakt gaat worden in 2016.

Het 'verhaal' rond de Tsjoele Tjerke weer zichtbaar maken

- Het plan van aanpak is klaar. Dit wordt concreet uitgewerkt in 2016.

Maatschappelijk effect 3 Vergunningverlening: Kansen en ontwikkelingsmogelijkheden voor burger en bedrijf worden via efficiënt georganiseerde vergunningprocedures mogelijk gemaakt

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Betrouwbare en korte vergunningprocedures.
- Doelmatige handhaving vergunningsvoorschriften, waarbij in de eerste plaats wordt gekeken naar de bedoeling van de wetten in plaats van de formele toepassing
- Een milieubeleidsplan en -werkplan dat praktisch is, breed gedragen en gericht op het milieurendement
- Verpaupering actief bestrijden

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Naast Rijksmonumenten, ten minste (50?) gemeentelijke beeldbepalende, karakteristieke en historische zaken en landschappen aan te wijzen die de plaatsgebonden geschiedenis vertolken en de plaatselijke cultuur zichtbaar maken.	Aanwijzingsbesluiten	Nu hebben we geen gemeentelijke monumenten	Voor 50 panden een aanwijzingsbesluit.	0
Uitvoering van het project "Betere bescherming cultuurlandschap en landschappelijke elementen".	Inventarisatieresultaten	geen	Inventarisatie. Opzet toezicht en handavingsplan Uitvoering	loopt
Het lean maken van vergunningprocedures	Toetsingsprotocol	Huidig toetsingsprotocol	Met Tytsjerksteradiel proces van	Nieuw team

waarbij de wettelijke termijnen gerespecteerd worden.			vergunningverlening efficiënt en klantgericht inrichten in werkmaatschappij	per 01-01-2016
Strak toezicht op de GR FUMO	GR FUMO	geen	Ambtelijk advies op vergaderstukken FUMO	loopt
Doelmatige handhaving vergunningvoorschriften waarbij in de eerste plaats gekeken wordt naar de bedoeling van de wetten in plaats van de formele toepassing.	Handhavingsbeleid	Huidig handhavingsbeleid	Nieuw handhavingsbeleidsplan uitvoering	loopt
Maken van een plan van aanpak om gefaseerd een omgevingsplan/visie te maken.	Beleidsplan/visie/werkplan	geen	Maken van een plan van aanpak	gereed
Het tegengaan van de opslag van radioactief materiaal en chemisch afval	raadsbesluit	geen	Ontwikkeling volgen	continu
Tegengaan winning schaliegas	raadsbesluit	geen	Ontwikkeling volgen	continu
Verpaupering actief bestrijden	Plan van aanpak verpaupering	Inventarisatie verpaupering	Uitvoering van het project	loopt

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

Toezicht en handhaving

- Per 1-1-2013 is het gezamenlijke team Toezicht & Handhaving van de gemeente Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen gestart.

Vereenvoudiging vergunningverlening

- In het kader van de uitvoering van de raadsmotie "Minder regels meer service" zullen wij in 2015 verdere stappen zetten t.a.v. het dereguleringsproces onder meer door voorstellen te doen over vereenvoudiging van WABO en APV-procedures.

Aanpak verpaupering

- De effecten van de aanpak van de verpaupering zijn duidelijk zichtbaar geworden. Het is een onderwerp dat continu aandacht nodig heeft. In 2015 gaan we verder met de aanpak van verpauperde panden en terreinen waarbij de ambitie is om op een aantal prominente locaties duidelijk vooruitgang te boeken. In de jaren daarna zullen de uitvoeringskosten naar verwachting afnemen.

Monumenten

- In 2013 is een beleids- en uitvoeringsplan op het gebied van potentiële gemeentelijke monumenten aan de raad voorgelegd. In 2015 wordt uitwerking aan dit plan gegeven. Ambitie is om gemeentelijke beeldbepalende, karakteristieke en historische zaken en landschappen aan te wijzen die plaatsgebonden *geschiedenis vertolken en de plaatselijke cultuur zichtbaar maken. Ook zal uitvoering worden gegeven aan het project "betere bescherming cultuurlandschap en landschappelijke elementen.*

Stopzetten starterlening

- De starterlening is in het leven geroepen ter stimulering van de doorstroming op de woningmarkt en om starters een kans te bieden in een tijd waarbij geldverstrekkers steeds strengere eisen stellen. De dalende huizenprijzen en de lage hypotheekrente in combinatie met de noodzaak om te bezuinigen maken dat per 1 januari 2015 wordt gestopt met deze lening.

Stopzetten duurzaamheidslening

- In combinatie met het project 'duorsum dwaande mei wenjen' is de afgelopen jaren een duurzaamheidslening aangeboden. Per 1 januari 2015 zal deze worden stopgezet en zullen er geen nieuwe leningen meer worden verstrekt.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Uitvoering van het project "Betere bescherming cultuurlandschap en landschappelijke elementen".

- Het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied is het ruimtelijk instrumentarium tegen de afbreuk van de cultuur, historische en landschappelijke waarden. In het bestemmingsplan Buitengebied en de Visie Ruimtelijke Kwaliteit Buitengebied Achtkarspelen is de kleinschaligheid van ons unieke landschap geborgen. Door het instrument van vergunningverlening en handhaving blijft het besloten karakter van de Noardlike Fryske Wâlden gehandhaafd en is het mogelijk deze waarden te versterken en te herstellen.
- Er vindt voor het uitvoeren van werkzaamheden steeds vaker vooroverleg plaats tussen de agrariërs en de gemeente. Zodat de wensen van de agrariërs en het versterken en herstel en van de cultuur, historische en landschappelijke waarden zoveel als mogelijk op elkaar kunnen worden afgestemd, binnen de geldende kaders. Wij verwachten dat deze trend de komende jaren doorzet. Het bestemmingsplan Buitengebied en haar Visie Ruimtelijke Kwaliteit Buitengebied Achtkarspelen biedt op dit moment in ieder geval voldoende mogelijkheden ter bescherming van de cultuur, historische en landschappelijke waarden in onze gemeente.

Strak toezicht op de GR FUMO.

- Bestuurlijk is gemeente Achtkarspelen betrokken door zitting in het Algemeen bestuur van de FUMO. Ambtelijk wordt deelgenomen in het Directieplatvorm, het Controllersoverleg en het Opdrachtgeversoverleg. Daarmee is strak toezicht georganiseerd.

Doelmatige handhaving vergunningvoorschriften waarbij in de eerste plaats gekeken wordt naar de bedoeling van de wetten in plaats van de formele toepassing.

- In 2014 is handhavingsbeleid vastgesteld. "Wanneer treden we op bij geconstateerde overtredingen?" is een belangrijk onderdeel van dit beleid. Doelmatige handhaving maakt daar onderdeel van uit. Het beleid wordt jaarlijks opnieuw tegen het licht gehouden.

Maken van een plan van aanpak om gefaseerd een omgevingsplan/visie te maken.

- In 2015 is het Plan van aanpak Implementatie Omgevingswet opgesteld. Onder andere het opstellen van een omgevingsvisie en het omgevingsplan maken hier onderdeel van uit. Op 11 juni 2015 heeft een fractiespecialistenbijeenkomst plaatsgevonden waarbij de raad geïnformeerd is over de Omgevingswet, het plan van aanpak Implementatie Omgevingswet en de werkwijze rondom de actualiseren van de bestemmingsplannen de komende jaren. Verder is hier in de kadernota en de programmabegroting 2016 aandacht aan besteed.

Het tegengaan van de opslag van radioactief materiaal en chemisch afval

- In Nederland wordt radioactief afval voor minstens 100 jaar bovengronds opgeslagen. Vanuit de EU moesten alle lidstaten uiterlijk in augustus 2015 een nationaal programma rond de eindberging van radioactief afval voorleggen aan de Europese Commissie. In Nederland heeft tot 10 november 2015 het ontwerp nationale programma radioactief afval ter inzage gelegen. Het college heeft op 10 november 2015 besloten geen zienswijzen in te dienen (dossiernummer Z2015-09459) tegen het ontwerp nationale programma radioactief afval.

Tegengaan winning schaliegas

- In juli 2015 heeft het kabinet besloten dat er deze kabinetsperiode niet naar schaliegas wordt geboord. De gemeente is hiervan op 13 september 2015 in kennis gesteld. In het Energierapport 2015 is aangegeven dat het kabinet de optie van schaliegas voor de langere termijn niet nu al uitsluit. Het is zaak de ontwikkelingen te blijven volgen.

Verpaupering actief bestrijden

- Op 19 maart 2015 is de raad geïnformeerd over de voortgang van de uitvoering van de aanpak verpaupering. Op een aantal prominente plekken is resultaat geboekt terwijl de situatie op ander plekken minder eenvoudig is op te lossen. Door in gesprek te blijven met eigenaar-bewoners en de direct omgeving proberen we ook in die gevallen tot resultaat te komen. De aanpak vormt steeds meer onderdeel van de reguliere handhavingswerkzaamheden.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

Aanwijzen gemeentelijke beeldbepalende, karakteristieke en historische zaken en landschappen die de plaatsgebonden geschiedenis vertolken en de plaatselijke cultuur zichtbaar maken.

- In afwachting van de aanpassing van de Provinciale subsidieverordening welke subsidie aan gemeentelijke monumenten en of karakteristieke panden met gebruiksfunctie Wonen, mogelijk zou moeten maken zijn in 2015 geen concrete acties ondernomen. Een subsidie is belangrijk om draagvlak te krijgen van de eigenaren om op basis van vrijwilligheid in te stemmen met toekenning status Gemeentelijk monument.
- Verder blijkt gemeentelijk monumentenbeleid dat gebaseerd is op vrijwillige deelname juridisch niet houdbaar is. De gemeente is in het geval van gemeentelijke monumenten wettelijk verplicht deze via beleid te beschermen. Er kan dan geen sprake zijn van vrijwilligheid. Dit moet worden betrokken bij het vervolg.

Het lean maken van vergunningprocedures waarbij de wettelijke termijnen gerespecteerd worden.

- Na de totstandkoming van het team Toetsing en vergunningen in de Werkmaatschappij per 1 januari 2016, wordt er gewerkt aan verbetering van het vergunningverleningsproces. Daarbij wordt eveneens de motie “Meer service met minder regels” betrokken. Inzet is om te komen tot betrouwbare en korte vergunningprocedures

Maatschappelijk effect 4 Wonen: Een toereikend, duurzaam, kwalitatief goed en op de behoefte afgestemd woningaanbod

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Voldoende aanbod starters-, senioren- en zorgwoningen in ieder dorp
- Minimale wachtlijst reële woningzoekenden
- Het opknappen van verouderde woningen en buurten
- Bevorderen duurzame bouw
- Inbreidingsplannen per dorp realiseren
- Blijvend woongenot voor de inwoners

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Voldoende aanbod starters-, senioren- en zorgwoningen in ieder dorp.	Woonvisie / Woningbouw-programmering	Woningbouwprogramma 2014	vaststelling	Vastgesteld
Minimale wachtlijst urgente woningzoekenden	Aantal (urgente) woningzoekenden	Analyse in 2015	analyse	2016
Opknappen verouderde woningen en buurten		Plan van aanpak i.s.m. corporaties in 2015	analyse	2016
Inbreidingsmogelijkheden benutten	Woonvisie / Jaarlijks woningbouwprogramma	Woningbouwprogramma 2014	40%	> 70%
Blijvend woongenot voor de inwoners	uitvoeren actieprogramma Woonvisie		continu	

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

Uitvoeringsprogramma Woonvisie

- De nieuwe woonvisie wordt in 2014 vastgesteld. Het uitvoeringsprogramma van de woonvisie bevat de acties die helpen de doelen uit de visie en het coalitieprogramma te bereiken. Levensloopgeschiktheid en zorg staan hierbij centraal. De komende jaren staan in het teken van de realisatie van dit uitvoeringsprogramma.

Vraaggestuurd

- Een op de vraag afgestemd woningaanbod is één van de speerpunten uit de Woonvisie. Ambitie is om te zorgen voor voldoende aanbod van starters-, senioren- en zorgwoningen in ieder dorp. Initiatieven die zijn afgestemd op de vraag kunnen rekenen op steun van de gemeente.

Woningbouwprogramma

- Een woningbouwprogrammering is een verplicht onderdeel van de Woonvisie. In 2014 zal de woningbouwprogrammering voor de komende jaren worden vastgesteld. Naast een verdeling van het buitenstedelijk richtgetal vormt inbreiding een essentieel onderdeel van deze programmering. Initiatieven zullen hierin worden benoemd en die initiatieven die aansluiten bij de woningvraag zullen in overleg met partijen (corporaties, ontwikkelaars, dorpsbelangen) worden opgepakt. Het optimaal benutten van de mogelijkheden van subsidies en een actieve houding van de gemeente zijn daarbij essentieel. Jaarlijks zal het woningbouwprogramma worden geactualiseerd.

Wachtlijst woningzoekenden

- De wachtlijst woningzoekenden is de laatste jaren fors gegroeid. Met corporaties zal worden geanalyseerd hoe de lijst is opgebouwd en waar de druk het grootst is. Over de resultaten zal de raad in 2015 worden geïnformeerd.

Gezamenlijke aanpak straten en buurten

- Bijzondere aandacht gaat uit naar het opknappen van verouderde woningen en buurten. Met SWA en WoonFriesland gaan we het gesprek aan om in 2015 te komen tot een gezamenlijke aanpak.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Voldoende aanbod starters-, senioren- en zorgwoningen in ieder dorp.

- Op 5 maart 2015 is het woningbouwprogramma als onderdeel van de gemeentelijke Woonvisie door de raad vastgesteld. De woningbouwprogrammering geeft een beeld van de omvang van de diverse plannen en het type woning dat (naar verwachting) wordt gerealiseerd. Jaarlijks wordt over de stand van zaken gerapporteerd.

Inbreidingsmogelijkheden benutten

- Op diverse locaties zijn in 2015 weer de nodige stappen voorwaarts gezet als het gaat om de planvorming. Belangrijk daarbij is de verlening van de vergunning voor de bouw van het appartementen complex aan De Dellen in Surhuisterveen (SWA). Hoewel inbreidingslocaties in de regel vallen onder de afspraak van het 'plafondloos bouwen' is het niet zo dat de markt onbeperkt woningen kan opnemen. In het woningbouwprogramma wordt de stand van zaken op een rij gezet en gekeken welke ontwikkelingen wel/niet wenselijk zijn. Het woningbouwprogramma laat zien dat het aandeel inbreidingslocaties ruim 70% bedraagt.

Blijvend woongenot voor de inwoners

- Niet alleen het woningaanbod maar ook de ruimtelijk kwaliteit, de kwaliteit van de openbare ruimte en de voorzieningen bepalen het woongenot voor de inwoners. Ook een goed geïsoleerde woning draagt bij het verhogen van het woongenot. In het kader van duurzaamheid zijn in het voorjaar van 2015 inspiratieavonden georganiseerd. Meer hierover onder maatschappelijk effect 6. Duurzame ontwikkeling.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

Minimale wachtlijst reële en urgente woningzoekenden

- Tijdens de reguliere overleggen is hierover gesproken met de SWA. Duidelijk is dat de wachttijd sterk afhankelijk is van de eisen van de woningzoekende. Al met al is het beeld dat het aantal woningzoekenden en de wachttijd iets is afgenomen. Daarnaast speelt de omvang van de taakstelling huisvesting statushouders een rol bij de omvang van de wachtlijst. In 2015 hebben WoonFriesland en SWA de achterstand die in de voorgaande jaren was opgebouwd weggewerkt. Tot een meer gedetailleerd onderzoek is het in 2015 niet gekomen. In 2016 zal dit worden betrokken bij de te maken prestatieafspraken voor 2017.

Opknappen verouderde woningen en buurten

- In 2015 is een eerste ambtelijke verkenning uitgevoerd. Prestatieafspraken op basis van de nieuwe Woningwet bieden het kader om met WoonFriesland en de SWA gerichte afspraken te maken over de investerings- en vervangingsopgave de komende jaren. Op 8 oktober 2015 is de raad tijdens een informatiebijeenkomst over de nieuwe Woningwet en de veranderde rol van de gemeente geïnformeerd. In 2015 heeft de gemeente ingestemd met het bod van de corporaties. In 2016 nemen we meer de regie op dit proces met als doel om voor 2017 concrete afspraken vast te leggen.
- Het in beeld brengen van de regionale verander- en vervangingsopgave wordt door de (krimp)regio opgepakt via de opgave Wonen wat onderdeel vormt van de eind 2015 door de raad vastgestelde streekagenda ANNO II.

Maatschappelijk effect 5 Ruimtelijk beleid: Het beleid is uitnodigend en biedt ruimte voor ontwikkeling

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Het actueel houden van alle bestemmingsplannen
- Vernieuwing en verbetering van het agrarisch bedrijfsleven faciliteren door middel van het bestemmingsplan buitengebied
- Uitbreiding van de intensieve veehouderij voorkomen
- Geen verruiming van de geurnormen voor de intensieve veehouderij
- Cumulatie (stapeling) overlast van de intensieve veehouderij beperken

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
----------------------------------	------------------------------	-----------	-------------------	----------------------

Vernieuwing en verbetering van het agrarisch bedrijfsleven faciliteren door middel van het bestemmingsplan Buitengebied.	Vastgesteld bestemmingsplan	Behaald in 2014		Gereed
Beleid formuleren voor de intensieve veehouderij in onze gemeente	Beleidsnotitie	geen beleid	vastgesteld beleidskader	In voorbereiding
Actuele bestemmingsplannen	Plannen jonger dan 10 jaar. Aantal procedures actualisering	100 %	100%1	100%

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

Actuele bestemmingsplannen

- De gemeente is wettelijk verplicht om over actuele bestemmingsplannen te beschikken. Actualisering is een continu proces en jaarlijks moeten 2 tot 3 plannen geactualiseerd worden. In 2014 start een nieuwe 'ronde' waarbij actuele thema's als 'minder regels, meer service', de wens voor flexibiliteit met het oog op herstructurering van de woningvoorraad en de veranderingen in winkelbranche (retail 2020) worden betrokken. Het plan voor Drogeham vormt de basis voor een hedendaagse generatie uitnodigende en activerende bestemmingsplannen. In 2015 zal het nieuwe bestemmingsplan voor Drogeham de procedure doorlopen.

Omgevingswet

- De nieuwe Omgevingswet die in 2018 in werking treedt, biedt mogelijkheden voor een samenhangende integrale benadering van de leefomgeving. De wet is een stelselherziening van het gehele omgevingsrecht. In de Omgevingswet gaan 40 wetten, 120 algemene maatregelen van bestuur en een paar honderd ministeriële regelingen op het gebied van de leefomgeving op. Het doel van de Omgevingswet is het beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving. Het motto van de wet is 'ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit'.
- De omgevingswet vraagt om een andere werk- en denkwijze van overheden, burgers en bedrijven. Open, samenhangend, flexibel, uitnodigend en innovatief zijn daarbij de kernwoorden. Door de Omgevingswet wordt het makkelijker om ruimtelijke projecten te starten. Regels op het gebied van omgevingsrecht worden gebundeld en vereenvoudigd. Hierdoor is er bijvoorbeeld meer ruimte voor maatwerk en zijn er minder regels. Procedures ten aanzien van vergunningverlening zullen worden bekort en vereenvoudigd.
- In de eerste helft van 2015 wordt een plan van aanpak gepresenteerd om ervoor te zorgen dat de gemeente op 1 januari 2018 klaar is voor deze ingrijpende wetswijziging en de kansen die deze wet voor onze burgers, bedrijven en bezoekers biedt. Kosten voor het opstellen van een Plan van Aanpak worden geschat op € 5.000.

Ontwikkeling agrarische sector

- Het bestemmingsplan voor het Buitengebied is vastgesteld op 6 maart 2014 en onlangs in werking getreden. Hierin hebben de grondgebonden bedrijven een groot bouwvlak gekregen en kunnen er nevenactiviteiten (bijvoorbeeld recreatie) worden uitgeoefend op het perceel. Onderdeel van het bestemmingsplan is de Visie Ruimtelijk Kwaliteit. Hierin worden de meer onvoorziene ontwikkelingen genoemd, die zich voor kunnen doen in onze gemeente en is aangegeven hoe we daar ruimtelijk mee omgaan.

Intensieve veehouderij

- Uitgaande van het coalitieprogramma en de al vastgestelde ruimtelijke kaders wordt een beleid geformuleerd voor de ontwikkelingsmogelijkheden van de intensieve veehouderij in de gemeente. De vaststelling van gemeentelijk geurbeleid begin 2015 lijkt hierbij het eerst aangewezen instrument te vormen omdat de Wet geurhinder en veehouderij nadrukkelijk een basis schept voor lokale beleidsruimte. Daarnaast zal onderzocht worden in hoeverre en op welke wijze de gemeente bij andere beoordelingsaspecten c.q. emissies over eigen beleidsruimte en sturingsmogelijkheden beschikt. Het resultaat van deze verkenning zal bestaan uit een heldere, door de gemeenteraad vastgestelde beleidsnotitie waaraan concrete verzoeken die betrekking hebben op de ontwikkeling van intensieve veehouderij bedrijven getoetst kunnen worden. Kosten voor het opstellen van geurbeleid € 10.000.

Lichtuitstoot en schuilstallen

- In 2015 zal beleid worden gemaakt voor lichtuitstoot uit stallen en voor schuilstallen in het buitengebied.

Betere bescherming cultuurlandschap en landschappelijke elementen

- In 2015 vindt een inventarisatie plaats van verdwenen landschapselementen door vergelijk van diverse kaartlagen van luchtfoto's. Verder wordt een toezicht- en handavingsplan gemaakt als onderdeel van het Integrale Toezicht- en handavingsplan.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Vernieuwing en verbetering van het agrarisch bedrijfsleven faciliteren door middel van het bestemmingsplan Buitengebied.

- Het bestemmingsplan Buitengebied en de Visie ruimtelijke kwaliteit Buitengebied Achtkarspelen geven een actueel kader voor de beoordeling van initiatieven

Beleid formuleren voor de intensieve veehouderij in onze gemeente

- Nadat de actuele en de theoretisch maximale situatie in beeld is gebracht en vertaald is in kaartmateriaal, is er op 11 juni 2015 een bijeenkomst voor fractiespecialisten georganiseerd om de raad te informeren over de geursituatie en de mogelijkheden om normen en beleid vast te stellen. Op 19 november 2015 heeft de raad een aanhoudingsbesluit genomen om te voorkomen dat er tijdens de voorbereiding van de geurverordening vergunningaanvragen worden ingediend die de geurruimte benutten die er op basis van de huidige, landelijke geurnormen uit de Wet geurhinder en veehouder (Wgv) nog is. In de tweede helft van 2015 zijn de geurverordening en het geurbeleid uitgewerkt, en begin 2016 is dit aan de raad aangeboden voor behandeling.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

Actuele bestemmingsplannen

- Bij de behandeling van de programmabegroting 2016 is besloten om – met het oog op de naderende invoering van de omgevingswet – een aantal bestaande plannen in een beheersverordening onder te brengen. De huidige planologische mogelijkheden zijn daarbij uitgangspunt. Door deze keuze kan meer tijd en aandacht worden besteed aan de invoering van de Omgevingswet.

Bestemmingsplan Buitengebied – lichtuitstoot en schuilstallen

- In 2015 is een technisch document opgesteld door de LTO Noord Groningen en Friesland samen met Natuur- en Milieufederaties. Dit op uitnodiging van de provinciale politiek in Fryslân en Groningen. Via de VFG zullen de afzonderlijk gemeenten, waaronder Achtkarspelen, hierover worden geïnformeerd. In vervolg daarop kunnen de gemeenten beleid opstellen. De verwachting is dat de gemeenten begin 2016 hierover worden geïnformeerd
- Het gemeentelijk beleid t.a.v. schuilstallen is in 2015 niet verder gekomen dan een ambtelijke verkenning.

Maatschappelijk effect 6 Duurzame ontwikkeling: Zorg dragen voor een veilige, leefbare en duurzame samenleving

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Een toename van energie neutrale en –zuinige woningen realiseren
- In de top 10 van meest duurzame gemeenten van Fryslân

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Achtkarspelen staat in de top 10 van meest duurzame gemeenten van Fryslân.	i.d. (bron: lokale duurzaamheidmeter)			

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

- De beleidsnota Duorsum yn de Wâlden liep tot 2014. Binnenkort zal de gemeenteraad een voorstel worden gedaan met betrekking tot het duurzaamheidsbeleid en uitvoering hiervan voor de komende 4 jaar. Er wordt hierbij onder andere ingezet op een integrale dorpsgerichte aanpak. Voor de financiering grote projecten, zoals de dorpsgerichte aanpak, is eenmalig extra geld nodig, € 150.000. Voor de overige acties kan het resterende budget van Duorsum yn de Wâlden (€ 75.000) worden ingezet.
- Daarnaast is in Agenda Netwerk Noordoost een duurzaamheidsvisie vastgesteld. In het bijhorende uitvoeringsplan, dat ter kennisgeving is aangenomen, worden kansrijke doelstellingen geformuleerd en vertaald naar concrete projecten met een meerwaarde voor de regio. Er wordt ingezet op de volgende ontwikkelingslijnen:
  - Duurzame woningbouw
  - Duurzame energie
  - Duurzame mobiliteit
  - Duurzaam ondernemen
- Met het eigen beleid zal naar aansluiting en kansen binnen ANNO-verband worden gezocht.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Een toename van energie neutrale en -zuinige woningen

- De duurzaamheidsnota is vastgesteld in januari 2015. In de duurzaamheidsnota is aangegeven dat we kiezen voor ondersteuning van initiatieven uit de samenleving. Naar aanleiding van de beleidsnota zijn in het voorjaar 2015 inspiratieavonden georganiseerd.
- In Harkema is in 2015 een initiatief opgestart 'Harkema energieneutraal'. Hier heeft op eigen initiatief een isolatieactie plaatsgevonden. 16 Woningen zijn geïsoleerd, maar er is ook naamsbekendheid gegeven aan het initiatief.
- In 2015 is ook gewerkt aan de realisatie van het (digitale) duurzaam bouwloket. Inwoners van Achtkarspelen kunnen via dit loket alle informatie vinden die nodig is om duurzame maatregelen te nemen. In 2016 wordt dit verder in de markt gezet.
- Binnen het project 'Duorsum Dwaande mei wenjen' zijn de laatste subsidieaanvragen binnengekomen in 2015. Hiermee is het project eind 2015 officieel beëindigd. In dit traject – dat 4 jaar gelopen heeft – hebben 186 woningeigenaren een EPA-advies gekregen en zijn 111 woningen daadwerkelijk verbeterd met gemiddeld 1,85 labelstappen.

In de top 10 van meest duurzame gemeenten in Fryslân

- Op het gebied van grootschalige toepassing van zonne-energie is ingestoken op een grote Sinnegreide op gronden grenzend aan bedrijventerrein De Swadde in Buitenpost. In 2015 is vooronderzoek verricht en een projectplan geschreven.

- In ANNO-verband heeft in 2015 een adviestraject plaatsgevonden voor sportverenigingen met een eigen gebouw, om te verduurzamen. Acht sportverenigingen in Achtkarspelen hebben een Energieprestatieadvies (EPA) laten maken, met het idee om in januari 2016 subsidie aan te kunnen vragen in een nieuwe landelijke subsidieregeling verduurzaming sportverenigingen.
- De gemeente heeft voor de derde keer met een aantal bedrijven deelgenomen aan het koploperproject. In dit traject worden bedrijven doorgelicht op het gebied van duurzaamheid en Maatschappelijk verantwoord ondernemen. Negen bedrijven uit Achtkarspelen namen deel aan dit traject. In juni vond het eindsymposium plaats.
- Eind 2015 is gestart met Koploper Kans, een praktisch traject voor kleinere bedrijven in ANNO-verband. Er doen 13 bedrijven uit NOF aan mee.
- Eind 2015 is ook een start gemaakt met intern duurzaamheidsbeleid. Energie, afval en duurzame catering zijn de speerpunten. Hierin wordt het bevorderen van biologische en streekproducten (kadernota) meegenomen.
- Voor communicatiedoelstellingen is in 2015 een start gemaakt met www.achtkarspelen.nl/duorsum.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

- De te behalen doelen zijn niet binnen een jaar te realiseren. Er wordt voortgeborduurd op de ingeslagen koers.

Maatschappelijk effect 7 – Kruidhof: Een aantrekkelijke en toekomstbestendige Kruidhof

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- De Kruidhof/IJstijdenmuseum in Buitenpost krijgt het regionaal informatiepunt van de Noardlike Fryske Wâlden

In 2015 wilden we dit bereiken door:

- In 2013 heeft een onderzoek plaatsgevonden naar de mogelijkheden van een meer op afstand staande Kruidhof van de gemeente; een toekomstbestendige Kruidhof. Hierover is de raad geïnformeerd. Dit onderzoek van Reesink-advies en Syark is de basis van verdere ontwikkelingen rondom de Kruidhof. De hieruit voortkomende businesscase is het kader waarbinnen de komende periode wordt gewerkt.
- De sociaal maatschappelijke taak van De Kruidhof als re-integratiebedrijf wordt hierin expliciet meegenomen en verder onderzocht.
- De regio heeft in ANNO-verband €750.000 beschikbaar gesteld om het gebied rondom De Kruidhof verder te ontwikkelen. Dit geld kan als dekking worden gebruikt voor het binnenhalen van andere subsidies. Inmiddels is gestart met een Interreg-subsidietraject, waarin dit programma centraal staat en er projectgeld wordt gegenereerd.

- In 2018 is Culturele Hoofdstad Leeuwarden een feit. De Kruidhof staat in het bidboek en is participant. Het uitgangspunt van de Gemeente Achtkarspelen is om na het jaar van de Culturele Hoofdstad, 2018, De Kruidhof als een toekomstbestendige zelfstandige organisatie met een vaste subsidie voort te laten gaan. Evaluatie vindt na het hoogtepunt van Culturele Hoofdstad in oktober 2019 plaats.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om de doelen te bereiken

- De raad heeft in 2015 ingestemd met het Programmaplan "Poarte nei de Noardlike Fryske Walden". Dit is de start van de in 2015 gestelde doelen. Er ligt een intentieverklaring met samenwerkingspartners op het terrein van De Kruidhof en er is een volumeschets gemaakt. Begin 2016 zal de ontwerptekening gereed zijn om ook het programmaplan verder uit te kunnen werken.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

- De Interreg subsidie aanvraag is eind 2015 afgewezen met opmerkingen. De opmerkingen zijn verwerkt en er is opnieuw een bijeenkomst geweest met de buitenlandse partners. 12 maart 2016 wordt de tweede aangepaste versie ingediend.
- Er zijn minder inkomsten in 2015 geweest. Dit is te verklaren doordat er een nieuwe pachter in het tuincafé zit, die pas in april 2015 is gestart. Besloten is dat er een andere wijze van verrekenen van de pacht onder het contract ligt; een percentage van de omzet is pacht.
- Ook re-integratie heeft minder opbrengsten gegenereerd dan begroot. In 2015 is door college en raad besloten om de financiering anders te realiseren.
- De verkooptuin heeft meer omzet dan begroot, hiertegenover staan uiteraard ook hogere inkoopkosten. Er zijn in 2015 net geen 20 000 bezoekers geweest. Dit heeft rechtstreeks zijn uitwerking op de jaarrekening.

Wat heeft het gekost?

In de onderstaande tabellen een cijfermatige en tekstuele toelichting op dit programma. De tabellen geven achtereenvolgens het volgende weer:

- De totale baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- De incidentele baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- Een analyse van de belangrijkste verschillen tussen begroting (na wijziging) en rekening. Het afzonderlijk benoemen van diverse (kleine) mee- en tegenvallers is vanuit het oogpunt van leesbaarheid van de programmarekening achterwege gelaten.

Lasten en baten programma (x 1.000)

Financiële gegevens	2015		
	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil

Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. Economische zaken en toerisme	470	527	56 N
2. Locatieontwikkeling	732	1.998	1.266 N
3. Ruimtelijk beleid	738	754	16 N
4. Bouwen en wonen	901	828	73 V
5. Milieu	727	697	30 V
6. Duurzame ontwikkeling	33	33	0
7. Kruidhof	415	475	60 N
8. Vervallen			
9. Uitvoeringskosten	987	1.110	124 N
Totaal lasten	5.003	6.422	1.419 N
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. Economische zaken en toerisme	121	174	52 V
2. Locatieontwikkeling	1.444	2.641	1.196 V
3. Ruimtelijk beleid	324	386	62 V
4. Bouwen en wonen	221	280	59 V
5. Milieu	0	24	24 V
6. Duurzame ontwikkeling	0	0	0
7. Kruidhof	201	203	2 V
8. Vervallen			
9. Uitvoeringskosten	772	676	96 N
Totaal baten	3.084	4.383	1.299 V
Saldo van baten en lasten voor bestemming	1.919 N	2.039 N	119 N
Toevoegingen aan reserves (lasten):			
2. Locatieontwikkeling	500	500	0
9. Uitvoeringskosten	100	100	0
Totaal lasten	600	600	0
Onttrekkingen aan reserves (baten):			
2. Locatieontwikkeling	695	698	4 V
9. Uitvoeringskosten	882	1.003	120 V
Totaal baten	1.578	1.701	124 V
Saldo reservemutaties	977 V	1.102 V	124 V
Resultaat rekening baten en lasten	942	938	4 V

Incidentele posten (x 1.000)

Incidentele lasten	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Ambitieproject Leren en Werken	12	6	6 V
Ambitieproject NOF digitaal	2	2	0
Ambitieproject NOF ondernemersnetwerken	1	7	6 N
Ontwikkelingsmogelijkheden intensieve veehouderij	8	7	1 V
Sociaal Economisch Masterplan	49	0	49 V
Dwaande Ambassadeurs	5	6	1 N
Stimulering zakelijke glasvezel	25	0	25 V
Toeristische voorziening Skülenborch Westkern	155	155	0

Kruidhof – organisatie	0	8	8 N
Duurzaamheid	26	26	0
Bodemdaling	0	7	7 N
Plan van Aanpak Omgevingsvisie	0	5	5 N
Winstneming grondexploitatie	500	500	0
Totalen	783	729	54 V
Incidentele baten	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Ambitieproject Leren en Werken; bijdrage provincie	12	12	0
Dwaande Ambassadeurs	13	17	4 V
Toeristische voorziening Skûlenborch Westkern; bijdr. prov.	60	30	30 N
Totalen	85	59	26 N

Verklaring verschillen per onderdeel (x 1.000)

Verschillen	
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):	
1. Economische zaken en toerisme	56 N
Aan economische stimulering is meer uitgegeven door een aantal gerichte acties. Het geld daarvoor kwam beschikbaar door een afrekening in het kader van een beëindigde samenwerking. Zie ook de batenkant.	65 N
Saldo van kleinere mutaties.	9 V
2. Locatie-ontwikkeling	1.267 N
Vanwege allerlei onzekerheden zijn de ramingen voor grondexploitaties slechts ten dele ingebracht in de begroting. Daardoor is ruim 1,2 mln. meer uitgegeven dan geraamd. Dit is overigens budgettair neutraal verrekend met de desbetreffende balanspost.	1.267 N
3. Ruimtelijk beleid	16 N
Geen te verklaren verschillen.	
4. Bouwen en wonen	73 V
Meevallende kosten werden genoteerd door een verschuiving van de personele kosten (119.000) en minder uitgaven aan beleidskosten verpauperde panden (29.000.)	148 V
Meer kosten werden gemaakt voor handhaving en uitbestede diensten ad 75.000.	75 N
5. Milieu	30 V
Geen afwijkingen van enige omvang.	
6. Duurzame ontwikkeling	0
Geen afwijkingen van enige omvang.	
7. De Kruidhof	60 N
Het budget is overschreden door een aantal kleinere oorzaken:	
Vervanging personeel 20.000.	20 N
Uitgaven in het kader van het Green Economy Project 12.000 (zie ook de baten.)	12 N
Hogere kosten voor inkoop 13.000.	13 N
Hogere kosten voor onderhoud 16.000.	16 N

9. Uitvoeringskosten	124 N
Betreft de kosten die door Tytsjerksteradiel in rekening zijn gebracht vanwege de integratie van de handhavingstaken.	124 N
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):	
1. Economische zaken en toerisme	52 V
Vanwege de beëindiging van een samenwerking werd een afrekening ontvangen van 71.000.	72 V
Een provinciale bijdrage werd ontvangen voor glasvezel op bedrijventerreinen.	7 V
Voor 'Dwaande Ambassadeurs' werd een hogere bijdrage ontvangen.	3 V
Voor de Skûlenboarch Westkern is een lagere provinciale bijdrage ontvangen dan geraamd.	30 N
2. Locatie-ontwikkeling	1.196 V
Mutaties boekwaarde 414.000	414 V
Bijdrage provincie Mûnewyk 60.000.	60 V
Opbrengst grondverkopen diverse complexen 340.000.	340 V
Minder pacht ontvangen ad 60.000	60 N
Bijdrage provincie in ontwikkeling Harkema centrum	52 V
Bespaarde rente	114 V
Overige verrekeningen met balans en voorzieningen	276 V
3. Ruimtelijk beleid	62 V
Hogere ontvangsten ziekengeld ad 46.000.	46 V
Overige mutaties van kleinere omvang, totaal 16.000.	16 V
4. Bouwen en wonen	59 V
Hogere opbrengst leges 42.000.	42 V
Ontvangen provinciale bijdrage van 10.000.	10 V
Aan ziekengeld ontvangen 7.000.	7 V
5. Milieu	24 V
Er is een voordeel geboekt door een verrekening met Tytsjerksteradiel voor personele inzet.	24 V
6. Duurzame ontwikkeling	0
7. Kruidhof	2 V
Vanwege de afbouw van de re-integratie activiteiten is 50.000 minder ontvangen.	50 N
Aan entreegelden en omzet materialen is 52.000 meer ontvangen.	52 V
Voor het Green Economy project is een subsidie ontvangen van 10.000.	10 V
Aan huur voor het restaurant is 10.000 minder ontvangen.	10 N
9. Uitvoeringskosten	96 N
Het gaat hier hoofdzakelijk om interne verrekeningen van technische aard.	
Toevoegingen aan reserves (lasten):	0
Onttrekkingen aan reserves (baten):	124 V

2. Locatie-ontwikkeling	4 V
Reserve tariefegalisatie winstafdrachten GREX.	4 V
9. Uitvoeringskosten	120 V
Onttrekking aan reserve OFA	120 V

Programma 7 – Veiligheid

Portefeuillehouder: G. Gerbrandy

Er is sprake van verregaande samenwerking op het gebied van veiligheid tussen de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel. Er is vorig jaar een gezamenlijke veiligheidsnotitie tot stand gekomen. De algemene doelstelling tot en met 2018 is:

Inwoners, bezoekers, ondernemers en werknemers in de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel voelen zich veilig en zijn bereid mee te werken aan dit (subjectieve) veiligheidsgevoel en de leefbaarheid die hiermee gepaard gaat. Waarbij ook de objectieve veiligheid zoveel mogelijk wordt gewaarborgd.

De komende jaren wordt verder gekeken of het mogelijk is zaken samen te voegen, wat een voordeel zal opleveren met betrekking tot de kwetsbaarheid.

De gemeente is voor het succes van het veiligheidsbeleid mede afhankelijk van een groot aantal andere partijen (veiligheidspartners). Bij de samenwerking kan het gaan om overheidsorganisaties, maatschappelijke organisaties en individuen. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan politie, de Veiligheidsregio (waaronder brandweer), het RIEC (Regionale Informatie en Expertise Centrum), het Veiligheidshuis en Fier Fryslân.

Binnen programma Veiligheid worden de volgende maatschappelijke effecten nagestreefd:

- De inwoners van Achtkarspelen moeten zich veilig kunnen voelen.
- De bereikbaarheid van politie en brandweer moet optimaal zijn.

Maatschappelijk effect 1 De inwoners van Achtkarspelen moeten zich veilig kunnen voelen

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Burgers moeten zich blijvend veilig kunnen voelen.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Blijvend veiligheidsgevoel behouden in woonomgeving van de burger d.m.v. buurtbemiddeling	meer dan 50% geslaagde bemiddelingen (gemeente i.s.m. buurtbemiddeling)	2015 (registratie meldingen)	> 4	1

NB: de indicator is bij de begroting 2016 aangepast. Bij de streefwaarden worden voortaan percentages ingevuld. Het bedrag in de begroting voor buurtbemiddeling is voor 2016 gehalveerd.

- Adequate hulpverlening voor de burger en het gezin.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Adequate hulpverlening: huisverbod	aantal opgelegde huisverboden (Huisverbod Online)	5 (1-9-2014)	< 10	8

Adequate hulpverlening: multiproblem casussen	aantal multiproblem casussen voorgelegd aan Veiligheidshuis (Veiligheidshuis)	4 (1-9-2014; waarvan 1 groep jongeren van circa 40 pers))	< 7	16
---	---	---	-----	----

- Handhaving van de wet- en regelgeving, meer richten op overtreders dan op degenen die het goed voor elkaar hebben.

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

Burgers moeten zich blijvend veilig kunnen voelen

Buurtbemiddeling

- De laatste tijd is gebleken dat er door de maatschappelijke ontwikkelingen (schulden, werkeloosheid etc.) steeds meer inzet gevraagd wordt aan politie, ambtenaren veiligheid en gemeentelijke handhavers als het gaat om irritaties rondom vermeende overlast van burens. Het gaat hier niet alleen om juridische conflicten, maar ook om irritaties over herrie, stank, bomen, rommel etc. Vaak is de ruzie dan al zodanig uit de hand gelopen, dat er geen oplossing meer mogelijk is.
- Vanuit buurgemeenten wordt in dit soort zaken vroegtijdig "buurtbemiddeling" ingezet. De ervaringen zijn positief. Het blijkt een positievere invloed te hebben als onafhankelijke vrijwilligers zich hiervoor inzetten, in plaats van iemand van de gemeente c.q. politie. Buurtbemiddeling geeft geen oordeel en is neutraal. En de bemiddelaars proberen ervoor te zorgen dat de partijen zelf een oplossing vinden. Dit beperkt de inzet van dure mediationprojecten. Buurtbemiddeling kost € 750 per geslaagde casus. Voor buurtbemiddeling is daarom jaarlijks € 5.000 opgenomen.

Adequate hulpverlening voor de burger en het gezin

- Het doel is adequate hulpverlening te bieden met de één gezin-één plan-één regisseur-aanpak. Dit doel komt op allerlei terreinen terug. Met het oog op de nieuwe Jeugdwet zullen er afspraken worden gemaakt in het kader van de veiligheid. De één gezin-één plan-één regisseur-aanpak heeft zijn wettelijk beslag gekregen in de nieuwe Jeugdwet. Ook met betrekking tot sociale problematiek is het de bedoeling te komen tot een gerichte aanpak via dorpenteams (vanaf 2015). Vanuit Veiligheid kunnen onderstaande acties plaatsvinden om adequate hulpverlening op te starten:
  - Bij een huisverbod, waarbij via casemanager Fier Fryslân de benodigde hulpverlening wordt opgestart binnen een gezin waar huiselijk geweld heeft plaatsgevonden. Hierbij kan gedacht worden aan inschakelen van VNN (Verslavingszorg Noord Nederland), maatschappelijk werk of het AMK (Advies en Meldpunt Kindermishandeling, wordt AMHK per 2015, oftewel Advies en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling).
  - Inzet Veiligheidshuis, waarbij afstemming plaatsvindt tussen de verschillende betrokken organisaties inclusief OM en reclassering.

Handhaving van de wet- en regelgeving, meer richten op overtreders dan op degenen die het goed voor elkaar hebben.

- Het doel is meer inzicht te krijgen in georganiseerde criminaliteit. In de gezamenlijke veiligheidsnota met Tytsjerksteradiel en het gezamenlijke uitvoeringsprogramma 2014, is dit als prioriteit benoemd. In dit kader zal onderzocht worden in hoeverre we de Wet BIBOB (Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur) verder kunnen integreren in onze gemeentelijke processen. Daarnaast wordt meer aansluiting gezocht bij het RIEC.
- Het toezicht op en handhaving van alle regels in de fysieke omgeving (Milieu, Bouwen/Slopen, Bandveilig gebruik, Openbare Orde en Veiligheid, Drank en Horecawet, APV (regels en vergunningen), Groen/Landschap en RO) wordt uitgevoerd door het team Toezicht en Handhaving Achtkarspelen & Tytsjerksteradiel. Toezicht op naleving van regels heeft als doel bij te dragen aan een veilige, leefbare en duurzame omgeving voor iedereen die hierin woont, werkt en verblijft (Beleidsplan Toezicht en Handhaving Achtkarspelen & Tytsjerksteradiel).
- Het toezicht op naleving van regels richt zich vooral op de grootste risicogroepen. Het naleefgedrag per vergunningsoort wordt gemeten. Vergunningsoorten waarbij veel overtredingen worden geconstateerd worden vaker gecontroleerd dan vergunningsoorten waar het naleefgedrag beter is. Zo worden (potentiële) overtreders strenger en vaker gecontroleerd dan mensen/bedrijven/instellingen die regels goed naleven. Dit in overeenstemming met het handhavingsbeleid.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Burgers moeten zich blijvend veilig kunnen voelen.

- Dit wordt onder andere gerealiseerd over buurtbemiddeling. Bij de Kadernota 2016 is afgesproken het bedrag voor buurtbemiddeling voor 2015 te halveren. Dit is daarom ook slechts eenmaal ingezet. Overigens was hierbij sprake van een geslaagde casus.
  1. Adequate hulpverlening voor burger en het gezin. Bij alle huisverboden is de hulpverlening opgestart.
  2. Handhaving wet- en regelgeving. We steken o.a. in op georganiseerde criminaliteit: Het zogenaamde Handhavingsarrangement Opiumwet art 13b is vastgesteld. Dit heeft tot doel om drugsgebruik, drugshandel, drugsoverlast en drugscriminaliteit zoveel mogelijk tegen te gaan en de schade tegen te gaan die aan het gebruik van, de productie van en de handel in drugs is verbonden.
  3. Handhaving fysieke omgeving: zie programma 6

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

- Adequate hulpverlening voor burger en het gezin. Het aantal multiprobleem casussen is behoorlijk gestegen. Het gaat hierbij vooral om verwarde personen. Het landelijke beleid is dusdanig gewijzigd per 1 januari 2015 dat deze mensen langer zelfstandig blijven wonen. Echter, zij zorgen wel voor overlast in hun woonomgeving. En daarnaast is het aantal hoog in verband met de brede aanpak groep criminele jongeren. De verwachting is niet dat het aantal multiprobleem casussen op korte termijn zal dalen. Voorgesteld wordt het aantal aan te passen naar 15.
- Handhaving wet- en regelgeving. (Verder) implementeren Wet Bibob in Achtkarspelen. Er is wel vooronderzoek gedaan naar implementatie, maar implementatie is niet gelukt in verband met capaciteitsgebrek. Dit wordt weer opgepakt in 2016.

Maatschappelijk effect 2 De bereikbaarheid van politie en brandweer moet optimaal zijn

In het coalitieakkoord staan hiervoor de volgende doelen:

- Strak toezicht op de Gemeenschappelijke Regeling Veiligheid en de Gemeenschappelijke Regeling FUMO
- Handhaving politiepost in gemeentehuis

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

Integrale handhaving

- Een deel van het milieutoezicht en alle milieuvergunningverlening wordt in opdracht van de gemeente door de Frykse Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) uitgevoerd. Ontwikkelingen binnen deze Gemeenschappelijke Regeling worden kritisch gevolgd. Het standpunt van de gemeente wordt zowel ambtelijk (in overlegorganen) als bestuurlijk (in AB-vergaderingen) uitgedragen. Dit eventueel in overleg/samenwerking met Tytsjerksteradiel.

Veiligheidsregio en Regionale Brandweer

- De brandweer is per 1 januari 2014 onderdeel geworden van Veiligheidsregio Fryslân. Er is dus niet langer sprake van een gemeentelijke brandweer. De brandweer valt nu onder de Gemeenschappelijke Regeling van de Veiligheidsregio (GR VRF). Zoals gebruikelijk zullen de ontwikkelingen nauwlettend worden gevolgd.
- De huidige repressieve dekking van de brandweer is vastgelegd in dekkingsplan 1.0. Momenteel zijn er (wetenschappelijke) onderzoeken gaande naar de normen voor opkomsttijden. De uitkomsten van deze onderzoeken worden afgewacht, waarna de Veiligheidsregio zal komen met een nieuw voorstel voor opkomsttijden, Dekkingsplan 2.0. De verwachting is dat dit in de eerste helft van 2015 zal zijn.
- In het kader van de trap-op trap-af systematiek zal ook het gesprek worden aangegaan met de Veiligheidsregio om verder te bezuinigen.

Handhaving politiepost in gemeentehuis

- Politie en brandweer zijn via de reguliere wegen (bellen met 112 of 0900-8844) altijd bereikbaar. Tijdens kantoor tijden zijn de politiebureaus in o.a. Burgum en Dokkum geopend. Verder kan men eventueel een afspraak maken. Daarnaast kunnen burgers nog steeds gebruik maken van de politiepost in het gemeentehuis van Buitenpost. Onderzocht wordt hoe de post beter zichtbaar kan worden gemaakt.
- Er is regulier tweewekelijks overleg met de politie over diverse zaken in onze gemeente. Waar nodig wordt direct contact gezocht. Verder zijn er korte lijnen met de wijkagenten.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Toezicht op GR FUMO: zie programma 6

Toezicht op GR Veiligheidsregio

- De ontwikkelingen bij de Veiligheidsregio worden, zoals gebruikelijk, nauwlettend gevolgd. De portefeuillehouder wordt geadviseerd en stukken worden voorgelegd aan de gemeenteraad als dit nodig is. De Veiligheidsregio is zelf ook vrij actief in het betrekken van de diverse partijen door bijeenkomsten te organiseren. Op het gebied van brandweezorg wordt de aansluiting gezocht met landelijke ontwikkelingen.

Politiepost in gemeentehuis

- De politiepost in het gemeentehuis wordt door de politie steeds meer gebruikt als steunpunt waardoor er weer vaker politie aanwezig is in de gemeente Achtkarspelen. Verder is een balie aangepast ten behoeve van de medewerker die aanwezig is op de politiepost.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

De doelen zijn bereikt.

Overige ontwikkelingen:

- Asielzoekerstroom, waaronder de crisisnoodopvang: in 2015 werd ons land geconfronteerd met grote asielstromen. Van de gemeenten werd gevraagd de crisisorganisatie in te zetten bij de opvang van deze groepen mensen. De gemeente Achtkarspelen heeft hiervoor het oude schoolgebouw in Gerkesklooster/Stroobos beschikbaar gesteld en ingericht.
- In 2015 is gewerkt aan de actualisatie van het Crisisplan. De crisisorganisatie wordt per 1 maart 2016 grotendeels op districts niveau ingericht.

Wat heeft het gekost?

In de onderstaande tabellen een cijfermatige en tekstuele toelichting op dit programma. De tabellen geven achtereenvolgens het volgende weer:

- De totale baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.

- De incidentele baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- Een analyse van de belangrijkste verschillen tussen begroting (na wijziging) en rekening. Het afzonderlijk benoemen van diverse (kleine) mee- en tegenvallers is vanuit het oogpunt van leesbaarheid van de programmarekening achterwege gelaten.

Lasten en baten programma (x 1.000)

Financiële gegevens	2015		
	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. Onze inwoners moeten zich veilig kunnen voelen	262	243	19V
2. Politie en brandweer moeten optimaal bereikbaar zijn	891	885	6V
3. Incidentele projecten	130	132	2N
Totaal lasten	1.283	1260	23V
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. Onze inwoners moeten zich veilig kunnen voelen	30	48	18V
2. Politie en brandweer moeten optimaal bereikbaar zijn	6	6	0
3. Incidentele projecten	40	96	56V
Totaal baten	76	150	74V
Saldo van baten en lasten voor bestemming	1.207	1.110	97V
Toevoegingen aan reserves (lasten):			
Totaal lasten	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves (baten):			
Totaal baten	0	0	0
Saldo reservemutaties	0	0	0
Resultaat rekening baten en lasten	1.207N	1.110N	97V

Incidentele posten (x 1.000)

Incidentele lasten	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Crisis ongeval Twijzel	30	30	0
Noodopvang vluchtelingen Gerkesklooster	100	102	2N
Totalen	130	132	2N
Incidentele baten	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Afrekening project toezichthouders		16	16V
Noodopvang vluchtelingen Gerkesklooster		64	64V
Bijdrage veiligheidsregio Fryslân noodopvang	40	16	24N
Totalen	40	96	56V

Verklaring verschillen per onderdeel (x 1.000)

Verschillen
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):

1. Onze inwoners moeten zich veilig kunnen voelen	19V
De kosten voor de algemene crisisbeheersing waren € 16.000 lager. Er zijn in 2015 minder kosten geweest voor oefeningen en trainingen.	
Op de verschillende kleine budgetten aan bijdragen voor hulpverlening en subsidies op het gebied van veiligheid is per saldo € 3.000 minder uitgegeven.	
2. Politie en brandweer moeten optimaal bereikbaar zijn	6V
Het verschil heeft betrekking op een geringe lagere bijdrage aan de veiligheidsregio en het vastrecht voor brandkranen.	
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):	
1. Onze inwoners moeten zich veilig kunnen voelen	18V
Er zijn extra inkomsten wegens ontvangen ziekengelden.	
Toevoegingen aan reserves (lasten):	0
Onttrekkingen aan reserves (baten):	0

Programma 8 – Dienstverlening

Portefeuillehouder: G. Gerbrandy

Binnen dit programma worden de volgende maatschappelijke effecten nagestreefd:

KCC

- De burger heeft vertrouwen in onze dienstverlening. We willen ons daarin presenteren met excellente dienstverlening waarbij de integrale klantvraag centraal staat. Of het nu balie, telefonie of internet is, de burger krijgt bij ieder kanaal dezelfde kwaliteit van diensten.

Informatiebeheer

- Basisgegevens zijn afkomstig uit een bekende bron en de kwaliteit is hierdoor is gegarandeerd.
- Toename van de elektronische dienstverlening.
- Betere handhaving, opsporing en fraudebestrijding en administratieve lastenverlichting.

Bestuur

- De gemeente Achtkarspelen is verantwoordelijk voor het borgen van de kwaliteit van het lokale bestuur.
- Gemeentelijke taken worden in samenwerking met andere gemeenten uitgevoerd als dat meerwaarde heeft, kostenbesparend werkt en de invloed van burgers en gemeenteraden verzekerd is.

Maatschappelijk effect 1 KCC

- Laagdrempelige toegang naar onze dienstverlening voor burgers en ondernemers:
- Onze dienstverlening inrichten naar maximale zeggenschap van de burger

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Excellente dienstverlening waarbij de integrale klantvraag centraal staat.	Telefonische bereikbaarheid 8ktd.	86% (sept. 2014)	95%	93%
	% inkomende telefoontjes (binnen kantoor tijden) dat binnen 30 seconden wordt opgenomen	60%	80%	73%
	Telefoontjes worden in het KCC in het Frysk aangenomen.	99%	100%	99%

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

Laagdrempelige toegang:

- Ons meer te richten op de digitale dienstverlening. De burger zal 24 uur per dag kunnen kiezen uit een toenemend productenaanbod. Wanneer de burger hiermee niet uit de voeten kan, helpen we hem erbij.

- In ons gemeentehuis zijn we op kantooruren geopend. We helpen de burger steeds meer op afspraak en zijn daarop aanspreekbaar.
- We zorgen ervoor dat we als organisatie uitstekend telefonisch bereikbaar zijn.

Maximale zeggenschap burger bij inrichten dienstverlening

- De burger mag zien binnen welke termijn hij geholpen wordt. In toenemende mate zullen we dit klantcontact regisseren.
- We onderzoeken de wijze waarop we de burger kunnen betrekken in de vorming van onze dienstverlening.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Laagdrempelige toegang naar onze dienstverlening voor burgers en ondernemers.

- In de digitale dienstverlening wordt het gebruik van geïmplementeerde producten intensiever. Als voorbeelden gelden: verhuizingen, indienen bouwtekeningen, ondertrouw, bezwaar WOZ-waarde. Organisatie en burger vinden elkaar in toenemende mate op dit platform. Binnen het sociaal domein worden de eerste producten nu ook nader geïmplementeerd. In de loop van 2016 wordt hier meer rendement van verwacht.

De burger vindt het steeds gangbaarder een afspraak te maken voor een te verstrekken dienst.

- De telefonische bereikbaarheid is toegenomen t.o.v. de nulmeting maar is iets achter de streefwaarde gebleven. Wanneer de bereikbaarheid in piektijden kan toenemen, zal ook deze streefwaarde worden gehaald.

Maximale zeggenschap burger bij inrichten dienstverlening

- In 2015 heeft de organisatie zich bezig gehouden met de juiste methode om klant en organisatie nader te betrekken in de gemeentelijke Dienstverlening. In de zogenaamde klantreis wordt dit vorm gegeven. De klantreis is een methodiek van klantbeleving die geïnitieerd is door het ministerie van Binnenlandse Zaken en ondersteund wordt door KING. In 2016 wordt deze beleving bij de gemeente nader vorm gegeven.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

Zoals gezegd kan de telefonische bereikbaarheid verder worden verbeterd. Tal van operationele acties worden daartoe uitgezet.

Maatschappelijk effect 2   Informatiebeheer

- Basisgegevens zijn afkomstig uit een bekende bron en de kwaliteit is hierdoor is gegarandeerd.
- Toename van de elektronische dienstverlening.
- Betere handhaving, opsporing en fraudebestrijding en administratieve lastenverlichting.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Zorgen voor een uitstekende kwaliteit, de volledigheid en betrouwbaarheid van basisgegevens.	Behalen audits op basisregistraties		100%	

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

Garanderen kwaliteit basisgegevens.

- Zorgen voor een uitstekende kwaliteit, de volledigheid en betrouwbaarheid van de basisgegevens.
- Het aansluiten van de basisregistratie Wet Onroerende Zaken op de landelijke voorziening LV-WOZ.
- Het opbouwen en beheren van de Basisregistratie Grootchalige Topografie.
- Invoering basisregistratie Personen door modernisering van het huidige GBA.

Meer elektronische dienstverlening.

- Realiseren van een eenmalige opslag en meervoudig gebruik van basisgegevens voor de dienstverlening en digitalisering.
- Een betrouwbaar en actueel archief te voeren, zowel analoog als digitaal.

Betere handhaving, opsporing en fraudebestrijding en administratieve lastenverlichting.

- ICT voorzieningen bieden die het veilig en betrouwbaar uitwisselen van informatie met burgers, ondernemers en ketenpartners mogelijk maken.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Basisregistraties

- De bestaande basisregistraties worden bij Informatiebeheer zo beheerd dat de volledigheid, actualiteit en kwaliteit van de gegevens zo goed mogelijk gewaarborgd zijn. Dit is geregeld door de inrichting en onderlinge afstemming van de werkprocessen. Ook worden er periodieke bestandscontroles uitgevoerd en bestandsverbeteringen doorgevoerd.
- De basisregistratie Wet Onroerende Zaken is voorbereid om aan te kunnen sluiten op de Landelijke Voorziening WOZ. De verwachting is dat die aansluiting in 2016 plaats zal vinden.
- De Basisregistratie Grootchalige Topografie is volledig opgebouwd en ingelezen in de Landelijke Voorziening. Daarmee is deze nieuwe registratie in de beheerfase gekomen en is daarmee volledig operationeel en klaar voor gebruik door afnemers.
- De voorbereidende activiteiten die nodig zijn om het huidige GBA om te vormen tot de nieuwe Basisregistratie Personen zijn/ worden uitgevoerd. Dit is een meerjarig ontwikkelprogramma waarmee Achtkarspelen goed op schema ligt. We kunnen prima mee met de landelijke ontwikkelingen en zullen het gevraagde resultaat op tijd kunnen opleveren.

Elektronische dienstverlening, ICT voorzieningen.

- Er wordt gewerkt aan een brede en meerjarige digitaliseringsagenda. Daarmee geeft de organisatie gestalte aan de doorontwikkeling van de bedrijfsvoering en bereid zich voor op nieuwe vormen van (digitale) dienstverlening aan haar burgers. In 2015 is daartoe een aanzienlijk deel van de ICT vernieuwd en geharmoniseerd met de voorzieningen van Tytsjerksteradiel. Dit betreft o.a. de vernieuwde kantoorautomatisering, een SharePoint omgeving om het samenwerken (nog) beter te kunnen ondersteunen, de vervanging van de belangrijkste ICT-applicaties en de aanschaf van nieuwe computerservers voor DO-8K en WM-8KTD.

Betere handhaving, opsporing en fraudebestrijding en administratieve lastenverlichting.

- De voortgang in de voorgaande doelen over basisregistraties en elektronische dienstverlening hebben ook geleid tot een betere handhaving, opsporing en fraudebestrijding.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen?

Alle doelen zijn gerealiseerd of de vereiste voortgang is behaald. Het betreft meerjarige ontwikkelingen die zich voltrekken over meerdere begrotingsjaren. De voor 2015 gestelde doelen (oplevering BGT, vervanging en harmonisatie van belangrijke ICT-voorzieningen) zijn behaald als gepland en/of voorgeschreven door landelijke ontwikkelingsprogramma's.

Maatschappelijk effect 3 Bestuur

- Wij zijn als gemeente verantwoordelijk voor het borgen van de kwaliteit van het lokale bestuur.
- Gemeentelijke taken worden in samenwerking met andere gemeenten uitgevoerd als dat meerwaarde heeft, kostenbesparend werkt en de invloed van burgers en gemeenteraden verzekerd is.

Doel cf. programmabegroting 2015	Indicatoren (inclusief bron)	Nulmeting	Streefwaarde 2015	Bereikte waarde 2015
Goed functionerende gemeente met maximale zeggenschap voor burgers	Bestuurlijke thema's waarbij (digitale) directe belangen vertegenwoordiging is toegepast	0	0	0

In 2015 wilden we bovenstaande doelen bereiken door:

Kwaliteitsborging lokaal bestuur.

Vergroten transparantie en inzicht in de resultaten van de gemeentelijke activiteiten. Enerzijds door explicieter en meer gestructureerd te gaan werken met benchmarks. In de opeenvolgende begrotingen zullen de mogelijke nulmetingen en vervolgmetingen opgenomen worden, waardoor open en transparant besturen mogelijk wordt voor het college

en de raad de maximale ruimte geboden wordt om kaders te stellen en controle uit te oefenen.

Samenwerking met andere gemeenten als dat meerwaarde heeft, kostenbesparend werkt en de invloed van burgers en gemeenteraden verzekerd is.

- Achtkarspelen blijft zelfstandig als bestuurlijke eenheid. Om de kwaliteit van de dienstverlening aan burgers en ondernemers ook voor de toekomst te garanderen wordt nauw samengewerkt met Tytsjerksteradiel en andere Friese gemeenten.
- Ruimte te creëren in de gemeentelijke begroting en voor initiatiefrijke burgers door per 2015 een programma te starten om overbodige regelgeving zowel intern als extern te verminderen.
- Het gemeentehuis ook vooral het huis van de gemeente te laten zijn, door te onderzoeken welke mogelijkheden aan burgers, verenigingen en bedrijven geboden kunnen worden om gebruik te maken van de voorzieningen die aanwezig zijn.
- In de ambtelijke organisatie wordt per gemeenschappelijke regeling een verantwoordelijke ambtelijke accounthouder aangewezen om op de juiste momenten en op de juiste manier invloed uit te oefenen, dit om als college en raad meer zeggenschap te hebben, zowel bestuurlijk als financieel, op de gemeentelijke regelingen. Ze zullen tevens toetsen of de gemeenschappelijke regeling en samenwerking meerwaarde heeft, kostenbesparend werkt naast de invloed van de gemeenteraad en het college, de invloed van de burgers verzekerd is.

Welke doelen zijn bereikt in 2015 en wat is daadwerkelijk gedaan om dit te realiseren?

Achtkarspelen is een zelfstandig bestuurlijke eenheid. In 2015 is de samenwerking zoals verwoord in het 3C model geïmplementeerd. Voor de in dit model aangegeven werkgebieden wordt nu samengewerkt in de werkmaatschappij 8KTD.

In juni 2015 heeft de raad de aangeboden begroting van de werkmaatschappij voor 2016 geaccordeerd.

- Per gemeenschappelijke regeling is een ambtelijk accounthouder aangewezen die nauw samenwerkt met de bestuurlijke portefeuillehouders. Invloed in de gemeenschappelijke regelingen waar een groot aantal gemeenten aan deelnemen blijkt moeilijk.

We hebben bij een aantal gemeenschappelijke regelingen de afgelopen periode een grotere invloed gekregen en voortgang geboekt op de verschillende dossiers. Bijvoorbeeld bij de FUMO en Caparis.

Welke doelen zijn nog niet bereikt in 2015 en wat gaan we daaraan doen

Kwaliteitsborging lokaal bestuur

Er is aansluiting bij de landelijke benchmarks, zoals "waar staat je gemeente". Verder is er in 2015 geen prioriteit gegeven aan nieuwe benchmarks, vanwege vele extra werkzaamheden. Verwacht wordt om dit medio 2016 op te pakken.

Wat heeft het gekost?

In de onderstaande tabellen een cijfermatige en tekstuele toelichting op dit programma. De tabellen geven achtereenvolgens het volgende weer:

- De totale baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- De incidentele baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- Een analyse van de belangrijkste verschillen tussen begroting (na wijziging) en rekening. Het afzonderlijk benoemen van diverse (kleine) mee- en tegenvallers is vanuit het oogpunt van leesbaarheid van de programmarekening achterwege gelaten.

Lasten en baten programma (x 1.000)

Financiële gegevens	2015		
	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. KCC	1.985	1.858	127V
2. Informatiebeheer	1.122	1.035	87V
3. Bestuur	2.004	2.390	386N
4. Bedrijfsvoering	5.222	4.879	343V
Totaal lasten	10.333	10.162	171V
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. KCC	360	472	112V
2. Informatiebeheer	0	4	4V
3. Bestuur	77	24	53N
4. Bedrijfsvoering	138	166	28V
Totaal baten	575	666	91V
Saldo van baten en lasten voor bestemming	9.758N	9.496N	262V
Toevoegingen aan reserves (lasten):			
Totaal lasten	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves (baten):			
4. Bedrijfsvoering	124	0	124N
Totaal baten	124	0	124N
Saldo reservemutaties	124	0	124N
Saldo van baten en lasten na bestemming	9.634N	9.496N	138V

Incidentele posten (x 1.000)

Incidentele lasten	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Totalen	0	0	0
Incidentele baten	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Totalen	0	0	0

Verklaring verschillen per onderdeel (x 1.000)

Verschillen	
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):	per onderdeel
1. KCC	127V
<p>Formatie De formatie van het KCC betreft de formatie van burgerzaken, burgerlijke stand, frontoffice, callcenter. Hier is een incidenteel voordeel behaald van € 30.000. Binnen de formatie van het team WMO is een voordeel behaald van € 58.000. De kosten van tijdelijke inhuur die hier tegenover staat, zijn binnen een ander programma verantwoord. In totaal is een voordeel behaald van € 88.000</p>	
<p>Leges Voor de reisdocumenten en rijbewijzen is meer aan leges ontvangen. Hier tegenover staat een hogere afdracht van rijksleges van € 39.000</p>	
<p>Verkiezingen Voor de organisatie van de waterschapsverkiezingen is een bijdrage ontvangen uit het gemeentefonds van € 39.700. Per saldo is hiermee voor de beide verkiezingen in 2015 een voordeel ontstaan van € 23.000</p>	
<p>GBA Uit het gemeentefonds is voor de modernisering van het GBA € 55.000 beschikbaar. Deze bijdrage is in de automatiseringskosten verdisconteerd, zodat de reservering vrij kan vallen.</p>	
2. Informatiebeheer	87V
<p>Basisregistraties Op de uitvoering van de basisregistraties resteert per saldo een voordelig saldo van € 69.000. Jaarlijks ontvangen we voor de basisregistraties een bijdrage uit het gemeentefonds. Deze bijdrage was de eerste jaren aan schommelingen onderhevig en volledig als reservering in de begroting opgenomen. Voor de komende begroting gaan we deze reservering structureel opvoeren op basis van de werkelijke jaarlijkse lasten.</p>	
<p>Taxatiekosten De taxaties die jaarlijks worden uitbesteed corresponderen met het budgetvolume. De uitvoering en de facturering lopen niet altijd synchroon met het begrotingsjaar. Er kan jaarlijks een verschuiving van te maken kosten naar een volgend boekjaar plaatsvinden. In 2015 is er per saldo een positief saldo van € 18.000</p>	
3. Bestuur	386N
<p><u>Stelpost formatieaanpassingen</u> In de begroting 2015 is een stelpost opgenomen van € 453.000 voor bezuiniging op personele budgetten. Dit jaarbedrag maakt onderdeel uit van een totaal programma om per 1 januari 2018 een bedrag van € 1 mln. te hebben bezuinigd. De geraamde taakstelling voor 2015 is gerealiseerd. De gerealiseerde voordelen zijn verantwoord binnen de andere programma's van de begroting en niet op deze stelpost. In volgende begrotingen wordt met deze realisering rekening gehouden.</p>	
<p><u>College van B&W</u> Op het totaal aan college kosten waaronder de salariskosten, pensioenen en wachtgeld voormalig wethouders en af te dragen pensioenpremies resteert per saldo € 26.000</p>	
<p><u>Bestuursondersteuning</u> Bij bestuursondersteuning was nog vacatureruimte € 12.000. Daar stond inhuur aan formatie van € 58.000 tegenover. Het resterende positieve saldo van € 18.000 is ontstaan op diverse kleine verschillen in de personele budgetten van directie en management.</p>	
<p><u>Vergoedingen raad</u> Onder de werkkostenregeling vindt er een netto verrekening plaats van de raadsvergoedingen. Het voordeel op de raming van deze kosten € 69.000 komt ten gunste van het rekeningssaldo.</p>	
4. Bedrijfsvoering	343V

<p><u>Facilitaire dienstverlening</u> De facilitaire dienstverlening heeft per saldo een voordeel opgeleverd van € 71.000 Het printen van briefpapier kan nu met eigen apparatuur plaatsvinden waardoor een besparing op drukkosten ontstaat. Het contract van de huidige kopieermachines is voordeliger. Er zijn ook minder machines in omloop. De personele kosten voor service en huisvesting zijn lager ten opzichte van de begroting. Op abonnementen wordt jaarlijks bezuinigd. Ook voor het volgende begrotingsjaar is het budget verminderd.</p>	
<p><u>Huisvesting</u> De kosten voor het gemeentehuis waren € 31.000 lager dan verwacht. De energiekosten zijn jaarlijks aan schommelingen onderhevig en moeilijk te traceren. Wellicht aan te bevelen om hiervoor een gemiddeld bedrag in de begroting op te nemen. De rentelasten waren lager wegens het nog niet volledig realiseren van investeringen energiemaatregelen.</p>	
<p><u>Automatisering</u> In 2015 zijn alle automatiseringsbudgetten gecentraliseerd. Per saldo levert de centralisatie een voordeel op van € 91.000 Dit saldo is opgebouwd uit een groot aantal plussen en minnen voor de verschillende systemen. De verschillende systemen zijn nu nog afzonderlijk opgenomen. Voor de volgende begroting is het de bedoeling de automatiseringskosten te clusteren naar de domeinen Burger, Fysiek, Sociaal en Bedrijfsvoering. De twee grootste afwijkingen hebben betrekking op de volgende onderdelen. Uit het rekeningsaldo 2013 was eenmalig € 200.000 beschikbaar gesteld. In de opvolgende twee jaren is hiervan € 47.000 overgebleven. Het restant vloeit terug in het rekeningsaldo. Uitzondering zijn de telefoonkosten die behoorlijk zijn overschreden met €45.000 Het aantal mobiele abonnementen is gestegen van 115 naar 170. Er zijn een groot aantal mobiele toestellen vervangen. De aanschaf, abonnements- en gebruikskosten zijn hiermee aanzienlijk toegenomen.</p>	
<p><u>Personeelskosten (HRM)</u> Op de personele budgetten is een positief saldo ontstaan van € 200.000 Er was rekening gehouden met (€ 124.000) aan salariskostenkosten voor flankerend beleid. In werkelijkheid is € 25.000 uitgegeven. Deze salariskosten zijn wegens detachering terugontvangen. Bij de baten is voor de salariskosten rekening gehouden met een beschikking over de reserve van € 124.000 De verzekering voor de WGA was (€ 37.000) voordelig. Hier staan vervallen inkomsten tegen over van € 25.000 Op het budget voor re-integratie en herplaatsingsactiviteiten was er een onderbesteding van € 10.000 In het volgende begrotingsjaar zal het volledige budget vermoedelijk wel noodzakelijk zijn. Het budget Werving, selectie en functiewaardering is niet geheel besteed. De laatste tijd zijn er weinig in te vullen vacatures. In 2015 zijn de budgetten voor HRM opnieuw ingedeeld. Het saldo aan personele bezuinigingen (€ 45.000) kan hiermee in mindering worden gebracht op de stelpost voor formatiebezuinigingen.</p>	
<p><u>Financiën</u> Wegens verschuiving van formatie en vacatureruimte is er een voordeel ontstaan van € 38.000 De vacatureruimte was (€ 101.000) Daar tegen over staat de inhuur van formatie en kosten van € 63.000</p>	
<p><u>Overige bedrijfsvoering</u> De afwijking op de overige kosten van bedrijfsvoering bedragen € 9.000 positief. De personele lasten voor inkoop en aanbesteding en inhuur waren in 2015 lager dan verwacht.</p>	
<p><u>Verplichtingen</u> Er zijn op bedrijfsvoering nog twee verplichtingen opgenomen. Afrekening belastingdienst voor de werkkostenregeling € 55.000 Nota gemeente Tytsjerksteradiel voor verrekening kosten personele systemen € 43.000</p>	
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):	
1. KCC	112V
De extra legesopbrengsten bedragen in 2015 € 79.000, de overige € 33.000 betreffen ziekengelden	
2. Informatiebeheer	4V
De inkomsten hebben betrekking op ziekengelden.	
3. Bestuur	53N
In 2015 is slechts 2 maanden vergoeding ontvangen voor gezamenlijk management. Daarna is de formatie anders ingezet.	
4. Bedrijfsvoering	28V
Wegens detachering is € 23.000 aan salariskosten terug ontvangen. De kantineopbrengsten waren € 5.000 hoger.	
Toevoegingen aan reserves (lasten):	0
Onttrekkingen aan reserves (baten):	124N

4. Bedrijfsvoering	124N
De beschikking over de reserve flankerend beleid was niet noodzakelijk. De salariskosten zijn wegens detachering weer terug ontvangen.	

Algemene dekkingsmiddelen

Het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen is geen beleidsprogramma. Wel hoort het bij het programmaplan, aangezien een belangrijk deel van de inkomsten in de begroting tot de algemene dekkingsmiddelen behoren.

Algemene dekkingsmiddelen kennen geen vooraf bepaald bestedingsdoel. Waar rioolheffing een directe relatie heeft met het 'product' riolering, geldt dit niet voor bijvoorbeeld de algemene uitkering en de OZB. Deze middelen zijn dan ook niet te koppelen aan een programma, waardoor zij onder de algemene dekkingsmiddelen vallen.

Belastinginkomsten

De gemeentelijke belastinginkomsten bestonden in 2015 uit vier soorten belastingen die niet gebonden zijn aan producten. Het gaat dan om de onroerende zaakbelasting, (OZB) de forensenbelasting, de reclamebelasting en de precariobelasting.

De OZB wordt geheven over niet-woningen van gebruikers en de eigenaren. Voor woningen wordt de OZB alleen van eigenaren geheven. Jaarlijks worden de woningen en niet-woningen getaxeerd. Er is een wisselwerking tussen waarde en tarieven om een gelijkmatige aanpassing van het belastingniveau te verkrijgen. In 2015 en volgende jaren nemen de OZB-tarieven cf. het coalitie-programma 2014-2018 alleen met het inflatiepercentage toe.

De reclamebelasting wordt in onze gemeente alleen geheven over de ondernemers binnen het daartoe aangewezen gebied van het centrum Surhuisterveen. De belasting wordt vervolgens ingezet door middel van de vorming van een Ondernemersfonds ten bate van het centrum van Surhuisterveen. Deze uitgaven worden verantwoord in programma 5, Ontwikkeling.

De precariobelasting is in 2015 voor het eerst geheven. Daar de bezwarenprocedure nog niet geheel is afgerond zijn de opbrengsten vooreerst in een voorziening ondergebracht.

Uitkeringen gemeentefonds

Met ingang van 1 januari 2015 ontvangen wij binnen de algemene uitkering ook de bijdrage voor het bekostigen van de decentralisaties voor de WMO, participatie en jeugdzorg, het Sociaal Domein.

De middelen voor het Sociaal domein worden nu nog in de vorm van decentralisatie uitkeringen toegekend, daar deze de komende jaren nog aan diverse wijzigingen onderhevig zijn.

Deelnames

Daar wij van een aantal ondernemingen mede-eigenaar zijn, door middel van het bezit van aandelen, ontvangen wij hier jaarlijks dividend van. Het betreft voor de algemene dekkingsmiddelen de aandelen in BNG en Eneco.

Overige algemene dekkingsmiddelen

Naast eerder genoemde algemene dekkingsmiddelen worden nog een aantal posten als dekkingsmiddel ingezet. Zo bevat de begroting een post voor structureel onvoorziene uitgaven.

Saldo financieringsfunctie/rente eigen reserves

Conform de uitgangspunten van de begroting wordt over het saldo van de reserves een bespaarde rente van 3% berekend. Dit bedrag wordt als bate toegerekend aan de exploitatie.

Verder is het bedrag dat wij werkelijk aan rentelasten aan de bank betalen momenteel lager dan de kapitaallasten die wij berekenen over onze investeringen. Het verschil hiertussen is het saldo van de financieringsfunctie en wordt als bate opgenomen in de exploitatie.

Wat heeft het gekost?

In de onderstaande tabellen een cijfermatige en tekstuele toelichting op dit programma. De tabellen geven achtereenvolgens het volgende weer:

- De totale baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- De incidentele baten en lasten, zowel voor de begroting (na wijziging) als voor de rekening.
- Een analyse van de belangrijkste verschillen tussen begroting (na wijziging) en rekening.

Lasten en baten programma (x 1.000)

Financiële gegevens	2015		
	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. Belastinginkomsten	0	1.914	1.914N
2. Uitkeringen gemeentefonds	0	0	0
3. Deelnames	17	17	0
4. Overige dekkingsmiddelen	40	0	40N
5. Incidentele lasten	602	602	0
Totaal lasten	579	2.533	1.954N
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):			
1. Belastinginkomsten	5.032	6.890	1.858V
2. Uitkeringen gemeentefonds	43.104	43.260	156V
3. Deelnames	276	280	4V
4. Overige dekkingsmiddelen	1.667	1.641	26N
5. Incidentele baten	1.150	1.150	0
Totaal baten	51.229	53.221	1.992V
Saldo van baten en lasten voor bestemming	50.650V	50.688V	38V
Toevoegingen aan reserves (lasten):			
• Toevoeging algemene reserve	993	1.099	106N

• Reserve overlopende posten	1.099	1.099	0
Totaal lasten	2.092	2.198	106N
Onttrekkingen aan reserves (baten):			
• Onttrekking algemene reserve	595	275	320N
• Reserve overlopende posten	1.408	1.408	0
Totaal baten	2.003	1.683	320N
Saldo reservemutaties	89N	515N	426N
Saldo van baten en lasten na bestemming	50.561	50.173	388N

Incidentele posten (x 1.000)

Incidentele lasten	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Individueel keuzebudget	602	602	0
Totalen	602	602	0
Incidentele baten	Begroting (na wijziging)	Rekening	Vershil
Afkoop grootboek nationale schuld	51	51	0
Incidentele renteverlaging	50	50	0
Teruggave BTW	1.049	1.049	0
Totalen	1.150	1.150	0

Verklaring verschillen per onderdeel (x 1.000)

Verschillen	
Lasten voor bestemming (excl. reservemutaties):	per onderdeel
1. Belastinginkomsten	1.914N
De ontvangen precariobelasting € 1.910.000 is in afwachting van de behandeling van bezwaar in een voorziening opgenomen.	
Aan kwijtschelding is € 4.000 op de belastingopbrengsten in mindering gebracht.	
2. Uitkeringen gemeentefonds	0
3. Deelnames	0
4. Overige dekkingsmiddelen	40N
Betreft het resterende begrotingssaldo.	
Baten voor bestemming (excl. reservemutaties):	
1. Belastinginkomsten	1.858V
Met de inkomsten aan precariobelasting was in de begroting 2015 nog geen rekening gehouden. Over de jaren 2014 en 2015 is in totaal € 1.910.000 aan aanslagen opgelegd.	
Aan OZB inkomsten is € 52.000 minder ontvangen dan was begroot. De doorberekening van bezwaarschriften en invorderingskosten in de tarieven is weer teniet gedaan.	
2. Uitkeringen gemeentefonds	156V
Bij het opmaken van de jaarrekening is per saldo € 156.000 meer ontvangen aan algemene uitkering. Nog niet alle componenten van de algemene uitkering waren inmiddels definitief vastgesteld. De komende jaren vinden er nog correcties plaats.	
3. Deelnames	4V

Er is € 4.000 meer aan dividend ontvangen.	
4. Overige dekkingsmiddelen	26N
Het saldo aan werkelijk betaalde rente en toegerekende rente aan investeringen was € 26.000 lager dan de prognose.	
Toevoegingen aan reserves (lasten):	
Algemene reserves	106N
Vanuit de bouwgrondexploitatie is er meer in de algemene reserve gestort daar het saldo in de Reserve tariefegalisatie winstafdrachten grondexploitatie hoger was dan was berekend.	
Onttrekkingen aan reserves (baten):	
Algemene reserves	320N
Aan incidentele lasten is er per saldo minder uitgegeven. De beschikking over de algemene reserve is hierdoor ook lager. Per saldo verlopen deze mutaties budgettair neutraal.	

Financieel overzicht - Overzicht van baten en lasten

		begroting 2015 (na wijziging)			rekening 2015		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Programma's							
1	Mienskip	912	3.322	2.410N	924	3.290	2.366N
2	Onderwijs & Jeugdbeleid	175	3.991	3.816N	198	3.884	3.686N
3	Zorg	335	16.538	16.203N	485	16.502	16.017N
4	Werk & Inkomen	12.669	23.255	10.585N	12.528	22.342	9.814N
5	Leefomgeving	6.212	11.785	5.573N	6.385	11.798	5.412N
6	Ontwikkeling	3.084	5.003	1.919N	4.383	6.422	2.039N
7	Veiligheid	76	1.283	1.207N	150	1.259	1.110N
8	Dienstverlening	576	10.333	9.758N	666	10.162	9.496N
	Dekkingsmiddelen	51.229	578	50.651V	53.221	2.533	50.688V
	Onvoorzien		1	1N	0	0	0
Saldo van baten en lasten		75.268	76.089	821N	78.940	78.193	747V

Mutaties reserves (toevoegingen/onttrekkingen):							
1	Mienskip	37	0	37V	18	0	18V
2	Onderwijs & Jeugdbeleid	0	0	0	0	0	0
3	Preventie& Zorg	54	0	54V	54	151	96N
4	Werk & Inkomen	283	792	509N	20	1.277	1.257N
5	Leefomgeving	272	45	227V	210	45	165V
6	Ontwikkeling	1578	600	978V	1.701	600	1.101V
7	Veiligheid	0	0	0	0	0	0
8	Dienstverlening	124	0	124V	0	0	0
	Concernbrede reserves	2.003	2.093	89N	1.683	2.198	515N
Subtotaal mutaties reserves		4.351	3.530	821V	3.686	4.373	584N

Gerealiseerd resultaat	79.619	79.619	0	82.627	82.464	163V
-------------------------------	--------	--------	---	--------	--------	------

Incidentele baten en lasten

Een deel van de bedragen in bovenstaande tabel is incidenteel. Deze zijn hieronder weergegeven.

		Incidentele lasten			Incidentele baten		
		begroot	werkelijk	verschil	begroot	werkelijk	verschil
Programma's							
1	Mienskip	61	59	2V	18	18	0
2	Onderwijs & Jeugdbeleid	70	40	30V	0	0	0
3	Zorg	152	148	4V	0	0	0
4	Werk & Inkomen	65	6	59V	0	0	0
5	Leefomgeving	1.167	844	323V	0	0	0
6	Ontwikkeling	783	729	54V	85	59	26N
7	Veiligheid	130	132	2N	40	96	56V
8	Dienstverlening	0	0	0	0	0	0
	Dekkingsmiddelen	602	602	0	1.150	1.150	0
Totaal		3.030	2.560	470V	1.293	1.323	30V

DEEL 2 - PARAGRAFEN

Paragraaf A - Lokale Heffingen

Deze paragraaf bevat informatie en voorstellen over de gemeentelijke belastingen en heffingen en de belastingdruk voor de inwoners van de gemeente. Lokale heffingen zijn een belangrijk onderdeel van het gemeentelijk beleid en vormen een belangrijk onderdeel van de totale inkomsten van de gemeente.

Is in 2015 alles gelopen zoals wij verwacht hadden?

In de programma begroting 2015 is ingegaan op de volgende onderwerpen.

- Geen OZB-verhoging boven inflatie (lokale lasten ontwikkeling)
- Volledige kostendekkendheid tarieven (tarievenbeleid)
- Bouwleges
- Precariobelasting
- Kosten No Cure no Pay-bureaus
- Kwijtschelding

Met het vaststellen van de begroting is voorzien in de lokale lastenontwikkeling en het tarievenbeleid. Bij het jaarverslag is dit niet anders. Wat wel anders is, zijn de overige genoemde onderwerpen. De paragraaf gaat hier nader op in.

Bouwleges

De bouwleges zijn nader uitgewerkt in het Tarievenboek. De tarieven voor bouwleges zijn in 2015 met 1,5% verhoogd conform de begroting. De begrote opbrengst is niet gerealiseerd. De afwijking van 10% is verklaard in de verschillenanalyse.

Precariobelasting nutsbedrijven

Binnen de territoriale grenzen van onze gemeente liggen verschillende netwerken van kabels, leidingen, buizen, draden en dergelijke. Het gaat vooral om gas-, elektriciteits- en waterleidingnetwerken van de netbeheerders. Om deze netwerken te belasten is in 2014 de verordening vastgesteld op de heffing en inning van precariobelasting voor Nutsbedrijven.

Dit heeft geleid tot aanslagen aan twee bedrijven. De aanslagen betreffen in totaal € 1.910.000, verdeeld over € 765.000 voor belastingtijdvak 2014 en € 1.145.000 voor 2015. Deze bedragen zijn toegevoegd aan een voorziening. Op de aanslagen van één bedrijf wordt bezwaar verwacht.

De heffing van precariobelasting is niet zonder risico. Zowel aan juridische zijde is er spanning tussen de werking van de vastgestelde verordening aan de ene kant en de geldende overeenkomsten met de Nutsbedrijven aan de andere kant. Daarnaast wordt op korte termijn striktere wet- en regelgeving verwacht op dit gebied die de heffing nader zal inkaderen. Op hoeveelheid gemeenten die heffen, de termijn waarbinnen nog kan worden geheven als wel het tarief waarmee wordt geheven worden nadere beperkende voorwaarden verwacht.

Kosten “No cure, No pay-bureaus”

Door de toevlucht van de burger naar zogenaamde “No cure, no pay bureaus” om het WOZ-bezwaar op te pakken, moesten wij de raming voor proceskosten en juridische ondersteuning met € 40.000 te verhogen.

De campagne “maak echt gratis bezwaar” heeft het beoogde effect gehad. In 2014 is het aantal bezwaren met ongeveer de helft afgenomen. Reden waarom in de begroting 2015 besloten is het tarief OZB met 0,5% te verlagen.

Het aantal bezwaren is daadwerkelijk teruggedaan. In 2014 werd tegen 167 objecten bezwaar aangetekend, in 2015 liep dat aantal terug naar 123.

Desondanks is de raming voor proceskosten overschreden. Dit heeft echter niets te maken met de bezwaarfase waarop de vermindering van de proceskosten is gebaseerd. Het heeft alles te maken met de nasleep van de hogere beroepen uit 2012 die incidenteel meer proceskosten met zich mee hebben gebracht. Om deze reden is de raming overschreden.

Kosten oninbaarheid

Door de crisis is de raming voor oninbaarheid in de begroting verhoogd naar € 32.000.

De werkelijke kosten bedroegen € 44.000, onder meer veroorzaakt door één incidentele vermindering van € 14.000.

Kwijtscheldingen

Geraamd was een bedrag van € 279.000. In werkelijkheid is € 296.000 kwijtgescholden.

De raming is hiermee met € 17.000 overschreden.

Inkomsten belastingen en heffingen 2015 – begroot versus werkelijk

(bedrag * € 1.000)	begroot	werkelijk	verschil
OZB gebruiker	682.700	657.895	-24.805
OZB eigenaar	4.299.170	4.271.893	-27.277
Afvalstoffenheffing	2.990.454	3.007.122	16.668
Rioolheffingen	2.398.240	2.404.093	5.853
Forensenbelasting	5.000	5.369	369
Reclamebelasting	45.000	44.302	-698
Haven- en opslagelden	15.000	15.509	509
Marktgelden	6.200	6.027	-173
Bouwleges	210.494	246.721	36.227
Leges overige vergunningen	10.500	15.632	5.132
Leges partiële herziening bestemmingsplannen	15.884	28.181	12.297
Leges kapvergunningen	6.266	15.906	9.640
Leges burgerzaken	360.000	438.946	78.946
Totalen	11.044.908	11.157.596	112.688

Paragraaf B - Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Als onderdeel van het jaarverslag is de gemeente verplicht een paragraaf 'weerstandsvermogen en risicobeheersing' op te nemen. Het BBV (Besluit begroten en verantwoorden) zegt daarover het volgende:

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:

- De weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de provincie onderscheidenlijk gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken, en;
- Alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen en risicobeheersing bevat in elk geval:

- Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- Een inventarisatie van de risico's;
- Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's;
- Een kengetal voor de:
  - 1a. netto schuldquote;
  - 1b. netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
  - 2. solvabiliteitsratio;
  - 3. grondexploitatie;
  - 4. structurele exploitatieruimte; en
  - 5. belastingcapaciteit.

Een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

Inventarisatie weerstandcapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit

- De algemene reserve
- De reserve weerstandsvermogen
- Het saldo van de jaarrekening

De weerstandscapaciteit bedraagt per ultimo 2015:

	Stand 1-1-2015	Stand 31-12-2015
Algemene reserve	2.411.155	3.574.949
Reserve weerstandsvermogen	4.869.040	4.869.040
Saldo van de jaarrekening	340.415	60.416
Totaal	7.620.610	8.504.405

We beschouwen het jaarrekeningsaldo – dat niet in deze orde grootte was geraamd – als incidentele weerstandscapaciteit. De reserves zien we als structurele component omdat er geen structurele onttrekkingen zijn voorzien of gedaan.

Hieronder wordt per onderwerp omschreven in hoeverre een risico zich heeft voorgedaan ten opzichte van het beschrevene in de programmabegroting 2015, wat de invloed is op het weerstandsvermogen en of het risico zich voortzet na 2015.

Inventarisatie risico's die van materiële betekenis kunnen zijn

Onderwerp	Gesubsidieerde instellingen
Risico bewaarheid (J/N)	Nee
Beschrijven optreden risico bij Ja	
Onttrokken aan reserve	€ 0
Opgenomen in reserve	€ 100.000
Continuering risico na 2015 (J/N)	Ja
Zo ja, beschrijf de gevolgen van de continuering van het risico in 2016	Gelet op de relatie die de gemeente onderhoudt met de gesubsidieerde instellingen willen we voor de toekomst de kans dat een financieel risico zich voordoet, verlagen van 20% naar 10%. Daarmee correspondeert een bedrag van € 50.000.

Onderwerp	Gemeenschappelijke regelingen (excl. SW Fryslân)
Risico bewaarheid (J/N)	Nee
Beschrijven optreden risico bij Ja	
Onttrokken aan reserve	€ 0
Opgenomen in reserve	€ 100.000
Continuering risico na 2015 (J/N)	Ja
Zo ja, beschrijf de gevolgen van de continuering van het risico in 2016	Zie programmabegroting 2016.

Onderwerp	Sociale werkvoorziening
Risico bewaarheid (J/N)	Nee
Beschrijven optreden risico bij Ja	
Onttrokken aan reserve	€ 0
Opgenomen in reserve	€ 1.000.000
Continuering risico na 2015 (J/N)	Ja
Zo ja, beschrijf de gevolgen van de continuering van het risico in 2016	Het risico blijft bestaan in 2016 omdat Caparis de komende jaren versneld wordt afgebouwd. Er is geen nieuwe instroom van Sw-ers, dit heeft invloed op het resultaat en leegstand (en daardoor afwaardering) van de gebouwen.

Onderwerp	Sociaal domein – onderdelen Jeugdzorg en Wmo
Risico bewaarheid (J/N)	Nee

Beschrijven optreden risico bij Ja	
Toelichting	Het onderdeel Jeugdzorg sluit zoals verwacht met een tekort, en het onderdeel Wmo zoals verwacht positief. Per saldo resteert een tekort, dat echter kan worden opgevangen door benutting van het positieve saldo op het product "Wmo oud" en/of de bestaande reserve Wmo.
Onttrokken aan reserve	€ 0
Opgenomen in reserve	€ 1.150.000
Continuering risico na 2015 (J/N)	Ja, deels
Zo ja, beschrijf de gevolgen van de continuering van het risico in 2016	Het risico blijft bestaan in 2016 omdat een aantal afrekeningen over 2015 wordt verwacht, waarvan de omvang nog niet duidelijk is. De vraag is dan ook of de bestaande reserve Wmo voldoende buffer biedt.

Onderwerp	Gegarandeerde geldleningen
Risico bewaarheid (J/N)	Nee
Beschrijven optreden risico bij Ja	
Onttrokken aan reserve	€ 0
Opgenomen in reserve	€ 300.000
Continuering risico na 2015 (J/N)	Ja
Zo ja, beschrijf de gevolgen van de continuering van het risico in 2016	Zolang de geldleningen waarvoor de garanties zijn verstrekt niet zijn afgelost, blijft dit risico van kracht. Door jaarlijkse aflossingen neemt de omvang van het risico wel steeds af. Daar staat tegenover dat nieuwe garantstellingen het risico weer verhogen. In de praktijk blijkt dat het totale risico op de garantieportefeuille zeer klein is. Het gaat overigens om een totaalbedrag van ca. € 30.000.000 aan garantstellingen.

Onderwerp	Dividendverlaging Eneco
Risico bewaarheid (J/N)	Nee
Beschrijven optreden risico bij Ja	
Onttrokken aan reserve	€ 0
Opgenomen in reserve	€ 100.000
Continuering risico na 2015 (J/N)	Nee
Zo ja, beschrijf de gevolgen van de continuering van het risico in 2016	De dividenduitkering is in 2015 niet gedaald. Er is hiermee geen reden om het risico te continueren.

Onderwerp	Woonrijpmaken Vierstromenland Surhuisterveen
Risico bewaarheid (J/N)	Ja, deels
Beschrijven optreden risico bij Ja	Door verkoop van een deel van de grond voor sociale woningbouw is de verwachte opbrengst slechts deels gerealiseerd.
Onttrokken aan reserve	€ 0
Opgenomen in reserve	€ 131.000
Continuering risico na 2015 (J/N)	Ja

Zo ja, beschrijf de gevolgen van de continuering van het risico in 2016	De lagere opbrengst maakt deel uit van de desbetreffende grondexploitatie. Naar verwachting sluit uiteindelijk het complex met een (klein) positief saldo.
--	--

Onderwerp	Planschadeclaim
Risico bewaarheid (J/N)	Nee
Beschrijven optreden risico bij Ja	
Onttrokken aan reserve	€ 0
Opgenomen in reserve	€ 75.000
Continuering risico na 2015 (J/N)	Ja
Zo ja, beschrijf de gevolgen van de continuering van het risico in 2016	In 2012 heeft het college besloten een planschadeclaim 'in natura' te compenseren door medewerking te verlenen aan een planologische wijziging waardoor de ontstane schade teniet wordt gedaan. In 2015 is een voorstel gedaan voor gedeeltelijke planologische medewerking in combinatie met een gedeeltelijke geldelijke compensatie voor planschade. De raad heeft echter besloten tot schadevergoeding in natura. Daarmee is het risico dat de planologische wijziging niet tot stand kan worden gebracht en derhalve alsnog planschade uitgekeerd moet worden onverminderd aanwezig.

Onderwerp	Overig onvoorzien
Risico bewaarheid (J/N)	Nee
Beschrijven optreden risico bij Ja	
Onttrokken aan reserve	€ 0
Opgenomen in reserve	€ 1.000.000
Continuering risico na 2015 (J/N)	Ja
Zo ja, beschrijf de gevolgen van de continuering van het risico in 2016	Onvoorzienne omstandigheden zijn een fact of life. Gelet op de ervaringen menen wij dat het risico dat deze zich voordoen kan worden verlaagd. Voor de begroting 2017 houden we daarom rekening met een schatting van € 500.000.

Hoewel van de bekende risico's een deel zich daadwerkelijk voordeed, is hiervoor niet het weerstandsvermogen aangesproken. Dit geeft een indicatie dat onze begroting, gecombineerd met onze reservepositie, voldoende robuust is om tegenvallers op te vangen.

Beleid weerstandscapaciteit en risico's

De gemeente Achtkarspelen is zich bewust van financiële risico's bij zijn handelen en het uitvoeren van zijn taken. Gemeenschappelijke regelingen worden zowel bestuurlijk als ambtelijk kritisch beoordeeld op hun begroting en jaarrekening, waarbij goed gelet wordt op de kwaliteit en omvang van de taken die namens de gemeente worden uitgevoerd. Voor garanties op geldleningen wordt altijd onderzocht of garantstelling noodzakelijk is. Indien dat zo is, dan wordt gekeken naar zekerheden in de vorm van onderpand of onroerende bezittingen.

Wijziging risico's 2016

Voor het weerstandsvermogen wordt het jaarverslag ook gebruikt om een periodieke inschatting te maken of er nog voldoende weerstandscapaciteit is. Om dit te beoordelen zijn de risico's zoals benoemd in de programmabegroting 2016 nog eens tegen het licht gehouden en waar nodig geactualiseerd. Voor de risico's die ook in de programmabegroting 2015 stonden is dat in de tabellen onder de kop risico's gedaan. Het bedrag mee te nemen in het weerstandsvermogen voor gesubsidieerde instellingen wordt verlaagd naar € 50.000. Het risico dividendverlaging Eneco is komen te vervallen.

In de programmabegroting 2016 zijn twee nieuwe risico's opgenomen, te weten Krimp en Niet conform plan kunnen realiseren van voorgenomen besparingen. Beide risico's blijven ongewijzigd.

Weerstandsvermogen 2016

In vergelijking met de ingeschatte risico's moeten we nagaan wat er werkelijk aan weerstandsvermogen beschikbaar is. Bij het weerstandsvermogen gaan we uit van incidentele dekking. Mocht een risico zich voordoen en een structureel karakter hebben, dan vangen we de gevolgen eerst eenmalig op via het incidentele weerstandsvermogen. Vervolgens zoeken we via de kadernota een structurele oplossing.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de algemene reserve en de reserve weerstandsvermogen. Deze reserve is in het leven geroepen om financiële tegenvallers, die voortvloeien uit de risico's die genoemd zijn in de paragraaf weerstandsvermogen, op te kunnen vangen.

Het weerstandsvermogen 2016 is als volgt:

Incidenteel weerstandsvermogen	Financieel gevolg (x € 1.000)			
	2016	2017	2018	2019
Algemene reserve	3.083	2.691	2.649	2.657
Reserve weerstandsvermogen	4.869	4.869	4.869	4.869
Incidenteel saldo van de begroting	0	0	0	0
Totaal incidenteel weerstandsvermogen	7.952	7.560	7.518	7.526

Zoals vermeld in de programmabegroting 2016 is het totaalbedrag van de risico's € 4,1 mln. Door bovengenoemde wijzigingen wordt dit risico verlaagd naar € 3,9 mln.

Hoe hoger het weerstandsvermogen is ten opzichte van de verwachte risico's, des te meer zekerheid er kan worden geboden. Hierbij delen we het beschikbare weerstandsvermogen voor 2016 door het totaal verwachte benodigde bedrag aan weerstandsvermogen. Wanneer de uitkomst van deze som meer dan 1,0 bedraagt, is het weerstandsvermogen vermoedelijk voldoende om de gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Is de uitkomst meer dan 2,0 dan is de risicodekking ruimschoots aanwezig.

Na wijziging van de risico's is het ratio 2,02 in 2016. Door een dalende algemene reserve loopt het ratio van 2016 tot en met 2019 af tot 1,91. Het ratio zal iets stijgen als het jaarrekeningresultaat na bestemming aan de algemene reserve zal worden toegevoegd.

Kengetallen

Een aantal kengetallen illustreert de positie van de gemeente, waar het gaat om risico's en weerstandsvermogen. In de tabel hieronder wordt het verloop per kengetal weergegeven.

Kengetallen	Verslag 2014	Begroting 2015*	Verslag 2015
Netto schuldquote	73%	63%	63%
Netto schuldquote zonder verstrekte leningen	59%	52%	52%
Solvabiliteitsratio	23%	24%	24%
Structurele exploitatieruimte	1,2%	2,5%	2,5%
Grondexploitatie	7,2%	7,6%	7,6%
Belastingcapaciteit	103%	114%	114%

*De regeling kengetallen is in werking getreden na vaststellen begroting 2015. Daarom zijn in deze kolom de cijfers van het jaarverslag 2015 aangehouden.

Kengetal netto schuldquote en nette schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

De netto schuldquote geeft het niveau weer van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Kengetal	Stand eind 2014	Stand eind 2015	Beleid
Netto schuldquote	73%	63%	Eind 2019 onder de 80%. Doorgroei naar 75%.
Netto schuldquote zonder verstrekte leningen	59%	52%	Eind 2019 onder de 70%. Doorgroei naar 65%

Omdat dit kengetal in de meerjarenbegroting een oplopende tendens vertoont, wil het college toegroeien naar een situatie die financieel gezonder is; minder risico's met zich brengt. Om die reden wordt sinds kort elk advies met financiële consequenties voorzien van een berekening van het effect op de schuldquote.

Kengetal solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is om aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves (zowel de algemene als de bestemmingsreserves) en het rekeningresultaat.

Kengetal	Stand eind 2014	Stand eind 2015	Beleid
Solvabiliteitsratio	23%	24%	Eind 2019 boven 20%. Doorgroei naar 50%.

De afgelopen jaren is het percentage afgenomen. Zie ook wat hierover is opgemerkt bij het kengetal schuldquote.

Kengetal grondexploitatie

Dit kengetal geeft aan hoe groot de waarde van de grond (zowel gronden in exploitatie als niet in exploitatie) is ten opzichte van de totale baten. Het college staat een actief grondbeleid voor, maar wil deze waarde beperken tot ten hoogste 6%.

Kengetal	Stand eind 2014	Stand eind 2015	Beleid
Grondexploitatie	7,2%	7,6%	Eind 2019 onder de 7%.

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van de gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop.

Kengetal structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering en eigen belastinginkomsten. Bij structurele lasten zijn dat bijvoorbeeld de personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten én het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves, gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

	Kengetal	Begr 2015	Rek 2015
A	Totale structurele lasten	73.060	75.633
B	Totale structurele baten	73.975	77.616
C	Totale structurele toevoegingen aan de reserves	0	0
D	Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	0	0
E	Totale baten	75.268	78.939
	Structurele exploitatieruimte $((B-A)+(D-C))/E \times 100\%$	1,2	2,5

De ambitie van het college is dit kengetal boven de 0,5% te houden.

Kengetal belastingcapaciteit

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het COELO publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de rioolheffing en de reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. De belastingcapaciteit van de gemeenten wordt daarom berekend door de totale woonlasten meerpersoonshuishouden te vergelijken met het landelijk gemiddelde in het voorgaande jaar en dat uit te drukken in een percentage.

	Kengetal	Begr 2015	Rek 2015
A	OZB bij gemiddelde WOZ-waarde	280	282
B	Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	206	206
C	Afvalstoffenheffing voor gezin	287	287
D	Eventuele heffingskorting	0	0
E	Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	772	775
F	Woonlasten landelijk gemiddelde voor gezin 2014		679

	Woonlasten t.o.v. landelijk gemiddelde (E/F) x 100%		114%
--	---	--	------

Beoordeling onderlinge verhouding kengetallen in relatie tot de financiële positie

Als college zijn we niet helemaal tevreden over de uitkomst van deze kengetallen. We zien hierin een duidelijke aanwijzing dat onze financiële positie beter moet. Die ambitie hebben we ook uitgesproken en de raad deelt dit. In 2015 zijn nog geen concrete stappen gezet. Wel zijn er afspraken gemaakt die een beter inzicht en kennis van deze materie moeten brengen. Onze urgentie ligt overigens niet in de eerste plaats bij een gunstige verhouding met andere gemeenten, maar bij een optimalisering van de eigen financiële huishouding.

Paragraaf C - Onderhoud kapitaalgoederen

Met de kosten van onderhoud van kapitaalgoederen is vaak een substantieel deel van de begroting gemoeid. Deze onderhoudskosten zijn terug te vinden in meerdere programma's.

Om een volledig beeld van alle onderhoudskosten aan kapitaalgoederen te verkrijgen is in deze paragraaf een dwarsdoorsnede van de gehele begroting gemaakt. Hiermee ontstaat een helder en compleet beeld, wat van belang is voor een goed inzicht in de financiële positie. De kapitaalgoederen zijn opgesplitst in wegen (waaronder ook bruggen), waterbouwkundige werken, riolering, water, groen, speelruimte en gebouwen.

De gemeente wil op duurzame wijze de aanwezige infrastructurele voorzieningen in stand houden. Het gaat hierbij zowel om bovengrondse voorzieningen als om ondergrondse. Het onderhoud moet ertoe leiden dat de gebouwen en infrastructurele voorzieningen voldoen aan de functionale eisen die hieraan gesteld zijn en worden. Sleutelwoorden zijn: veilig, schoon en heel, tegen zo laag mogelijke kosten.

De gemeente is verantwoordelijk voor het onderhoud van de openbare ruimte. Dit betekent ook dat zij, wanneer hierin iets gebeurt, moet kunnen aantonen dat zij alles heeft gedaan dat in haar vermogen lag om gevaar te voorkomen. Dit geldt voor alle aspecten van de openbare ruimte en speelt vooral wanneer het vermoeden bestaat dat de gemeente in haar onderhoudstaak is te kort geschoten.

Hebben we in 2015 gevolg kunnen geven aan dat wat wij voor ogen hadden?

Wegen

Het beleidskader voor het kapitaalgoed wegen is de laatste jaren een belangrijk bespreekpunt geweest. De gemeenteraad heeft ervoor gekozen (25 november 2010) dat alle wegen binnen de gemeente het kwaliteitsniveau 'basis' dienen te hebben. Er is dus duidelijk niet gekozen voor een gedifferentieerd kwaliteitsniveau. Daarnaast is er gekozen om het aanwezige achterstallig wegenonderhoud gefaseerd in te lopen. In eerste instantie in 10 jaar gerekend vanaf 2010, wat met ingang van 2013 aangepast is naar een temporisering in 15 jaar. De hiervoor benodigde financiële middelen zijn door het genoemde raadsbesluit beschikbaar gesteld en opgenomen in de meerjarenbegroting. Hierbij is sprake van een jaarlijks structureel bedrag om het basisniveau te behouden en een jaarlijks bedrag voor het wegwerken van de aanwezige achterstand in wegenonderhoud.

De basis voor goed wegbeheer ligt bij een adequaat wegbeheersysteem. Beheerpakketten geven ons inzicht in de soort, de hoeveelheid en de kwaliteit van het wegennet zoals de onderhoudsbehoefte op korte en lange termijn en integrale managementinformatie die nodig zijn voor besluitvorming.

De kwaliteit van de wegen wordt elk jaar beoordeeld en geïnspecteerd. Hierbij worden eventuele schadebeelden beschreven. Deze inspectiecijfers worden in het beheerpakket ingevoerd en leiden al dan niet tot een te plegen onderhoudsmaatregel in een bepaald

planjaar. De combinatie van een eenheidsprijs per m² voor de onderhoudsmaatregel met de oppervlakte van het betreffende wegvak leidt tot een benodigd budget.

In de notitie "Vooruitblik en review 2011–2015 (wegbeheer Gemeente Achtkarspelen)" is een meerjarenplanning opgenomen voor zowel het groot wegenonderhoud als de rioolvervangingen en is deze vertaald op een geografische ondergrond.

Bij de Programmabegroting 2012–2015 heeft de gemeenteraad besloten per 2013 € 100.000 te bezuinigen op wegenonderhoud, waarbij met de raad is afgesproken om over de wijze van invulling van deze bezuinigingstaakstelling nadere voorstellen te doen. Op basis van voornoemde notitie als toetsingskader, heeft het college de gemeenteraad voorgesteld om deze bezuiniging, en een extra € 60.000 aan bezuiniging, door te voeren. Dit mede doordat, vooral door de economische malaise in de bouw, bij aanbesteding veelal meevallers in de prijsvorming worden geïncasseerd. De verwachting is, weliswaar met het nodige voorbehoud, dat deze situatie nog enige tijd voortduurt.

In 2011 is besloten een temporisering aan te brengen in het inlopen van het achterstallig onderhoud. De termijn voor het inlopen van het achterstallig wegenonderhoud is verlengd naar 15 jaar gerekend vanaf peildatum 1-1-2011. Concreet betekent dit dat we per jaar 6,67% per jaar moeten inlopen op het achterstallig wegenonderhoud ten opzichte van het peiljaar.

Eind 2015 zouden we 33,35% (5 x 6,67%) moeten zijn ingelopen op het achterstallig wegenonderhoud ten opzichte van peildatum 1 januari 2011 (€ 4.900.000).

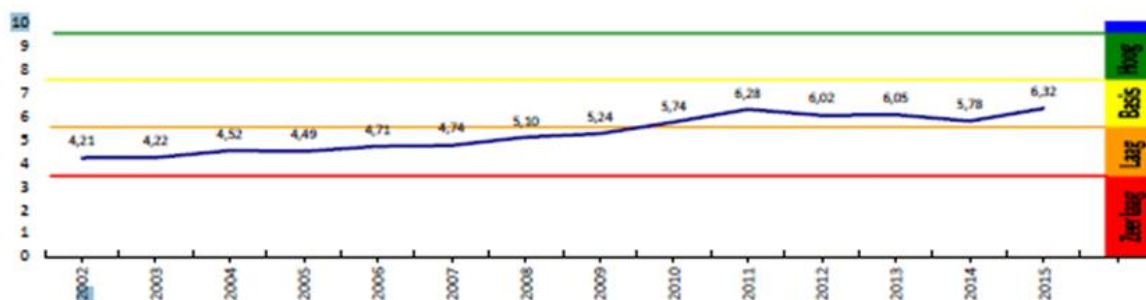
Het achterstallig wegenonderhoud bedraagt eind 2015 € 2.401.000, dat komt neer op een verlaging van 51,0% ten opzichte van peildatum. Dit is meer dan de ten doel gestelde 33,35% en hiermee lopen we voor op de doelstelling. Deze 'voorsprong' is al grotendeels gerealiseerd in de jaren 2011 en 2012. Verder is sprake van een na-ijleffect van onderhoudswerken die zijn 'bekostigd' uit budgetten van eerdere boekjaren.

De verlaging van het achterstallig wegenonderhoud van eind 2014 naar eind 2015 is 6,9%. We zien dat het inlopen van het achterstallig wegenonderhoud minder snel gaat. In 2011 was dat 15,7%, in 2012 11,8%, in 2013 9,4%, in 2014 7,2% en in 2015 6,9%.

De verwachting is dat, nu er minder geld beschikbaar is gesteld, het inlopen van het achterstallige wegenonderhoud minder snel zal gaan. Echter hebben we al een behoorlijke buffer opgebouwd waardoor de termijn van 15 jaar niet in gevaar lijkt te komen.

Ondanks het feit dat we voorlopen op het inlopen van het achterstallig wegenonderhoud is de laatste jaren de gemiddelde kwaliteit van de wegen wel afgenomen. Toch zien we in 2015 dat de gemiddelde kwaliteit weer toeneemt.

Gemiddelde kwaliteit wegen uitgedrukt in rapportcijfer

Dat de gemiddelde kwaliteit van de wegen afneemt kan deels worden verklaard doordat het budget voor wegenonderhoud (zowel levensduur verlengend als niet levensduur verlengend) de afgelopen jaren een aantal keren naar beneden toe is bijgesteld.

Daarnaast wordt het steeds lastiger om 'werk-met-werk' te maken met bijvoorbeeld rioolvervangingen ten aanzien van de wegen die nog achterstallig wegenonderhoud hebben.

De meeste win-win situaties zijn de afgelopen jaren al benut en niet overal ligt riolering. Ook het feit dat we de afgelopen jaren twee strengere winters (2012/2013 en 2013/2014) hebben gehad, kan ertoe hebben geleid dat er nieuwe schadebeelden zijn ontstaan en/of dat bestaande schadebeelden zijn verergerd.

Dat de gemiddelde kwaliteit in 2015 weer is gestegen kan deels worden verklaard doordat er de afgelopen jaren een paar grote projecten zijn geweest (Voorstraat Buitenpost en doorgaande weg in Twijzel (parallelstructuur is van gemeente)) die grote invloed hebben gehad op het gemiddelde kwaliteitscijfer. Voordat de projecten in uitvoering kwamen lagen de wegen er heel slecht bij wat het gemiddelde cijfer behoorlijk naar beneden 'trok'. Na de uitvoering lagen de wegen er weer als nieuw bij wat het gemiddelde cijfer weer omhoog 'trekt'.

Er zijn in 2015 behoorlijk wat onderhoudswerkzaamheden aan de gemeentelijke wegen uitgevoerd. Zo zijn o.a. de volgende wegen aangepakt:

- Start traverse Surhuisterveen – in 2015 gedeelte Jan Binneslaan
- Reconstructie De Stûken te Harkema
- Reconstructie Sarabos (gedeeltelijk), aanleg betonweg te Gerkesklooster–Stroobos
- Aanleg beton fietspad rotonde Bruggelaan – Rohelsterweg – Buitenpost
- Herstraten Gouverneursloane – Kootstertille
- Herstraten Pypkewei – Augustinusga
- Herstraten De Bjirken – Harkema
- Herstraten Ds. Tiesingaplein – Harkema
- Asfalteren Skieppedrifte – Drogeham
- Asfalteren fietspad (Âld Dyk – rondweg) – Buitenpost

Concreet waren in de begroting 2015 voor groot wegenonderhoud de volgende posten opgenomen:

- Groot wegenonderhoud niet levensduur verlengend € 299.542
- Inhaalslag groot wegenonderhoud niet levensduur verlengend € 116.000
- Groot wegenonderhoud levensduur verlengend, RAWEB 2015 € 699.000
- Inhaalslag groot wegenonderhoud levensduur verlengend € 148.615

Dit is een totaal van € 1.263.157.

Hiervan wordt het wegenonderhoud niet levensduur verlengend meegenomen in de exploitatie. De onderste 2 posten, levensduur verlengend wegenonderhoud, zijn investeringskredieten. Deze posten komen een jaar na afronding van de laatste werkzaamheden van de investering terug in de exploitatie als kapitaallasten. De kapitaallasten staan nu 2 jaar na het investeringskrediet in de meerjarenbegroting.

Waterbouwkundige werken

De gemeente heeft niet een beheerplan voor waterbouwkundige werken, omdat in de gemeente weinig waterbouwkundige werken zijn en het benodigde onderhoud hiervoor relatief laag is. De benodigde inspanning om een goed beeld te krijgen van de onderhoudstoestand staat in onze beleving niet in verhouding tot de te maken kosten voor onderhoud. Het is veel efficiënter om een bepaald percentage van de investeringswaarde van de waterbouwkundige werken per jaar te reserveren voor onderhoud. Eventuele gebreken en noodzakelijk onderhoud wordt door de medewerkers van de afdeling Beheer gesignaleerd. Verder is het niet altijd mogelijk om de onderhoudstoestand goed te bepalen; denk hierbij aan duikers die grotendeels of volledig onder water liggen.

Het Wetterskip Fryslân heeft het beheer en onderhoud van een aantal duikers en bruggen overgedragen aan de aanliggende eigenaren. Het Wetterskip heeft hun beleid geüniformeerd in de Provincie en heeft in dat verband een nieuwe legger kunstwerken vastgesteld. Als gemeente Achtkarspelen hebben wij, tezamen met Tytsjerksteradiel, hiertegen een zienswijze en bezwaar ingediend aangezien er geen financiële compensatie tegenover staat.

Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in de afspraak dat de betreffende duikers (88 voor Achtkarspelen) pas per 1-1-2025 over gaan naar onze gemeente zodat er tijd genoeg is om hier middelen voor vrij te maken in de meerjarenbegroting. Tot die tijd blijven deze duikers in beheer en onderhoud bij het Wetterskip.

Riolering

Gemeenten moeten op grond van de Wet milieubeheer beschikken over een actueel gemeentelijk rioleringsplan (GRP). De gemeenteraad stelt daartoe telkens voor een daarbij te bepalen periode een dergelijk plan vast. Op 3 februari 2011 heeft de gemeenteraad het (v)GRP 2010–2014 vastgesteld. Hierin is aangegeven hoe invulling wordt gegeven aan de van oudsher geldende zorgplicht voor de inzameling en het transport van afvalwater. Daarbij is ook een tijdstip aangeduid waarop/waarbinnen onderhoud/vervanging van voorzieningen moet plaatsvinden. De bijbehorende beheercyclus wordt ingevuld door een kostendekkingsplan en het beschikbaar stellen van deze gelden via de begrotingen. Voor 2015 is het GRP geëxtrapoleerd. Daarbij heeft het (v)GRP, voor wat betreft de nieuwe watertaken, een onderzoeks karakter.

In de komende planperiode wordt onderzocht welke beleidsmaatregelen en acties concreet nodig zijn om de nieuwe zorgplichten in te vullen. Vervolgens worden deze aan de raad voorgelegd. Een ander speerpunt in dit GRP is het voorkomen van wateroverlast en het inspelen op toekomstige klimaatontwikkelingen. Hiervoor is een regenwaterstructuurplan opgesteld waarin een drietal varianten is uitgewerkt. De gemeenteraad heeft bij de vaststelling van het (v)GRP 2010–2014 gekozen voor de variant wenselijk.

Voor de onderbouwing van de maatregelen die genoemd worden in het GRP wordt gebruik gemaakt van een rioolbeheersysteem. Hierin worden de areaalgegevens van de riolering bijgehouden. Daarnaast geeft het beheersysteem inzicht in de kwaliteit van de riolering en de daarbij behorende onderhoudsbehoefte op korte en langere termijn.

In 2015 hebben er verscheidene riool vervangingen plaatsgevonden. Zo zijn o.a. de volgende rioleringen aangepakt:

- Riolvervanging Jan Binneslaan te Surhuisterveen (onderdeel van traverse)
- Relining Gedempte Vaart te Surhuisterveen (onderdeel van traverse)
- Riolvervanging Kammingastrjitte te Harkema

De maatregelen van de gewenste variant uit het regenwaterstructuurplan zijn gericht op het voorkomen van schade door wateroverlast van bestaande knelpunten. De maatregelen van de gewenste variant uit het regenwaterstructuurplan leveren een bijdrage aan het robuust maken van het rioolstelsel. Het afkoppelen van regenwater levert een bijdrage aan duurzaam rioolbeheer. Het afgekoppelde regenwater hoeft niet naar de zuivering te worden gepompt en gezuiverd. De maatregel levert daardoor ook een bijdrage aan een duurzaam rioolbeheer.

Zoals in de regenwaterstructuur is aangegeven zal voor wat betreft het afkoppelen zoveel als mogelijk worden aangesloten bij de geplande riool vervangingen. Zo is in 2015 verhard en dakoppervlak afgekoppeld in de volgende projecten:

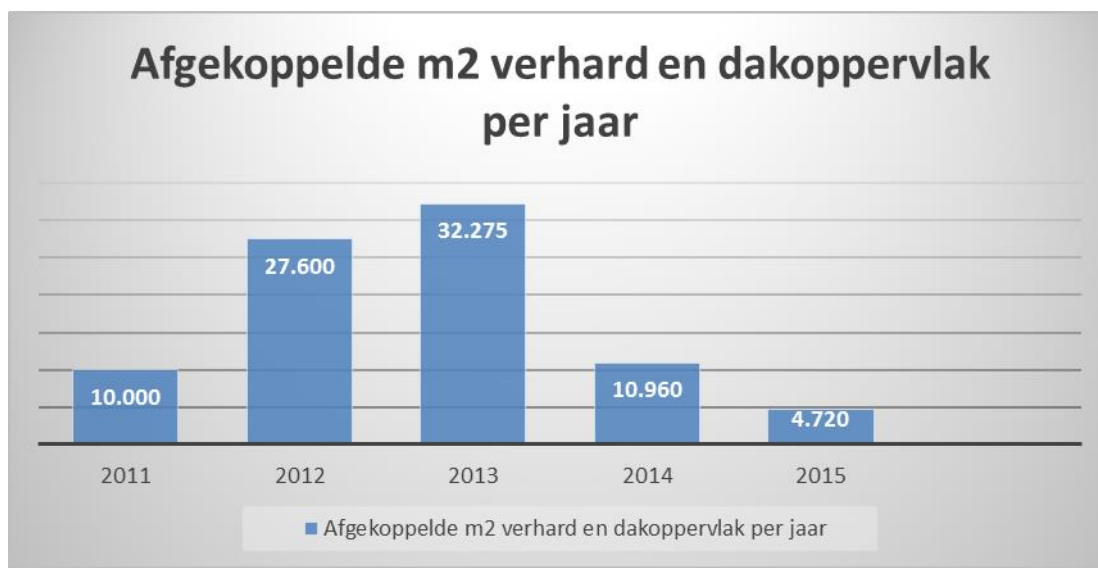
• Aanleg regenwaterriool Kammingastrjitte Harkema	3.200 m ²
• Aanleg regenwaterriool Havenstraat Surhuisterveen	950 m ²

- Korfbalsterrein Surhuizum

570 m²+

4.720 m²

De afgelopen jaren zijn de volgende hoeveelheden verhard en dakoppervlak afgekoppeld:

Water

Het gemeentelijk waterplan, in 2009 vastgesteld, geeft inzicht in verantwoordelijkheden en bevordert de regionale samenwerking en integrale benadering van de waterketen. Ook is een watervisie opgenomen die richtinggevend is voor de beleidsontwikkeling van de komende jaren tot 2030 voor de thema's veiligheid, voldoende water, schoon water, afvalwater en zuivering, beheer en onderhoud, gebruik en beleving en samenwerking en organisatie. Het waterplan is daarna niet meer geactualiseerd. De knelpunten zijn reeds opgelost door uitvoering van maatregelen of verwerkt in watergebiedsplannen van het Wetterskip.

VNG, UvW, IPO, VeWin en Rijk hebben met het ondertekenen van het Nationaal Bestuursakkoord Water de ambitie uitgesproken om in gezamenlijkheid de kosten in de waterketen voor de inwoners van Nederland te beperken. Ook de Friese gemeenten, Wetterskip Fryslân, Vitens en provincie Fryslân hebben deze gezamenlijke ambitie onderschreven. Hiervoor hebben de portefeuillehouders Water in 2010 een handtekening onder het Fries Bestuursakkoord Waterketen (FBWK) gezet.

Wetterskip Fryslân, de Friese gemeenten, Vitens en provincie Fryslân hebben besloten een vervolg te geven aan het FBWK 2010–2015. Op dit moment wordt gewerkt aan het FBWK 2016–2020. Het bestuursakkoord is, op het moment van schrijven, nog niet ondertekend door de gemeenten. Hieronder zijn de hoofdlijnen van het akkoord opgenomen. In het nieuwe akkoord wordt de lijn uit het FBWK 2010–2015 verder uitgewerkt.

De komende jaren wordt ingezet op kosteneffectief beheer, het verbeteren van de kwaliteit van beheer en het verminderen van de personele kwetsbaarheid (de drie K's uit het landelijke Bestuursakkoord Waterketen). Hiervoor zijn de volgende doelen vastgesteld:

- Kosten: aandacht voor kostenbesparing door samenwerking door te streven naar het maximaal besparingspotentieel in de Friese waterketen (18 miljoen euro op basis van het Fries Feitenonderzoek 2011);
- Kwaliteit: professionaliteit van beheer verder verbeteren door inzicht in functioneren systeem te vergroten, afwegen van risico's bij beheer- en investeringsbeslissingen en beheersen financiële aspecten van beheer;
- Kwetsbaarheid: door meer en intensiever samen te werken wordt de kwetsbaarheid minder. Het gaat om samenwerking tussen organisaties op vergelijkbare processen;
- Toekomst: uiterlijk 2020 is klimaatbestendig en waterrobuust inrichten onderdeel van het beleid en handelen.

De opgave die vóórligt is om de kosten in de afvalwaterketen te beperken, met als resultaat een gematigde lastenontwikkeling (riool- en zuiveringsheffing) voor de burger. Dat is waar het FBWK over gaat. Sinds het ondertekenen van het FBWK is deze opgave om de kosten in de waterketen te beperken nader uitgewerkt tot een bedrag dat oploopt tot € 12 miljoen (minder meerkosten) per jaar voor alle waterketenpartijen in Fryslân gezamenlijk, te realiseren vanaf 2020. De portefeuillehouders Water hebben afgesproken om zich hier met een inspanningsverplichting aan te committeren.

Het beheer van stedelijk water wordt overgedragen aan Wetterskip Fryslân. Op het moment van schrijven is nog niet bekend wanneer de overdracht definitief plaatsvindt en onder welke condities. Dit is nog onderwerp van bestuurlijke discussie.

Groen

Voor het groenonderhoud wordt gewerkt met een groenbeheerplan (GBI). Hierdoor heeft de gemeente, zowel in de plan- als beheerfase, inzicht in de kosten van het beheer en onderhoud van het openbare groen. Op basis van deze informatie worden de jaarlijkse onderhoudsbudgetten vastgesteld.

Voor het onderhoud van plantsoenen en siergazon wordt werkvoorzieningsschap Caparis ingehuurd. Er komen belangrijke maatschappelijke veranderingen in het sociaal domein op de gemeente af, waaronder veranderingen in de WSW. Ook door bezuinigingen komt de groenvoorziening onder druk te staan. De afgelopen en komende jaren zijn forse bezuinigingsdoelstellingen neergelegd bij de organisatie, die hun weerslag hebben op het onderhoudsniveau.

Eerder al is vanwege een bezuiniging minder maaiwerk door Caparis uitgevoerd. In 2015 zijn aanvullende maatregelen getroffen om de bezuinigingsdoelstelling te halen. Zo is gestart met het omvormen van heesterperken naar goedkopere onderhoudsvormen (siergazon, bosplantsoen). De perken die hiervoor in aanmerking komen worden in de loop van 3 jaar omgevormd. Ook in woonwijken is wederom, bij reconstructies, steeds gekozen voor de meest sobere variant. Ook is minder gesnoeid en meer extensief beheer toegepast.

In het rekenkameronderzoek met betrekking tot de kapitaalgoederen wordt de aanbeveling gedaan om een evaluatie over de algemene kwaliteit van het groenbeheer in relatie tot de daarmee verbonden kosten te houden.

Speelruimte

De gemeente heeft een speelruimteplan vastgesteld. Dit plan bevat het beleid voor planning, aanleg en behoud van buitenspeelruimte voor kinderen. Om aan de wettelijke onderhoudstaak te kunnen voldoen, beoordelen inspecteurs de speelplaatsen ter plaatse aan de hand van de eisen die in het Attractiebesluit zijn gesteld en redigeren logboeken en inspectiegegevens.

Er is voor gekozen geen nieuwe speelplaatsen meer aan te leggen. Er worden middelen gereserveerd om bestaande speelterreinen in stand te houden en te kunnen vervangen als ze afgeschreven zijn. Wanneer buurten zelf voor de financiering van de aanleg van een speeltuin zorgen, die voldoet aan de gemeentelijke eisen, kan deze aangelegd worden. Deze speeltuinen zullen ook door de gemeente worden onderhouden. Er worden echter geen middelen gereserveerd voor vervanging van deze toestellen; met andere woorden als deze aan vervanging toe zijn, worden deze toestellen opgeruimd. Daarnaast zijn in 2014 de afschrijvingstermijnen van de speelterreinen wat verlengd. Op basis van de aanwezige speelterreinen (dus exclusief de door buurten zelf gefinancierde speelterreinen) is een meerjarenvervangingsplanning opgesteld.

De reserve die hiervoor beschikbaar is en de jaarlijkse voeding hiervan is net voldoende om deze vervangingsplanning uit te kunnen voeren.

Gebouwen

Er is een actuele onderhoudsplanning voor gemeentelijke (openbare) gebouwen. Hierdoor hebben we een goed beeld van de staat van onderhoud van deze gebouwen. Voor een gedeelte van de gemeentelijke gebouwen gebeurt dit via een door de raad vastgesteld IHP voor bijvoorbeeld binnensportaccommodaties en welzijnsaccommodaties. Voor de overige gemeentelijke gebouwen, waar de gemeente verantwoordelijk voor is, zijn inventarisaties en inspecties uitgevoerd. Op basis van de ingevoerde inspectiegegevens zijn meerjaren onderhoudsplanningen opgesteld (MOP's). Deze overzichten bieden een inzicht in de te verwachten onderhoudswerkzaamheden met bijbehorende benodigde budgetten voor de komende jaren. De beschikbaar gestelde budgetten zijn voldoende om het noodzakelijke onderhoud te kunnen uitvoeren.

Onderhoudskosten per kapitaalgoed 2015 – begroting versus rekening

In onderstaande tabel de begrote en werkelijke lasten in 2015.

Kapitaalgoed (bedragen x € 1.000)	Begroting	Rekening	Vershil
Wegen (functie 210)	4.419	4.387	32 V
Riolering (functie 722)	1.660	1.782	121 N
Water (functie 221)	25	16	9 V
Groen (product 560)	2.146	2.176	30 N
Speelruimte (functie 580)	69	75	6 N
Gebouwen (diverse producten)	511	560	49 N
Totaal	8.830	8.996	166 N

Een toelichting op de afwijkingen is te vinden in programma 5.

Paragraaf D - Financiering

Bij financiering gaat het erom dat steeds op het juiste moment de financiële middelen beschikbaar zijn om de uitgaven die uit de gemeentelijke activiteiten voortvloeien te kunnen doen. In deze paragraaf zijn de belangrijkste aspecten die samenhangen met financiering in 2015 nader toegelicht.

Treasurybeleid

Naast de landelijke wetgeving op treasurygebied ligt het gemeentelijk treasurybeleid vast in het treasurystatuut. Hierin zijn onder andere de uitvoering van treasury, het risicobeheer en de verantwoordelijkheden ten aanzien van de treasuryfunctie opgenomen. Begin 2015 is samen met de gemeente Tytsjerksteradiel een geactualiseerd treasurystatuut vastgesteld. Dit was nodig door gewijzigde wetgeving, waaronder het schatkistbankieren. De beleidsinhoudelijke invulling is dezelfde gebleven, maar we voldoen nu wel weer aan landelijke wetgeving. In 2015 is de treasuryfunctie binnen de regels van het statuut uitgevoerd.

Schatkistbankieren

Vanaf december 2013 zijn gemeenten verplicht hun eventuele overtollige tegoeden aan te houden in de Nederlandse schatkist. Dit zogenaamde “schatkistbankieren” heeft een verlagend effect op de Nederlandse EMU-schuld. Om efficiencyredenen is het daarbij toegestaan een relatief gering bedrag aan overtollige middelen buiten de schatkist te houden. Dit bedrag, het zogenaamde drempelbedrag, bedraagt voor onze gemeente in 2015 € 564.000. Het gemiddelde tegoed van de gemeente over een kwartaal mag niet hoger zijn dan deze drempel.

Onderstaande tabel toont het gemiddelde tegoed over de vier kwartalen:

Gemiddeld tegoed	Bedrag
Kwartaal 1	€ 175.000
Kwartaal 2	€ 236.000
Kwartaal 3	€ 347.000
Kwartaal 4	€ 114.000

Door kortdurende pieken in de tegoeden van de gemeente bij de Bank Nederlandse Gemeenten tijdelijk af te romen naar de schatkist is het gemiddeld tegoed ruim binnen de drempel gebleven.

Renterisico

Grote schommelingen in de stand van de rente voor financieringen kunnen er voor zorgen dat de rente die de gemeente aan de bank betaalt ook sterk fluctueert. Daarom bepaalt de wet Fido (financiering decentrale overheden) dat gemeenten aan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm moeten voldoen.

Kasgeldlimiet

Om tijdelijke tekorten op de lopende rekening aan te vullen trekt de gemeente kortlopende geldleningen aan. Het voordeel van dit type leningen is dat het rentepercentage zeer laag is. Dit mag tot aan een bepaald maximum, de kasgeldlimiet.

Deze limiet beperkt dus het renterisico op financieringen voor de korte termijn.

Berekening kasgeldlimiet (bedragen x € 1 miljoen)	2015
Begrotingstotaal per 1 januari	75,2
Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	8,5%
Kasgeldlimiet	6,4

Uit de tabel blijkt dat de gemeente in 2015 maximaal € 6,4 miljoen aan kortlopende geldleningen mocht aantrekken. Deze middelen werden aangetrokken in de vorm van kasgeldleningen bij de huisbankier van de gemeente, de BNG. De kasgeldlimiet is daarbij in het eerste en tweede kwartaal overschreden met resp. € 0,9 en € 0,8 miljoen. In het derde en vierde kwartaal werd wel weer aan de limiet voldaan. Wettelijk is bepaald dat pas bij een overschrijding langer dan twee kwartalen de gemeente bij de toezichthouder moet aangeven hoe de gemeente in de toekomst wel weer aan de kasgeldlimiet kan voldoen. Daarvan was geen sprake zodat is voldaan aan de bepalingen van de wet Fido over de kasgeldlimiet.

Renterisiconorm

De renterisiconorm beperkt het renterisico op financieringen voor de lange termijn. Deze norm bepaalt dat het totaal van de aflossingen en het bedrag waarop een renteherziening van toepassing is in ieder jaar niet meer mag zijn dan 20% van het begrotingstotaal. In onderstaande tabel is de renterisiconorm voor 2015 weergegeven.

Berekening renterisiconorm (bedragen x € 1 miljoen)	2015
Begrotingstotaal per 1 januari	75,2
Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	20%
Renterisiconorm	15,0
Renterisico op de vaste schuld	4,8
Ruimte onder renterisiconorm	10,2

Uit de tabel blijkt dat de gemeente ruimschoots aan de norm heeft voldaan. Voortzetting van het huidige beleid bij het aantrekken van langlopende leningen (gespreide aflossingsverplichtingen in de tijd) zorgt er voor dat ook in de toekomst aan deze norm wordt voldaan.

Kredietrisico

Op geldleningen aan derden en gegarandeerde geldleningen loopt de gemeente het risico dat bij niet betaling door de geldnemer de gemeente het verlies moet dragen. De tabel hieronder geeft een overzicht van verstrekte leningen en garanties in het kader van de publieke taak.

Omschrijving (bedragen x € 1 miljoen)	2014	2015
Leningen		
WoonFriesland	7,8	7,6
Overige langlopende geldleningen	1,3	1,1
Totaal	9,1	8,7
Garanties		
Particulier woningbezit	2,3	1,9
Rechtspersonen	28,0	27,3
Totaal	30,3	29,2

Uit de risico's in bovenstaande portefeuille hebben zich in 2015 geen verliezen voorgedaan.

Ontwikkeling rentetarieven en financieringsbehoefte

De meeste van onze activiteiten gaan gepaard met een uitgaven en/of inkomstenstroom. De balans daartussen bepaalt hoeveel de gemeente eventueel moet lenen. Uiteraard is het zaak leningen die we moeten aantrekken tegen zo gunstig mogelijke condities af te sluiten.

In de treasury paragraaf begroting 2015 was de verwachting dat de economische conjunctuur in 2015 licht zou aantrekken, met oplopende rentetarieven als mogelijk gevolg.

Bij de kortlopende leningen kwam deze verwachting niet uit. In de loop van het jaar daalden de tarieven van 0,10% naar -0,12%, waarmee voor het eerst sprake was van een negatieve rente. Door deze tarieven was het ook in 2015 erg voordelig om de financieringsbehoefte met kortlopende geldleningen in te vullen. Voor langlopende leningen schommelden de tarieven gedurende het jaar tussen 0,6 en 1,0%, historisch gezien ook bijzonder laag.

Ook in 2015 zijn er perioden geweest van tekorten op de lopende rekening van de gemeente door meer uitgaven dan inkomsten en aflossingen op leningen. Dit is conform het beleid geheel opgevangen met kortlopende leningen, zonder daarbij de kasgeldlimiet meer dan twee kwartalen achtereen te overschrijden. Daarmee was er in 2015 geen noodzaak een langlopende lening aan te trekken.

Overzicht langlopende- en kasgeldleningen

Ultimo 2015 bedraagt de langlopende schuld van de gemeente € 38,9 miljoen.

De tabel hieronder toont de samenstelling en het verloop daarvan. Een deel van de leningen heeft de gemeente doorgeleend aan WoonFriesland. Volgens het huidige beleid verstrekt de gemeente geen geldleningen meer aan woningbouwinstellingen. De leningenportefeuille ten behoeve WoonFriesland vervalt daardoor in 2030 wegens algehele aflossing. Ook het verloop van het saldo van de kasgeldleningen is weergegeven.

Opgenomen leningen (bedragen x € 1 miljoen)	Stand 1-1 2015	Nieuwe leningen	Aflossingen	Stand 31-12-2015
Gemeente Achtkarspelen	43,9	0,0	5,0	38,9
waarvan doorgeleend aan WoonFriesland	7,8	0,0	0,2	7,6
Kasgeldleningen	2,0	5,0		7,0
Netto gemeente Achtkarspelen	38,1	5,0	4,8	38,3

Paragraaf E - Bedrijfsvoering

Samenwerking

In 2015 is hard gewerkt aan de totstandkoming en invulling van de werkmaatschappij 8KTD. Het in de raden afgesproken 3C model heeft een vertaling gekregen in het organisatieplan van de werkmaatschappij 8KTD en de begroting WM 2016.

Tevens is het formatieplan van de werkmaatschappij vastgesteld en is de leiding en het HRM team aangesteld. Het Georganiseerd Overleg heeft ingestemd met de arbeidsvoorwaarden en personele regelingen.

In de begroting 2016 is uitgegaan van de afgesproken personele besparingen en is het plan beschreven om per 1-1-2018 te komen tot een evenwichtige geaccepteerde financiële inbreng van beide gemeenten in de werkmaatschappij.

Personeelsbeleid

In 2015 was de werkdruk erg groot door de bezuinigingen, de implementatie van drie decentralisaties en organisatieveranderingen. De behaalde resultaten zijn groot, veel van de doelen uit de begroting zijn gerealiseerd. De rek is hiermee wel uit de organisatie gehaald en vraagt in 2016 om een verdere prioritering.

Het vormgeven van de nieuwe organisaties heeft grote invloed gehad op het personeelsbeleid.

De ontwikkeling naar het slimmer en zaakgerichter werken is verder doorgezet. Dit betekent meer eigen verantwoordelijkheid en regelruimte voor medewerkers, meer horizontale samenwerking en meer kennis delen met behulp van moderne techniek. In 2015 is hier een extra aanzet voor gegeven door samen met Tytsjerksteradiel een van pilot gemeenten waar in 2016 het IKB (Individueel Keuze Budget) is ingevoerd. Hiermee krijgt de medewerker meer regie om invulling te geven hoe hij/zij zijn ontwikkeling verder vorm wil geven.

Ook het nieuwe werken is een belangrijk thema op de P&O agenda. Hiermee komen wij tegemoet aan de behoeften van medewerkers om meer regie te voeren op de combinatie van werk en privé. Voor leidinggevende betekent dit dat er meer wordt aangestuurd op resultaten en minder op aanwezigheid.

Planning en Control

De indeling van de begroting is in 2015 gewijzigd in 8 programma's. Deze nieuwe indeling is het gevolg van enerzijds een andere portefeuillevindeling en anderzijds de invoering van het sociaal domein. De jaarrekening is een vervolg op de begroting zodat eenzelfde indeling is gehanteerd.

Om meer aansluiting te krijgen tussen de tekst in het jaarverslag en de cijfers zijn bij de analyse op de werkelijke uitkomsten de gekozen thema's gevolgd. Daarbij is op uitdrukkelijke verzoek van de provincie een splitsing gemaakt in structurele en incidentele baten en lasten.

De doelen in het coalitieakkoord zijn tevens omschreven in een groot aantal projecten. Na elk jaar van de coalitieperiode wordt omschreven in hoeverre de doelstellingen zijn gehaald.

Een belangrijk onderdeel van de jaarrekening is de invulling van de opgelegde taakstellingen. Duidelijkheid in hoeverre deze zijn gehaald is ook voor de komende jaren van belang om blijvend een sluitende begroting te kunnen realiseren.

Het vervallen van de tussentijdse rapportages is voor de informatieverstrekking niet als een gemis ervaren. Voor de samenstelling van het jaarverslag is de voortgang van de kredietbewaking voldoende in beeld gebracht. De nieuwe informatiestructuur aan de raad geeft een actueler beeld dan de verstrekking van informatie achteraf via de geijkte rapportages. In de laatste raadsvergadering wordt een actueel beeld gegeven van de laatst bekende cijfers. Deze informatie moeten leiden tot een indicatie van het voorlopig rekeningcijfer.

Basisregistraties

De basisregistraties zijn een onderdeel van het Nationaal Uitvoerings Programma (NUP) dat gemeenten verplicht om een samenhangend stelsel van basisregistraties en voorzieningen voor (elektronische) dienstverlening in te voeren.

Centraal thema hierbij is het beheren en bijhouden van diverse basisregistraties en het verstrekken van basisgegevens aan interne en externe klanten.

De basisregistraties BAG en GBA zijn operationeel en er zijn al diverse voor het stelsel noodzakelijke koppelingen gerealiseerd. In 2015 is de nieuwe Basisregistratie Grootschalige Topografie als gepland opgeleverd en in de beheerfase. De voorbereidende activiteiten voor de aansluiting van de WOZ op de landelijke voorziening LV-WOZ en de (voorbereiding van) de modernisering van het GBA verlopen in lijn met de landelijke ontwikkelingen op dit vlak.

Automatisering en Informatiebeveiliging

De beveiliging van gemeentelijke ICT systemen en informatie is een eigen verantwoordelijkheid van gemeenten. De landelijke overheid heeft besloten dat gemeenten jaarlijks moeten aantonen dat zij voldoen aan diverse veiligheid voorschriften. Dit moet aan de hand van onafhankelijke audits worden aangetoond. Dit betekent dat informatiebeveiliging een hogere prioriteit moet krijgen binnen onze bedrijfsvoering.

In 2015 hebben Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel hiervoor een gezamenlijk beleidskader vastgesteld dat kaderstellend voor de verdere uitwerking van de Informatiebeveiliging van de komende jaren. Daarnaast is in het kader van de samenwerking met Tytsjerksteradiel de ICT-infrastructuur en het applicatielandschap in 2015 voor een groot deel geharmoniseerd.

Archief en DIV

De inrichting en uitvoering van informatie en archief is o.a. gebaseerd op de archiefwet maar wordt in toenemende mate gedigitaliseerd. De gemeente zorgt voor de tijdige invoering en het beheer van voorzieningen die daarvoor noodzakelijk zijn. Concrete activiteiten waar ook

in 2016 aan gewerkt wordt, liggen op het gebied van digitalisering van werkprocessen, verdere uitbouwen van zaakgericht werken en de digitalisering van het postkanaal.

Paragraaf F - Verbonden partijen

Bij de realisering van beleidsvoornemens is het vaak noodzakelijk bepaalde relaties met derden aan te gaan. In een aantal gevallen zijn dergelijke relaties uitgegroeid tot een zodanige vorm dat de gemeente zeggenschap en financiële belangen in die derde partij heeft gekregen. In dat geval is er sprake van een zogenaamde verbonden partij.

Verbindingen met derde partijen zijn een manier om een bepaalde publieke taak uit te voeren. Het doel van deze paragraaf is om de gemeenteraad en burgers inzicht te verschaffen in beleidsmatige en financiële betrokkenheid van de gemeente Achtkarspelen inzake door derden uit te voeren processen waarvoor de gemeente verantwoordelijk is.

Wat is een verbonden partij

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Van een bestuurlijk belang is sprake als de gemeente zeggenschap kan uitoefenen via een bestuurszetel, dan wel via stemrecht.

Van een financieel belang is sprake wanneer aan de verbonden partij een bedrag ter beschikking is gesteld, dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat. Ook is er sprake van een financieel belang wanneer een zekerheid is gegeven, waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Per 1 januari 2015 worden ook in deze paragraaf meegenomen instellingen die van onze gemeente een subsidie ontvangen, en waar een bestuurder of ambtenaar namens de gemeente zitting heeft in het bestuur van die instelling.

Financiële analyse

In dit jaarverslag wordt voor alle gemeenschappelijke regelingen een analyse uitgevoerd van de financiële stand van zaken van de gemeenschappelijke regeling en het risico daarin voor de gemeente Achtkarspelen.

Mocht het feit zich voordoen dat een gemeenschappelijke regeling:

- a. een negatief eigen vermogen heeft, of;
- b. niet heeft voldaan aan een vooraf afgesproken minimum eigen vermogen (bijstortverplichting);

dan wordt in dit verslag een voorstel gedaan – bij toelichting – over de door de gemeente te treffen voorziening voor haar bijdrage hierin.

Overzicht verbonden partijen (VP)

De gemeente Achtkarspelen had in 2015 met de volgende verbonden partijen een relatie:

REGULIERE GEMEENSCHAPPELIJKE REGELINGEN

1.

Naam en vestigingsplaats VP	Veiligheidsregio Fryslân te Leeuwarden
Is onze visie op de VP, in relatie tot de in onze begroting opgenomen doelstellingen, gerealiseerd?	ja
Is ons beleidsvoornemen omtrent de VP gerealiseerd?	Ja, zij voeren de wettelijke taken uit
Welk openbaar belang is in 2015 door de VP behartigd?	Uitvoeren taken op het gebied van veiligheid en gezondheid
Belang gemeente in VP	01-01-15: n.v.t. 31-12-15: n.v.t.
Eigen vermogen VP	01-01-15: € 6.589.000 31-12-15: € 2.116.000
Vreemd vermogen VP	01-01-15: € 48.078.000 31-12-15: € 44.054.000
Resultaat 2015 VP	Nadelig € 722.000
Toelichting	Het negatieve resultaat is met name ontstaan door een naheffing van verzekeringspremies en de overheveling van WABO taken naar het algemene deel van de begroting.

2a.

Naam en vestigingsplaats VP	Sociale Werkvoorziening Fryslân te Drachten
Is onze visie op de VP, in relatie tot de in onze begroting opgenomen doelstellingen, gerealiseerd?	Ja, de strategische ontwikkelrichting is vastgesteld in AB. De conclusies en aanbevelingen van de eindrapportage van de werkgroep Herstructurering worden door alle deelnemende gemeenten overgenomen. De richting is versneld en verantwoord afbouwen van Caparis, met uitzondering van beschut werken.
Is ons beleidsvoornemen omtrent de VP gerealiseerd?	Ja, zie visie hierboven.
Welk openbaar belang is in 2015 door de VP behartigd?	Mensen die een SW-indicatie hebben op zorgvuldige wijze werk bieden.
Belang gemeente in VP	01-01-15: n.v.t. 31-12-15: n.v.t.
Eigen vermogen VP	01-01-15: € 0 31-12-15: € 0
Vreemd vermogen VP	01-01-15: nog niet bekend 31-12-15: nog niet bekend
Resultaat 2015 VP	€ 0
Toelichting	De jaarcijfers van de GR SW Fryslân zijn nog niet bekend. Het begrote tekort op het subsidieresultaat was € 744.224. Er ligt nog geen definitieve jaarrekening en er zijn ook nog geen cijfers van het 4 ^e kwartaal. Op basis van de wel bekende cijfers is de voorlopige inschatting dat het tekort ca. € 613.000 wordt.

2b.

Naam en vestigingsplaats VP	Caparis NV te Drachten
Is onze visie op de VP, in relatie tot de in onze begroting opgenomen doelstellingen, gerealiseerd?	Ja, de strategische ontwikkelrichting is vastgesteld in AB. De conclusies en aanbevelingen van de eindrapportage van de werkgroep Herstructurering worden door alle deelnemende gemeenten overgenomen. De richting is versneld en verantwoord afbouwen van Caparis, dit met uitzondering van beschut werken.
Is ons beleidsvoornemen omtrent de VP gerealiseerd?	Ja, zie visie hierboven.
Welk openbaar belang is in 2015 door de VP behartigd?	Mensen die een SW-indicatie hebben op zorgvuldige wijze werk bieden.
Belang gemeente in VP	01-01-15: aandelenkapitaal 10.1 % 31-12-15: aandelenkapitaal 10,1 %
Eigen vermogen VP	01-01-15: € 5.669.000.(NV cf, 4e kwartaalrapportage) 31-12-15: € 10.393.000 (NV cf, 4e kwartaalrapportage)
Vreemd vermogen VP	01-01-15: € 14.983.000 (NV cf, 4e kwartaalrapportage) 31-12-15: € 12.764.000 (NV cf, 4e kwartaalrapportage)
Resultaat 2015 VP	€ 4.725.000 (NV cf. 4e kwartaalrapportage)
Toelichting	In de gemeentelijke begroting 2015 was geen tekort voorzien in het bedrijfsresultaat van de NV. Dat heeft zich ook niet voorgedaan in 2015, er is een positief exploitatieresultaat. Recent is bekend geworden dat het verwachte resultaat lager kan uitvallen omdat mogelijk een voorziening moet worden gevormd in de jaarrekening 2015 om de gevolgen op te kunnen vangen van het abusievelijk te laag belonen van een aantal SW-ers per 2008. Het positieve resultaat kan in beginsel als dividend uitgekeerd worden, omdat de bereikte solvabiliteit inmiddels hoger is dan 30%, of ingezet voor het opvangen van herstructureringskosten. Per saldo blijft de gemeente bijdragen aan de subsidietekort van de SW Fryslân. Hierin is in de meerjarenramingen voorzien.

3a.

Naam en vestigingsplaats VP	Afvalsturing Friesland NV te Leeuwarden (onderdeel Omrin)
Is onze visie op de VP, in relatie tot de in onze begroting opgenomen doelstellingen, gerealiseerd?	OMRIN heeft als leidende principes duurzaamheid en zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. OMRIN is van en voor de overheid; commerciële activiteiten dienen ter ondersteuning van publieke taken". Deze visie is vertaald in de volgende missie: OMRIN wil toonaangevend zijn in inzameling, terugwinning van grondstoffen en productie van duurzame energie."
Is ons beleidsvoornemen omtrent de VP gerealiseerd?	Ja, zie visie en missie hierboven
Welk openbaar belang is in 2015 door de VP behartigd?	Inzameling en verwerking van afval
Belang gemeente in VP Afvalsturing	01-01-15: 4% 31-12-15: 4%
Eigen vermogen VP Afvalsturing	01-01-15: € 41.939.000 31-12-15: € 43.108.000

Vreemd vermogen VP Afvalsturing	01-01-15: € 127.720.000 31-12-15: € 130.933.000
Resultaat 2015 VP Afvalsturing	€ 1.169.000
Toelichting	

3b.

Naam en vestigingsplaats VP	NV Fryslân Miljeu te Leeuwarden (onderdeel Omrin)
Is onze visie op de VP, in relatie tot de in onze begroting opgenomen doelstellingen, gerealiseerd?	OMRIN heeft als leidende principes duurzaamheid en zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. OMRIN is van en voor de overheid; commerciële activiteiten dienen ter ondersteuning van publieke taken". Deze visie is vertaald in de volgende missie: OMRIN wil toonaangevend zijn in inzameling, terugwinning van grondstoffen en productie van
Is ons beleidsvoornemen omtrent de VP gerealiseerd?	Ja, zie visie en missie hierboven
Welk openbaar belang is in 2015 door de VP behartigd?	Inzameling en verwerking van afval
Belang gemeente in VP Fryslân Miljeu	01-01-15: 7% 31-12-15: 7%
Eigen vermogen VP NV Fryslân Miljeu	01-01-2015 € 5.875.000 31-12-2015 € 6.841.000
Vreemd vermogen VP Fryslân Miljeu	01-01-2015 € 9.244.000 31-12-2015 € 7.894.000
Resultaat 2015 VP Fryslân Miljeu	€1.477.000
Toelichting	

4.

Naam en vestigingsplaats VP	Servicebureau De Friese Wouden te Drachten
Is onze visie op de VP, in relatie tot de in onze begroting opgenomen doelstellingen,	Conform afspraak is de gemeenschappelijke regeling in 2015 opgeheven
Is ons beleidsvoornemen omtrent de VP	Ja
Welk openbaar belang is in 2015 door de VP behartigd?	Zorgvuldige afbouw van de regeling
Belang gemeente in VP	01-01-15: € 31-12-15: €
Eigen vermogen VP	01-01-15: € 31-12-15: €
Vreemd vermogen VP	01-01-15: € 31-12-15: €
Resultaat 2015 VP	
Toelichting	

5.

Naam en vestigingsplaats VP	Welstandscommissie Hûs en Hiem te Leeuwarden
Is onze visie op de VP, in relatie tot de in onze begroting opgenomen doelstellingen,	Ja, de kosten worden verrekend met de vergunningverlener
Is ons beleidsvoornemen omtrent de VP gerealiseerd?	Ja, doelstelling is het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten inzake landschappelijke en bouwkundige schoonheid en de advisering inzake monumentenzorg.
Welk openbaar belang is in 2015 door de VP behartigd?	Het in stand houden van een onafhankelijk orgaan voor welstandstoezicht
Belang gemeente in VP	01-01-15: n.v.t. 31-12-15: n.v.t.
Eigen vermogen VP	01-01-15: € 31-12-15: €
Vreemd vermogen VP	01-01-15: € 31-12-15: €
Resultaat 2015 VP	De jaarrekening van de GR wordt half maart verwacht.
Toelichting	De komst van de WABO en de economische crisis heeft Hûs en Hiem doen besluiten de personele bezetting in te krimpen. De GR loopt enig financieel risico. Financieel worden de kosten van de GR gecompenseerd door legesinkomsten. Daarmee zijn kosten en baten

6.

Naam en vestigingsplaats VP	NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) te Den Haag
Is onze visie op de VP, in relatie tot de in onze begroting opgenomen doelstellingen, gerealiseerd?	De BNG biedt tegen gunstige condities financieringsvormen aan. De hoge kredietwaardigheid van de bank maakt dit mogelijk. In dit opzicht is de doelstelling voor deze verbonden partij gerealiseerd.
Is ons beleidsvoornemen omtrent de VP gerealiseerd?	De gemeente ziet het aandelenbezit als een duurzame belegging. Het beleid is gericht op continuering van deze belegging.
Welk openbaar belang is in 2015 door de VP behartigd?	De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de Staat, alsmede het door de statuten beperkte werkterrein van de bank, bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening aan dit instituut zeer beperkt is.
Belang gemeente in VP	01-01-15: € 219.278 31-12-15: € 219.278
Eigen vermogen VP	01-01-15: € 3.582 miljoen 31-12-15: € 4.163 miljoen
Vreemd vermogen VP	01-01-15: € 149.891 miljoen 31-12-15: € 145.317 miljoen
Resultaat 2015 VP	€ 226 miljoen
Toelichting	

7.

Naam en vestigingsplaats VP	ENECO te Rotterdam
Is onze visie op de VP, in relatie tot de in onze begroting opgenomen doelstellingen, gerealiseerd?	Ja, het verwachte dividend is in 2015 gerealiseerd.
Is ons beleidsvoornemen omtrent de VP gerealiseerd?	Ja, de zeggenschap in Eneco als aandeelhouder is onveranderd gebleven.
Welk openbaar belang is in 2015 door de VP behartigd?	Eneco levert de gasvoorziening in Noordoost Fryslân. Eneco is voornemens het distributienet in Noordoost Fryslân te verkopen. Dit kan van invloed zijn op de dividenduitkering. In 2016 krijgt deze ontwikkelingen een nadere invulling.
Belang gemeente in VP	01-01-15: € 947.400 31-12-15: € 947.400
Eigen vermogen VP	01-01-15: € 5.188 miljoen 31-12-15: € 5.350 miljoen
Vreemd vermogen VP	01-01-15: € 4.900 miljoen 31-12-15: € 4.551 miljoen
Resultaat 2015 VP	€ 196 miljoen Uitkering 50% aan aandeelhouders, € 19,72 per aandeel.
Toelichting	De dividenduitkering kan wijzigingen wanneer er een splitsing komt tussen de gaslevering en het distributienetwerk.

8.

Naam en vestigingsplaats VP	FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing) te Grou
Is onze visie op de VP, in relatie tot de in onze begroting opgenomen doelstellingen, gerealiseerd?	Ja, de gemeente heeft alleen verplichte taken, het zogenaamde basispakket ingebracht. De overheveling van taken is budgettair neutraal.
Is ons beleidsvoornemen omtrent de VP gerealiseerd?	Ja.
Welk openbaar belang is in 2015 door de VP behartigd?	Efficiënter uitvoeren gemeentelijke taken conform de afgesloten Dienstverleningsovereenkomst.
Belang gemeente in VP	01-01-15: n.v.t. 31-12-15: n.v.t.
Eigen vermogen VP	01-01-15: € 31-12-15: €
Vreemd vermogen VP	01-01-15: € 31-12-15: €
Resultaat 2015 VP	De voorlopige jaarcijfers laten een positief resultaat zien. De jaarrekening 2015 van de FUMO is half maart gereed.
Toelichting	Onze gemeente heeft zitting in het AB.

“LICHTE” GEMEENSCHAPPELIJKE REGELINGEN OP BASIS VAN EEN
DIENSTVERLENINGSOVEREENKOMST

9.

Naam en vestigingsplaats VP	Samenwerking gemeenten Achtkarspelen en Kollumerland c.a. te Buitenpost
Is onze visie op de VP, in relatie tot de in onze begroting opgenomen doelstellingen, gerealiseerd?	Met de uitvoering van schulddienstverlening willen beide gemeenten participatie bevorderen en maatschappelijke kosten beperken. We bieden met integrale schuldhelpverlening de noodzakelijke ondersteuning op het gebied van schuldregelingen en nazorg om het voor de klant maximaal haalbare aan financiële zelfredzaamheid te bereiken. Deze visie is in belangrijke mate gerealiseerd.
Is ons beleidsvoornemen omtrent de VP gerealiseerd?	Ja, door te investeren in schuldhelpverlening is er in de meeste gevallen voor gezorgd dat schulden geen belemmering meer zijn voor onze inwoners om te participeren in de maatschappij. In 2015 is een begin gemaakt met de inzet van dorpentteams. Bij hun ligt een belangrijke taak als het gaat om preventie en vroegsignalering, met de bedoeling er vroeg bij te kunnen zijn, om schuldenproblematiek voor te zijn of te beperken.
Welk openbaar belang is in 2015 door de VP behartigd?	Het voorkomen dat inwoners door schulden buiten de maatschappij vallen.
Belang gemeente in VP	Kostenverdeling o.b.v. dienstverleningsovereenkomst
Eigen vermogen VP	n.v.t.
Vreemd vermogen VP	n.v.t.
Resultaat 2015 VP	De samenwerkingskosten worden op basis van de met elkaar afgesloten dienstverleningsovereenkomst onderling verdeeld.
Toelichting	

10.

Naam en vestigingsplaats VP	Samenwerking gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel te Buitenpost en Burgum
Is onze visie op de VP, in relatie tot de in onze begroting opgenomen doelstellingen, gerealiseerd?	De GR 8KTD is in 2015 opgericht en vervangt in 2016 de proeftuinen KCC, Werk & Inkomen en Toezicht & Handhaving.
Is ons beleidsvoornemen omtrent de VP gerealiseerd?	Ja, de samenwerking met Tytsjerksteradiel in de Werkmaatschappij kreeg in 2015 steeds meer vorm. De beide managers zijn benoemd en in 2015 zijn de teamopbouwers aangesteld. Het plaatsingsproces van alle medewerkers is begin 2016 afgerond.
Welk openbaar belang is in 2015 door de VP behartigd?	De GR heeft tot doel een gezamenlijke Werkmaatschappij met Tytsjerksteradiel op te richten waarin met betrekking tot de vier K's een betere kwaliteit, klantgerichtheid, kostenbeheersing en (minder) kwetsbaarheid de doelstelling is.
Belang gemeente in VP	Kostenverdeling o.b.v. dienstverleningsovereenkomst
Eigen vermogen VP	n.v.t.
Vreemd vermogen VP	n.v.t.
Resultaat 2015 VP	De samenwerkingskosten worden op basis van de met elkaar afgesloten dienstverleningsovereenkomst onderling verdeeld.
Toelichting	In 2015 is de begroting van de Werkmaatschappij zodanig ingericht dat de afgesproken bezuinigingen gehaald kunnen worden in 2018.

ORGANISATIES DIE EEN GEMEENTELIJKE SUBSIDIE ONTVANGEN, EN WAAR NAMENS DE GEMEENTE EEN BESTUURDER/AMBTENAAR IN HET BESTUUR ZETELT

11.

Naam en vestigingsplaats VP	Stichting Simke Kloostermanlien te Twijzel
Is onze visie op de VP, in relatie tot de in onze begroting opgenomen doelstellingen, gerealiseerd?	De uitreiking van de Simke Kloostermanprijs levert een bijdrage aan de doelstelling 'meer actieve en passieve cultuurparticipatie'
Is ons beleidsvoornemen omtrent de VP gerealiseerd?	-
Welk openbaar belang is in 2015 door de VP behartigd?	De uitreiking van de Simke Kloostermanprijs (prijs voor Friestalige jeugdliteratuur) levert een bijdrage aan de doelstelling van het gemeentelijk Fries taalbeleid: het behoud en versterken van de Friese taal.
Belang gemeente in VP	-
Eigen vermogen VP	n.v.t.
Vreemd vermogen VP	n.v.t.
Resultaat 2015 VP	-
Toelichting	In de statuten van het Simke Kloostermanlien staat vermeld dat de burgemeester van de gemeente Achtkarspelen lid is van het bestuur van deze stichting. De Simke Kloostermanprijs is een driejaarlijkse prijs subsidiebedrag: € 1.000.

12.

Naam en vestigingsplaats VP	Stichting Markant Friesland te Buitenpost
Is onze visie op de VP, in relatie tot de in onze begroting opgenomen doelstellingen, gerealiseerd?	De activiteiten van Markant Friesland leveren een bijdrage aan de doelstelling 'meer actieve en passieve cultuurparticipatie'.
Is ons beleidsvoornemen omtrent de VP gerealiseerd?	-
Welk openbaar belang is in 2015 door de VP behartigd?	Met het aanstellen van een coördinator wordt de kwaliteit van en de samenwerking tussen de musea in Noordoost Fryslân vergroot, met als beoogd effect toename van recreatie en toerisme.
Belang gemeente in VP	-
Eigen vermogen VP	n.v.t.
Vreemd vermogen VP	n.v.t.
Resultaat 2015 VP	-
Toelichting	De directeur van De Kruidhof is secretaris van stichting Markant Friesland. Achtkarspelen betaalt de stichting gedurende de periode 2013 t/m 2016 jaarlijks € 4.250 voor het aanstellen van een coördinator. De zes gemeenten in Noordoost Fryslân verstrekken jaarlijks eenzelfde

Paragraaf G - Grondbeleid

Op grond van wettelijke voorschriften moet in de jaarstukken het grondbeleid in een aparte paragraaf worden opgenomen, dit met als doel het grondbeleid transparant te maken zodat de raad zijn kaderstellende en controlerende rol kan vervullen.

Visie op grondbeleid en de uitvoeringswijze

In het gemeentelijk grondbedrijf worden gronden beheerd, die door bestemmingsplanprocedures en besluitvorming zijn aangewezen voor woningbouwdoeleinden en/of bedrijfsmatige/industriële doeleinden (gronden in exploitatie). Daarnaast zijn er door marktwerking (projectontwikkeling) ook gronden in het grondbedrijf opgenomen waarvoor nog een ruimtelijke (bestemmingsplan)procedure doorlopen moet worden (ruwe gronden), maar die wel via besluitvorming zijn aangewezen voor de genoemde doeleinden.

Als onderdeel van de Algemene Dienst opereert en functioneert het grondbedrijf op een zelfstandige wijze. Zowel de kosten als de opbrengsten worden binnen het grondbedrijf verantwoord en komen tot uitdrukking in een verlies- en winstrekening.

Conform de besluiten van de gemeenteraad zijn op diverse locaties binnen de gemeente gronden in exploitatie. Op basis van het woonplan en de beschikbare woningbouwcontingenten vindt hierbij uitgifte van bouwrijpe kavels plaats. De te behalen "winst" is het verhogen van kwaliteit van leefomgeving en leefbaarheid. In het verleden lag de nadruk soms op de financiële bijdrages aan de Algemene Dienst, door demografische ontwikkelingen en een sterke nadruk op inbreidinglocaties is dit niet langer reëel.

Op 11 december 2008 heeft de gemeenteraad een nota Grondbeleid vastgesteld. Deze nota is, ondanks de gewijzigde marktomstandigheden, nog steeds toepasbaar. Door het college wordt invulling gegeven aan het in deze nota vastgestelde beleid. De belangrijkste consequentie van deze nota is de keuze voor het voeren van een actief grondbeleid. Het college heeft een budget tot € 1.000.000 (ex btw) ontvangen voor het doen van strategische (vastgoed) aankopen, onder de voorwaarde van verantwoording achter af.

Invloed recessie en demografische ontwikkelingen

De recessie en de demografische ontwikkelingen zijn veel beschreven onderwerpen en houden ook nog steeds invloed op de resultaten van het grondbedrijf. Ook dit jaar is het nodig de winstuitname, of het afsluiten van enkele complexen iets aan te passen (de begrootte winstuitname voor 2015 is gerealiseerd). De invloed is echter beperkt doordat veel van de in exploitatie zijnde complexen in of tegen de eindfase aan zitten en de rentelast laag is.

Geprognosticeerd resultaat en risico's totale grondexploitatie

In de programmabegroting 2015 was de verwachte winstprognose 2015 op € 500.000 gesteld.

Na het opmaken van de jaarrekening 2015 is een netto winstafdracht mogelijk van € 500.000.

De jongste bijstelling van het geprognosticeerde resultaat (januari 2016), levert het onderstaande beeld van winstneming in de jaren tot en met 2019:

	2015	2016	2017	2018	2019
Verwacht resultaat 2015-2019 volgens programmabegroting 2015	500.000	80.300	450.000	1.000.000	9.000
Werkelijk resultaat 2015	500.000				
Verwacht resultaat 2015-2019 volgens programmabegroting 2016		2.300	498.000	500.000	0
Bijgestelde verwachting 2016-2019		0	420.000	579.000	75.000

Het over 2015 geboekte resultaat komt tot stand door een winstuitname uit complex 10 Mûnewyk, deze winstuitname is conform de programmabegroting 2015. De winstverwachting voor de jaren 2016-2019 is bij het opstellen van de jaarrekening over 2015 opnieuw bijgesteld. Ten opzichte van de programmabegroting 2016 betekent dit dat het afronden van complex Twijzel Boppelannen één jaar vertraging oploopt, waardoor de winstafdracht in 2017 afneemt en die in 2018 toeneemt. Een toenemende interesse vanuit de markt voor het laatst resterende perceel op het bedrijventerrein Komizebosk in Surhuisterveen maakt het mogelijk de winstafdracht voor dit complex naar voren te halen zodat deze in 2019 in beeld komt. In dit overzicht is nog geen rekening gehouden met de nieuwe regels ten aanzien van vennootschapsbelasting. Het college werkt de gevolgen hiervan in 2016 verder uit.

Naast de nieuwe regels van de vennootschapsbelasting in 2016 zullen er ook wijzigingen zijn ten gevolge van het nieuwe Besluit Begroting en Verantwoording. Deze betreffen o.a.

- Gemeentelijke grondbedrijven kunnen vanaf 1-1-2016 vennootschapsbelasting plichtig zijn.
- Om risico's te beperken mag een bouwgrondexploitatiecomplex maximaal een looptijd hebben van 10 jaar.
- Jaarlijks zal een herziening van de bouwgrondbegroting plaatsvinden.
- Ten aanzien van de rente mag alleen rente over vreemd vermogen worden toegerekend en geen rente over vreemd vermogen.
- Het is vanaf 2016 niet meer toegestaan om toevoegingen te doen aan een voorziening voor bovenwijkse voorzieningen. Dit is alleen mogelijk door de raad een bestemmingsreserve in te laten stellen.

Op 19 november heeft de raad besloten om € 328.000 als voorziening voor de ontwikkeling van ISV projecten in Harkema beschikbaar te stellen uit de investeringspost Handhaving voorzieningen Centra (krediet 7.210.007).

Grondexploitatie risico's

Toelichting

- Vertraging bij de ontwikkeling van plannen als gevolg van economische en demografische omstandigheden maar ook door inspraak- en bezwarenprocedures, onvoldoende beschikbare contingenten of het invullen van locaties buiten de bouwgrondexploitatie zijn voortdurend een aandachtspunt.
  - Bij het actualiseren van de grondexploitatieplanningen in 2015 heeft vertraging als gevolg hiervan geleid tot aanpassingen in de fasering.
- Calculatieverschillen (boven inflatoire prijsstijgingen).
  - In 2015 hebben zich geen noemenswaardige nadelige calculatieverschillen voorgedaan.
- Doordat boekwaarden toenemen, worden de rentekosten die toegerekend worden aan bepaalde complexen hoger waardoor de kostprijs stijgt en de te verwachten winst daalt.
  - De oplopende boekwaarden kunnen niet langer worden gecompenseerd door de stijgende uitgifteprijs, dit ziet u terug in de bovenstaande winstverwachtingen.
- Tekort aan te exploiteren grond als gevolg van particulier initiatief.
  - In de teruglopende markt neemt dit risico aanzienlijk af. De rol van het grondbedrijf verschuift daardoor naar het op gang brengen van politiek/ maatschappelijk gewenste ontwikkelingen.
- Renterisico bij voorraad grond.
  - Aan de in voorraad zijnde ruwe gronden wordt jaarlijks rente toegevoegd. Het oplopen van boekwaarde kan uiteindelijk tot een afboeking leiden. In 2015 zijn alle gronden conform marktprijs gewaardeerd.

JARREKENING

Balans per 31 december 2015

Activa	31-12-2014	31-12-2015
- Vaste activa		
Materiële vaste activa		
Investerings met economisch nut	32.152.656	31.470.597
Investerings met ec. nut waarvoor een heffing kan worden geheven	18.060.730	18.047.012
Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut	9.714.059	10.159.818
	59.927.444	59.677.427
Financiële vaste activa		
Kapitaalverstrekkings aan deelnemingen	336.184	336.184
Leningen aan woningbouwcorporaties	7.822.118	7.639.769
Leningen aan deelnemingen	25.865	0
Overige leningen	1.261.178	1.050.528
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd > 1 jaar	5.023	1.554
	9.450.369	9.028.035
Totaal vaste activa	69.377.813	68.705.462
- Vlottende activa		
Voorraden		
Niet in exploitatie genomen gronden	3.575.851	3.562.534
Niet in exploitatie genomen overige gronden	915.627	915.627
In exploitatie genomen gronden	513.342	1.547.507
	5.004.820	6.025.668
Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar		
Vorderings op openbare lichamen	3.991.178	4.273.335
Verstrekte kasgeldleningen	-48	0
Rekeningcourantverhouding met niet financiële instellingen	-7	0
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met ene looptijd < 1 jaar		1
Overige vorderings	1.314.913	1.802.426
	5.306.037	6.075.761
Overlopende activa	817.195	495.834
Liquide middelen	40.506	22.250
Totaal vlottende activa	11.168.558	12.619.514
Totaal activa	80.546.371	81.324.976

Passiva	31-12-2014	31-12-2015
- Vaste passiva		
Eigen vermogen		
Algemene reserves	7.280.195	8.443.989
Overige bestemmingsreserves	11.051.248	10.812.115
Gerealiseerd resultaat	340.415	162.949
	18.671.859	19.419.053
Voorzieningen		
Voorzieningen voor verplichtingen en risico's	1.226.478	1.056.150
Voorzieningen t.b.v. toekomstige kosten	1.808.304	1.761.556
Voorzieningen van derden verkregen middelen	2.413.566	2.373.120
	5.448.348	5.190.825
Vaste schulden met een rentypische looptijd > 1 jaar		
Onderhandse leningen van banken en overige financiële instellingen	43.938.754	38.949.599
Waarborgsommen	1.361	1.361
	43.940.116	38.950.961
Totaal vaste passiva	68.060.323	63.560.839
- Vlottende passiva		
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar		
Kasgeldleningen o/g	2.000.000	7.000.000
Banksaldi	3.627.621	3.273.958
Overige schulden	4.366.549	4.503.647
	9.994.170	14.777.605
Overlopende passiva	2.491.878	2.986.532
Totaal vlottende passiva	12.486.048	17.764.136
Totaal passiva	80.546.371	81.324.976
Gewaarborgde geldleningen	30.364.658	29.246.572

Overzicht baten en lasten 2015

	Raming voor begrotingswijziging			Raming na begrotingswijziging			Realisatie 2015		
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Programma									
Mienskip	417.855	3.428.987	-3.011.132	912.301	3.322.083	-2.409.782	924.307	3.290.355	-2.366.048
Onderwijs en Jeugdbeleid	174.984	4.137.046	-3.962.062	174.984	3.991.030	-3.816.046	198.193	3.884.118	-3.685.925
Zorg	250.000	16.756.091	-16.506.091	335.000	16.538.260	-16.203.260	484.623	16.501.859	-16.017.236
Werk en Inkomen	12.550.381	23.247.268	-10.696.887	12.669.381	23.254.715	-10.585.334	12.528.026	22.342.252	-9.814.226
Leefomgeving	5.966.817	11.554.191	-5.587.374	6.211.817	11.784.563	-5.572.746	6.384.962	11.797.544	-5.412.582
Ontwikkeling	2.448.134	4.171.347	-1.723.213	3.083.820	5.003.257	-1.919.437	4.383.083	6.422.315	-2.039.232
Veiligheid	36.276	1.253.800	-1.217.524	76.276	1.283.342	-1.207.066	149.741	1.259.453	-1.109.712
Dienstverlening	576.871	9.518.588	-8.941.717	575.546	10.333.057	-9.757.511	666.283	10.162.294	-9.496.011
	22.421.318	74.067.318	-51.646.000	24.039.125	75.510.307	-51.471.182	25.719.219	75.660.190	-49.940.972
Algemene dekkingsmiddelen									
Lokale heffingen	5.031.870	0	5.031.870	5.031.870	0	5.031.870	6.889.632	1.913.892	4.975.740
Algemene uitkeringen	43.524.678	0	43.524.678	43.103.831	0	43.103.831	43.260.228	0	43.260.228
Dividend	356.278	17.160	339.118	327.278	17.160	310.118	330.769	17.160	313.609
Overig	1.436.008	-50.000	1.486.008	2.765.811	560.666	2.205.145	2.740.600	602.012	2.138.588
	50.348.834	-32.840	50.381.674	51.228.790	577.826	50.650.964	53.221.230	2.533.064	50.688.166
Onvoorzien		1.000	-1.000		1.000	-1.000			0
Saldo van baten en lasten	72.770.152	74.035.478	-1.265.326	75.267.915	76.089.133	-821.218	78.940.449	78.193.255	747.194
Mutaties reserves									
Mienskip	19.534	0	19.534	37.050	0	37.050	17.516	0	17.516
Onderwijs en Jeugdbeleid	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zorg	0	0	0	54.409	0	54.409	54.409	150.620	-96.211
Werk en Inkomen	267.908	0	267.908	282.908	792.344	-509.436	20.232	1.277.179	-1.256.947
Leefomgeving	310.415	44.525	265.890	271.535	44.525	227.010	209.754	44.525	165.229
Ontwikkeling	1.285.908	600.000	685.908	1.577.703	600.000	977.703	1.701.255	600.000	1.101.255
Veiligheid	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening	123.754	0	123.754	123.754	0	123.754	0	0	0
Concernbrede reserves	431.668	493.232	-61.564	2.003.294	2.092.566	-89.272	1.682.964	2.198.051	-515.087
	2.439.187	1.137.757	1.301.430	4.350.653	3.529.435	821.218	3.686.130	4.270.375	-584.245
Gerealiseerd resultaat	75.209.339	75.173.235	36.104	79.618.568	79.618.568	0	82.626.579	82.463.630	162.949

Toelichting grondslagen financiële verslaglegging

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

- De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Daarbij geldt dat activa en passiva worden opgenomen tegen nominale waarde.
- De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op de balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.
- Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate verantwoord in het jaar waarin zij betaalbaar zijn gesteld.
- Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Sommige lasten worden echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet gedacht worden aan componenten als vakantiegeld.

Materiële vaste activa met economisch nut

- De materiële vaste activa met economisch nut zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingprijs dan wel de vervaardigingprijs, verminderd met de afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht. In die gevallen wordt op het saldo afgeschreven.
- Slijtende investeringen worden vanaf het moment van gereedkomen of ingebruikneming afgeschreven gedurende de verwachte gebruiksduur. Eventuele restwaarden worden buiten beschouwing gelaten. Op grond met economisch nut, dus buiten de openbare ruimte, wordt niet afgeschreven. De afschrijving van de geactiveerde kosten vangt met ingang van 2005 aan op het moment dat het betreffende actief gereed dan wel in gebruik genomen is
- Op activa die voor 2004 al bestonden zijn in het verleden soms extra afschrijvingen gedaan zonder dat daar een economische noodzaak voor was. Ook zijn in voorkomende gevallen reserves op dergelijke investeringen afgeboekt. Het verkrijgen van lagere toekomstige lasten lag aan deze handelwijze ten grondslag.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen zijn niet formeel vastgesteld en zijn altijd zoveel mogelijk afgestemd op de verwachte economische levensduur of de verwachte nuttigheidsduur.

In januari 2006 heeft de raad voor komende investeringen de volgende richtinggevende afschrijvingstermijnen vastgesteld:

Huisvesting en inrichting	10 - 40 jaar
Installaties	3 - 15 jaar
Infrastructurele voorzieningen	7 - 50 jaar
Voertuigen	6 - 15 jaar
Onderwijsvoorzieningen	10 - 40 jaar
Sportvoorzieningen	10 - 40 jaar

Daarbij heeft de raad bepaald dat investeringen met een verkrijgingprijs lager dan € 10.000 niet geactiveerd worden, maar rechtstreeks ten laste van het programma worden gebracht.

Investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend een maatschappelijk nut

Voor investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend een maatschappelijk nut geldt dat zij bij voorkeur niet worden geactiveerd, maar direct ten laste van de exploitatie worden gebracht. Voor zover de uitgaven voor degelijke investeringen wel zijn geactiveerd zijn zij gewaardeerd tegen de verkrijgingprijs dan wel de vervaardigingprijs, verminderd met de afschrijvingen. In voorkomende gevallen zijn bijdragen van derden en/of reserves in mindering gebracht zodat op het saldo wordt afgeschreven. De boekwaarden van investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend een maatschappelijk nut moeten worden gezien als nog te dekken investeringsrestanten.

In het verleden zijn de afschrijvingstermijnen steeds zoveel mogelijk afgestemd op de verwachte economische levensduur of de verwachte nuttigheidsduur.

In januari 2006 heeft de raad voor komende investeringen de volgende richtinggevende maximale afschrijvingstermijnen vastgesteld:

Infrastructurele voorzieningen	15-40 jaar
Waterbeheer	15-40 jaar

Daarbij heeft de raad bepaald dat investeringen met een verkrijgingprijs lager dan € 25.000 niet geactiveerd worden, maar rechtstreeks ten laste van het programma worden gebracht.

Financiële vaste activa

- Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen betreffen de participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's. Deze zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingprijs van de aandelen. Daalt de actuele waarde van de aandelen onverhoopt tot onder de verkrijgingprijs, dan vindt afwaardering tot die actuele waarde plaats.
- Leningen u/g zijn opgenomen tegen de nominale waarde i.c. het uitgeleende bedrag verminderd met de reeds afgeloste termijnen. Vanwege de beperkte risico's inzake oninbaarheid zijn voor deze activa geen voorzieningen voor oninbaarheid gevormd.
- De overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer worden gewaardeerd op de nominale waarde i.c. het betaalde bedrag verminderd met aflossingen. Het begrip rentetypische looptijd heeft betrekking op de periode van de uitzetting waarin op basis van de voorwaarden van de uitzetting er sprake is van een constante rentevergoeding die niet door de verstrekker beïnvloedbaar is.

Voorraad bouwgronden

- De nog niet in exploitatie genomen bouwgronden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingprijs, vermeerderd met de bijgeschreven rente, voor zover dat is toegestaan. Is de marktwaarde van deze gronden lager dan de boekwaarde dan is een voorziening gevormd ter grootte van dit verschil.
- De in exploitatie genomen bouwgronden zijn gewaardeerd tegen de vervaardiging-prijs, verminderd met de opbrengsten uit verkopen. Deze prijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend (zoals kosten van verwerving en kosten van bouwrijp maken), alsmede rente- en beheerskosten.
- Kunnen met voldoende mate van zekerheid winsten uit de bouwgrondexploitatie als gerealiseerd worden aangemerkt, dan worden deze winsten genomen. Zolang deze zekerheid niet bestaat worden de verkregen verkoopopbrengsten volledig op de vervaardigingprijs in mindering gebracht. Is winst genomen, dan is dit opgenomen in de boekwaarde van de grond. Voor zover uit de exploitatieopzetten blijkt dat complexen in de toekomst verlieslijdend zullen zijn, is een voorziening gevormd ter grootte van dit verlies. Dit verlies wordt bepaald op de contante waarde van het bedrag, dat zich aan het eind van de looptijd als verlies zal voordoen. Het bedrag van dit verlies en de contante waarde ervan wordt jaarlijks opnieuw vastgesteld.

Vorderingen

De vorderingen worden, onder aftrek van eventuele voorzieningen wegens oninbaarheid, gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Liquide middelen en overlopende activa

Waardering geschiedt tegen de nominale waarde.

Voorzieningen

De voorzieningen worden gevormd voor:

- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op balansdatum onzeker is doch redelijkerwijs is in te schatten;
- bestaande risico's op balansdatum van verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs te schatten is;
- kosten die in een volgend begrotingsjaar worden gemaakt maar de oorsprong hebben in het begrotingsjaar of een eerder begrotingsjaar en de voorziening strekt tot kostenequalisatie;
- van derden verkregen middelen met een specifiek bestedingsdoel.

Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de desbetreffende verplichting of het voorzienbare verlies. Rentetoevoegingen aan voorzieningen vinden niet plaats, tenzij dit voor een specifieke voorziening door een hogere overheid is voorgeschreven.

Vaste schulden

De waardering geschiedt tegen de nominale waarde, verminderd met gedane aflossingen.

Onder de langlopende schulden zijn - naast de ten behoeve van de financiering van de gemeentelijke uitgaven opgenomen leningen - tevens opgenomen de ten behoeve van een woningcorporatie opgenomen geldleningen.

De vaste schulden hebben een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

De vlottende passiva zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen van de gemeente wordt gevormd door de reserves en het gerealiseerde saldo van de voorliggende programmarekening. De reserves bestaan uit:

- algemene reserves;
- bestemmingsreserves.

Vorming van reserves, alsmede toevoegingen en onttrekkingen aan reserves geschieden conform daartoe door de gemeenteraad genomen besluiten en vinden altijd plaats in het kader van de resultaatbestemming. Voor zover in het verslagjaar nieuwe reserves zijn gevormd worden deze bij de jaarstukken door de raad bekrachtigd. Voor zover aan reserves rente wordt toegevoegd, vindt deze toevoeging eveneens plaats in het kader van de resultaatbestemming.

Gerealiseerd resultaat

Het gerealiseerd resultaat over het verslagjaar volgt uit de programmarekening en is afzonderlijk als passiefpost op de balans opgenomen. Bestemming van dit saldo vindt plaats nadat de rekening is vastgesteld.

Toelichting op de balans

ACTIVA

- Vaste activa

Het verloop van de vaste activa in het boekjaar is als volgt weer te geven:

	Boekwaarde 1-1-2015	Investe- ring	Vermin- dering	Afschrij- ving	Bijdragen derden	Aflossing	Boekwaarde 31-12-2015
Materiële vaste activa	59.927.444	3.107.397		3.160.114	197.300		59.677.427
Financiële vaste activa	9.450.369	5.101	8.569			418.865	9.028.035
	69.377.813	3.112.497	8.569	3.160.114	197.300	418.865	68.705.462

Materiële vaste activa

Het verloop van de materiële vaste activa is als volgt:

	Boekwaarde 1-1-2015	Investe- ring	Vermin- dering	Afschrij- ving	Bijdragen derden	Afwaar- dering	Boekwaarde 31-12-2015
Gronden en terreinen	2.223.304	329.099		98.588			2.453.815
Woonruimten	6.080			1.873			4.207
Bedrijfsgebouwen	25.874.935	431.945		1.201.239			25.105.640
Grond-, weg- en waterbouwk. werken	28.323.898	1.603.892		1.044.887	197.300		28.685.603
Vervoermiddelen	271.023			90.120			180.903
Machines, apparaten en installaties	654.688	237.198		142.406			749.481
Overige materiële vaste activa	2.573.515	505.263		581.001			2.497.777
	59.927.444	3.107.397	0	3.160.114	197.300	0	59.677.427

Economisch - en maatschappelijk nut

Het overzicht hieronder geeft het verloop van de materiële vaste activa weer, ingedeeld naar economisch en maatschappelijk nut, alsmede de categorie investeringen met economisch nut waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden gevraagd.

	Boekwaarde 1-1-2015	Herrubri- cering	Investe- ring	Vermin- dering	Afschrij- ving	Bijdragen derden	Boekwaarde 31-12-2015
Economisch nut	32.152.656	116.907	1.348.449		2.147.415		31.470.597
Economisch nut met tarief	18.060.730	-116.907	611.632		508.443		18.047.012
Maatschappelijk nut	9.714.058		1.147.316		504.257	197.300	10.159.818
	59.927.444	0	3.107.397	0	3.160.114	197.300	59.677.427

De herrubricering betreft twee materiële vaste activa, die in 2014 zijn meegeteld bij de categorie economische nut met tarief. De omvang van deze categorie was daarmee te € 117.000 te hoog, ten nadele van de categorie economisch nut. Met de herrubricering is dit ongedaan gemaakt.

Om investeringen te kunnen doen worden waar mogelijk ook reserves ingezet. Per het einde van het boekjaar is nog bijna € 2,7 miljoen beschikbaar voor investeringsactiviteiten. Verwezen wordt naar het overzicht van de reserves. In de begroting over 2015 worden afschrijvingstermijnen gehanteerd van 1 tot 50 jaar. Deze zijn op overeenkomstige wijze bij de bepaling van de werkelijke afschrijvingslast toegepast.

Financiële vaste activa

De specificatie van deze post luidt:

	Boekwaarde 1-1-2015	Investe- ring	Verminde- ring	Aflossing	Afwaarde- ring	Boekwaarde 31-12-2015
Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	336.184					336.184
Leningen aan woningcorporaties	7.822.118			182.350		7.639.769
Leningen aan deelnemingen	25.865			25.865		0
Overige langlopende leningen	1.261.178			210.650		1.050.528
Ov. uitzettingen met een rentet. looptijd > 1 jaar	5.023	5.101	8.569			1.554
	9.450.369	5.101	8.569	418.865	0	9.028.035

In 2014 viel onder de post financiële vaste activa ook de categorie "kapitaalverstrekking aan gemeenschappelijke regelingen". Deze is in dat jaar overgeboekt naar de categorie "overige langlopende leningen". In de toelichting op de balans jaarstukken 2014 is dit juist verwerkt, echter in de balans jaarstukken 2014 zelf is deze wijziging niet verwerkt. Vandaar dat er in de balans jaarstukken 2015 sprake is van een onderlinge verschuiving.

Kapitaalverstrekking aan deelnemingen

De samenstelling van deze post is als volgt:

	<u>1-1-2015</u>	<u>31-12-2015</u>
Aandelen Friesland Milieu	62.453	62.453
Aandelen Afvalsturing Friesland NV	54.454	54.454
Aandelen Bank Nederlandse Gemeenten	<u>219.277</u>	<u>219.277</u>
Totaal	336.184	336.184

Naast de hierboven genoemde aandelen bezit de gemeente ook nog aandelen in Eneco en Caparis. Deze zijn tegen nihil gewaardeerd. De overige aandelen zijn tegen nominale waarde opgenomen.

Leningen aan woningcorporaties

Dit betreft leningen die zijn verstrekt aan WoonFriesland te Grou. Op grond van het huidige beleid worden geen nieuwe leningen meer verstrekt, zodat door aflossingen deze post in de toekomst zal zijn afgebouwd.

Leningen aan deelnemingen

Dit betreft de inschrijving in het Grootboek der Nationale Schuld, te vergelijken met een lening aan de Rijksoverheid. In 2014 heeft het Rijk de gemeenten een aanbod gedaan deze inschrijving te verkopen tegen de actuele waarde. Deze verkoop heeft in 2015 plaatsgevonden, de gerealiseerde boekwinst bedroeg € 51.000. De verkoopopbrengst bedroeg € 77.000.

Overige langlopende leningen

De onderverdeling en het verloop van deze leningen in 2015 is als volgt:

	Saldo 1-1-2015	Verstrekking 2015	Aflossing	Saldo 31-12-2015
Leningen t.b.v. het startersproject	600.000		61.000	539.000
Leningen t.b.v. duurzaamheid	600.000		148.000	452.000
Overige leningen	61.178		1.650	59.528
	1.261.178	0	210.650	1.050.528

Volgens het huidige beleid worden geen nieuwe starters- en duurzaamheidsleningen meer verstrekt.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd > 1 jaar

Onder deze post vallen de vorderingen in het kader van het fiets-privé project. Het totaalbedrag aan nieuwe verstrekkingen bedroeg € 5.100, terwijl de aflossingen € 8.600 bedroegen.

Overzicht investeringskredieten

Op grond van de financiële verordening bevat de jaarrekening een overzicht van de geraamde bedragen voor investeringen en de aanwending daarvan. Omwille van de overzichtelijkheid is dit overzicht weergegeven op programmaniveau.

De werkelijke uitgaven voor investeringen zijn jaarlijks (veel) lager dan begroot. Het heeft alles te maken met regels en afspraken binnen een gemeente. Investeringen hebben vaak te maken met langdurige voorbereidingstrajecten. Wanneer een investering daadwerkelijk plaats vindt, dan moet daarvoor door de raad geld beschikbaar zijn gesteld. Is dat (nog) niet gebeurd, dan vertraagt de investering al snel met maanden, omdat er dan eerst nog via college en raad besluitvorming moet gaan plaatsvinden. Daarom wordt 'optimistisch' begroot, waarbij het vroegst mogelijke moment van de investering in de financiële administratie wordt meegenomen.

Programma	begrote uitgaven	werkelijke uitgaven	begrote inkomsten	werkelijke inkomsten
Programma 1, Mienskip	461218	413.650	0	0
Programma 2, Onderwijs en Jeugdbeleid	732.870	347.393	209.273	0
Programma 5, Leefomgeving	7.362.239	1.810.348	728.947	197.300
Programma 6, Ontwikkeling	18.603	13.603	0	0
Programma 8, Dienstverlening	1.566.188	527.503	0	8.569
totaal	10.141.118	3.112.497	938.220	205.869

- Vlottende activa

Voorraden

Onder deze post vallen de gronden die worden aangehouden in het kader van de bouwgrondexploitatie. Deze gronden zijn opgenomen tegen de boekwaarde minus een eventueel opgebouwde voorziening bouwgrondexploitatie.

	Boekwaarde 1-1-2015	Boekwaarde 31-12-2015	Balanswaarde 31-12-2015
Gronden in exploitatie, bouwterreinen	1.197.402	2.050.497	1.534.433
Gronden in exploitatie, industrieterreinen	8.263	15.753	13.074
Gronden (nog) niet in exploitatie	4.015.532	4.277.404	3.562.534
Gronden (nog) niet in exploitatie zonder ontwikkelperspectief	915.627	915.627	915.627
	6.136.824	7.259.281	6.025.668

Niet in exploitatie genomen gronden

Van de gronden die nog niet in exploitatie zijn, kan het volgende overzicht van het verloop van de boekwaarde worden gegeven:

	Boekw. 1-jan	Investe- ring	Desinve- stering	Winst- name	Boekw. 31-dec	Voorz. verlies	Balansw. 31-dec	Boekw. per m2
Ruwe gronden, nog niet in expl.	3.020.840	135.155	140.320		3.015.676	714.870	2.300.806	8,72
Surhuizum, Delfeart	26.622	1239			27.861		27.861	n.v.t.
Buitenpost, Voorstraat	423.606	241371			664.977		664.977	64,64
Buitenpost, Komplan II	9.821	4.461			14.282		14.282	n.v.t.
De Lits Buitenpost	342.303	12.852			355.155		355.155	66,47
OBS Twijzel	108.450	-1371			107.078		107.078	84,98
Claerkamp Gerkesklooster	83.890	8.484			92.374		92.374	22,86
Totaal gronden niet in exploitatie	4.015.532	402.192	140.320	0	4.277.404	714.870	3.562.534	

Niet in exploitatie genomen overige gronden

De overige gronden, niet in exploitatie, zijn gronden waaraan nog geen specifiek ontwikkelperspectief is toegekend.

	Boekwaarde 1-1-2015	Boekwaarde 31-12-2015
Diverse gronden, geen kostentoerekening	915.627	915.627

Bij de waardering van de gronden nog niet in exploitatie wordt rekening gehouden met een eventuele lagere taxatiewaarde door dat eventuele verschil op te nemen in de voorziening bouwgrondexploitatie. Hiervan is sprake bij de ruwe gronden tot een bedrag van € 714.870. De totale oppervlakte van de ruwe gronden niet in exploitatie is 595.254 m². De gemiddelde boekwaarde bedraagt daarmee € 8,72,- per m². Voor de complexen Surhuizum Delfeart en Buitenpost Komplan zijn nog geen gronden verworven, zodat geen gemiddelde boekwaarde kan worden weergegeven.

Gronden in exploitatie

Van de gronden in exploitatie kan het volgende overzicht worden gegeven:

	Boekwaarde 1-1-2015	Investe- ring	Desinve- stering	Winst- name	Boekwaarde 31-12-2015	Voorziening verliezen	Balanswaarde 31-12-2015
Bouwterreinen:							
Twijzel, Boppelannen	-45.035	-122			-45.157		-45.157
Surhuisterveen, Vierhuisterweg	709.998	467.210	13.028		1.164.181		1.164.181
Twijzelerheide, De Swadde	193.411	-841			192.569		192.569
Surhuisterveen, Nije Jirden	613.659	28.865			642.525		642.525
Buitenpost, Mûnewyk	-1.269.061	-88.002		500.000	-857.063		-857.063
Buitenpost, Over de Vaart	514.760	-207			514.553		514.553
Harkema, De Singel	377.962	34.730	91.270		321.421	432.175	-110.754
Harkema, Centrum	33.459	124.012	110.000		47.471	73.766	-26.295
Kootstertille, De Koaten	52.763	1.691			54.454	10.020	44.434
Boelenslaan, De Wiken	15.485	58			15.543	103	15.440
Totaal bouwterreinen	1.197.402	567.393	214.298	500.000	2.050.497	516.064	1.534.433
Industrieterreinen:							
Surhuisterveen, Kommiezenbosk	105.921	9.996			115.918		115.918
Buitenpost, De Swadde	712.726	24.132	6.291		730.567		730.567
Kootstertille, Oost	-1.020.882	-28.167			-1.049.049		-1.049.049
Surhuisterveen, Dalweg	210.497	7.820			218.317	2.679	215.638
Totaal industrieterreinen	8.263	13.781	6.291	0	15.753	2.679	13.074
Totaal gronden in exploitatie	1.205.665	581.174	220.589	500.000	2.066.250	518.743	1.547.507

Voor de bouwgrondexploitatie wordt een voorziening aangehouden. Deze voorziening bouwgrondexploitatie is bedoeld voor het opvangen van verwachte verliezen op de in exploitatie genomen complexen. Daarnaast is deze voorziening bedoeld voor het compenseren van negatieve verschillen tussen de boekwaarde en de taxatiewaarde van ruwe gronden. Op de balans is de waarde van de voorraad bouwterrein vermindert met de voorziening voor verliezen.

Toekomstig exploitatieresultaat op basis van de exploitatieopzetten per 1-1-2016:

	Bouwterreinen	Industrieterreinen	Totaal
Geraamde nog te ontvangen opbrengsten	4.532.915	3.551.943	8.084.858
Geraamde nog te maken kosten	4.470.796	462.672	4.933.468
Toekomstig resultaat op basis van eindwaarde	62.119	3.089.271	3.151.390
Toekomstig resultaat op basis van contante waarde	9.743	2.751.321	2.761.064

Voor een nadere toelichting op de grondexploitatie wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid in het jaarverslag, alsmede het financieel verslag van het gemeentelijk grondbedrijf.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar

De uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar kunnen als volgt worden weergegeven:

	Stand 1-1-2015	Stand 31-12-2015
Vorderingen op openbare lichamen		
Te vorderen omzetbelasting fiscus	-37.468	162.268
Te vorderen omzetbelasting BTW compensatiefonds	3.303.313	3.382.254
Diverse vorderingen	725.332	728.813
	3.991.178	4.273.335
Rekening courantverhouding niet financiële instellingen	-7	0
Versteekte kasgeldleningen		
Uitgegeven daggelden, regeling spoorse doorsnijdingen	-48	0
Overige vorderingen		
Debiteuren algemeen	510.838	914.128
Debiteuren sociale zaken	804.075	888.297
	1.314.913	1.802.425
Totaal uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1jaar	5.306.037	6.075.760

De debiteuren sociale zaken betreffen vorderingen in verband met terug te betalen bijstand, krediethypotheke, leenbijstand en dergelijke.

Overlopende activa

De specificatie van de overlopende activa is als volgt:

	Stand 1-1-2015	Stand 31-12-2015
Vooruitbetaalde bedragen	0	1264
Nog te ontvangen bedragen	817.195	494.571
	817.195	495.834

De nog te ontvangen bedragen betreffen vooral de post rente in verband met aan WoonFriesland verstrekte geldleningen.

Liquide middelen

De specificaties luiden:

	Stand 1-1-2015	Stand 31-12-2015
Kasrekeningen	12.461	6.007
Banksaldi	28.045	16.243
	40.506	22.250

Benutting drempelbedrag in het kader van het schatkistbankieren

Met ingang van 2014 is voorgeschreven dat de gemeente inzicht geeft over de benutting van het drempelbedrag in het kader van het verplicht schatkistbankieren. In de paragraaf

treasury van het jaarverslag wordt hier nader op ingegaan. De drempel voor 2015 bedraagt 0,75% van het begrotingstotaal, dat is $0,75\% \times \text{€ } 75.207.000 = \text{€ } 564.053$.

Gemiddeld tegoed aan middelen	Stand 31-12-2015
Kwartaal 1	175.000
Kwartaal 2	236.000
Kwartaal 3	347.000
Kwartaal 4	114.000
Gemiddeld over 2015	218.000

Uit de tabel blijkt dat de drempel niet is overschreden.

- Vaste passiva

Eigen vermogen

Het op de balans verantwoorde bedrag aan eigen vermogen bestaat uit de volgende componenten:

	Stand 1-1-2015	Stand 31-12-2015
Algemene reserves	7.280.195	8.443.989
Bestemmingsreserves		
- t.b.v. egalisatie van de exploitatie	7.200.101	8.128.735
- t.b.v. dekking van investeringen	3.851.147	2.683.380
Resultaat	340.415	162.949
	18.671.858	19.419.054

Het verloop van de afzonderlijke reserves in 2015 wordt in onderstaand overzicht weergegeven:

Naam reserve	Saldo 1-1-2015	Toev. via resultaat bestemming	Bestemming resultaat	Vermindering via result. bestemming	Saldo 31-12-2015
Vrije algemene reserve	2.411.155	1098.717	340.415	275.338	3.574.949
Alg. reserve weerstandsvermogen	4.869.040				4.869.040
Resultaat 2014	340.415		-340.415		0
Resultaat 2015	0		162.949		162.949
Flankerend beleid personeel	500.000				500.000
Sociaal ontwikkelingsfonds Achtkarspelen	168.979			17.516	151.463
Armoede	0	510.189			510.189
Tariefegalisatie winstafdrachten GREX	198.717	500.000		698.717	0
Monumenten en aanpak verpaupering	100.000	100.000			200.000
Dekking afschr. renov. sportvelden	215.000				215.000
Waarborgfonds schulddienstverlening	177.367			16.754	160.613
WMO	2.029.869	150.620		54.409	2.126.081
Verzelfstandiging MFC Surhuisterveen	131.937				131.937
Inburgering	43.329			3.478	39.851
Reïntegratiedeel participatiebudget	802.057	169.678			971.734
Inkomensvoorziening	1.425.222	597.313			2.022.535
Overlopende posten	1.407.626	1.099.334		1.407.626	1.099.334
Ontwikkelingsfonds Achtkarspelen	3.505.131			1.002.538	2.502.593
Inhaalslag groot onderhoud wegen	235.112			180.334	54.778
Vervanging speeltoestellen	60.436	44.525		29.420	75.541
Herziening bestemmingsplannen	50.468				50.468
to taal	18.671.859	4.270.376	162.949	3.686.130	19.419.053

Nadere toelichting reserves

Hieronder wordt per reserve een nadere toelichting gegeven omtrent de aard en reden van elke reserve, alsmede, voor zover van toepassing, de mutatie daarin in 2015. Deze mutaties zijn gebaseerd op de begroting, een afzonderlijk raadsbesluit of de in de laatst vastgestelde nota reserves en voorzieningen opgenomen detailbeschrijvingen. Deze mutaties passen alle binnen de doelstelling die de raad voor elke reserve heeft vastgesteld.

Algemene reserves

Tot de algemene reserve worden gerekend alle reserves, niet zijnde een bestemmingsreserve. De algemene reserve bestaat uit de volgende twee componenten:

- de vrije algemene reserve, die beschikbaar is voor alle mogelijke doeleinden. Onvoorziene kosten, de lasten verbonden aan nieuw beleid of tekorten kunnen ten laste van deze reserve worden gebracht. Een eventueel positief financieel resultaat per ultimo begrotingsjaar komt ten gunste van deze reserve. Ook kunnen de saldi van reserves die overbodig zijn aan de vrije algemene reserve worden toegevoegd. Saldo 31-12-2015 € 3.574.949.
- de algemene reserve weerstandsvermogen is bedoeld om financiële tegenvallers, calamiteiten en risico's voortvloeiend uit de risico's die genoemd zijn in de paragraaf weerstandsvermogen op te vangen. Saldo 31-12-2015 € 4.869.040.

Aan de algemene reserve is in totaal € 275.000 onttrokken. Dit betreft de volgende posten:

Nieuw beleid als genoemd in de programmabegroting	111.000
Toevoeging aan reserve armoedebeleid	<u>164.000</u>
totaal	275.000

Daar tegenover staat dat € 1.439.000 is toegevoegd. Dit betreft de volgende bedragen:

Rekeningsaldo 2014	340.000
Opheffen reserve winstafdrachten GREX	599.000
Afroming voorziening groot onderhoud gymlokalen	<u>500.000</u>
totaal	1.439.000

Op de algemene reserve weerstandsvermogen zijn in 2015 geen mutaties geweest.

Saldo 2014

Conform artikel 42, lid 2 van het "Besluit Begroting en Verantwoording" (BBV) wordt het saldo van de rekening van baten en lasten afzonderlijk opgenomen in de balans en vindt bestemming van het saldo plaats nadat de jaarrekening is vastgesteld.

Het saldo over 2014 bedroeg € 340.415 positief. Dit bedrag is aan de algemene reserve toegevoegd.

Saldo 2015

Het saldo lopend dienstjaar geeft het gerealiseerd resultaat uit de programmarekening weer. Dit saldo is (mits positief) vrijelijk te bestemmen en valt onder de vrije algemene reserve. Het voordelig gerealiseerd resultaat over 2015 bedraagt € 162.949.

Reserve overlopende posten

Ieder begrotingsjaar worden sommige exploitatiebudgetten door verschillende omstandigheden niet (geheel) besteed. Deze komen in beginsel tot uitdrukking in het rekeningresultaat. In sommige gevallen dienen dergelijke budgetten toch behouden te blijven. Deze bedragen worden gestort in deze reserve en vallen in het volgend begrotingsjaar weer vrij. De toevoeging van 2014 (€ 1.407.626) is in 2015 weer vrijgevallen. De toevoeging over 2015 bedraagt € 1.099.334. Dit bedrag valt in 2016 weer vrij. Saldo 31-12-2015 € 1.099.334.

Programma 1 – Mienskip

- Reserve Sociaal Ontwikkelingsfonds Achtkarspelen (SOFA)
De reserve is ontstaan uit de reserve project Noflik Wenjen. Met de middelen van het SOFA wordt beoogd het tot stand brengen van structurele verbeteringen in de leefbaarheid, in de sociale cohesie en de eigen kracht van dorpen en/of wijken. Conform de begroting is € 17.516 aan deze reserve onttrokken. Saldo 31-12-2015 € 151.463.
- Reserve verzelfstandiging MFC Surhuisterveen
De reserve is in 2002 ontstaan en heeft vanaf 2010 als doel de het dekken van eventuele kosten voortvloeiende uit de verzelfstandiging van het MFC Surhuisterveen. Saldo 31-12-2015 € 131.937.
- Reserve dekking afschrijving renovatie slechte sportvelden
Deze reserve is ingesteld om de afschrijvingskosten te dekken die voortvloeien uit nog vast te stellen investeringen voor de renovatie van slechte sportvelden. Saldo 31-12-2015 € 215.000.

Programma 3 – Zorg

- Reserve Wmo
De reserve is in 2006 ingesteld met als doel het opvangen van onder- en overschrijdingen in de besteding van de jaarlijks begrote Wmo-budgetten. In verband hiermee is € 150.620 aan de reserve toegevoegd en € 54.409 onttrokken. Saldo 31-12-2015 € 2.126.081.

Programma 4 – Werk en Inkomen

- Reserve waarborgfonds schulddienstverlening
De reserve is in 2010 gevormd uit de gelijknamige voorziening. Doel ervan is burgers met een acute schuldproblematiek (cliënten) snel en tegen zo weinig mogelijk kosten uit de problemen met schuldeisers helpen. Daarbij worden crediteuren van cliënten afgekocht. Cliënten lossen maandelijks af en deze bedragen komen weer ten gunste van de reserve. In verband hiermee is € 16.754 aan deze reserve onttrokken. Saldo 31-12-2015 € 160.612.
- Reserve inburgering
De reserve vangt de fluctuaties in het uitgavenpatroon van de regeling opvang asielzoekers op. In verband hiermee is € 3.478 aan deze reserve onttrokken. Saldo 31-12-2015 € 39.851.
- Reserve re-integratiedeel participatiebudget
Deze reserve is structureel bestemd om de schommelingen in het re-integratiedeel, voorzover deze niet via de balans kunnen worden opgevangen, op te vangen. In verband hiermee is € 169.678 aan deze reserve toegevoegd. Saldo 31-12-2015 € 971.734.
- Reserve inkomensvoorziening
De reserve dient om de risico's die voortvloeien uit de schommelingen in het aantal bijstandsgerechtigden en de fluctuaties in de rijksbijdrage op te vangen. In verband hiermee is € 597.313 aan deze reserve toegevoegd. Saldo 31-12-2015 € 2.022.535.
- Reserve armoede
Deze reserve is in 2015 ingesteld op basis van het beleidsplan Armoedebestrijding 'Iedereen van waarde'. De middelen uit de Klijnsmagelden over 2013 en 2014 en de gelden uit de gemeentelijke maatwerkvoorziening chronisch zieken en gehandicapten (voormalig CER) 2014 zijn in 2015 aan deze reserve toegevoegd. Saldo 31-12-2015 € 510.189.

Programma 5 – Leefomgeving

- Reserve inhaalslag groot onderhoud wegen (niet-levensduur verlengend)

Deze reserve wordt gebruikt voor dekking van de component niet levensduur verlengend onderhoud binnen het wegenbeheersysteem RAWEB. Het bestanddeel (regulier) onderhoud mag niet worden geactiveerd. Jaarlijks wordt een onttrekking aan deze reserve gedaan ter hoogte van het benodigde budget niet levensduur verlengend onderhoud binnen RAWEB. Deze onttrekking bedraagt in 2015 € 180.334. Saldo 31-12-2015 € 54.778.

- Reserve vervanging speeltoestellen

Deze reserve dient ter dekking van de kosten van vervanging van speeltoestellen, die worden gezien als een investering met maatschappelijk nut. In 2015 is wegens kosten € 29.420 aan de reserve onttrokken. Conform de begroting is € 44.525 toegevoegd. Saldo 31-12-2015 € 75.541.

Programma 6 – Ontwikkeling

- Reserve ontwikkelingsfonds Achtkarspelen (OFA)

Deze reserve is in 2008 ontstaan. Het doel van deze reserve is het realiseren van de strategische lange termijn doelen van de gemeente Achtkarspelen door effectieve, rendabele structuurversterkende en duurzame investeringen in de:

- hoofdinfrastructuur (weg, water, spoor, telecommunicatie, terminals);
- economische infrastructuur (bedrijfslocaties, kennis, detailhandelsstructuur, toerisme etc.);
- woningmarktversterkende infrastructuur (m.n. herstructurering; er wordt namelijk vanuit gegaan dat woningbouwlocaties, eventueel met behulp van externe subsidiestromen, zoveel mogelijk rendabel zijn qua exploitatie;
- versterking van de sociale infrastructuur.

Het fonds moet leiden tot het geconcentreerd inzetten van middelen voor de realisatie van de echt strategische projecten die noodzakelijk zijn om de politieke en strategische doelen van Achtkarspelen te bereiken. Het fonds dient dus niet ad hoc en versnipperd ingezet te worden voor het oplossen van allerlei incidentele knelpunten.

De onttrekking bedraagt € 1.002.538 en houdt onder andere verband met de kosten van de parkeervoorziening stationsgebied, het Centrumplan, de omgeving Kruidhof, het Sociaal Economisch Masterplan en de toeristische voorziening Skulenboarch. Saldo 31-12-2015 € 2.502.593.

- Reserve tariefegalisatie winstafdrachten grondexploitatie

De reserve moet ervoor zorgen dat de structurele winstuitname uit de bouwgrond-exploitatie op een egale manier plaatsvindt. De winstuitname werd tot en met 2007 op begrotingsbasis als structurele bate in de exploitatie geboekt. Met ingang van 2008 wordt dit in acht jaar afgebouwd. De winstname uit het grondbedrijf van € 500.000 is aan deze reserve toegevoegd. Het eindsaldo is conform de nota reserves en voorzieningen wegens opheffing toegevoegd aan de algemene reserve. Saldo 31-12-2015 € 0.

- Reserve herziening bestemmingsplannen

De reserve is bestemd voor de herziening van verouderde bestemmingsplannen en het aanpassen van woon- en structuurvisies. Saldo 31-12-2015 € 50.468.

- Reserve monumenten en aanpak verpaupering

Deze reserve is in 2014 ontstaan. Doel ervan is behoud en/of verbetering van de kwaliteit van de bebouwde omgeving en bijdragen aan het behouden en versterken van de leefbaarheid van de woonomgeving. Conform de begroting is € 100.000 aan deze reserve toegevoegd. Saldo 31-12-2015 € 200.000.

Programma 8 – Dienstverlening

- Reserve flankerend beleid personeel

De reserve is ingesteld ter dekking van frictiekosten, het concern-brede opleidingsprogramma, flankerend beleid, concern-brede cultuuractiviteiten en andere personeel gerelateerde kosten, waarbij een maximum geldt van € 500.000.

Saldo 31-12-2015 € 500.000.

Voorzieningen

Het op de balans opgenomen bedrag voor voorzieningen bestaat uit de volgende componenten:

	Stand 1-1-2015	Stand 31-12-2015
Voorzieningen voor verplichtingen en verliezen	1.226.479	1.056.150
Voorzieningen t.b.v. toekomstige kosten	1.808.304	1.761.556
Voorziening ivm van derden verkregen middelen	2.413.566	2.373.120
	5.448.349	5.190.825

Het verloop wordt in onderstaand overzicht weergegeven:

Naam voorziening	Saldo 1-1-2015	Toev. tlv het programma	Vrijgevallen bedragen tgv expl.	Aanwendin- gen	Saldo 31-12-2015
Financiering openstelling zwembad	683.330			168.000	515.330
Bijdrage reonstructie N358	91.000				91.000
Bouwrijpmaken bouwgrondexpl.	452.149			2.329	449.820
Personeelsfeest	0	5.000			5.000
Baggeren	158.878			6.649	152.230
Onderhoud sportaccommodaties	297.894	87.500		10.905	374.489
Huishoudelijke hulp toelage	0	345.942			345.942
Welzijnsaccommodaties	722.478	86.601		18.660	790.419
Groot onderh. basissch. + gymlok.	629.055	65.000	500.000	100.579	93.476
Riolering	2.087.142			157.262	1.929.880
Reiniging	326.424	116.816			443.240
Totaal voorzieningen	5.448.349	706.859	500.000	464.382	5.190.826

De voorziening bouwgrondexploitatie is op de balans geheel gesaldeerd met de post voorraden en komt daarom niet in dit overzicht voor.

Nadere toelichting voorzieningen

Hieronder wordt per voorziening een nadere toelichting gegeven omtrent de aard en reden van elke voorziening, alsmede indien van toepassing, de mutatie daarin in 2015.

Programma 1 - Mienskip

- Voorziening onderhoud sportaccommodaties

Het doel van deze voorziening is het financieren en dekken van planmatig onderhoud aan sportaccommodaties. Hieronder vallen de drie sporthallen en zwembad De Kûpe. In

2015 is aan deze voorziening € 87.500 toegevoegd. Onderhoudskosten ter grootte van € 10.905 zijn ten laste van deze voorziening gebracht. Saldo 31-12-2015 € 374.489.

- Voorziening onderhoud welzijnsaccommodaties

Het doel van deze voorziening is het dekken van planmatig onderhoud aan welzijnsaccommodaties. (peuterspeelzalen, dorpshuizen, Mfc's en jongerencentra c.q. jeugdhonken) op basis van meerjarige onderhoudsplannen. In 2015 is aan deze voorziening € 86.601 toegevoegd. Onderhoudskosten à € 18.660 zijn ten laste van deze voorziening gebracht. Saldo 31-12-2015 € 790.419.

- Voorziening groot onderhoud basisscholen + gymlokalen

De voorziening is in 2009 ingesteld om meerjarig de kosten van planmatig onderhoud aan basisscholen en gymlokalen te dekken. De toevoeging 2015 bedroeg € 65.000, terwijl onderhoudskosten à € 100.579 ten laste van deze voorziening zijn gebracht. Daarnaast is € 500.000 vrijgevallen wegens de overdracht van de onderhoudsverplichtingen aan de schoolbesturen. Dit bedrag is aan de algemene reserve toegevoegd. Saldo 31-12-2015 € 93.476.

- Voorziening financiering openstelling zwembad Buitenpost

De exploitatie van het zwembad Buitenpost is overgegaan naar een stichting. De gemeente heeft zich verbonden in de periode 2014-2018 bij te dragen in de kosten. De benodigde middelen daarvoor zijn in deze voorziening gebracht. De onttrekking in 2015 bedroeg € 168.000. Saldo 31-12-2015 € 515.330.

Programma 3 – Zorg

- Voorziening huishoudelijke hulp toelage

Deze voorziening is in 2015 ontstaan uit de nog niet bestede rijksmiddelen voor de opvang van de daling van het budget huishoudelijke hulp. Deze middelen zijn beschikbaar gedurende twee jaar. Saldo 31-12-2015 € 345.942.

Programma 5 - Leefomgeving

- Voorziening baggeren

De voorziening baggeren is bedoeld om werkzaamheden aan de havens van Gerkesklooster, Kootstertille en De Swadde te Twijzelerheide uit te kunnen voeren. In verband hiermee is € 6.648 ten laste van deze voorziening gebracht. Saldo 31-12-2015 € 152.230.

- Voorziening bijdrage reconstructie N358

Deze voorziening is ontstaan uit de reserve "gemeentelijke bijdrage PVVP" en is bestemd voor de gemeentelijke bijdrage aan de provincie voor de reconstructie van de N358 Lutkepost-afslag Augustinusga. Betaling van deze bijdrage zal naar verwachting eind 2016 – begin 2017 plaatsvinden. Saldo 31-12-2015 € 91.000.

- Voorziening riolering

Deze voorziening is in 2014 gevormd vanuit de reserve tariefegalisatie riolering en dient ter vereffening van de lasten en baten op het product riolering. Over 2015 waren de lasten van de riolering € 157.262 hoger dan de baten. Dit bedrag is ten laste van deze voorziening gebracht. Saldo 31-12-2015 € 1.929.880.

- Voorziening reiniging

Deze voorziening is in 2014 gevormd vanuit de reserve tariefegalisatie reiniging en dient ter vereffening van de baten en lasten op het product afval. In 2015 waren de baten op reiniging € 116.816 hoger dan de lasten. Dit bedrag is aan de voorziening toegevoegd. Saldo 31-12-2015 € 443.240.

Programma 6 - Ontwikkeling

- Voorziening bouwgrondexploitatie

De voorziening is bedoeld voor het opvangen van verwachte verliezen op de in exploitatie genomen complexen in de bouwgrondexploitatie. Dit verlies is gecijferd op € 518.743 voor vijf complexen. Daarnaast is deze voorziening bedoeld voor het compenseren van negatieve verschillen tussen de boekwaarde en de taxatiewaarde van ruwe gronden. Dit negatieve verschil bedraagt € 714.870. In verband hiermee is € 101.609 aan deze voorziening toegevoegd. Deze voorziening is op de balans gesaldeerd met de voorraden. Saldo 31-12-2015 € 1.233.613.

- Voorziening bouwrijp maken bouwgrondexploitatie

De voorziening is bedoeld voor het dekken van de kosten van het afronden van werkzaamheden in verband met het bouwrijp maken van nagenoeg afgewikkelde complexen. In verband hiermee is € 2.329 ten laste van deze voorziening gebracht. Saldo 31-12-2015 € 449.820

Programma 8 – Dienstverlening

- Voorziening personeelsfeest

Deze voorziening dient ter dekking van de kosten van een personeelsactiviteit gemiddeld eens in de drie jaar. De toevoeging in 2015 bedraagt € 5.000. Saldo 31-12-2015 € 5.000.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd > 1 jaar

De vaste schuld ultimo 2015 bedraagt € 43.940.114. De samenstelling en het verloop hiervan in 2015 was als volgt:

	Saldo 1-1-2015	Opname	Aflossing	Saldo 31-12-2015
Onderhandse leningen:				
t.b.v. Woonfriesland	7.822.118		182.350	7.639.769
t.b.v. eigen financiering	36.116.636		4.806.805	31.309.831
Waarborgsommen	1.361			1.361
Totaal vaste schulden	43.940.116	0	4.989.155	38.950.961

De rente- en aflossingsverplichtingen van de leningen berusten bij de gemeente Achtkarspelen. De totale rentelast over 2015 bedroeg € 1.178.670. De verstrekte geldleningen ten behoeve van de woningbouw zijn op de balans opgenomen onder de financiële vaste activa. Het bedrag aan aflossingen dat binnen één jaar vervalt, dus in begrotingsjaar 2016, bedraagt € 6.036.489.

Flottende passiva

De flottende passiva bestaan uit de volgende componenten:

	Stand 1-1-2015	Stand 31-12-2015
Netto flottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	9.994.170	14.685.984
Overlopende passiva	2.491.878	2.970.507
Totaal flottende passiva	12.486.048	17.656.491

Netto flottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar

Deze schulden kunnen als volgt worden onderverdeeld:

	Stand 31-12-2014	Stand 31-12-2015
Kasgeldleningen	2.000.000	7.000.000
Banksaldi	3.627.621	3.273.958
Overige schulden		
- crediteuren	3.973.455	3.143.105
- crediteuren sociale zaken	389.024	632.920
- salarissen en sociale lasten	-3.250	727.216
- overige schulden	7.321	407
Totaal	9.994.170	14.777.605

Overlopende passiva

De overlopende passiva bestaan uit de volgende posten:

	Stand 1-1-2015	Stand 31-12-2015
Nog te betalen bedragen	1072.681	1850.939
Vooruitontvangen bedragen	119.860	223.504
Vooruitontvangen voorschotbedragen	662.947	0
Vooruitontvangen bedragen overige overheid	0	284.910
Tussenrekening bank sociale zaken	636.390	627.178
Totaal	2.491.878	2.986.532

Onder de nog te betalen bedragen vallen vooral de nog niet vervallen rente van geldleningen en diverse overige afrekeningen en verplichtingen welke reeds in 2015 zijn aangegaan maar per de balansdatum nog niet in rekening zijn gebracht. Ook de van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen vallen onder de overlopende passiva. Van de ontvangen voorschotbedragen met een specifiek bestedingsdoel kan onderstaand verloop worden weergegeven:

Uitkering	Saldo 1-1	Toevoeging	Vrijval	Saldo 31-12
Bijdragen t.b.v. investeringen	528.947	481647	528.947	481647
Reservering voor Kruidhof/Centrumplan	134.000		134.000	0
Bijdrage COA huisvesting statushouders	0	26.767		26.767
VRA gelden Netwerk noordoost	9.000		9.000	0
Bijdrage schade brug Alde Dyk	6.935		6.935	0
Bijdrage provincie voor Leren en Werken	12.150		12.150	0
Bijdrage t.b.v. project zwerfafval	66.873		66.873	0
Bijdrage van het COA	24.903		24.903	0
	782.808	508.414	662.947	508.414

Waarborgen en garanties

De gemeente Achtkarspelen heeft zich garant gesteld voor de betaling van de rente en aflossing van door diverse instellingen en particulieren aangegane geldleningen.

De navolgende groepen zijn te onderscheiden:

Lening t.b.v.	Oorspronkelijk bedrag	% borgstelling	Restant 1-1-2015	Restant 31-12-2015	Risico gemeente
verkrijgen/verbeteren woningen	26.135.589	50%	4.648.931	3.849.014	1.924.507
rechtspersonen	42.515.571	100%	28.040.192	27.322.064	27.322.064
Totaal	68.651.160		32.689.123	31.171.078	29.246.571

In 2015 hebben zich geen verliezen wegens verleende garantstellingen voorgedaan.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

De gemeente heeft in 2015 een leasecontract afgesloten met Canon Nederland NV voor de levering van multifunctionals voor printen, scannen en kopiëren. Het contract heeft een looptijd van vier jaar en de vaste kosten bedragen € 21.000 per jaar.

Daarnaast heeft de gemeente de volgende meerjarige inkoopcontracten:

Omschrijving contract	Afloop in	Kosten per jaar
Schoonmaakonderhoud en glasbewassing	2017	€ 68.549
Binnenbeplanting gemeentehuis	2017	€ 4.900
Plaatsing hygiënebakken gemeentehuis	2018	€ 1.095
Accountantsdiensten controle jaarstukken	2017	€ 26.500
Wmo vervoer - doelgroepenvervoer	2016	variabel
Wmo - hulpmiddelen	2017	variabel
Wmo - trapliften	2016	variabel
Onderhoud wegen	2015	Variabel
Onderhoud openbare ruimte, maaien / sloten schonen	2017	€ 87.299
Onderhoud openbare verlichting	2017	€ 231.903
Levering aardgas en electriciteit	2016	Variabel
Onderhoud van IBA-systemen	2018	€ 3.029
Diensten BHV herhalingscursussen	2017	€ 5.536

De kosten per jaar voor de wmo contracten, onderhoud wegen en inkoop energie zijn afhankelijk van de aanvragen, respectievelijk afname/verbruik.

Gebeurtenissen na balansdatum

Alle ten tijde van het opmaken van de jaarrekening beschikbare informatie omtrent de feitelijke situatie per balansdatum is bij het opmaken van de jaarrekening in aanmerking genomen en verwerkt. Er hebben zich na het opmaken van de jaarrekening geen gebeurtenissen van betekenis voorgedaan die nadere informatie geven over de feitelijke situatie op balansdatum.

Toelichting op het overzicht van baten en lasten

De jaarrekening met toelichting is de tegenhanger van het overzicht van baten en lasten met toelichting, zoals die in de begroting is opgenomen. Het overzicht van baten en lasten in de begroting 2015 is ingedeeld naar de acht programma's waarin alle baten en lasten zijn opgenomen, inclusief de algemene dekkingsmiddelen en de mutaties in de reserves.

De jaarrekening over begrotingsjaar 2015 sluit met een positief saldo van € 163.000. In de begroting werd rekening gehouden met een nadelig saldo € 41.000. De afwijking ten opzichte van de begroting is daarmee beperkt tot € 204.000. Hieronder volgt een overzicht met de verschillen per programma.

Verschillen per programma	Saldo begroot	Saldo werkelijk	Verschil
Mienskip	-2.410	-2.366	44
Onderwijs en Jeugdbeleid	-3.816	-3.686	130
Zorg	-16.203	-16.017	186
Werk en Inkomen	-10.585	-9.814	771
Leefomgeving	-5.573	-5.413	160
Ontwikkeling	-1.919	-2.039	-120
Veiligheid	-1.207	-1.110	97
Dienstverlening	-9.758	-9.496	262
Algemene dekkingsmiddelen	50.650	50.688	38
Reserves	821	-584	-1.405
	0	163	163

Enkele grotere verschillen (x € 1.000) tussen begroting en realisatie in begrotingsjaar 2015 zijn:

1.Sociaal Domein	1.155 N
2.Wmo Sociaal Domein	634 V
3.Wmo "oud"	528 V
4.Vangnetvoorziening BUIG	650 V
5.Uitvoeringskosten werk en inkomen	433 N

Ad 1 t/m 3

Bij de eerste drie posten is er onzekerheid of alle bedragen op de juiste wijze in rekening zijn gebracht of zijn afgerekend. In 2016 zal hier mee duidelijk over ontstaan.

Ad 4

Deze post bestaat uit een voordeel op de lasten van € 1.064 en een nadeel op de inkomsten van € 414. Het aantal klanten in de BUIG is 20 lager (m.n. daling aantal WWB-ers) dan begroot, daarnaast zijn de loonkosten per uitkering naar beneden gegaan als gevolg van de kostendelerssystematiek vanaf 1 januari 2015 voor nieuwe klanten en 1 juli 2015 voor het bestaande bestand. Er zijn geen kredieten voor levensonderhoud verstrekt aan de gevestigde zelfstandigen.

Ad 5

De overschrijding van de uitvoeringskosten wordt veroorzaakt door onder meer het flexschilmodel, de benodigde flexformatie o.b.v. de stijgende klantaantallen t.o.v. het basisjaar 2012, extra capaciteit sociaal domein, o.a. herindicatie alleenstaande ouders, kosten delersnorm en extra inzet handhaving.

Voor een nadere toelichting op de verschillen tussen begroot en realisatie wordt verwezen naar de verschillenanalyse in het jaarverslag. Ook het overzicht van de incidentele baten en lasten is opgenomen in het jaarverslag. De toelichting hieronder is een weergave van de belangrijkste verschillen tussen het begrote bedrag per 1-1 en 31-12. Verder bevat deze toelichting een overzicht van de aanwending van het bedrag voor onvoorzien, een overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves en de informatie over de wet normering topinkomens.

Verschillen tussen begroot 1-1 en 31-12

Programma 1 - Mienskip

	Raming 1/1	Raming 31-12	Realisatie
Baten	417.855	912.301	924.307
Lasten	3.428.987	3.322.083	3.290.355
Saldo van baten en lasten	-3.011.132	-2.409.782	-2.366.048
Toevoeging/onttrekking aan reserves	19.534	37.050	17.516
Gerealiseerd resultaat	-2.991.598	-2.372.732	-2.348.532

Baten

Op begrotingsbasis zijn de baten toegenomen met € 494.000. Dit is met name veroorzaakt door een vrijval van € 500.000 uit de voorziening groot onderhoud basisscholen en gymlokalen.

Lasten

De lasten zijn op begrotingsbasis afgenomen met € 107.000. Grootste oorzaak hiervan is een verlaging van de post afschrijvingen door onderuitputting op investeringen.

Programma 2 – Onderwijs en Jeugdbeleid

	Raming 1/1	Raming 31-12	Realisatie
Baten	174.984	174.984	198.193
Lasten	4.137.046	3.991.030	3.884.118
Saldo van baten en lasten	-3.962.062	-3.816.046	-3.685.925
Toevoeging/onttrekking aan reserves	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	-3.962.062	-3.816.046	-3.685.925

Baten

De baten in de begroting zijn niet gewijzigd.

Lasten

Op begrotingsbasis zijn de lasten verlaagd met € 146.000, dit door:

Onderwijshuisvesting - afschrijvingen	93.000
Kinderopvang - budgetontwikkelingen	70.000
Jeugdbeleid algemeen – overlopende posten en budgetontwikkelingen 2015	-63.000
Overige invloeden	<u>46.000</u>
	146.000

Programma 3 - Zorg

	Raming 1/1	Raming 31-12	Realisatie
Baten	250.000	335.000	484.623
Lasten	16.756.091	16.538.260	16.501.859
Saldo van baten en lasten	-16.506.091	-16.203.260	-16.017.236
Toevoeging/onttrekking aan reserves	0	54.409	-96.211
Gerealiseerd resultaat	-16.506.091	-16.148.851	-16.113.447

Baten

In de begroting zijn de baten gestegen met € 85.000. Dit houdt verband met de budgettoedeling van de jeugdzorg en de WMO in het sociaal deelfonds.

Lasten

De lasten in de begroting zijn gedaald met € 218.000. Dit is veroorzaakt door wijzigingen op de volgende posten:

Jeugdzorg – sociaal deelfonds	452.000
WMO in het sociaal deelfonds	342.000
WMO – bestaande activiteiten	-472.000
Gezondheid – overlopende posten en septembercirculaire	-72.000
Overige invloeden	<u>-32.000</u>
	218.000

Programma 4 – Werk en Inkomen

	Raming 1/1	Raming 31-12	Realisatie
Baten	12.550.381	12.669.381	12.528.026
Lasten	23.247.268	23.254.715	22.342.252
Saldo van baten en lasten	-10.696.887	-10.585.334	-9.814.226
Toevoeging/onttrekking aan reserves	267.908	-509.436	-1.359.479
Gerealiseerd resultaat	-10.428.979	-11.094.770	-11.173.705

Baten

Op begrotingsbasis zijn de baten gestegen met € 119.000 als gevolg van de verhoging van de BUIG rijksbijdrage.

Lasten

Op begrotingsbasis bleef de omvang van de lasten nagenoeg ongewijzigd.

Programma 5 – Leefomgeving

	Raming 1/1	Raming 31-12	Realisatie
Baten	5.966.817	6.211.817	6.384.962
Lasten	11.554.191	11.784.563	11.797.544
Saldo van baten en lasten	-5.587.374	-5.572.746	-5.412.582
Toevoeging/onttrekking aan reserves	265.890	227.010	165.229
Gerealiseerd resultaat	-5.321.484	-5.345.736	-5.247.353

Baten

Op begrotingsbasis zijn de baten gestegen met € 245.000. Dit is veroorzaakt door wijzigingen op het product afval voor het composteringsterrein, de inzameling van kunststoffen en het zwerfafval.

Lasten

De lasten in de begroting zijn per begrotingswijziging verhoogd met € 245.000. Dit is veroorzaakt door:

Wegen, straten en pleinen – overlopende posten	260.000
Product afval – budgetontwikkelingen 2015	245.000
Omzetten tariefegalisatiereserve afval naar een voorziening	-237.000
Overige invloeden	<u>-23.000</u>
	245.000

Programma 6 – Ontwikkeling

	Raming 1/1	Raming 31-12	Realisatie
Baten	2.448.134	3.083.820	6.384.962
Lasten	4.171.347	5.003.257	11.797.544
Saldo van baten en lasten	-1.723.213	-1.919.437	-5.412.582
Toevoeging/onttrekking aan reserves	685.908	977.703	1.101.255
Gerealiseerd resultaat	-1.037.305	-941.734	-4.311.327

Baten

Op begrotingsbasis zijn de baten verhoogd met € 636.000. Dit is veroorzaakt door de volgende posten:

Opnemen ramingen bouwgrondexploitatie	710.000
Toeristische voorziening Skûlenboarch-Westkern	60.000
Bedrijfsmatige activiteiten – o.a. ambitieproject en onderzoek glasvezel	41.000
Budgetontwikkelingen – verlagen budget WABO vergunningen	-250.000
Saldo overige invloeden	<u>75.000</u>
	636.000

Lasten

De begrote lasten zijn gestegen met € 832.000. Dit is veroorzaakt door de volgende posten:

Toerisme en recreatie – overlopende posten	126.000
Opnemen ramingen complexen bouwgrondexploitatie	745.000
Bijdrage bedrijfsverplaatsing DAB	50.000
Duurzaamheid – overlopende posten	-117.000
Overige invloeden	<u>28.000</u>
	832.000

Programma 7, Veiligheid

	Raming 1/1	Raming 31-12	Realisatie
Baten	36.276	76.276	149.741
Lasten	1.253.800	1.283.342	1.259.453
Saldo van baten en lasten	-1.217.524	-1.207.066	-1.109.712
Toevoeging/onttrekking aan reserves	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	-1.217.524	-1.207.066	-1.109.712

Baten

De baten zijn op begrotingsbasis verhoogd met € 40.000. Dit betreft de vergoeding voor de tijdelijke opvang van vluchtelingen in Gerkesklooster.

Lasten

De begrote lasten zijn verhoogd met € 30.000, dit door:

Opvang vluchtelingen Gerkesklooster	100.000
Afrekening 2014 Veiligheidsregio Fryslân	-76.000
Saldo overige invloeden	<u>6.000</u>
	30.000

Programma 8, Dienstverlening

	Raming 1/1	Raming 31-12	Realisatie
Baten	576.871	575.546	666.283
Lasten	9.518.588	10.333.057	10.162.294
Saldo van baten en lasten	-8.941.717	-9.757.511	-9.496.011
Toevoeging/onttrekking aan reserves	123.754	123.754	0
Gerealiseerd resultaat	-8.817.963	-9.633.757	-9.496.011

Baten

De raming van de hoogte van de baten bleef nagenoeg ongewijzigd.

Lasten

De lasten zijn op begrotingsbasis verhoogd met € 814.000. Dit is veroorzaakt door de volgende posten:

Beheerseenheid basisregistraties – overlopende posten	200.000
Product automatisering –diverse wijzigingen	539.000
Team P&O – inhuur tijdelijke krachten	200.000
Publiekszaken – website	-76.000
Saldo overige invloeden	<u>-49.000</u>
	814.000

Lokale heffingen

De gemeente Achtkarspelen kent de volgende niet besteding gebonden gemeentelijke heffingen die als algemeen dekkingsmiddel worden ingezet:

	Raming 1/1	Raming 31-12	Realisatie
Onroerende zaakbelasting, gebruikersdeel	682.700	682.700	657.895
Onroerende zaakbelasting, eigenaarsdeel	4.299.170	4.299.170	4.271.893
Forensenbelasting	5.000	5.000	5.369
Reclamebelasting	45.000	45.000	44.302
Precariobelasting	0	0	190.173
Resultaat voor bestemming	5.031.870	5.031.870	6.889.632

De netto opbrengst reclamebelasting wordt doorbetaald aan de Stichting Ondernemersfonds centrum Surhuisterveen. Op begrotingsbasis hebben zich bij de lokale heffingen geen wijzigingen voorgedaan.

Algemene uitkering

	Raming 1/1	Raming 31-12	Realisatie
Algemene uitkering uit het gemeentefonds	43.524.678	43.103.831	43.260.228

Op begrotingsbasis is de raming van de algemene uitkering met € 421.000 verlaagd, dit door de volgende ontwikkelingen:

Kadernota 2015 – meicirculaire 2015	727.000
Septembercircul. 2014 – o.a. participatie en huishoudelijke hulp	-144.000
Septembercircul. 2015 – o.a. jeugdzorg pgb en huishoudelijke hulp	-171.000
Overige invloeden	<u>9.000</u>
	421.000

Dividend

	Raming 1/1	Raming 31-12	Realisatie
NV Fryslân Miljeu en Afvalsturing	10.000	10.000	18.514
Bank Nederlandse Gemeenten	130.000	50.000	49.995
Eneco NV	225.000	225.000	229.802
Totaal dividend	365.000	285.000	298.311

Het dividend van Fryslân Miljeu en Afvalsturing is conform de begroting als bate op programma Leefomgeving verantwoord en dus niet als algemeen dekkingsmiddel. Op begrotingsbasis is de raming van het dividend van de BNG neerwaarts bijgesteld met € 80.000 wegens de lagere winstuitkering.

Overige algemene dekkingsmiddelen

	Raming 1/1	Raming 31-12	Realisatie
Bespaarde rente	493.524	493.524	757.566
Saldo betaalde en doorbelaste rente	942.484	1.223.484	934.029

De raming op de post saldo betaalde en doorbelaste rente is verhoogd met € 281.000. Dit is veroorzaakt door de keus in de kadernota om het begrotingssaldo 2015 mede te dekken door een verlaging van de post betaalde rente.

Aanwending van het gebruik van het bedrag voor onvoorzien

Structureel onvoorzien

In de oorspronkelijke begroting was een bedrag voor structureel onvoorzien opgenomen van € 1.000. In de loop van het jaar zijn er geen verdere toevoegingen geweest. Er zijn geen uitgaven ten laste van deze post gebracht.

Enmalig onvoorzien

In de begroting is in 2015 geen bedrag opgenomen voor eenmalig onvoorziene uitgaven.

Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves

Onderstaande tabel toont de reserves waarbij zich in elk van de afgelopen drie jaren een toevoeging of een onttrekking heeft voorgedaan. De laatste kolom toont de raming 2016.

	Saldo 1-1-2013	M utatie 2013	M utatie 2014	M utatie 2015	Saldo 31-12-2015	Raming 2016
Algemene reserve	1944.373	1631.996	-1.165.214	1.163.794	3.574.949	-491.661
Sociaal Ontwikkelingsfonds Achtkarspelen	200.617	-16.077	-15.561	-17.516	151.463	-125.000
Tariefegalisatie winstafdrachten GREX	798.347	-701.705	102.075	-198.717	0	
Waarborgfonds schulddienstverlening	227.882	-17.738	-32.778	-16.754	160.612	-40.000
WMO	132.688	792.855	1.104.327	96.211	2.126.081	
Inburgering	61.665	-24.230	5.894	-3.478	39.851	-15.000
Reïntegratiedeel participatie	523.863	23.869	254.325	169.678	971.735	-25.000
Inkomensvoorziening	0	1.254.491	170.731	597.313	2.022.535	-180.427
Overlopende posten	1.168.329	238.816	481	-308.292	1.099.334	
Ontwikkelingsfonds Achtkarspelen	5.039.776	-1.144.885	-389.760	-1.002.538	2.502.593	-538.671
Inhaalslag groot onderhoud wegen	701.063	-287.383	-178.568	-180.334	54.778	
Vervanging speeltoestellen	148.303	-50.325	-37.542	15.105	75.541	4.412
	10.946.906	1.699.684	-181.590	314.472	12.779.472	-1.411.347

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen (WNT)

In de jaarrekening moet voor bepaalde functies verplicht een aantal gegevens worden opgenomen.

In Achtkarspelen betreft het de functies van gemeentesecretaris en raadsgriffier.

Om te bepalen of een functionaris voldoet aan de WNT norm wordt de totale bezoldiging 2015 van elke functionaris afgezet tegen de WNT norm (€ 178.000 op jaarbasis).

Uit de onderstaande tabel blijkt dat Achtkarspelen geen functionarissen had die de WNT norm hebben overschreden.

Naam organisatie	Achtkarspelen	Achtkarspelen	Achtkarspelen
Aard van de functie	Topfunctionaris	Topfunctionaris	Topfunctionaris
Naam	E. van der Laan	R. van der Heide	J. van Hoppe
Beloning	121.874	55.892	16.436
Belastbare vaste en variabele onkostenvergoedingen	761	42	581
Werkgeversdeel van voorzieningen t.b.v. beloningen betaalbaar op termijn	15.426	7.094	2.503
Datum aanvang dienstverband in het boekjaar	1-1-2015	1-1-2015	1-10-2015
Datum einde dienstverband in het boekjaar	n.v.t.	8-9-2015	n.v.t.
Omvang dienstverband	1,11 fte	1 fte	1 fte
Interim	Nee	nee	nee
Motivering overschrijding norm	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen

Achtkarspelen ontvangt van diverse departementen specifieke uitkeringen, waaraan voorwaarden zijn verbonden als het gaat om de besteding van de gelden. De verantwoording die daarover moet worden afgelegd vindt plaats door middel van de zogenaamde SISA-bijlage (Single Information, Single Audit). Hierin zijn alle specifieke uitkeringen opgenomen, die de gemeente ontvangt en waarvan door het rijk is besloten de verantwoording via deze methode te laten plaatsvinden.

Voor 2015 vallen de volgende specifieke uitkeringen van de gemeente onder deze verantwoordingssystematiek:

- Onderwijsachterstandenbeleid 2011–2015 (OAB)
- Subsidieregeling sanering verkeerslawaaai (inclusief bestrijding spoorweglawaaai)
- Brede doeluitkering verkeer en vervoer SISA tussen medeoverheden
- Wet sociale werkvoorziening (Wsw) totaal 2014
- Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2015
- Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) gemeente deel 2015

Nadere toelichting bij SISA-tabel:

- Kolom 1 = afkorting van de naam van het betreffende departement
- Kolom 2 = nummer van de specifieke uitkering
- Kolom 3 = naam van de specifieke uitkering en de juridische grondslag
- Kolom 4 t/m 9 = indicatoren

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2015 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 11 januari 2016 DEFINITIEF

OCW	D9	Onderwijsachterstanden beleid 2011-2015 (OAB)	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)			
		Besluit specifieke uitkeringen gemeentelijk onderwijsachterstanden beleid 2011-2014 Gemeenten	<i>Aard controle R Indicatornummer: D9 / 01</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: D9 / 02</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: D9 / 03</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: D9 / 04</i>			
			€ 131.548	€ 0	€ 6.124	€ 0			
I&M	E3	Subsidierегeling sanering verkeerslawaaai (inclusief bestrijding spoorweglawaaai)	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Overige bestedingen (jaar T)	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt	Correctie over besteding (jaar T-1)		
		Subsidierегeling sanering verkeerslawaaai Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)	<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 01</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E3 / 02</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E3 / 03</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E3 / 04</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E3 / 05</i>		
		1 57622500 / 608012833	Kopie beschikingsnummer	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T)	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T)	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen		Eindverantwoording Ja/Nee
			<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 06</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E3 / 07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 08</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 09</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 10</i>		
		1 57622500 / 608012833			€ 72.600	€ 1.717.520			Ja

I&M	E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden Provinciale beschikking en/of verordening Gemeenten en Gemeenschappelijke Regelingen	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen	Overige bestedingen (jaar T)	Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde bestedingen ten laste van provinciale middelen	Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde overige bestedingen	
			<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 01</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E27B / 02</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E27B / 03</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E27B / 04</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: E27B / 05</i>	
			1 965362 (Verkeersmanifest)	€ 6.648	€ 6.648			
			2 1161551 (P&R Buitenpost 2e fase)	€ 0	€ 0			
			3 1094215 (Halteplan '13)	€ 0	€ 0			
			4 1266503 (Halteplan)	€ 0	€ 0	€ 36.400	0	
			5 1162144 (Fietsveiligheid traverse Surhuisterveen)	€ 63.750	€ 95.625			
			Kopie beschikingsnummer	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Toelichting	Eindverantwoording Ja/Nee Als u kiest voor 'ja', betekent dit dat het project is afgerond en u voor de komende jaren geen bestedingen meer wilt verantwoorden	
			<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 06</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 08</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 09</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E27B / 10</i>	
			1 965362 (Verkeersmanifest)	€ 32.336	€ 32.336	Periode van 5 jaar; komt nieuwe	Ja	
			2 1161551 (P&R Buitenpost 2e fase)	€ 0	€ 0		Nee	
			3 1094215 (Halteplan '13)	€ 197.600	€ 114.632	zie memo	Ja	
			4 1266503 (Halteplan)	€ 0	€ 0	zie memo	Nee	
			5 1162144 (Fietsveiligheid traverse Surhuisterveen)	€ 63.750	€ 95.625	zie memo	Nee	

SZW	G1A	Wet sociale werkvoorziening (Wsw)_totaal 2014 Wet sociale werkvoorziening (Wsw) Alle gemeenten verantwoord voor het totaal (jaar T-1). (Dus: deel Openbaar lichaam uit SiSa (jaar T-1) regeling G1B + deel gemeente uit (jaar T-1))	Hieronder per regel één gemeente(code) uit (jaar T-1) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Het totaal aantal gerealiseerde arbeidsplaatsen voor geïndiceerde inwoners in (jaar T-1), uitgedrukt in arbeidsjaren;	Het totaal aantal gerealiseerde begeleid werkenplekken voor geïndiceerde inwoners in (jaar T-1), uitgedrukt in arbeidsjaren;				
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G1A / 01	inclusief deel openbaar lichaam	Aard controle R Indicatornummer: G1A / 02	inclusief deel openbaar lichaam	Aard controle R Indicatornummer: G1A / 03		
			1 60059 Achtkarspelen	224,41	10,99				
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2015 Alle gemeenten verantwoord voor het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) algemene bijstand	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAW	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAZ	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk)	
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
			I.1 Participatiewet (PW)	I.1 Participatiewet (PW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06	
			€ 8.850.050	€ 502.547	€ 921.681	€ 5.012	€ 17.183	€ 2.349	
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk)	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee	
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente		
			I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	I.7 Participatiewet (PW)	I.7 Participatiewet (PW)		
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 08	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 09	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 10	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2 / 12	
			€ 75.420	€ 7.878	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2015 Besluit	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) Bob	
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06	
			€ 66.994	€ 0	€ 28.611	€ 74.520	€ 24.154	€ 0	
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee				
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3 / 09				
			€ 0	€ 0	Ja				

Gemeente Achtkarspelen Uitkomsten controle en overige informatie 2015

Rapportage aan de gemeenteraad

Ernst & Young Accountants LLP
Leonard Springerlaan 17
9727 KB Groningen, Netherlands
Postbus 997
9700 AZ Groningen, Netherlands

Tel: +31 88 407 10 00
Fax: +31 88 407 25 05
ey.com

Gemeenteraad van de gemeente Achtkarspelen
Stationsstraat 18
9285 NH BUITENPOST

Leeuwarden, 1 juli 2016

Uitkomsten controle en overige informatie 2015

Geachte leden van de raad,

Het doet ons genoegen u verslag uit te brengen omtrent de uitkomsten van onze accountantscontrole van de jaarrekening van de gemeente Achtkarspelen. Wij willen u over de volgende onderwerpen informeren:

- ▶ uitkomsten jaarrekeningcontrole;
- ▶ kwaliteit beheersorganisatie;
- ▶ wensen en aandachtspunten;
- ▶ onafhankelijkheid en controleproces.

Onze controle is gericht op het vormen van een oordeel omtrent de jaarrekening over 2015. Bij de uitvoering van onze controle ondervinden wij de volledige medewerking en ondersteuning van de medewerkers van de gemeente Achtkarspelen.

De mogelijkheid om een open en eerlijke dialoog met u als lid van de gemeenteraad te voeren, vormt een essentieel onderdeel van het controleproces, evenals van de algehele corporate governance. Wij waarderen deze mogelijkheid om de inzichten die uit onze controle voortkomen met u te kunnen delen.

Het concept van dit verslag is d.d. 27 mei 2016 besproken met de portefeuillehouder financiën en de concerncontroller. Een afschrift van dit verslag is toegezonden aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Achtkarspelen.

Wij stellen het op prijs een en ander persoonlijk toe te lichten of eventuele vragen omtrent deze of andere met de controle verband houdende zaken te beantwoorden.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

D.E. Engwerda RA
Partner

Ernst & Young Accountants LLP is een limited liability partnership opgericht naar het recht van Engeland en Wales en geregistreerd bij Companies House onder registratienummer OC335594. In relatie tot Ernst & Young Accountants LLP wordt de term partner gebruikt voor een (vertegenwoordiger van een) vennoot van Ernst & Young Accountants LLP. Ernst & Young Accountants LLP is statutair gevestigd te 6 More London Place, London, SE1 2DA, Verenigd Koninkrijk, heeft haar hoofdvestiging aan Boompjes 258, 3011 XZ Rotterdam, Nederland en is geregistreerd bij de Kamer van Koophandel Rotterdam onder nummer 24432944. Op onze werkzaamheden zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin een beperking van de aansprakelijkheid is opgenomen.

Inhoudsopgave

Uitkomsten jaarrekeningcontrole	5
Kwaliteit beheersorganisatie	18
Rechtmatigheidsbeheer	22
Specifieke aandachtsgebieden	25

Bijlagen

- 1 Controleverschillen
- 2 SiSa-bijlage

Totaal aantal pagina's in dit rapport: 37

Uitkomsten
jaarrekeningcontrole

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Inleiding

Samenvatting

De controle van de jaarrekening 2015 is zowel voor de organisatie als voor ons als accountant een lastig traject geworden. De invoering van de 3 decentralisaties heeft veel tijd en energie gekost voor de organisatie. Dit heeft zijn weerslag gehad op het jaarrekeningproces.

Als gevolg van diverse onzekerheden in het sociaal domein zullen wij voor de jaarrekening 2015 een verklaring met beperking afgeven. Deze beperking vloeit voort uit het ontbreken van adequate controle-informatie waardoor diverse onzekerheden in het sociaal domein zijn gerapporteerd.

De belangrijkste onzekerheden zien toe op:

- Verantwoordingsinformatie SVB inzake PGB's € 2,0 mln
- Verantwoordingsinformatie zorgaanbieders inzake jeugdwet € 0,1 mln
- Verantwoordingsinformatie zorgaanbieders inzake WMO € 4,3 mln

Naast bovengenoemde onzekerheden hebben wij buiten het sociaal domein ook een controleverschil geïdentificeerd. Een overzicht van de controleverschillen is opgenomen in bijlage 2 van deze brief.

Het belangrijkste aandachtsgedurende de controle 2015 had betrekking op de controle van het sociaal domein. Ten aanzien van het sociaal domein constateren wij dat afspraken en informatieverschaffing pas op een heel laat moment beschikbaar is gekomen. De gemeente Achtkarspelen is afhankelijk van diverse partijen waaronder Sociaal Domein Friesland, MO-zaak en diverse zorgaanbieders, hetgeen het gehele proces zeer complex maakt. De informatiestromen zullen in 2016 verder verbeterd moeten worden om het jaarrekeningproces in 2016 eerder af te kunnen ronden. Aan de kant van de zorgaanbieders zou het een verbetering zijn als

in tegenstelling tot een groot deel in 2015 niet langer gefactureerd wordt op voorschotbasis. Daarnaast moeten ook de formele aspecten verder verbeterd worden, zoals een adequate registratie van zorgplannen en cliëntenregistratie.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Inleiding

Voordelig resultaat nader besproken

Het saldo van baten en lasten (na bestemming) over het jaar 2015 bedraagt € 163.000,- voordelig ten opzichte van een begroot sluitend saldo nihil.

Het resultaat over 2015 ten opzichte van de gewijzigde begroting kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen x € 1.000	Actuele begroting	Rekening 2015	Afwijking
Totale lasten	(76.089)	(78.940)	(2.851)
Totale baten	75.268	78.193	2.925
Resultaat vóór bestemming	(821)	747	74
Mutaties in reserve	821	(584)	(237)
Resultaat na bestemming	0	163	(163)

Kwaliteit van het resultaat

Er is een aantal belangrijke posten die het resultaat boekjaar 2015 beïnvloed hebben (niet limitatief):

- Lagere kosten bedrijfsvoering en personeel: € 343.000
- Hogere algemene uitkering 2015: € 156.000

- Lagere kosten sociale werkvoorziening: € 227.000
- Hogere uitvoeringskosten werk en inkomen: € -433.000

Begrotingsbeheer

Uit de staat van baten en lasten blijkt dat op drie programma's sprake is van afwijkingen tussen de raming volgens de begroting na wijzigingen en de realisatie 2015 op programmaniveau. Van alle afwijkingen is een uitgebreide analyse van de begrotingsafwijkingen per programma in de jaarstukken uiteen gezet. U heeft daarbij de belangrijkste afwijkingen per deelthema uitgewerkt waardoor inzicht wordt gegeven in de afwijkingen.

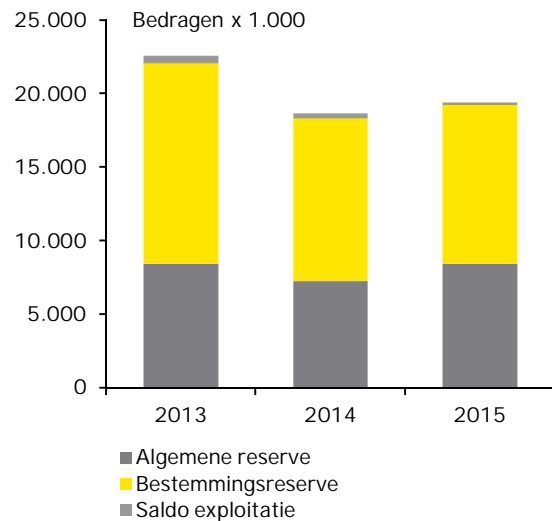
De belangrijkste afwijking dit jaar betreft het sociaal domein welke vooraf niet goed in te schatten was omdat dit nieuwe taken voor de gemeente waren per 2015. Ten aanzien van de andere begrotingsafwijkingen heeft u de raad geïnformeerd en begrotingswijzigingen aan de raad ter goedkeuring voorgelegd.

Onze analyse van de financiële positie

Analyse van de financiële positie

Eigen vermogen neemt af/toe

Het eigen vermogen, inclusief het resultaat na bestemming, bedraagt per jaareinde 2015 volgens de jaarrekening € 19,4 miljoen en heeft zich vanaf 2013 als volgt ontwikkeld:

Van de totale reserves ter hoogte van € 19,4 miljoen is € 8,4 miljoen opgenomen als algemene vrije reserve. Het saldo van deze reserve is ten opzichte van 2015 gestegen met € 1,2 miljoen. De toename van de algemene reserve is grotendeels gekomen door het opheffen van de reserve winstafdrachten GREX ad € 599.000 en het afromen van de voorziening groot onderhoud gymlokalen ad € 500.000.

Ratio's

Als gevolg van een wijziging in de BBV dient de gemeente een aantal verplichte ratio's toe te lichten. Deze ratio's zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Financiële kengetallen			
Ratio	2014 realisatie	2015 begroting	2015 realisatie
Netto schuldquote	73%	63%	63%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	59%	52%	52%
Solvabiliteitsratio	23%	24%	24%
Structurele exploitatieruimte	1,2%	2,5%	2,5%
Grondexploitatie	7,2%	7,6%	7,6%
Belastingcapaciteit	103%	114%	114%

Onze analyse van de gehanteerde grondslagen

Aanvaardbaarheid van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Naar onze mening zijn de door het college gekozen waarderingsgrondslagen aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties. Dit geldt tevens voor het tijdstip waarop die transacties hebben plaatsgevonden, de periode waarin zij zijn verantwoord en de desbetreffende toelichtingen in de jaarrekening.

Kwaliteit jaarverslag

Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag overeenkomstig de gemeentewet is opgesteld en verenigbaar is met de jaarrekening. Verder hebben wij vastgesteld dat de verplichte paragrafen zijn toegevoegd.

Verslaggeving over ongebruikelijke transacties/controversiële aangelegenheden/nieuwe ontwikkelingen

Wij zijn tijdens onze controle geen zaken tegengekomen ten aanzien van ongebruikelijke transacties.

Financiering

In 2015 is één van de leningen met een hoofdsom van € 1.421.400 geherfinancierd. Het nieuwe rentepercentage bedraagt 2,98%, (2014: 4,24%). Voor een nadere beschouwing ten aanzien van uw financieringspositie verwijzen wij u naar de paragraaf Financiering van de jaarrekening 2015.

Vanaf 2014 dient in de toelichting op de balans ten aanzien van schatkistbankieren het volgende te worden vermeld:

- ▶ het drempelbedrag voor het begrotingsjaar waarover verantwoording afgelegd wordt;

- ▶ voor ieder kwartaal van het jaar dient het bedrag aan middelen toegelicht te worden dat "buiten de schatkist" is gehouden.

Wij hebben vastgesteld dat bovenstaande adequaat is toegelicht in de jaarrekening.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Grondexploitaties

In het kader van de controle van de jaarrekening van gemeente Achtkarspelen hebben wij de grondexploitaties gecontroleerd. De post voorraden van de gemeente Achtkarspelen is als volgt te specificeren:

Bedragen * €1.000	31 december 2014	31 december 2015
In exploitatie genomen gronden (IEG)	513	1.548
Niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG)	3.576	3.563
Overige voorraden	916	916
Totaal	5.004	6.025

De omvang van de grondexploitaties is ten opzichte van het balanstotaal gestegen van 6,2% in 2014 naar 7,4% in 2015. Daarmee vormen de grondexploitaties nog steeds een belangrijk aandeel van uw balanstotaal. De stijging van de voorraden wordt met name veroorzaakt door:

- de verwerving van gronden voor het complex Vierhuisterweg in Surhuisterveen ad € 466.300.
- de winstneming op het complex Mûnewyk in Buitenpost ad € 500.000, die per ultimo 2015 een negatieve waarde heeft van € 857.000 (2014: € 1.269.000 negatief)

Er is landelijk nog steeds veel aandacht voor de waardering van de grondposities. Grondexploitaties komen veel in het nieuws door het hoge risicoprofiel van veel projecten. In onze controle besteden wij veel aandacht aan de waardering van de grondposities, vanwege de grote mate van schattingselementen. In deze paragraaf gaan wij in op onze bevindingen en aandachtspunten naar aanleiding van onze controle.

Proces en risicobeheersing

Wij hebben inzicht gekregen in het proces rondom de totstandkoming van de waardering en de daarin opgenomen schattingsonzekerheden.

Om deze onzekerheden goed te kunnen besturen is het goed organiseren van risicomanagement voor grondexploitaties onontbeerlijk. Wij hebben u vorig jaar geadviseerd om bij het opstellen van de exploitaties de uitgangspunten rondom de gehanteerde parameters explicieter te documenteren en jaarlijks bij de actualisatie een toets uit te voeren op de gerealiseerde parameters versus de begrote parameters. In 2015 is dit marginaal uitgewerkt, met name de onderbouwing voor aansluiting tussen de capaciteit en de vraag dient verder uitgewerkt te worden in 2016.

Waardering

Bij de controle van de balansposten inzake de lopende grondexploitaties is de cruciale vraag: worden de geactiveerde kosten in de toekomst terugverdiend? Waardering vindt hierbij in beginsel plaats tegen de kostprijs. Indien echter blijkt dat een aankoop of projectontwikkeling verliesgevend is, dient een afwaardering voor het tekort te worden genomen. Bij de beoordeling van de waardering van de bouwgrondexploitaties vormen de herziene exploitatieopzetten een essentieel object van onderzoek.

Wij hebben vastgesteld dat voor de grondexploitaties jaarlijks een actualisatie wordt gedaan van de nog te maken kosten en opbrengsten voor de exploitatie op basis van de eerste exploitatieopzet.

Wij hebben de plausibiliteit van de gehanteerde uitgangspunten en veronderstellingen in de grondexploitaties, zoals verantwoord in de jaarrekening 2015, beoordeeld. Hierbij is onder andere onderzoek gedaan naar de gehanteerde parameters, verkoopprijzen en onderbouwing van de vraag die is opgenomen in de complexen in exploitatie.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Waardering grondexploitaties

In exploitatie genomen gronden (IEGG)

De boekwaarde van de in exploitatie genomen projecten zijn op hoofdlijnen als volgt te specificeren:

Bedragen * €1.000	31 december 2014	31 december 2015
Surhuisterveen, Vierhuisterweg (bouwterrein)	710	1.164
Surhuisterveen, Nije Jirden (bouwterrein)	614	643
Buitenpost, Over de Vaart/Lutkepost (bouwterrein)	515	515
Buitenpost, Mûnewyk (bouwterrein)	(1.269)	(857)
Buitenpost, De Swadde (industrieterrein)	711	731
Kootstertille, Oost (industrieterrein)	(1.021)	(1.049)
Overige exploitaties	253	401
Totaal	513	1.548

De gemeente Achtkarspelen heeft in 2015 geen complexen afgesloten.

De gemeente monitort gedurende het jaar de vraag naar en het aanbod van de bouw- en industrieterreinen in exploitatie en past waarnodig de veronderstellingen aan.

Bouwterreinen

De gemeente heeft nog circa 25 kavels in exploitatie op voorraad, met name in de complexen Vierhuisterweg en Over de Vaart/Lutkepost. Aan deze complexen wordt geen rente meer toegerekend.

Vierhuisterweg

Voor het complex Vierhuisterweg in Surhuisterveen heeft de gemeente in 2015 kavels opgekocht op de veiling van MEGAvastgoed voor een bedrag van € 76/m². Er zijn geen kavels verkocht in 2015, echter, er is op zeven kavels een optie tot koop genomen. Momenteel zijn nog 2 kavels beschikbaar. Wij kunnen instemmen met de waardering van dit complex.

Nije Jirden

Voor het complex Nije Jirden in Surhuisterveen zijn in 2015 geen ontwikkelingen geweest, de exploitatie blijft afhankelijk van afspraken met de ondernemer die gevestigd is op het huidige complex. In 2015 en 2016 is enige interesse getoond voor de kavels. Wij kunnen instemmen met de waardering van dit complex.

Over de Vaart/Lutkepost

Aan het complex Over de Vaart in Buitenpost is in 2015 geen rente toegerekend. Er zijn nog 6 kavels beschikbaar, waarvoor recent interesse is getoond. De verwachting is dat dit complex in 2017 wordt afgerond.

Mûnewyk

Op het complex Mûnewyk in Buitenpost heeft de gemeente een winst genomen van € 500.000, waarmee de waarde uitkomt op € 857.000 negatief. Binnen de kaders van het grondbeleid van de gemeente Achtkarspelen is opgenomen dat bij een voortgang van 75% een deel van de winst kan worden genomen. Mede op basis hiervan is ook de keuze tot winstneming gemaakt. Wij hebben vastgesteld dat de winstneming aan de gestelde voorwaarden voldoet. De verwachte winst bedraagt bij afwikkeling €381.000. Het terrein is bestemd voor wonen en werken, de verwachting is dat het complex de komende jaren zal worden afgerond.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Waardering grondexploitaties

Industrieterreinen

In het verslag van bevindingen over 2014 hebben wij geadviseerd een onderzoek uit te voeren naar de behoefte aan bouw- en industrieterreinen in de gemeente Achtkarspelen. In dit kader heeft de gemeente kennis genomen van het opgestelde rapport van de provincie Fryslân inzake vraagprognoses voor bedrijventerreinen in Friesland. In dit rapport is opgenomen dat in de regio een licht overschot aan industrieterreinen is. Binnen de gemeente is interesse voor verschillende industrieterreinen in Surhuisterveen en Kootstertille. Hoewel in 2015 geen kavels zijn verkocht, lijkt de interesse in 2016 concreter te worden.

Ten aanzien van het industrieterrein De Swadde in Buitenpost bestaat concrete interesse voor een deel van het terrein vanuit een aanliggend bedrijf, voor de overige grond is de laatste jaren geen interesse getoond.

Wij adviseren de gemeente in 2016 na te gaan hoe de bestemming van deze gronden verder vormgegeven moet worden.

Voor de industrieterreinen handhaaft de gemeente in eerste instantie de getroffen voorzieningen voor een bedrag van € 519.000, omdat de situatie per balansdatum nagenoeg gelijk is aan voorgaand jaar. Wij kunnen instemmen met deze methodiek.

Rekenrente

In de grondexploitaties rekent de gemeente met een rekenrente van 3%. Dit percentage is gelijk aan het omslagpercentage zoals u als raad in de begroting 2015 heeft vastgesteld.

Kostenstijging

In de grondexploitaties heeft de gemeente geen kostenstijgingen ingerekend, daarentegen is ook geen rekening gehouden met stijging in de prijzen. In de markt zien wij dat er steeds meer druk komt op de inkooprijzen.

Waarderingssystematiek

Wij kunnen instemmen met de gehanteerde waarderingssystematiek van de gemeente voor de bouwgrondexploitaties.

Niet in Exploitatie genomen Gronden (NIEGG)

De niet in exploitatie genomen gronden mogen enkel als NIEGG gewaardeerd worden indien een stellig besluit is tot ontwikkeling binnen afzienbare tijd. De gemiddelde boekwaarde per m² bedraagt € 9,-. Wij kunnen instemmen met de waardering van de NIEGG.

Overige gronden

De overige gronden zijn gewaardeerd tegen agrarische waarde, wij kunnen hiermee instemmen.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Waardering grondexploitaties

Concluderend

Naar aanleiding van onze werkzaamheden, de beoordeling van de parameters, de beoordeling van de diverse marktanalyses, concluderen wij dat de totale waardering van de voorraad aanvaardbaar is en de veronderstellingen redelijk zijn.

Wel willen we de gemeente er op wijzen, dat het voor boekjaar 2016 belangrijk is de ontwikkeling van de industrieterreinen, met name het complex De Swadde in Buitenpost, goed te analyseren. Dit mede in relatie tot enerzijds de mogelijke ontwikkelingen in het aangrenzende gebied, die risico's met zich mee kunnen brengen voor de vraag naar industrieterrein, en anderzijds de wijzigingen in de BBV voor 2016.

De gemeente Achtkarspelen heeft nog een aantal uit te geven kavels, waarvan realisatie onzeker is als gevolg van ontwikkelingen in de huizenmarkt en ontwikkelingen in de regio. Wij raden u aan de ontwikkeling in de toekomst nauwgezet te blijven volgen.

Wij brengen nadrukkelijk bij u onder de aandacht dat wij de grondexploitaties hebben beoordeeld op basis van de huidige bekende situatie, economische ontwikkelingen en de aan ons verstrekte informatie. De uitkomsten van onze beoordeling moeten ook in dat licht worden bekeken.

Inzake het definitieve Wijzigingsbesluit vernieuwing BBV verwijzen wij u naar het hoofdstuk specifieke aandachtsgebieden (pagina 26) van dit rapport.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Voorzeningen

De gemeente heeft diverse voorzieningen opgenomen met een totale waarde van € 5,2 miljoen. Deze kan met name gespecificeerd worden door:

Bedragen * €1.000	31 december 2014	31 december 2015
Voorziening zwembad Buitenpost	683	515
Voorziening afgesloten projecten	452	449
Voorziening baggeren	159	152
Voorziening onderhoud sport- en welzijnsaccomodaties	1.020	1.164
Voorziening huishoudelijke hulp toelage	0	346
Voorziening riolering	2.087	1.930
Overige voorzieningen	1.047	635
Totaal	5.448	5.191

Voorziening Zwembad Buitenpost

In 2014 is de voorziening voor zwembad de Kûpe in Buitenpost gevormd voor in totaal € 1.050.000 voor bijdrage in de exploitatie van het zwembad. Er is een overeenkomst met de stichting die het zwembad exploiteert. De bijdrage wordt in 5 jaarlijkse termijnen uitgekeerd. De mutatie in 2015 betreft de jaarlijkse bijdrage, conform hetgeen waarmee wij hebben ingestemd in 2014.

Voorziening afgesloten projecten

De gemeente heeft de voorziening opgenomen ten behoeve van de kosten van het afronden van projecten die reeds afgesloten zijn. In 2015 is een klein bedrag onttrokken aan de voorziening, er is geen toevoeging geweest, omdat er geen complexen zijn afgesloten. Wij kunnen instemmen met hoogte van de voorziening.

Voorziening baggeren

De voorziening baggeren heeft de gemeente opgenomen vanwege de geplande baggerwerkzaamheden in de havens van Gerkesklooster, Kootstertille en Twijzelerheide in 2016. De hoogte van de voorziening is onderbouwd met een offerte voor de uitvoering van baggerwerkzaamheden. Wij kunnen instemmen met de hoogte van de voorziening. Een groot deel van de uitvoering van de baggerwerkzaamheden gaat per eind 2016 over naar het Wetterskip Fryslân, waardoor voor de gemeente een kleiner gedeelte resteert. In 2016 zal de gemeente de voorziening actualiseren.

Voorziening welzijnsaccomodaties en sportaccomodaties

De gemeente heeft een onderhoudsvoorziening welzijnsaccomodaties gevormd voor het dekken van de kosten van planmatig onderhoud aan accommodaties als dorpshuizen, MFC's en peuterspeelzalen. De onderhoudsvoorziening sportaccomodaties is gevormd voor het financieren en dekken van planmatig onderhoud aan de drie sporthallen en zwembad de Kûpe in de gemeente. De hoogte van beide voorzieningen is onderbouwd met meerjarige onderhoudsplannen voor de accommodaties. Wij kunnen instemmen met de hoogte van deze voorzieningen.

Voorziening huishoudelijke hulp toelage

De gemeente Achtkarspelen krijgt vanuit het Rijk een bedrag van € 560.000 voor het faciliteren van huishoudelijke hulp. Omdat niet alle middelen zijn besteed in 2015, en er wel een bestedingsverplichting bestaat, heeft de raad op 10 december 2015 ingestemd met het voorstel een voorziening te vormen. Deze voorziening is niet toegestaan volgens BBV 44.2, omdat niet vast staat dat de gelden specifiek besteed moeten worden aan huishoudelijke hulp. Wij hebben deze voorziening meegenomen in ons overzicht met controleverschillen in bijlage 1.

Voorziening riolering

De rioleringsvoorziening is gevormd op basis van het verbreed Gemeentelijk Riolering Plan (GRP). Voor 2015 hebben wij de naleving van de notitie riolering getoetst en vastgesteld dat de gemeente de notitie naleeft en derhalve een voorziening artikel 44 lid 1c en 44 lid 2 heeft gevormd.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en overige bevindingen in de controle

Decentralisaties

2015 is voor uw gemeente een belangrijk jaar geweest vanwege de invoering van de decentralisaties. In de praktijk is deze invoering erg complex gebleken hetgeen mede wordt veroorzaakt door de volgende factoren:

- Bij de start van de decentralisaties waren er nog vele onduidelijkheden over de uitvoering hiervan waardoor veel gemeenten en zorgaanbieders nog niet adequaat waren voorbereid op deze operatie
- IT-applicaties waren nog niet adequaat ingericht of beschikbaar.

Verantwoording zorgaanbieders

De gemeente heeft contracten afgesloten met aanbieders die zorg of ondersteuning leveren uit hoofde van de WMO en Jeugd 2015. Of de zorg daadwerkelijk geleverd is, is voor de gemeente op basis van alleen de factuur niet mogelijk. De gemeente heeft daarom in de contracten met de zorgaanbieders vastgelegd dat de aanbieder jaarverantwoordingen dient op te stellen, die aansluiten op de in dat jaar gefactureerde kosten, waarbij de huisaccountant van de zorginstelling een controleverklaring verstrekt.

Van de 31 zorgaanbieders voor de Jeugd heeft de gemeente 12 verantwoordingen ontvangen gebaseerd op het regionale controleprotocol, 11 gebaseerd op het landelijke controleprotocol en in 8 gevallen is er geen eindverantwoording ontvangen. De totale omvang waarvoor geen eindverantwoording is ontvangen bedraagt € 123.000.

Voor een bedrag van € 182.000 heeft de gemeente wel eindverantwoordingen van zorgaanbieders gekregen, maar niet opgenomen in de jaarrekening als last. Dit bedrag hebben wij als fout aangemerkt. De bovengenoemde onzekerheid en fouten zijn meegenomen in het overzicht met controleverschillen in bijlage 1.

Van de 25 zorgaanbieders voor de WMO heeft de gemeente 2 verantwoordingen ontvangen gebaseerd op het regionale controleprotocol, in 23 gevallen is er geen eindverantwoording ontvangen. De totale omvang waarvoor geen eindverantwoording is ontvangen bedraagt € 4,3 miljoen. Het totaal van de onzekerheden bedraagt voor de zorgaanbieders WMO € 4,3 miljoen en is meegenomen in ons overzicht met controleverschillen in bijlage 1.

Persoonsgebonden budgetten

De SVB is verantwoordelijk voor een juiste en rechtmatige afhandeling van de PGB-budgetten. De SVB heeft inmiddels een landelijke verantwoording verstrekt. Daarnaast heeft de SVB een opgave verstrekt aan de gemeente waarin de uitnutting van de verstrekte budgetten is opgenomen. Voor de gemeente Achtkarspelen komt deze uitnutting over 2015 neer op € 2,0 miljoen. Dit bedrag is geheel als een onzekerheid aangemerkt. De gemeente heeft in haar jaarrekening 2015 een totale last van € 3,2 miljoen geboekt. Het verschil ad € 1,1 miljoen hebben wij als fout aangemerkt.

Deze werkwijze is gebaseerd op een landelijk standpunt, wat geldt voor alle gemeenten. Wij hebben de fout en onzekerheid opgenomen in ons overzicht van controleverschillen in bijlage 1. Het totaal van deze verschillen leidt ertoe dat de goedkeuringstolerantie voor een goedkeurend oordeel wordt overschreden. Bij de jaarrekening zullen wij daarom een verklaring met beperking verstrekken.

Precariobelasting

De raad heeft op 16 april 2014 een verordening op de heffing en invordering van precariobelasting vastgesteld. Op basis van deze verordening zijn in 2015 aanslagen opgelegd aan netbeheerders Liander en Tennet. De totale opbrengst bedraagt € 1.900.000 (2014 € 761.000 en 2015 € 1.139.000). Liander heeft bezwaar ingediend tegen de opgelegde aanslag. De gemeente heeft deze vorderingen voorzichtigheidshalve in een debiteurenvoorziening opgenomen. Op het moment dat de uitspraak in deze procedure in het voordeel van de gemeente uitvalt dan zal het bedrag uit deze voorziening ten gunste van het resultaat vrijvallen.

MVA

In het verslag van bevindingen over 2014 hebben wij geadviseerd omvangrijke kredieten in delen op te knippen, zodat vanwege de lange looptijd van projecten tijdig wordt gestart met afschrijven. In 2015 heeft de gemeente dit punt voor nieuwe kredieten adequaat opgevolgd. Voor een aantal kredieten uit voorgaande jaren heeft nog geen nadere opsplitsing plaatsgevonden. Indien deze kredieten eveneens waren opgesplitst, dan zou dit leiden tot een aanvullende afschrijvingslast van circa € 20.000 in 2015. De gemeente verwacht dat de restant kredieten uit voorgaande jaren in 2016 overigens in gebruik zullen worden genomen.

Caparis

Een belangrijk deel van de taken op het gebied van de participatiewet is uitbesteed aan het SW-bedrijf Caparis. Momenteel is door de huisaccountant van Caparis nog geen controleverklaring bij de verantwoording over het boekjaar 2015 verstrekt. Wij willen benadrukken dat als gevolg hiervan er een financiële onzekerheid bestaat. Omdat wij deze onzekerheid niet hebben kunnen kwantificeren hebben wij dit niet

nader verwerkt in ons overzicht met controleverschillen.

Wet normering topinkomens

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingevoerd. Op basis van deze wet is de bezoldiging van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector in dienstverband en bij ontslag wettelijk gemaximeerd.

Voor de bezoldiging van topfunctionarissen geldt een maximering van de bezoldiging is een publicatieverplichting in de jaarrekening op basis van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Dit geldt eveneens voor bezoldiging van niet-topfunctionarissen, indien zij de maximale bedragen van topfunctionarissen overschrijden.

In het kader van de jaarrekening 2015 heeft u een analyse uitgevoerd van de topfunctionarissen binnen uw organisatie. Tevens heeft u vastgesteld of er functionarissen zijn die een hogere bezoldiging dan de gestelde maxima kennen. Deze informatie heeft u opgenomen in de toelichting op de jaarrekening. Wij hebben de juistheid en volledigheid van deze toelichting gecontroleerd.

SiSa

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2015. De hierbij geconstateerde fouten en onzekerheden dienen op grond van het Bado in het verslag van bevindingen te worden opgenomen indien de navolgende rapporteringstolerantie per specifieke uitkering wordt overschreden:

- ▶ € 12.500,- indien de omvangbasis kleiner dan of gelijk aan € 125.000,- is;

- ▶ 10% indien de omvangbasis groter dan € 125.000,- en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000,- is;
- ▶ € 125.000,- indien de omvangbasis groter dan € 1.000.000,- is.

Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.

De SiSa-bijlage dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli a.s. elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. Door middel van een voorgeschreven tabel dienen wij te rapporteren over onze bevindingen ten aanzien van de in de jaarrekening opgenomen SiSa-bijlage. In bijlage 3 bij dit rapport zijn deze bevindingen in de voorgeschreven tabel opgenomen. U kunt deze tabel hanteren ten behoeve van verzending naar het CBS.

Kwaliteit beheersorganisatie

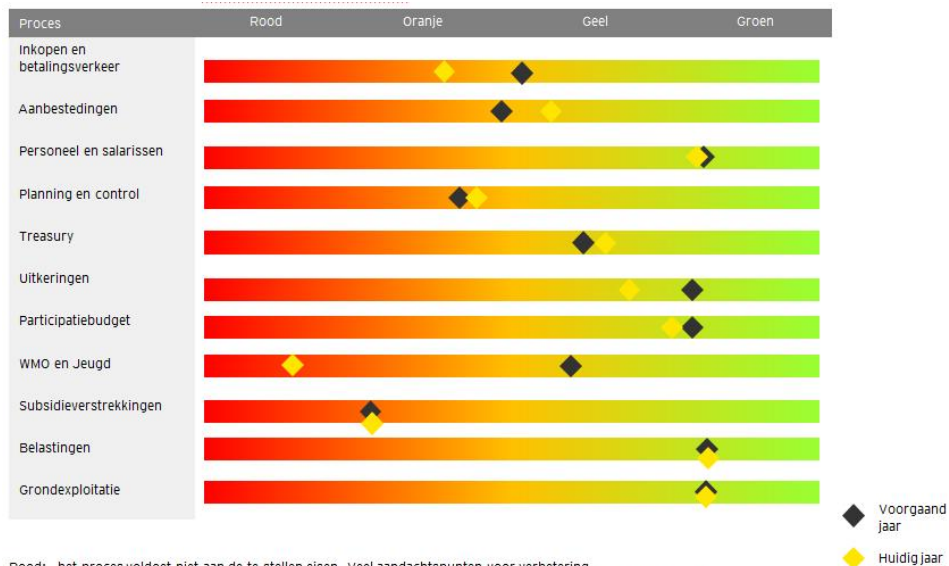
Kwaliteit beheersorganisatie

Interne beheersmaatregelen

Algemeen

Bij de planning en uitvoering van de controle van de jaarrekening 2015 van de gemeente hebben wij de interne beheersmaatregelen, welke onderdeel uitmaken van de administratieve organisatie van uw gemeente, in onze overwegingen betrokken. Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van interne beheersmaatregelen onderzocht voor zover wij dit in het kader van de jaarrekening noodzakelijk achten en niet met het doel om een oordeel over de effectiviteit van de interne beheersing te geven. Wij steunen niet op uw interne controle, hetgeen betekent dat wij uitgebreide werkzaamheden per jaareinde hebben moeten verrichten.

Wij hebben geen onderzoek naar de effectiviteit van de interne beheersing verricht, anders dan dat relevant is voor onze jaarrekeningcontrole.

Rood: het proces voldoet niet aan de te stellen eisen. Veel aandachtspunten voor verbetering.
 Oranje: het proces voldoet voor een belangrijk deel niet aan de te stellen eisen. Meerdere aandachtspunten voor verbetering.
 Geel: het proces voldoet nagenoeg geheel aan de te stellen eisen. Enkele aandachtspunten ter verbetering.
 Groen: het proces voldoet geheel aan de te stellen eisen. Beperkte ruimte tot verbetering.

Zie voor een nadere uiteenzetting van bovenstaande onze managementletter.

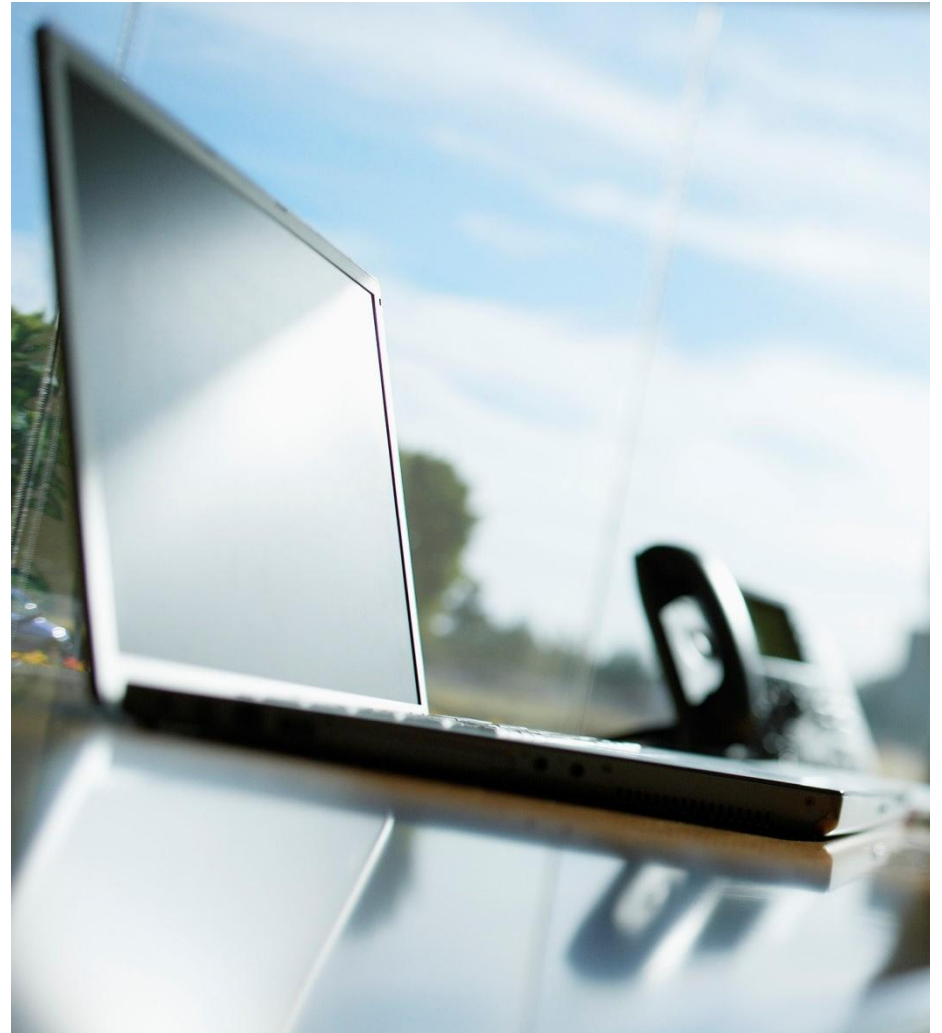

Automatisering

Onze controle was niet primair gericht op het doen van een uitspraak omtrent de continuïteit en betrouwbaarheid van (delen van) de geautomatiseerde gegevensverwerking en wij hebben daartoe ook geen opdracht van de raad ontvangen.

De jaarrekeningcontrole heeft echter geen tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking aan het licht gebracht.

Frauderisico's

Onze controle dient zodanig te worden gepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang als gevolg van fouten of fraude bevat (Standaard 240 De verantwoordelijkheden van de accountant met betrekking tot fraude in het kader van een controle van financiële overzichten). Door de beperkingen die inherent zijn aan een controle, bestaat er een onvermijdbaar risico dat sommige afwijkingen in de financiële overzichten niet zullen worden ontdekt, zelfs wanneer de controle naar behoren is gepland en uitgevoerd overeenkomstig de Standaarden. Onze controlewerkzaamheden omvatten mede de volgens Standaard 240 vereiste werkzaamheden, zoals brainstorming, het verzamelen van informatie met het oog op het vaststellen van en reageren op het risico van fraude en het uitvoeren van bepaalde werkzaamheden gericht op het risico van het doorbreken van interne beheersmaatregelen door het management, met inbegrip van inzage in journaalboekingen, beoordeling van schattingen en evaluatie van zakelijke redenen voor significante ongebruikelijke transacties.

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude berust zowel bij het college van burgemeester en wethouders als de raad. Het is van belang dat het college van burgemeester en wethouders onder toezicht van de raad, sterk de nadruk legt op het voorkomen van fraude, waardoor de gelegenheden tot het plegen van fraude kunnen afnemen, alsmede op het ontmoedigen daarvan, waardoor personen ervan kunnen worden weerhouden om fraude te plegen omwille van de waarschijnlijkheid dat die wordt ontdekt en bestraft.

Het college heeft ons bevestigd dat geen signalen of situaties van fraude bij hen bekend zijn. Ook in onze controlewerkzaamheden zijn wij dergelijke signalen niet tegengekomen.

Rechtmatigheidsbeheer

Rechtmatigheidsbeheer

Onze bevindingen in het kader van rechtmatigheid

Wij hebben bij de controle over 2015 de rechtmatigheid getoetst conform de bepalingen van het Bado en het controleprotocol 2015 van de gemeente Achtkarspelen. Bij onze controle hebben wij aandacht gegeven aan de volgende onderwerpen:

- ▶ het rechtmatigheidsbeheer;
- ▶ de naleving van het voorwaarden criterium;
- ▶ de begrotingsrechtmatigheid;
- ▶ de kredieten;
- ▶ het misbruik-en-oneigenlijk-gebruikcriterium;
- ▶ de niet-financiële beheershandelingen.

Begrotingscriterium

Met de controle op de juiste toepassing van het begrotingscriterium toetsen wij of het budgetrecht van de gemeenteraad is gerespecteerd. Wij beoordelen bij onze controle de overschrijdingen ten opzichte van de begrote lasten per programma. Dit betreffen enkel de lasten omdat hierop een beoordeling en rapportering van de accountant wordt gevraagd vanuit de Kadernota Rechtmatigheid.

De raad autoriseert de begroting (en begrotingswijzigingen) en geeft daarmee toestemming voor de uitvoering van het beleid en de daarvoor benodigde middelen. Het is de verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders om begrotingsafwijkingen tijdig te signaleren en te rapporteren aan de raad. Door een goede inrichting van de planning & controlcyclus zorgt het college er voor dat de begroting en budgetten worden bewaakt en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen.

Indien desondanks budgetten worden overschreden en niet meer gedurende het jaar kunnen worden voorgelegd aan de raad, is strikt genomen sprake van een onrechtmatigheid. Deze overschrijdingen hoeven echter niet in alle gevallen te worden meegewogen in het

accountantsoordeel. Voor een juiste oordeelsvorming is van belang in hoeverre de begrotingsoverschrijding past binnen het door de gemeenteraad geformuleerde beleid, deze wordt gecompenseerd door hogere opbrengsten of kostenoverschrijdingen bij openeinderegelingen. Deze overschrijdingen dienen te worden weergegeven in de jaarrekening en kunnen door het vaststellen van de jaarrekening alsnog door de raad worden geautoriseerd.

Wij zijn nagegaan of de financiële beheershandelingen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door de raad geautoriseerde begroting. Wij constateren de volgende overschrijdingen op lastenniveau ten opzichte van de gewijzigde begroting:

Lastenoverschrijding programma	Begrotingsafwijking	Onrechtmatig, telt niet mee	Onrechtmatig, telt wel mee
Zorg ad € 114.000	Kostenoverschrijdingen die passen binnen het bestaand beleid, maar niet tijdig konden worden gesignaleerd.	V	
Leefomgeving ad €13.000	Kostenoverschrijdingen die passen binnen het bestaand beleid, maar niet tijdig konden worden gesignaleerd.	V	
Ontwikkeling ad € 1.419.000	Kostenoverschrijdingen die passen binnen het bestaand beleid, maar niet tijdig konden worden gesignaleerd.	V	

Rechtmatigheidsbeheer

In de toelichting op de staat van baten en lasten is door het college een analyse van de overschrijdingen opgenomen. De overschrijdingen zijn toereikend toegelicht en passen binnen bestaande beleid of worden gecompenseerd door hogere baten binnen het programma. Het college stelt uw gemeenteraad voor genoemde overschrijdingen te autoriseren in het kader van de vaststelling van de jaarrekening 2015. Vooruitlopend hierop zijn wij hiervan reeds uitgegaan bij het vormen van ons oordeel over de (begrotings)rechtmatigheid.

Kredieten

Wij zijn nagegaan of de investeringen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door de Raad geautoriseerde kredieten. Wij hebben geen overschrijdingen op investeringsniveau ten opzichte van de gevoteerde kredieten geconstateerd.

Misbruik en oneigenlijk gebruik

In de externe en interne regelgeving zijn diverse bepalingen opgenomen die erop zijn gericht om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen. Uw gemeente heeft de toets op het misbruik en oneigenlijk gebruik neergelegd in interne controleplannen. Of de uitkomst van deze toets heeft geleid tot bevindingen die invloed hebben op de rechtmatigheid van baten en lasten en balansmutaties hebben wij niet kunnen vaststellen. Ten tijde van de controle waren de interne controles nog onderhanden en enkele interne controles nog niet uitgevoerd. Wij hebben in onze controle de rechtmatigheid gecontroleerd. Onze bevindingen vind hieromtrent zijn opgenomen in deze paragraaf.

Niet-financiële beheershandelingen vallen buiten de scope van rechtmatigheidscontrole

Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard vallen buiten de scope van de rechtmatigheidscontrole door de accountant. De accountant toetst deze handelingen en beslissingen niet inhoudelijk door gegevensgericht onderzoek. Volstaan wordt in dit kader met het beoordelen van het interne systeem van risicoafwegingen. Binnen dit systeem moeten voorwaarden zijn geschapen om risico's goed te kunnen beoordelen en in de tijd te kunnen volgen.

Wij hebben ons een beeld gevormd over de wijze van totstandkoming van de inventarisatie van de risico's en de getrouwe weergave van de hieruit mogelijk voortvloeiende financiële gevolgen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van het jaarverslag.

Rechtmatigheidsfouten

Ten aanzien van de rechtmatigheid hebben wij geen materiële fouten geconstateerd.

Specifieke
aandachtsgebieden

Wensen en aandachtspunten

Specifieke aandachtsgebieden

Vennootschapsbelasting

Op 1 januari 2016 is de Wet Vpb-plicht overheidsondernemingen ingevoerd, waardoor een groot aantal directe en indirecte overheidsondernemingen onder voorwaarden belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb) zijn geworden.

De nieuwe regeling op hoofdlijnen

Gemeenten en hun Gemeenschappelijke Regelingen met rechtspersoonlijkheid worden belastingplichtig, voor zover zij een fiscale onderneming drijven. Hetzelfde geldt voor door gemeenten beheerste stichtingen en verenigingen. Veel kapitaaldeelnemingen, waaronder bv's, nv's en coöperaties, worden zelfs belastingplichtig voor ál hun activiteiten. De regeling kent een aantal algemene en specifieke vrijstellingen op basis waarvan de Vpb-plicht mogelijk (deels) beperkt kan worden.

Gevolgen

Ondernemingsactiviteiten van gemeenten zijn door de nieuwe regeling vanaf 1 januari 2016 belast met Vpb. Te denken valt bijvoorbeeld aan grondexploitatie of verhuur van vastgoed. Over de jaarlijkse (fiscale) winst is Vpb verschuldigd tegen een tarief van 25%, met een tariefsopstapje van 20% over de eerste € 200.000,-. Met deze belastinglast zal jaarlijks rekening moeten worden gehouden in de begroting en jaarrekening. Ook zal uiteraard jaarlijks na afloop van het boekjaar een aangifte Vpb moeten worden ingediend. De eerste aangifte zal dus in 2017 moeten worden ingediend en mogelijk zelfs later, indien gebruik wordt gemaakt van de uitstelregeling.

Door de invoering van de Vpb-plicht per 1 januari 2016 zal een fiscale openingsbalans moeten worden opgesteld, die de vermogenstoestand per deze datum weergeeft. De samenstelling van deze openingsbalans is

essentieel voor de Vpb-positie in toekomstige jaren en verdient dan ook serieuze aandacht. De activa en passiva die toerekenbaar zijn aan de belaste (en eventueel vrijgestelde) activiteiten komen als hoofdregel voor de waarde in het economische verkeer op de fiscale openingsbalans. Deze waarde komt doorgaans niet overeen met de waarde in de jaarrekening. Ook kan de fiscale winstbepaling afwijken van de commerciële winstbepaling. Daarom zal een gedegen proces moeten worden ingericht om ieder jaar van de jaarrekening tot een juiste aangifte vennootschapsbelasting te komen.

Advies

Wij adviseren uw organisatie om de nodige maatregelen te treffen ter voorbereiding op de aangifte Vpb 2016, voor zover dit nog niet is gebeurd. De (financiële) impact op de organisatie kan worden bepaald door de verschillende activiteiten in kaart te brengen en te inventariseren welke activiteiten mogelijk belast dan wel niet-belastingplichtig of vrijgesteld zijn. Voor zover deze inventarisatie nog niet heeft plaatsgevonden, raden wij u aan deze op korte termijn uit te voeren en op basis daarvan zo spoedig mogelijk tevens een inschatting te maken van de financiële impact voor het jaar 2016 en latere jaren.

In de begroting 2017 en Iv3 2017 kan dan de verwachte vennootschapsbelastinglast worden meegenomen.

Daarnaast is essentieel dat de nieuwe fiscale regels en daarmee samenhangende verantwoordelijkheden tijdig in uw interne processen en administratie worden geïntegreerd en dat waar nodig het kennisniveau binnen uw gemeente op het gebied van de Vpb wordt verhoogd. U bent samen met het bureau EFK Belastingadviseurs bezig om de effecten nader te analyseren.

Wensen en aandachtspunten

Specifieke aandachtsgebieden

Vernieuwing Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Het definitieve Wijzigingsbesluit vernieuwing BBV met de wijzigingen voortvloeiende uit het traject Vernieuwing BBV en uit de invoering van de Vennootschapsbelasting is op 17 maart 2016 geplaatst in het Staatsblad. Deze wijzigingen hebben enerzijds effect op de begrotingsjaren 2017 en verder van de gemeente Achtkarspelen. Anderzijds hebben deze wijzigingen ook op specifieke gebieden effect op de jaarrekening 2016. In het wijzigingsbesluit is geregeld dat met een ministeriële regeling nadere regels kunnen worden vastgesteld.

Daarnaast heeft de commissie BBV naar aanleiding van het wijzigingsbesluit een aantal geactualiseerde richtinggevende notities gepubliceerd.

Bijgaand informeren we u op hoofdlijnen over de effecten voor de gemeente Achtkarspelen, wij informeren u in een later stadium door middel van onze vaktechnische uitgave Overheid over de nadere details van deze wijzigingen.

Wijzigingen begroting 2017

Met ingang van begrotingsjaar 2017 (voor openbare lichamen ingesteld op grond van de Wgr vanaf 2018) dient de gemeente Achtkarspelen rekening te houden met de volgende belangrijke wijzigingen:

- ▶ Indeling en verantwoording naar voorgeschreven taakvelden, deze voorgeschreven taakvelden zijn bij ministeriële regeling bepaald;
- ▶ Invoering van voorgeschreven beleidsindicatoren, ook deze zijn bij ministeriële regeling bepaald;
- ▶ Opnemen van een apart overzicht kosten overhead en meer inzicht in toerekening overhead, o.a. in overzicht overhead en paragrafen financiering en lokale heffingen;

- ▶ Meer inzicht in prestaties verbonden partijen, door een betere koppeling tussen eigen taken en taken uitgevoerd door verbonden partijen.
- ▶ Voor de categorie "Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut" vervalt de keuzemogelijkheid tot het wel of niet activeren. Deze investeringen dienen met ingang van 2017 te worden geactiveerd. Tevens is het niet langer toegestaan om reserves direct hierop in mindering te brengen of versneld af te schrijven.

Wij adviseren u bovenstaande zaken mee te nemen bij het opstellen van de begroting 2017.

Wijzigingen jaarrekening 2016

De eerder genoemde wijzigingen hebben pas effect op de begroting 2017 en de daarmee samenhangende jaarrekening 2017. De jaarrekening 2016 wordt echter op een aantal vlakken al geraakt door de vernieuwing BBV:

- ▶ het verplaatsen van de balanscategorie "bijdragen aan activa in eigendom van derden" van de financiële vaste activa naar de immateriële vaste activa;
- ▶ het vervallen van de categorie "Niet in exploitatie genomen bouwgronden".
- ▶ nadere uitsplitsing van de ontvangen en nog te ontvangen voorschotbedragen met specifiek bestedingsdoel naar verstrekker, te weten:
  - ▶ Europese overheidslichamen;
  - ▶ het Rijk;
  - ▶ overige Nederlandse overheidslichamen;
- ▶ uitbreiding verplichte toelichting aangaande bouwgronden in exploitatie.

Wensen en aandachtspunten

Specifieke aandachtsgebieden

Wij adviseren u bovenstaande zaken mee te nemen bij het opstellen van de jaarrekening 2016.

Nieuwe notities Commissie BBV

De commissie BBV heeft de afbakening, definiëring en verslaggevingsregels rondom grondexploitaties kritisch onder de loep genomen. De reden hiervoor is een aantal ontwikkelingen op het gebied van grondexploitaties, zoals de wijzigende wet- en regelgeving (BBV, Omgevingswet en Vpb) en de forse afboekingen die de decentrale overheden hebben moeten nemen op haar grondexploitaties. Deze analyse heeft recent geleid tot het uitbrengen van een tweetal notities, te weten de notitie Grondexploitatie 2016 en de notitie Faciliterend grondbeleid. Beide notities treden per 1 januari 2016 in werking. De verwachting is dat de commissie op korte termijn met een herziening van de notitie Rente en een nieuwe notitie Overhead komt.

Gevolgen jaarrekening 2016 notitie Grondexploitatie

De notitie Grondexploitatie bevat een aantal wijzigingen die effect hebben op het opstellen van de grondexploitaties en mogelijk de waardering van deze grondexploitaties. Onderstaand gaan we kort in op de belangrijkste wijzigingen en de gevolgen voor gemeente Achtkarspelen. Wellicht ten overvloede merken wij op dat de commissie BBV heeft bepaald dat deze voorschriften nog niet gehanteerd behoeven te worden in de jaarrekening 2015.

De definitie van de grondexploitaties is aangescherpt. Het startpunt van een Bouwgrond in exploitatie (BIE) is het raadsbesluit met de vaststelling van het grondexploitatiecomplex, inclusief grondexploitatiebegroting. Vanaf dat moment wordt de BIE geopend en kunnen kosten worden geactiveerd en bijgeschreven op de voorraadpositie op de balans. We

constateren dat gemeente Achtkarspelen ultimo 2015 complexen onder de post voorraden heeft opgenomen. De gemeente zal in 2016 nagaan wat de gevolgen van de wijziging notitie Grondexploitatie precies zullen zijn.

Om de risico's die samenhangen met zeer lang lopende projecten te beperken mag de looptijd van een grondexploitatiecomplex maximaal tien jaar bedragen. Hier kan eventueel door middel van het treffen van aanvullende beheersmaatregelen op basis van een raadsbesluit van afgeweken worden. We constateren dat gemeente Achtkarspelen geen complexen heeft waarvan de looptijd langer dan 10 jaar is. We adviseren u vroegtijdig te analyseren wat de effecten van bovenstaande stellige uitspraak is en met de (financiële) effecten rekening te houden in de begroting/jaarrekening 2016.

Jaarlijks dient een herziening van de grondexploitatiebegroting plaats te vinden. Een actualisatie van het grondexploitatiecomplex en de grondexploitatiebegroting met planinhoudelijke wijzigingen, dan wel autonome wijzigingen met materiële financiële gevolgen, moet opnieuw door de raad worden vastgesteld. We adviseren u om met uw raad af te stemmen op welke manier invulling gegeven kan worden aan deze vereiste vanuit de commissie BBV,

Wensen en aandachtspunten

Specifieke aandachtsgebieden

De toerekening van kosten aan de BIE wordt stringenter afgebakend:

- ▶ Enkel kosten zoals opgenomen in artikel 6.2.4 van het Besluit ruimtelijke ordening mogen nog worden toegerekend.
- ▶ De toe te rekenen rente moet worden gebaseerd op de werkelijk betaalde rente.
- ▶ Het is niet langer toegestaan eigen middelen (reserves) rechtstreeks ten gunste van de BIE te brengen.
- ▶ Het is niet meer toegestaan om vanuit de BIE toevoegingen aan de voorziening voor bovenwijkse voorzieningen te doen.

We adviseren u vroegtijdig te analyseren wat de effecten van bovenstaande stellige uitspraak is en met de (financiële) effecten rekening mee te houden in de begroting/jaarrekening 2016

Zoals aangegeven in het hoofdstuk 'uitkomsten jaarrekeningcontrole' waardeert de gemeente op dit moment op eindwaarde en zal het waardering op contante waarde meenemen in haar overwegingen omtrent de effecten van het definitieve Wijzigingsbesluit vernieuwing BBV.

De disconteringsvoet die moet worden gehanteerd in een berekening van de contante waarde ten behoeve van het treffen van een verliesvoorziening voor negatieve grondexploitaties wordt voor alle gemeenten gelijk gesteld aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de Eurozone (2%). Op dit moment hanteert de gemeente een percentage van 3%. Een eventuele wijziging heeft dus een fors effect op de waardering van de grondexploitatie in de jaarrekening 2016 indien wordt gewaardeerd op basis van contante waarde.

Zoals in de wetwijziging aangegeven vervalt met ingang van 1 januari 2016

de categorie "Niet in exploitatie genomen bouwgronden" (NIEGG). De NIEGG's welke de gemeente op de balans per 31 december 2015 heeft opgenomen dienen te worden geherrubriceerd naar de materiële vaste activa tegen dezelfde boekwaarde als opgenomen in de jaarrekening 2015.

We adviseren u vroegtijdig te analyseren wat de effecten van bovenstaande stellige uitspraak is en met de eventuele (financiële) effecten rekening te houden in de begroting/jaarrekening 2016 en verder.

In de plaats van het hanteren van de categorie NIEGG wordt het activeren van voorbereidingskosten voor grondexploitaties als kosten van onderzoek en ontwikkeling onder de immateriële vaste activa wel toegestaan. Dit mag onder de volgende voorwaarden:

- ▶ De kosten moeten passen binnen de kostensoortenlijst van het Bro.
- ▶ De kosten mogen maximaal vijf jaar geactiveerd blijven staan onder de immateriële vaste activa. Na maximaal vijf jaar moeten de kosten hebben geleid tot een actieve grondexploitatie dan wel worden afgeboekt ten laste van het jaarresultaat.
- ▶ Plannen tot ontwikkeling van de grond waarvoor de voorbereidingskosten worden gemaakt, moeten bestuurlijke instemming hebben, blijkend uit een raadsbesluit of – indien gedelegeerd – een collegebesluit.

Wensen en aandachtspunten

Specifieke aandachtsgebieden

Gevolgen jaarrekening 2016 notitie Faciliterend grondbeleid

Naast een actieve grondexploitatie kan de gemeente ook in gevallen kiezen voor een faciliterend grondbeleid waarbij sprake kan zijn van kostenverhaal. De commissie BBV heeft ten aanzien van dit faciliterende grondbeleid een separate notitie uitgebracht, hierin zijn de volgende belangrijke aanwijzingen gedaan. Wij adviseren u om in begrotingsjaar 2016 een deugdelijke analyse van uw grondexploitatieportefeuille te maken om een duidelijk onderscheid tussen actieve en passieve grondexploitatie te hebben in de jaarrekening 2016.

Kosten die gemaakt zijn in het kader van faciliterend grondbeleid en kunnen worden verhalen op derden, classificeren als vordering op de balans. Afhankelijk van de status van de vordering dient deze vordering op de balans van de gemeente tot uiting te komen als kortlopende vordering of overlopend actief. Bepalend voor de classificatie is de aanwezigheid van een getekende overeenkomst.

Als de kosten worden verhaald op basis van een exploitatieplan, maar verrekening nog niet kan plaatsvinden doordat nog geen omgevingsvergunning is aangevraagd of nog geen posterieure overeenkomst is gesloten, dienen de gerealiseerde nog te verhalen kosten te worden verantwoord als "nog te verhalen kosten" onder de overlopende activa. Hieraan zijn wel vergelijkbare voorwaarden, zoals aan de activering van voorbereidingskosten voor actieve grondexploitaties gesteld.

Bijlagen

Onafhankelijkheid en controleproces

Bijlage 1

Onafhankelijkheid

De onafhankelijkheid van de accountant behoort tot het fundament van zijn beroep. In de maatschappelijke discussie over kwaliteitsverbetering van de controle speelt de onafhankelijkheid van accountants een belangrijke rol. Vanaf 1 januari 2014 is op alle assurance-opdrachten onder Nederlands recht de Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO) van toepassing. Een aantal belangrijke punten uit de ViO die we hieronder hebben opgenomen betreffen:

- ▶ langdurige betrokkenheid
- ▶ samenloop van dienstverlening
- ▶ geschenken en giften

Een strikte scheiding tussen controle- en adviesdiensten was al van kracht voor OOB's vanaf 1 januari 2014 en kantoorrotatie is verplicht voor financiële jaren van OOB's vanaf 2016. Daarnaast kent de Europese verordening vanaf controlejaar 2016 striktere onafhankelijkheidseisen, maar ook nadere bevestigingen over onafhankelijkheid ter communicatie aan interne toezichthouders.

Op 17 juni 2016 wordt een gewijzigde ViO van kracht vanwege de implementatie van Verordening (EU) nr. 537/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang.

Impact ViO op relatie Gemeente Achtkarspelen en EY

Langdurige betrokkenheid

Om alle schijn van afhankelijkheid te vermijden, kunnen de externe accountant en (sr) managers in het team maximaal zeven achtereenvolgende jaren in het team actief zijn. Daarna zullen zij intern roteren. Onze betrokkenheid in jaren laat het volgende beeld zien:

- ▶ D.E. Engwerda sinds controle boekjaar 2014
- ▶ R.P. Hoogeveen sinds controle boekjaar 2014

Dit betekent dat wij voldoen aan de termijn van zeven jaren.

Wij brengen u tijdig op de hoogte van belangrijke teamwisselingen. Intern beschikken wij over interne overdrachtsprocedures, zodat u geen hinder ondervindt van een teamwisseling.

Samenloop van dienstverlening

Ten aanzien van OOB's is de combinatie van wettelijke controles en overige dienstverlening volledig verboden, met uitzondering van met name genoemde overige assurediensten. Voor niet-OOB's is bepaald dat samenloop is geoorloofd als de non-assurancedienst niet van materiële invloed is op het assurance-object. Als er wel materiële invloed is geldt in beginsel een verbod, behalve wanneer de non-assurancedienst niet:

- ▶ subjectief of niet-routinematig is; of
- ▶ een verwerkingswijze in het assurance-object ten gevolge heeft waarvan het assuranceteam twijfelt of deze verwerkingswijze passend is; of
- ▶ leidt tot een bedreiging uit hoofde van belangenbehartiging.

Verantwoordelijkheid

Conform de aan ons verleende opdracht hebben wij de jaarrekening 2015 van de gemeente Achtkarspelen gecontroleerd. Deze jaarrekening is onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders opgesteld. Het is onze verantwoordelijkheid een oordeel te geven over de jaarrekening, als bedoeld in artikel 213, tweede lid, van de Gemeentewet.

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) en het door de raad vastgestelde controleprotocol.

Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Controleaanpak en -uitvoering

Wij hebben u geïnformeerd over onze controleaanpak en de belangrijke aandachtsgebieden hierin.

Wij hebben onze werkzaamheden consistent met dit plan uitgevoerd.

Wij voeren onze controle uit met een mix van systeem-en gegevensgerichte werkzaamheden en een mix van vaste teamleden en ingeschakelde experts. Daarnaast beschikken wij als organisatie over verschillende kwaliteitsborgingsmaatregelen. Dit geheel tezamen leidt tot een kwalitatief goede controle. In ons controleplan en dit verslag is voor elk bijzonder aandachtsgebied in onze controle terug te lezen wat de kernpunten in onze controle zijn geweest die hebben bijgedragen aan de kwaliteit in onze controle.

Onze controleaanpak is onder andere gericht op het in kaart brengen van de voor de jaarrekening van belang zijnde risico's. Op basis van onze gesprekken met de portefeuillehouder over de belangrijke financiële en operationele ontwikkelingen is een aantal punten met een verhoogd risico voor de jaarrekening 2015 onderkend:

- ▶ sociaal domein;
- ▶ WNT;
- ▶ schattingen en toelichtingen in de jaarrekening;
- ▶ waardering grondexploitaties.

De met u afgesproken goedkeurings- en rapporteringstoleranties

Op grond van het Bado stelt de raad de goedkeuringstolerantie vast die de accountant bij zijn jaarrekeningcontrole dient te hanteren.

De goedkeuringstolerantie zijn vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders en vervolgens ter besluitvorming gebracht van de raad. Op 12 november 2015 is het normenkader bijgesteld, ten aanzien van toleranties zijn geen wijzigingen aangebracht.

Op grond van de jaarrekening 2015 bedraagt de goedkeuringstolerantie voor fouten afgerond € 825.000, (1% van de lasten) en voor onzekerheden € 2.476.000 (3% van de lasten). Als de goedkeuringstolerantie niet wordt overschreden, kan een goedkeurende controleverklaring afgegeven worden.

Deze goedkeuringstolerantie is een kwantitatief criterium. De uiteindelijke oordeelsvorming is echter altijd een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve afwegingen.

Het rapporteringsbedrag, de maatstaf die geldt voor het rapporteren van fouten en onzekerheden, is door de raad bepaald op hetzelfde bedrag als de wettelijke goedkeuringstolerantie.

Goedkeurings-tolerantie	Goed-keurend	Beperking	Oordeel-onthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	$\leq 1\%$	$> 1 < 3\%$	-	$\geq 3\%$
Onzekerheden in de controle (% lasten)	$\leq 3\%$	$> 3 < 10\%$	$\geq 10\%$	-

Overzicht controleverschillen

Bijlage 1

Controleverschillen

Tijdens onze controle inventariseren wij verschillen tussen enerzijds bedragen, classificaties, presentatie en toelichting van jaarrekeningposten die de gemeente heeft opgenomen of gerapporteerd en anderzijds bedragen, classificaties, presentatie of toelichting zoals die naar onze mening in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten dienen te worden opgenomen of gerapporteerd. Onderstaand is een overzicht van de materiële verschillen opgenomen, die zijn geconstateerd tijdens onze controle en welke zijn aangepast door het college. Wij hebben geëvalueerd in hoeverre onderstaande verschillen voortkomen uit een tekortkoming in de interne beheersing. Tevens is een overzicht opgenomen van de onjuistheden die wij tot aan de datum van dit verslag hebben gesignaleerd en niet door de gemeente zijn gecorrigeerd. Daarnaast zijn eventuele rechtmatigheidsfouten in dit overzicht opgenomen.

Overzicht gecorrigeerde controleverschillen

Bijlage 1

Gecorrigeerde verschillen: herrubriceringen en correcties		
Omschrijving verschil	Bedrag	Resultaatseffect €
Crediteuren: saldering posten met vorderingen welke zijn opgenomen onder de debiteuren	€ 91.621	
Materiele vaste activa: bijdragen derden zijn niet op de juiste plaats gepresenteerd in de jaarrekening	€ 47.300	
Verloopoverzicht vooruitontvangen bedragen	n/a	
Diverse toelichtingsvereisten in de jaarrekening op basis van de BBV	n/a	
Resultaatseffect		0

Overzicht ongecorrigeerde verschillen

Bijlage 1

Het hieronder opgenomen overzicht met ongecorrigeerde controleverschillen is verstrekt aan het college en is als bijlage bij de "Bevestiging bij de jaarrekening" gevoegd. Wij hebben de ongecorrigeerde verschillen met het college besproken. Wij zijn van mening dat verschillen zoveel mogelijk door het college moeten worden gecorrigeerd, echter wij kunnen instemmen met de overwegingen van het college om deze verschillen niet te corrigeren, aangezien deze bedragen niet materieel zijn voor het inzicht van de jaarrekening.

De geconstateerde fouten en onzekerheden zijn hoger dan de door u vastgestelde controletolerantie van respectievelijk € 825.000,- en € 2.476.000,-. Hetgeen ertoe leidt dat wij een verklaring met beperking zullen verstrekken.

Wij lichten de ongecorrigeerde verschillen nader toe.

Ongecorrigeerde verschillen			
Toelichting geconstateerde fouten	Getrouwheid	Rechtmatigheid	Referentie in dit verslag
Niet opgenomen correctie last Sociale Verzekeringsbank	€ 1.146.000-	€ 1.146.000	Pagina 14
Niet opgenomen last Jeugd per 31-12-2015	€ 182.000	€ 182.000	Pagina 14
Niet opgenomen overlopende post facturen WMO	€ 421.000	€ 421.000	Pagina 14
Opnemen voorziening Huishoudelijke Hulp Toeslag in plaats van reserve	€ 346.000-	€ 346.000	Pagina 13
Totaal	€ 889.000	€ 2.096.000	
Toelichting geconstateerde onzekerheden			
Persoonsgebonden budgetten betaald door Sociale Verzekeringsbank, ontoereikende toetsing	€ 2.034.000	€ 2.034.000	Pagina 14
Kosten WMO niet onderbouwd met verantwoordingen zorgaanbieders	€ 4.283.000	€ 4.283.000	Pagina 14
Kosten jeugdzorg niet onderbouwd met verantwoordingen zorgaanbieders	€ 123.000	€ 123.000	Pagina 14
Totaal	€ 6.440.000	€ 6.440.000	

SiSa-bijlage

Bijlage 2

Het is volgens de nota verwachtingen accountantscontrole voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel. Deze tabel dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli aanstaande elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2015	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011 - 2015 (OAB)	Geen	N.v.t.	N.v.t.
E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaï (inclusief bestrijding spoorweglawaaï)	Geen	N.v.t.	N.v.t.
E27B	BDU Verkeer en vervoer	Geen	N.v.t.	N.v.t.
G1A	Wet sociale werkvoorziening (Wsw)_totaal 2014	Geen	N.v.t.	N.v.t.
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2015	Geen	N.v.t.	N.v.t.
G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente 2015	Geen	N.v.t.	N.v.t.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: gemeenteraad van de gemeente Achtkarspelen

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2015 van de gemeente Achtkarspelen gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2015 en de staat van baten en lasten over 2015 met de toelichtingen, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen, alsmede de SiSa-bijlage met verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen.

Verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Achtkarspelen is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening in overeenstemming met het in Nederland geldende Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Deze verantwoordelijkheid houdt onder meer in dat de jaarrekening zowel de baten en lasten als de activa en passiva getrouw dient weer te geven en dat de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen.

Het college van burgemeester en wethouders is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de rechtmatige totstandkoming van baten, lasten en balansmutaties mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol 2015 zoals vastgesteld door de gemeenteraad van Achtkarspelen en het controleprotocol WNT. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, alsmede voor de rechtmatige totstandkoming van baten, lasten en balansmutaties, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeente. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en van de redelijkheid van de door het college van burgemeester en wethouders van de gemeente gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten en toevoegingen aan reserves. Op basis van Artikel 2 lid 7 BADO is deze goedkeuringstolerantie door de gemeenteraad bij raadsbesluit vastgesteld. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de toleranties gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel met beperking te bieden.

Onderbouwing van het oordeel met beperking

1. In de jaarrekening zijn lasten verantwoord van € 2,0 miljoen die samenhangen met de door de gemeente verstrekte persoonsgebonden budgetten in het kader van de Jeugdwet en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. De betalingen die samenhangen met deze persoonsgebonden budgetten vinden plaats via het Servicebureau SVB. Wij hebben onvoldoende controle-informatie verkregen om vast te stellen dat de zorg waarvoor door de Sociale Verzekeringsbank betalingen hebben plaatsgevonden daadwerkelijk is geleverd. Wij hebben niet op andere wijze de getrouwheid en rechtmatige totstandkoming van deze lasten kunnen verifiëren.
2. In de jaarrekening zijn lasten verantwoord van € 9,4 miljoen die samenhangen met de door de gemeente ingekochte zorg bij zorgaanbieders in het kader van de Jeugdzorg en Wet Maatschappelijke Ondersteuning. De gemeente is voor het vaststellen van de daadwerkelijke levering afhankelijk van de controle-informatie van de zorgaanbieder. De gemeente heeft niet van alle zorgaanbieders voldoende controle-informatie ontvangen. De gemeente heeft zelf geen (aanvullende) beheersmaatregelen ingericht ter vaststelling van de daadwerkelijke levering van de zorg en de volledige verantwoording van het onderhanden werk door de zorgaanbieder. Op basis hiervan hebben wij voor een bedrag ad € 4,4 miljoen niet voldoende en geschikte controle-informatie verkregen om de getrouwheid van deze lasten vast te stellen. Wij hebben niet op andere wijze de getrouwheid en rechtmatige totstandkoming van deze lasten kunnen verifiëren.
3. Wij hebben vastgesteld dat de in jaarrekening opgenomen lasten persoonsgebonden budgetten en zorg in natura Jeugdwet en Wet Maatschappelijke Ondersteuning voor een bedrag ad € 543.000 te hoog zijn verantwoord.

4. In de jaarrekening is in de balans opgenomen een "voorziening huishoudelijke hulp toeslag" uit hoofde van een uitkering van het Rijk met een specifiek bestedingsdoel. Dit bedrag dient onder de reserves verantwoord te worden en is derhalve onjuist opgenomen voor een bedrag ad € 346.000.

Oordeel met beperking

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van de gemeente Achtkarspelen, uitgezonderd de mogelijke effecten van de aangelegenheden beschreven in punt 1 en 2 van de paragraaf "Onderbouwing van het oordeel met beperking" en uitgezonderd de gevolgen van de aangelegenheid beschreven in punt 3 en 4 van de paragraaf "Onderbouwing van het oordeel met beperking" een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2015 als van de activa en passiva per 31 december 2015 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2015, uitgezonderd de mogelijke effecten van de aangelegenheden beschreven in punt 1 en 2 van de paragraaf "Onderbouwing van het oordeel met beperking" en uitgezonderd de gevolgen van de aangelegenheid beschreven in punt 3 en 4 van de paragraaf "Onderbouwing van het oordeel met beperking" in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge Artikel 213 lid 3 onder d van de Gemeentewet vermelden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Leeuwarden, 1 juli 2016

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. D.E. Engwerda RA